الضَّلَالَةِ وَالظُّلُمَاتِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ صَلٰوةً دَائِمَةً لَا تَنْفَدُ

گمراہی و تاریکیہا درود بفرستد خدا بر آنحضرت درود دائم کہ فنا نشود

كَمَا لَا تَنْفَدُ مَا فِي عِلْمِ رَبِّي مِنَ الْكَلِمَاتِ وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ

چنانکہ فنا نشود آنچہ در علم پروردگار منست از کلمات و درود بفرستد خدا بر آل آنحضرت و اصحاب آنحضرت

الَّذِيْنَ أَوْضَحُوا مَنَابِعَ الصِّدْقِ وَفَتَحُوا لَنَا أَبْوَابَ الْحَسَنَاتِ

آنانکہ واضح گردانیدند راہہای صدق را و کشادند برای ما دربای نیکیہا را

أَمَّا بَعْدُ يَقُوْلُ الْعَبْدُ الْفَقِيْرُ إِلٰى رَحْمَةِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَشَفَاعَةِ سَيِّدِ

لیکن بعد حمد و صلوٰۃ پس میگوید بندہ محتاج بسوی رحمت پروردگار عالمیان و بسوی شفاعت سید

الْمُرْسَلِيْنَ أَبُو الطَّيِّبَاتِ مُحَمَّدٌ عَبْدُ الْوَاجِدِ

المرسلین ابو الطیبات محمد عبد الواجد

اَلنَّوْلَوِيُّ الْغَازِيْفُوْرِيُّ ابْنُ الْمُنْشِيْ مُحَمَّدٌ

ساکن نولی ضلع غازی پور پسر منشی

نَصِيْرُ الدِّيْنِ صَانَهُمَا اللّٰهُ عَنِ الْآفَاتِ وَالشُّرُوْرِ

نصیر الدین نگاہدارد آن ہر دو را خدای تعالے از آفتہا و بدیہا

وَجَمَعَهُمَا تَحْتَ لِوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّوْرِ إِنَّ اللّٰهَ

و جمع کند خداوند تعالے آن ہر دو را زیر لواء حمد روزیکہ دمیدہ شود در صور بر آئینہ خدا

وَمَلَائِكَتَهُ يَعْتَنُوْنَ بِإِظْهَارِ شَرَفِ النَّبِيِّ الْكَرِيْمِ وَتَعْظِيْمِ

و فرشتگان خدا اہتمام می کنند باظہار کردن بزرگی نبی کریم یعنی آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و بزرگ داشتن

شَأْنِهِ الْعَظِيْمِ كَمَا قَالَ الْعَلَّامَةُ الْبَيْضَاوِيُّ فِيْ تَفْسِيْرِ

شان بزرگ آنحضرت چنانکہ گفت علامہ بیضاوی در تفسیر

قولہ تعالیٰ اِنَّ اللّٰہَ وَمَلٰٓئِکَتَہٗ یُصَلُّوْنَ عَلَی النَّبِیِّ وَاٰیَۃُ تَعَالٰی

قول خدا تعالیٰ ان اللہ و ملائکتہ یصلون علی النبی و آیت خدا تعالیٰ

اَنْعَمَ عَلَیْنَا اِذْ بَعَثَ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَجَعَلَنَا

انعام کرد بر ما چوں فرستاد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم را و گردانید ما را

فِیْ اُمَّتِہٖ خَیْرَ الْاُمَمِ فَنَحْنُ اَحَقُّ اَنْ نَعْتَنِیَ بِاِظْہَارِ

در امت آنحضرت کہ خیر امت ہا است پس ما سزاوار تریم آنکہ اہتمام کنیم برای ظاہر کردن

شَرَفِہٖ وَتَعْظِیْمِ شَانِہٖ وَاَنْ نُحَدِّثَ بِھٰذِہِ النِّعْمَۃِ الْعَظِیْمَۃِ

بلندگی آنحضرت و تعظیم شان آنحضرت و باینکہ سخن گوئیم ایں نعمت بزرگ

وَاِنِّیْ رَاَیْتُ شَوْقَ النَّاسِ بِفَضْلِ اللّٰہِ تَعَالٰی اِلٰی

و بدرستیکہ من دیدم شوق مردم را بفضل خداوند تعالیٰ بسوی

ذِکْرِ اَوْصَافِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَجَمَعْتُ

ذکر وصفہای آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس جمع کردم

فِیْ ھٰذِہِ الْاَوْرَاقِ بَعْضَ اٰیَاتِ الْقُرْاٰنِ الْعَظِیْمِ

در ین ورقہا بعضی آیتہای قرآن عظیم

وَاَحَادِیْثِ النَّبِیِّ الْکَرِیْمِ فِیْ فَضَائِلِہٖ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

و بعضی حدیثہای پیغمبر بزرگوار را کہ در فضائل آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَعَ تَوْضِیْحِ مَخَارِجِ الْاٰیَاتِ وَالْاَحَادِیْثِ وَرَتَّبْتُ

وسلم اند و جمع کردم با واضح کردن مخرجہای آیات و حدیث و مرتب کردم آن بعضی را

عَلٰی اَبْوَابٍ وَسَمَّیْتُ ھٰذَا الْکِتَابَ بِتُحْفَۃِ الْاَتْقِیَاءِ

بر چند بابہا و نام کردم این کتاب را تحفۃ الاتقیا

فِي فَضَائِلِ سَيِّدِ الْأَنْبِيَاءِ وَبِاللّٰهِ التَّوْفِيقُ فِي الِابْتِدَاءِ

در فضائل سید الانبیا و بخدا توفیق است در ابتدا

بَابُ الِانْتِهَاءِ وَأَرْجُو مِمَّنْ يُطَالِعُهُ وَيَنْتَفِعُ بِهِ أَنْ يَدْعُوَ

در انتها امیدوار دارم از کسیکه مطالعه کند این کتاب را و نفع گیرد از او اینکه دعا کند

لِي بِخَيْرَيِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَحُسْنِ الْخَاتِمَةِ وَأَنْ يَتَجَاوَزَ

مرا من برای نیکوئی دنیا و آخرت و نکوئی خاتمه و اینکه تجاوز کند

عَنِ الْخَطَاءِ فِي تَرْتِيبِ الْأَبْوَابِ وَالْأَحَادِيثِ وَغَيْرِهِ

از خطا که در ترتیب بابها و حدیثها و غیره باشد

إِنْ وَجَدَهُ فَإِنِّي مَا أَرَدْتُ مِنْهُ الْفَخْرَ فِي الدُّنْيَا بَلْ

اگر یافت آن خطا را پس هر آئینه من اراده نکردم از این کتاب فخر را در دنیا بلکه

نَوَيْتُ ثَوَابَ الْعَاقِبَةِ وَأَسْأَلُ اللّٰهَ تَعَالَى أَنْ يَجْعَلَهُ

نیت کردم ثواب عاقبت را و سوال میکنم خدا تعالی را اینکه گرداند این کتاب را

لِي سَبَبًا لِشَفَاعَةِ سَيِّدِ الْعَالَمِينَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ

برای من سبب برای شفاعت سردار عالمها و درود بفرستد خدا بر آنحضرت و

عَلَى سَائِرِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ

بر باقی همه انبیا و مرسلین و درود بفرستد خدا بر آل و اصحاب آنحضرت

وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّاتِهِ أَجْمَعِينَ

و زنان و ذریات آنحضرت بجملگان

اَلْبَابُ الْاَوَّلُ فِي شَفَقَةِ سَيِّدِنَا

باب اول در بیان شفقت سیدنا

مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَسَلَّمَ

محمد صلے اللہ علیہ وعلے آلہ واصحابہ وسلم

عَلٰى اُمَّتِهٖ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِىْ اٰخِرِ سُوْرَةِ التَّوْبَةِ

بر امت خود فرمود خدا تعالے در آخر سورۂ توبہ

لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيْزٌ عَلَيْهِ

ای مسلمانان بر تحقیق آمد است بشما پیغمبرے از جنس شما سخت است بر و

مَا عَنِتُّمْ حَرِيْصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ

رنج شما حریص کنندہ است بر امام شما مسلمانان نہایت بخشائندہ مہربانست

فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِىَ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ

پس اگر برگشتہ شوند پس بگو کافیست مرا خدا نیست معبود ے مگر وی بر و

تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ

توکل کردم و اوست خداوند عرش بزرگ روایت است از ابی ہریرۃ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِكُلِّ نَبِىٍّ

گفت گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم برای ہر پیغمبر

دَعْوَةٌ مُّسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلَ كُلُّ نَبِىٍّ دَعْوَتَهٗ وَاِنِّىْ

دعائیست مقبول پس زود ی کرد ہر پیغمبر بدعای خود و ہر آئینہ من

خَبَّاْتُ دَعْوَتِىْ شَفَاعَةً لِاُمَّتِىْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

پوشیدہ داشتم دعای خود را برائے شفاعت امت خود در روز قیامت

فَهِىَ نَائِلَةٌ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ مَنْ مَّاتَ مِنْ اُمَّتِىْ لَا يُشْرِكُ

پس آن دعا در یابندہ است اگر خواستہ خدا است آنرا کہ مرد از امت من در حال کہ شریک نیاورد

بِاللّٰہِ شَیْئًا رَوَاہُ مُسْلِمٌ فِیْ اٰخِرِ بَابِ اِثْبَاتِ الشَّفَاعَۃِ

بخدا چیزی را روایت کرد این را مسلم در آخر باب اثبات الشفاعۃ

مِنْ کِتَابِ الْاِیْمَانِ مِنْ صَحِیْحِہٖ وَعَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِکٍ

از جملہ ابواب کتاب الایمان از صحیح مسلم و روایت است از انس بن مالک

قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَحْسَنَ النَّاسِ

گفت بود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نیکوترین آدمیان

وَکَانَ اَجْوَدَ النَّاسِ وَکَانَ اَشْجَعَ النَّاسِ وَلَقَدْ فَزِعَ

و بود سخی ترین آدمیان و بود دلیر ترین آدمیان و هر آئینہ بیمناک شدند

اَھْلُ الْمَدِیْنَۃِ ذَاتَ لَیْلَۃٍ فَانْطَلَقَ نَاسٌ قِبَلَ الصَّوْتِ

ساکنان مدینہ یک شب پس رفتند مردم جانب آواز

فَتَلَقَّاھُمْ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ رَاجِعًا

پس پیش آمد ایشان را پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم در حالت واپسی

وَقَدْ سَبَقَھُمْ اِلَی الصَّوْتِ وَھُوَ عَلٰی فَرَسٍ لِاَبِیْ طَلْحَۃَ

در حالیکہ پیش آمدہ بود بر ایشان جانب آواز و آنحضرت بر اسپ ابی طلحہ بود

عُرْیٍ فِیْ عُنُقِہِ السَّیْفُ وَھُوَ یَقُوْلُ لَمْ تُرَاعُوْا لَمْ تُرَاعُوْا

و آن اسپ برہنہ پالان بود و در گردن حضرت شمشیر بود و آنحضرت می گفت خوفناک نشوید خوفناک نشوید

قَالَ وَجَدْنَاہُ بَحْرًا اَوْ اِنَّہٗ لَبَحْرٌ قَالَ وَکَانَ فَرَسًا یُبَطَّأُ رَوَاہُ

گفت آنحضرت یافتم این اسپ را دریا یا این گفت کہ ہر آئینہ این اسپ در تیزی مثل دریاست و بود

مُسْلِمٌ فِیْ بَابِ شَجَاعَتِہٖ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مِنْ کِتَابٍ

مسلم در باب بیان شجاعت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و آن باب از جزو کتاب

الْفَضَائِلِ مِنْ صَحِيحِهِ وَاللَّفْظُ لَهُ وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي

الفضائل است آن کتاب الفضائل کہ از صحیح مسلم است ولفظ حدیث مر روایت است و روایت کردہ دین را بخاری

بِمَعْنَاهُ مَعَ تَأْخِيرٍ يَسِيرٍ فِي بَابِ حُسْنِ الْخُلُقِ وَالسَّخَاءِ مِنْ

بمعناہ مع تاخیر یسیر در باب حسن الخلق والسخا از حدیث

كِتَابِ الْأَدَبِ مِنْ صَحِيحِهِ وَعَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ

کتاب الادب از صحیح بخاری و روایت است از مالک بن حویرث

قَالَ أَتَيْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ شَبَبَةٌ

گفت آمدیم نزد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم و ما جوانان

مُتَقَارِبُونَ فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ لَيْلَةً وَكَانَ رَسُولُ اللهِ

متقاربین بودیم پس اقامت کردیم نزد آنحضرت بست شب و بود پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَفِيقًا فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَهَيْنَا

صلے اللہ علیہ وسلم رفیق یعنے نرمی کنندہ پس ہر گاہ گمان برد آنحضرت کہ ہر آئینہ ما مشتاق خواہش کردیم

أَهْلَنَا أَوْ قَدِ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ

کسان خود را یا بتحقیق آرزومند شدیم پرسید ما را از کسانیکہ گذاشتیم آنہا را پس خود پس آگاہ کردیم آنحضرت را

قَالَ ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ

فرمود را پس بروید سوی کسان خود پس اقامت کنید در انہا و یاموزید آنہا را و فرمان کنید آنہا را

وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا أَوْ لَا أَحْفَظُهَا وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي

و یاد کرد چیزہا را یاد دارم آنرا یا یاد ندارم نماز کنید چنانکہ دیدید مرا کہ

أُصَلِّي فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ

نماز می گذارم پس ہر گاہ بیاید وقت نماز پس باید کہ اذان دہد برای شما یکے از شما

وَلْيُؤَمِّكُمْ اَكْبَرُكُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي اَوَّلِ كِتَابِ

وباید کہ امامت شما کند ہر کہ کبر باشد در شمار روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در شروع کتاب

اَخْبَارِ الْاٰحَادِ وَعَنْ اَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

اخبار الاحاد و در روایت است از انس و او در روایت کرد از پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ يَسِّرُوْا وَلَا تُعَسِّرُوْا وَبَشِّرُوْا وَلَا تُنَفِّرُوْا وَ

وسلم کہ فرمود آسانی کنید و سختی نکنید و خبر خوش دہید و نفرت ندہید و

عَنْ اَبِيْ وَائِلٍ قَالَ كَانَ عَبْدُ اللّٰهِ يُذَكِّرُ النَّاسَ فِيْ كُلِّ

روایت است از ابی وائل گفت کہ بود عبد اللہ پند می داد مردم را در ہر

خَمِيْسٍ فَقَالَ لَهٗ رَجُلٌ يَا اَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ لَوَدِدْتُ اَنَّكَ

پنجشنبہ پس گفت او را یک مرد یا ابا عبد الرحمن ہر آئینہ دوست می دارم بدرستیکہ تو

ذَكَّرْتَنَا كُلَّ يَوْمٍ قَالَ اَمَا اِنَّهٗ يَمْنَعُنِيْ مِنْ ذٰلِكَ اَنِّيْ اَكْرَهُ

پند دہی ہر روز گفت آگاہ باش ہر آئینہ شان ما اینست کہ باز میدارد مرا از این کار اینکہ ہر آئینہ من ناخوش دارم

اَنْ اُمِلَّكُمْ وَاِنِّيْ اَتَخَوَّلُكُمْ بِالْمَوْعِظَةِ كَمَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

اینکہ ملالت کنم شما را و ہر آئینہ من تعہد می کنم شما را بہ نصیحت چنانکہ بود پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَخَوَّلُنَا بِهَا مَخَافَةَ السَّآمَةِ عَلَيْنَا رَوَاهُمَا

علیہ وسلم تعہد میکرد ما را بہ نصیحت از خوف رنج رسانیدن ما را روایت کرد این دو حدیث را

الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْعِلْمِ وَعَنْ اَنَسِ بْنِ

بخاری در صحیح بخاری در کتاب العلم و در روایت است از انس بن

مَالِكٍ حَدَّثَ اَنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنِّيْ

مالک حدیث بیان کرد کہ ہر آئینہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گفت کہ ہر آئینہ من

لَأَدْخُلُ فِي الصَّلٰوةِ وَأَنَا أُرِيْدُ إِطَالَتَهَا فَأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ

بتحقیق داخل میشوم در نماز و در حالیکہ من قصد میکنم دراز کردن آن نماز را پس می شنوم گریہ کودک

فَأَتَجَوَّزُ فِي صَلٰوتِي مِمَّا أَعْلَمُ مِنْ شِدَّةِ وَجْدِ أُمِّهِ مِنْ

پس کوتاہی میکنم در نماز خود از آن سبب کہ می دانم از سختی اندوہ مادر آن از

بُكَائِهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيْحِهِ فِي كِتَابِ الصَّلٰوةِ فِي

گریہ طفل روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب الصلوۃ در

بَابِ مَنْ أَخَفَّ الصَّلٰوةَ عِنْدَ بُكَاءِ الصَّبِيِّ وَعَنْ أَبِي

باب بیان کسیکہ خفیف کرد نماز را نزد گریہ کودک و روایت است از

مَسْعُوْدِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لَا أَكَادُ

ابی مسعود انصاری کہ گفت گفت مردے یا رسول اللہ نہ نزدیک ام

أُدْرِكُ الصَّلٰوةَ مِمَّا يُطَوِّلُ بِنَا فُلَانٌ فَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى

کہ درک نماز را از آنکہ دراز میکند با ما فلان کس پس ندیدم پیغمبر را

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَوْعِظَةٍ أَشَدَّ غَضَبًا مِنْ يَوْمِئِذٍ

اللہ علیہ وسلم را در ہیچ وقت پند دادن سخت تر از روی غضب از آن روز

فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مُنَفِّرُوْنَ فَمَنْ صَلّٰى بِالنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ

پس گفت اے مردم ہر آئینہ شما رمانندگان ہستید پس ہر کہ نماز گزارد مردم را پس باید کہ کوتاہ کند

فَإِنَّ فِيْهِمُ الْمَرِيْضَ وَالضَّعِيْفَ وَذَا الْحَاجَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

پس ہر آئینہ در مردم بیمار اند و کمزور و صاحب حاجت روایت کرد این حدیث را

فِي صَحِيْحِهِ فِي كِتَابِ الْعِلْمِ وَعَنْ سَعْدٍ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

در صحیح بخاری در کتاب العلم و روایت است از سعد کہ ہر آئینہ پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَعْطٰى رَهْطًا وَسَعْدٌ جَالِسٌ

صلے اللہ علیہ وسلم داد گروہے را وسعد نشستہ بود

فَتَرَكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا هُوَ

پس گذاشت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم مردی را کہ آن

اَعْجَبُهُمْ اِلَيَّ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا لَكَ عَنْ فُلَانٍ

خوشتر ہمہ بود نزد من پس گفتم یارسول اللہ چیست ترا از فلان

فَوَاللّٰهِ اِنِّيْ لَاَرَاهُ مُؤْمِنًا فَقَالَ اَوْ مُسْلِمًا فَسَكَتُّ قَلِيْلًا

پس سوگند بخدا اہر آئینہ من بتحقیق می بینم وی را مومن پس گفت آنحضرت یا مسلم پس خاموش ماندم

ثُمَّ غَلَبَنِيْ مَا اَعْلَمُ مِنْهُ فَعُدْتُ لِمَقَالَتِيْ فَقُلْتُ مَا لَكَ

پس غالب شد مرا چیزیکہ می دانم از وی پس عود کردم سخن خود را پس گفتم چیست ترا ای

عَنْ فُلَانٍ فَوَاللّٰهِ اِنِّيْ لَاَرَاهُ مُؤْمِنًا فَقَالَ اَوْ مُسْلِمًا

از فلان پس سوگند بخدا اہر آئینہ من بتحقیق می بینم وی را مومن پس گفت یا مسلم

فَسَكَتُّ قَلِيْلًا ثُمَّ غَلَبَنِيْ مَا اَعْلَمُ مِنْهُ فَعُدْتُ لِمَقَالَتِيْ

پس خاموش ماندم اندک پس غالب شد مرا چیزیکہ می دانم از وی پس عود کردم سخن خود را

فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ يَا سَعْدُ

رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت ای سعد

اِنِّيْ لَاُعْطِي الرَّجُلَ وَغَيْرُهُ اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْهُ خَشْيَةَ

ہر آئینہ من بتحقیق میدہم مرد را وغیر وی دوست تر است نزد من از ان مرد از ترس

اَنْ يَكُبَّهُ اللّٰهُ فِي النَّارِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ بَابِ

اینکہ اندازد وی را خدا در دوزخ روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود در باب

إِذَا لَمْ يَكُنِ الْإِسْلَامُ عَلَى الْحَقِيقَةِ مِنْ كِتَابِ الْإِيمَانِ وَرَوَاهُ

مال وتحقیق نباشد اسلام بر حقیقت از جملہ کتاب الایمان وروایت کردہ ابن حدیث

مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الزَّكَاةِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

مسلم در صحیح مسلم در کتاب الزکاۃ وروایت است از ابن عباس

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ وَمَعَهُ بِلَالٌ

کہ ہر آئینہ پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم بیرون شد وہمراہ آن حضرت بلال بود

فَظَنَّ أَنَّهُ لَمْ يُسْمِعِ النِّسَاءَ فَوَعَظَهُنَّ وَأَمَرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ

پس گمان برد آنحضرت کہ ہر آئینہ وی نشنوانید زنان را پس پند داد زنان را وفرمود ایشان را برای دادن

فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تُلْقِي الْقُرْطَ وَالْخَاتَمَ وَبِلَالٌ يَأْخُذُ

پس گشت زن کہ می انداخت گوشوارہ وانگشتری را وبلال می گرفت

فِي طَرَفِ ثَوْبِهِ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَتِ

در کرانۂ جامہ خود وروایت است از ابی سعید خدری کہ گفت گفتند

النِّسَاءُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَلَبَنَا عَلَيْكَ

زنان پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم غالب شدند بر ما در استفادہ از قول تو

الرِّجَالُ فَاجْعَلْ لَنَا يَوْمًا مِنْ نَفْسِكَ فَوَعَدَهُنَّ

مردان پس گردان برای ما روزی از ذات خود پس وعدہ کرد ان زنان را

يَوْمًا لَقِيَهُنَّ فِيهِ فَوَعَظَهُنَّ وَأَمَرَهُنَّ فَكَانَ فِيمَا قَالَ

روزے کہ ملاقات کرد ایشان را در ان روز پس پند داد وفرمود ایشان را پس بود در چیزے کہ گفت

لَهُنَّ مَا مِنْكُنَّ امْرَأَةٌ تُقَدِّمُ ثَلَاثَةً مِنْ وَلَدِهَا إِلَّا

برای ایشان نیست از شما زنے کہ پیش کند سہ از پسران خود مگر

حسنہ قولہ فوعظہم بلا الصلوٰۃ والسلام بقولہ ای ردایکن اکثر اہل الذکر لانی لم اکثر اللغوی ذکرون الوعظ ہذا اصل فی ذلک ذکرون ہو اس الوعظ وکتوہ بشرط امن الفتنۃ وقولہ وامرہن بالصدقۃ ای التطوع لان الزکوٰۃ لیس الا للرجال اذ لا زکوٰۃ علی المرأۃ اولانہ کان وقت حاجۃ الی المواساۃ والصدقۃ تجب کذلک

۱۲

افضل وفی روایۃ وقولہ فجعلت المرأۃ تلقی القرط والخاتم الخ فیہ دلیل علی ان الصدقۃ تجب کذلک ان المرأۃ تملک ما تتصدق بہ من مالہا بغیر اذن زوجہا وہکذا ان لہا ان تعتق عبدہا وتہبہ بغیر اذنہ وہو قول الشافعی واحمد واسحاق وابی ثور وابی حنیفۃ ومالک لا یجوز الا باذنہ وحجۃ الاولین ان الاذن ثابت بالعادۃ فان النساء لا یمنعن ازواجہن من الصدقۃ من اموالہم وہذا ظاہر لا یخفی علی احد وفی الحدیث دلیل علی ان الخطاب للرجال والنساء یدخلن فی خطاب الرجال الا بدلیل یخصہن وفیہ دلیل علی ان الرجال قوامون علی النساء یلزمہن طاعتہم فیما لیس بمعصیۃ وفیہ دلیل علی ان للرجل منع امرأتہ من الخروج الی المسجد وغیرہ وان علیہا ان تستأذنہ وفیہ دلیل علی ان للمرأۃ ان تخرج لحاجتہا بعد ان تستأذن زوجہا وان لہ منعہا اذا خرجت بغیر اذنہ وان علیہا الرجوع اذا علم بخروجہا وہو قول الشافعی واحمد واسحاق وابی ثور واصحاب الرأی وقال مالک لا یمنعہا الخروج فی قضاء التفث وزیارۃ الوالدین ونحوہما ممن لا یمنعہا زیارتہ لہا وقال الخطابی فی ہذا الحدیث دلیل علی ان للمرأۃ ان تخرج لحاجتہا بعد ان تستأذن زوجہا وان لہ منعہا اذا خرجت بغیر اذنہ وان علیہا الرجوع اذا علم بخروجہا وہو قول الشافعی واحمد واسحاق وابی ثور واصحاب الرأی وقال مالک لا یمنعہا الخروج فی قضاء التفث وزیارۃ الوالدین ونحوہما ممن لا یمنعہا زیارتہ لہا وقال الخطابی فی ہذا الحدیث

كَانَ لَهَا جَحَابًا مِنَ النَّارِ فَقَالَتِ امْرَأَةٌ وَاثْنَيْنِ فَقَالَ

باشند آن پسران برای آن زن هر دو از دوزخ پس گفت زنے و دو پس گفت آنحضرت

وَاثْنَيْنِ رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْعِلْمِ

و دو روایت کرد این دو حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب العلم

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ اَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ اُبَيٍّ لَمَّا

و در روایت است از عبد الله بن عمر که هر آئینه عبد الله بن ابی چون

تُوُفِّيَ جَاءَ ابْنُهُ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مرد آمد پسر وی سوی پیغمبر صلی الله علیه وسلم

فَقَالَ اَعْطِنِي قَمِيصَكَ اُكَفِّنْهُ فِيهِ وَصَلِّ عَلَيْهِ

پس گفت آن پسر بده مرا آنحضرت مر اپیراهن خود که کفن سازم وی را در آن پیراهن و نماز جنازه گزاری بر وی

وَاسْتَغْفِرْ لَهُ فَاَعْطَاهُ قَمِيصَهُ فَقَالَ اٰذِنِّي اُصَلِّ

و طلب آمرزش کن برای وی پس داد آنحضرت او را پیراهن خود پس گفت آنحضرت خبر ده مرا که نماز گزارم

عَلَيْهِ فَاٰذَنَهُ فَلَمَّا اَرَادَ اَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْهِ جَذَبَهُ عُمَرُ

بر وی پس خبر داد آنحضرت را چون قصد کرد آنحضرت آنکه نماز گزارد بر وی کشید آنحضرت را عمر

فَقَالَ اَلَيْسَ اللّٰهُ نَهَاكَ اَنْ تُصَلِّيَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ

پس گفت آیا نیست که خدا منع کرد ترا اینکه نماز گزاری بر منافقین

فَقَالَ اَنَا بَيْنَ خِيَرَتَيْنِ فَقَالَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ

پس گفت من میان دو اختیارم پس گفت خدا طلب آمرزش کن برای ایشان یا طلب آمرزش

لَهُمْ اِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ

برای ایشان اگر طلب آمرزش کنی برای ایشان هفتاد بار پس هرگز آمرزش نکند خدا

لَهُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

ایشان را روایت کرد این را بخاری

لَهُمْ فَصَلَّى عَلَيْهِ فَأُنْزِلَتْ وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ

ایشان را پس نماز گزارد آنحضرت بر عبداللہ ابی پس نازل شد و نگزار نماز بر ہیچ یک از منافقان

مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي

کہ بمیرد ہرگز و ایستد بر گور وے روایت کرد این حدیث را بخاری در

صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْجَنَائِزِ وَاللَّفْظُ لَهُ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ

صحیح بخاری در کتاب الجنائز و لفظ حدیث در روایت اوست و روایت کرد این حدیث را مسلم

مَعَ تَغْيِيرٍ يَسِيرٍ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ وَعَنْ

با تغییر اندک در صحیح مسلم در کتاب الفضائل و روایت است از

جَابِرٍ قَالَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدُ اللهِ

جابر گفت آمد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم نزد عبداللہ

بْنُ أُبَيٍّ بَعْدَ مَا دُفِنَ فَأَخْرَجَهُ فَنَفَثَ فِيهِ مِنْ رِيقِهِ

بن ابے پس آنگاہ کہ دفن شد عبداللہ بن ابے در گور پس بیرون کرد آنحضرت وی را پس دمید در عبداللہ

وَأَلْبَسَهُ قَمِيصَهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ

و پوشانید آنحضرت عبداللہ بن ابی را پیراہن خود روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب

الْجَنَائِزِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ جَاءَ الطُّفَيْلُ بْنُ عَمْرٍو

الجنائز و روایت است از ابے ہریرۃ گفت آمد طفیل بن عمرو

إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ دَوْسًا

سوی پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت طفیل بدرستیکہ قبیلہ دوس

قَدْ هَلَكَتْ عَصَتْ وَأَبَتْ فَادْعُ اللهَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ

بتحقیق ہلاک شد نافرمانی کرد و انکار کرد پس دعا کن از خدا برای ایشان پس گفت آنحضرت

۱۴

سے تو در آید دادن ای دے
سے تفرد و کان ابو خراش علی النبی
صلے اللہ علیہ وسلم الشقے
حضور و نماز و دعا الی قبرہ قبل
و صول علیہ الصلوۃ و السلام
نلا و صل و جہیم قد رواہ
خزۃ قائم ابو خراج و تو در والد
سے قبیصہ ای ابو الجناز الوحد
استکان قول ابن

سے حضرت ابن عمر کہ در بعض نسخہ
اعطی قمیصہ کہ در نسخہ عطا مذکور
و جمع بان معنے قولہ عطا مذکور
اظہر ہر یک ما خلق و قولہ اعطا دلیل
اہم الصلوۃ و السلام لم یعلم
اعطاء علیہ الصلوۃ و السلام ان یسوی
اولاد کہ حضرت عطا کہ ابن ابی
و لدہ و سنہ اذ یصلی لہ کہ ابن ابی
ذلک قال العلماء و فی ہذا
صحیح البخاری و فی ہذا
شرح صحیح البخاری عطا ابن ابی
علی ان امرہ و شفقت علیہ

اَللّٰهُمَّ اهْدِ دَوْسًا وَأْتِ بِهِمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي

ای پروردگار راہنمائی کن دوس را و بیار ایشان را و روایت کرد این حدیث را بخاری در

صَحِيْحِهٖ فِي كِتَابِ الْمَغَازِي فِي بَابِ قِصَّةِ دَوْسٍ

صحیح بخاری در کتاب المغازی در باب قصہ دوس

وَالطُّفَيْلِ بْنِ عَمْرٍو الدَّوْسِيِّ وَعَنْهُ اَنَّهٗ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و طفیل بن عمرو دوسی و روایت است از ابی ہریرہ کہ گفت گفت پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّمَا مَثَلِيْ وَمَثَلُ النَّاسِ

صلے اللہ علیہ وسلم را کہ او میفرمود جز این نیست کہ مثال من و مثال مردم

كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا اَضَاءَتْ مَا حَوْلَهٗ

مانند مثال کسی است کہ روشن کرد آتش را پس ہرگاہ روشن کرد آتش گرد آن شخص را

جَعَلَ الْفَرَاشُ وَهٰذِهِ الدَّوَابُّ الَّتِيْ تَقَعُ فِي النَّارِ

آماده شدند پروانہای چراغ و این کرمہا کہ می افتند در آتش

يَقَعْنَ فِيْهَا وَجَعَلَ يَنْزِعُهُنَّ وَيَغْلِبْنَهٗ فَيَقْتَحِمْنَ فِيْهَا

برنگیزد افتند در آن آتش و گشت آن شخص کہ می کشید اینہا را و غلبہ کردہ بر او جستن می کردند اینہا در آتش

فَاَنَا اٰخُذُ بِحُجَزِكُمْ عَنِ النَّارِ وَهُمْ يَقْتَحِمُوْنَ فِيْهَا رَوَاهُ

پس منم گیرندہ جامہای بستن از ازار شما برای باز داشتن از آتش و شما می افتید در آن آتش روایت کرد این حدیث را

الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيْحِهٖ فِي كِتَابِ الرِّقَاقِ فِي بَابِ

بخاری در صحیح بخاری در کتاب الرقاق در باب

الْاِنْتِهَاءِ عَنِ الْمَعَاصِيْ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ بِمَعْنَاهُ فِي

الانتہاء عن المعاصی و روایت کرد این حدیث را مسلم بمعنے حدیث در

صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ وَفِي آخِرِ الرِّوَايَتَيْنِ لَهُ

صحیح او در کتاب الفضائل و در آخر روایت مسلم است

فَأَنَا آخُذُ بِحُجَزِكُمْ عَنِ النَّارِ هَلُمَّ عَنِ النَّارِ هَلُمَّ عَنِ

پس من می گیرم حاجی شما را از آتش بیائید از آتش بازمی بیائید از آتش

النَّارِ فَتَغْلِبُونِي وَتَقْتَحِمُونَ فِيهَا وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

آتش پس غلبه می کنید بر من و می افتید در آن آتش و در روایت است از ابی هریره

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ

که هر آینه پیغمبر صلی الله علیه وسلم گفت نیست مسلمانی

إِلَّا وَأَنَا أَوْلَى بِهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ

مگر حال اینست که من نزدیک ترم بوی در دنیا و آخرت بخوانید اگر بخواهید

النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ فَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ

نبی سزاوار تر است مسلمانان از نفسهای ایشان پس هر مسلمان

مَاتَ وَتَرَكَ مَالًا فَلْيَرِثْهُ عَصَبَتُهُ مَنْ كَانُوا وَ

که بمرد و بگذارد مال را پس باید که وارث شوند او را عصبه او کسانیکه باشند و

مَنْ تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضَيَاعًا فَلْيَأْتِنِي فَأَنَا مَوْلَاهُ رَوَاهُ

هر که بگذارد دین را یا عیال را پس باید که بیاید آن شخص مرا پس من مولای او هستم روایت کرد

الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي بَابِ الصَّلَاةِ عَلَى مَنْ تَرَكَ

بخاری در صحیح بخاری در باب نماز بر کسیکه گذاشت

دَيْنًا مِنْ كِتَابِ الِاسْتِقْرَاضِ وَرَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

دین را از جمله کتاب الاستقراض و روایت کرد این حدیث را ترمذی

وَهٰذَا مُخْتَصَرٌ مِنْ أَوَّلِ أَبْوَابِ الْقُرْآنِ مِنْ جَامِعِ التِّرْمِذِيِّ

بخشیدش مختصر در شروح ابواب قرائش از جلد جامع ترمذی

فَنَقُولُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

در روایت است از انس بن مالک گرفت بود پیغمبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ عَلَى أُمِّ حَرَامٍ بِنْتِ مِلْحَانَ

اللہ علیہ وسلم درمی آمد در خانہ ام حرام بنت ملحان

فَكَانَتْ أُمُّ حَرَامٍ تَحْتَ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ فَدَخَلَ

و بود ام حرام در نکاح عبادہ بن صامت پس درآمد

عَلَيْهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَطْعَمَتْهُ

بخانہ ام حرام پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس طعام خوانید آن زن آنحضرت را

فَجَعَلَتْ تَفْلِي رَأْسَهُ فَنَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

گرفت آن زن کہ بیش می جست از سر مبارک آنحضرت پس خفت پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ اسْتَيْقَظَ وَهُوَ يَضْحَكُ قَالَتْ فَقُلْتُ

علیہ وسلم بیدار شد آنحضرت در حالیکہ آنحضرت می خندید گفت آن زن پس گفتم

مَا يُضْحِكُكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي

چیز خنداند ترا یا رسول اللہ گفت آنحضرت چند کسان از امت من

عُرِضُوا عَلَيَّ غُزَاةً فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يَرْكَبُونَ ثَبَجَ

پیش کردہ شدند بر من جہاد کنندگان در راہ خدا سوار میشوند آن کسان

هٰذَا الْبَحْرِ مُلُوكًا عَلَى الْأَسِرَّةِ أَوْ مِثْلَ الْمُلُوكِ

این دریا مانند بادشاہان بر تختہا یا این لفظ گفت مثل الملوک

عَلَى الْاَسِرَّةِ شَكَّ اِسْحٰقُ قَالَتْ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

شک کرد اسحاق گفت ام حرام پس گفتم یا رسول اللہ

اُدْعُ اللّٰهَ اَنْ يَّجْعَلَنِيْ مِنْهُمْ فَدَعَا لَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

دعا کن از خدا اینکہ بگرداند مرا از جملہ ایشان پس دعا کرد برای ام حرام پیغمبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ وَضَعَ رَاْسَهٗ ثُمَّ اسْتَيْقَظَ وَهُوَ

اللہ علیہ وسلم پس نہاد سر خود را بستر بیدار شد درحالیکہ آنحضرت

يَضْحَكُ فَقُلْتُ وَمَا يُضْحِكُكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ

می خندید پس گفتم وچہ چیز بخنداند ترا یا رسول اللہ گفت آنحضرت

نَاسٌ مِّنْ اُمَّتِيْ عُرِضُوْا عَلَيَّ غُزَاةً فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

چند کسان از امت من پیش کردہ شدند بر من جہاد کنندگان در راہ خدا

كَمَا قَالَ فِي الْاُوْلٰى قَالَتْ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

چنانکہ فرمود در مرتبہ نخستین گفت ام حرام پس گفتم یا رسول اللہ

اُدْعُ اللّٰهَ اَنْ يَّجْعَلَنِيْ مِنْهُمْ قَالَ اَنْتِ مِنَ الْاَوَّلِيْنَ

دعا کن از خدا اینکہ بگرداند مرا از جملہ ایشان گفت آنحضرت تو از سابقین ہستی

فَرَكِبَتِ الْبَحْرَ فِيْ زَمَانِ مُعَاوِيَةَ ابْنِ اَبِيْ سُفْيَانَ

پس سوار شد ام حرام دریا در زمان معاویہ بن ابی سفیان

فَصُرِعَتْ عَنْ دَابَّتِهَا حِيْنَ خَرَجَتْ مِنَ الْبَحْرِ

پس انداختہ شد از چارپایہ خود وقتیکہ خارج شد از دریا

فَهَلَكَتْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْجِهَادِ

پس مردہ حرام روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب الجہاد

فِي بَابِ الدُّعَاءِ بِالْجِهَادِ وَالشَّهَادَةِ لِلرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ

در باب بیان دعا بجہاد و شہادت برای مردان و زنان

وَرَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِمَعْنَاهُ فِي سُنَنِهِ فِي كِتَابِ الْجِهَادِ

در روایت کرد این حدیث را ابو داؤد بمعنیش در سنن ابی داؤد در کتاب الجہاد

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

در روایت است از عبد اللہ بن عمرو بن عاص کہ ہر آئینہ پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَلَا قَوْلَ اللّٰهِ تَعَالَى فِي إِبْرَاهِيمَ رَبِّ

علیہ وسلم تلاوت کرد قول خدا تعالے را در حال حکایت قول ابراہیم ای پروردگار من

إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَن تَبِعَنِي فَإِنَّهُ

ایں بتان گمراہ کردند بسیاری را از آدمیان پس شخصیکہ پیروی کند مرا پس ہر آئینہ او

مِنِّي إِلَى آخِرِ الْآيَةِ وَقَالَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ إِن تُعَذِّبْهُمْ

از منست تا آخر آیت و گفت عیسے علیہ السلام اگر عذاب کنی ایشان را

فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ

پس ایشان بندگان تواند و اگر بیامرزی ایشان را پس تو قادری

الْحَكِيمُ فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ اللّٰهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي وَبَكَى

و دانا پس بالا برداشت آنحضرت ہر دو دست خود را و گفت ای خدا یا مرز امت مرا امت مرا و بگریست

فَقَالَ اللّٰهُ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ

پس گفت خدا تعالی ای جبرئیل برو سوی محمد و پیش او رو و تو دانا تر است

فَاسْأَلْهُ مَا يُبْكِيكَ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

پس بپرس محمد را چہ چیز در گریہ آورد ترا پس آمد نزد آنحضرت جبرئیل علیہ السلام

فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس پرسید آنحضرت را پس آگاه کرد او را جبرئیل را پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

بِمَا قَالَ وَهُوَ أَعْلَمُ فَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى يَا جِبْرَئِيْلُ إِذْهَبْ

بچیزیکہ گفت و پروردگار او داناتر است پس گفت خدا تعالے باجبرئیل رو

إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ إِنَّا سَنُرْضِيْكَ فِيْ أُمَّتِكَ وَلَا نَسُوْءُكَ

سوی محمد پس بگو ہر آئینہ من قریب است کہ خوشنود گردانم ترا در حق امت تو واندوہگین نسازم ترا

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ صَحِيْحِهِ فِيْ كِتَابِ الْإِيْمَانِ فِيْ بَابِ

روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح مسلم در کتاب الایمان در باب

دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأُمَّتِهِ وَبُكَائِهِ

دعاء پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم بحق امت خود و گریہ آنحضرت از جہت

شَفَقَةً عَلَيْهِمْ

شفقت بر ایشان

اَلْبَابُ الثَّانِيْ فِيْ بَيَانِ مَحَبَّةِ اللّٰهِ تَعَالٰى بِالنَّبِيِّ

باب دوم در بیان محبت اللہ تعالے با پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُ

صلے اللہ علیہ و علے آلہ و اصحابہ وسلم گفت اللہ

تَعَالٰى وَالضُّحٰى ۙ وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰى ۙ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ

تعالے سوگند بچاشت گاہ و قسم بشب وقتیکہ بپوشد چیزہا را ایجاد امکرد است ترا پروردگار تو

وَمَا قَلٰى ؕ وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْاُوْلٰى ؕ وَلَسَوْفَ

و ناخوش نداشتہ است و ہر آئینہ آخرت نیکوتر خواہد بود ترا از اولے و تحقیق زود باشد

باقی بصفحہ ۳۲

يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ۝ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ ۝ وَوَجَدَكَ

کہ بدہد ترا پروردگار تو پس تو خوشنود شوی آیا نیافت ترا یتیم پس جای داد و نیافت ترا

ضَالًّا فَهَدَىٰ ۝ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ ۝ فَأَمَّا الْيَتِيمَ

راہ گم کردہ پس راہ نمود ترا و یافت ترا درویش صاحب عیال پس غنی کرد ترا پس لیکن ہر یتیم

فَلَا تَقْهَرْ ۝ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ۝ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ

قہر مکن ولیکن سوال کنندہ را آواز سخت مران ولیکن بر نعمت رب خود

فَحَدَّثَ ۝ عَنْ سُفْيَانَ عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ جُنْدَبٍ

سخن بگو روایت است از سفیان وی از اسود بن قیس وی از جندب

بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ احْتُبِسَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى

بن عبد اللہ گفت باز داشتہ شد جبرئیل علیہ السلام از

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتِ امْرَأَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت زنے از قریش

أَبْطَأَ عَلَيْهِ شَيْطَانُهُ فَنَزَلَتْ وَالضُّحَىٰ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ

درنگ کرد حاضر شدن فرستادہ شیطان وی پس نازل شد والضحیٰ والیل اذا سجیٰ

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

ما ودعک ربک وما قلیٰ روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود

فِي كِتَابِ التَّهَجُّدِ وَعَنْ جُنْدَبِ بْنِ سُفْيَانَ قَالَ

در کتاب التہجد و روایت است از جندب بن سفیان گفت

اشْتَكَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَقُمْ

بیمار شد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس نہ برخاست برای تہجد

لَيْلَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا فَجَاءَتِ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي
دو شب یا سہ شب پس آمد زنے پس گفت ای محمد ہر آئینہ من
لَأَرْجُو أَنْ يَكُونَ شَيْطَانُكَ قَدْ تَرَكَكَ لَمْ أَرَهُ قَرِبَكَ
امیدی دارم آنکہ باشد شیطان ترا تحقیق ترک کردترا ندیدم اورا کہ نزدیک شدہ ترا
مُنْذُ لَيْلَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ فَأَنْزَلَ اللَّهُ وَالضُّحَى وَاللَّيْلِ
از دو شب یا سہ شب پس نازل کرد خدا والضحی واللیل
إِذَا سَجَى مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي
اذا سجی ما ودعک ربک وما قلی روایت کرد این حدیث را بخاری در
صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ التَّفْسِيرِ فِي تَفْسِيرِ سُورَةِ وَالضُّحَى وَ
صحیح خود در کتاب التفسیر در تفسیر سورہ والضحی و
رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْجِهَادِ فِي بَابِ مَا لَقِيَ
روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح مسلم در کتاب الجہاد در باب بیان چیزے کہ یوست
النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَذَى الْمُشْرِكِينَ وَ
پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم از اذیت مشرکین و
عَنْ شُعْبَةَ عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ سَمِعْتُ جُنْدُبًا
روایت است از شعبہ او روایت کرد از اسود بن قیس کہ گفت شنیدم جندب
الْبَجَلِيَّ قَالَتِ امْرَأَةٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أُرَى صَاحِبَكَ
بجلی را کہ گفت زنے یا رسول اللہ گمان نمی برم صاحب ترا
إِلَّا أَبْطَأَكَ فَنَزَلَتْ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ
مگر گردانید ترا پس نازل شد ما ودعک ربک وما قلی روایت کرد این حدیث را بخاری

فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ التَّفْسِيرِ فِي تَفْسِيرِ سُورَةِ وَالضُّحٰى وَعَنِ

در صحیح بخاری در کتاب التفسیر در تفسیر سورہ والضحی در روایت است از

ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ جَلَسَ نَاسٌ مِّنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

ابن عباس کہ گفت نشستند مردان از اصحاب پیمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْتَظِرُوْنَهٗ فَخَرَجَ حَتّٰى اِذَا دَنَا مِنْهُمْ سَمِعَهُمْ

علیہ وسلم در ہیں حال کہ انتظار میکردند آنحضرت را پس خارج شد آنحضرت تا آنکہ قریب شد از اصحاب شنید ایشان را

يَتَذَاكَرُوْنَ فَسَمِعَ حَدِيْثَهُمْ فَاِذَا بَعْضُهُمْ يَقُوْلُ عَجَبًا

کہ باہم ذکر میکردند پس گوش نہاد سخن ایشان را پس بعض ایشان می گفت تعجب کردم

اِنَّ اللّٰهَ اتَّخَذَ مِنْ خَلْقِهٖ خَلِيْلًا فَاِبْرَاهِيْمُ خَلِيْلُهٗ وَ

بر آنکہ خدا اختیار کرد از خلق خود دوست پس ابراہیم دوست خداست و

قَالَ اٰخَرُ مَاذَا بِاَعْجَبَ مِنْ وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوْسٰى تَكْلِيْمًا وَقَالَ

گفت دیگر کس چہ نہایت عجب است ازیں و گفت خدا با موسی سخن و گفت

اٰخَرُ فَعِيْسٰى كَلِمَةُ اللّٰهِ وَرُوْحُهٗ وَقَالَ اٰخَرُ وَاٰدَمُ اصْطَفَاهُ

صحابی دیگر پس عیسی کلمہ خداست و روح وی و گفت دیگرے و آدم برگزیدہ کرد وی را

اللّٰهُ فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ فَسَلَّمَ وَقَالَ قَدْ سَمِعْتُ كَلَامَكُمْ وَعَجَبَكُمْ

خدا پس خارج شد آنحضرت بر ایں صحابہ پس سلام کرد و گفت ہر آئینہ شنیدم سخن شما و تعجب کردن شما

اِنَّ اِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلُ اللّٰهِ وَهُوَ كَذٰلِكَ وَمُوْسٰى نَجِيُّهٗ وَ

ہر آئینہ ابراہیم خلیل خداست و ابراہیم ہمچنیں است و موسی ہمراز خداست و

هُوَ كَذٰلِكَ وَعِيْسٰى رُوْحُهٗ وَكَلِمَتُهٗ وَهُوَ كَذٰلِكَ

وی ہمچنیں است و عیسی روح خداست و کلمہ خداست و وی ہمچنیں است

وَآدَمُ اصْطَفَاهُ اللّٰهُ تَعَالٰى وَهُوَ كَذٰلِكَ اَلَا وَاَنَا حَبِيْبُ اللّٰهِ

وآدم برگزیدہ کردہ او را خدا تعالیٰ ودی ہمچنین است خبردار باشید و من حبیب خدا ام

وَلَا فَخْرَ وَاَنَا حَامِلُ لِوَآءِ الْحَمْدِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تَحْتَهُ اٰدَمُ

ونازنیست ومن بردارندہ پیرہ حمد ام روز قیامت زیر آن پیرہ آدم خواہد بود

فَمَنْ دُوْنَهُ وَلَا فَخْرَ وَاَنَا اَوَّلُ شَافِعٍ وَّاَوَّلُ مُشَفَّعٍ

وہمہ سوای او ونازنیست ومن اول شفاعت کنندہ واول شفاعت جواب کردہ شدہ ام

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا فَخْرَ وَاَنَا اَوَّلُ مَنْ يُّحَرِّكُ بِحَلَقِ الْجَنَّةِ

بروز قیامت ونازنیست ومن اول شخصے ام کہ حرکت خواہد داد حلقہ ہای در جنت را

وَلَا فَخْرَ فَيَفْتَحُ اللّٰهُ فَيُدْخِلُنِيْهَا وَمَعِيَ فُقَرَاءُ الْمُؤْمِنِيْنَ

ونازنیست پس کشاد خواہد کرد خدا و داخل خواہد کرد مرا در ان جنت در حالیکہ ہمراہ من فقراء مسلمانان

وَلَا فَخْرَ وَاَنَا اَكْرَمُ الْاَوَّلِيْنَ وَالْاٰخِرِيْنَ عَلَى اللّٰهِ وَلَا فَخْرَ

ونازنیست ومن بزرگترین پیش رفتگان وپس آیندگانم نزد خدا ونیست ناز

رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ فِيْ اَوَّلِ سُنَنِهٖ فِيْ بَابِ مَا اُعْطِيَ النَّبِيُّ

روایت کرد این حدیث را دارمی در شروع سنن خود در باب بیان چیزیکہ داده شد پیغمبر را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْفَضْلِ وَرَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

صلے اللہ علیہ وسلم از بزرگی وروایت کرد این حدیث را ترمذی

فِيْ جَامِعِهٖ فِيْ اَبْوَابِ الْمَنَاقِبِ

در جامع خود در ابواب المناقب

اَلْبَابُ الثَّالِثُ فِيْ اِكْرَامِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

باب سوم در بیان اکرام پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

بِقِتَالِ الْمَلٰٓئِكَةِ مَعَهٗ ضَلْعَمْ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ سُوْرَةِ اٰلِ عِمْرَانَ

بکار زار کردن فرشتگان از جانب آنحضرت ﷺ شریک شدند گفت الله تعالی در سورهٔ آل عمران ع ۱۲

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ وَّاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ

و بتحقیق نصرت داد شما را خدا در بدر و حالیکه شما ذلیلان بودید پس بترسید از خدا تا بود که شما

تَشْكُرُوْنَ ۝ اِذْ تَقُوْلُ لِلْمُؤْمِنِيْنَ اَلَنْ يَّكْفِيَكُمْ اَنْ يُّمِدَّكُمْ

شکر کنید چون می گفتی مر مسلمانان را آیا بس نیست شما را اینکه مدد کند شما را

رَبُّكُمْ بِثَلٰثَةِ اٰلٰفٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُنْزَلِيْنَ ۝ بَلٰٓى اِنْ تَصْبِرُوْا

پروردگار شما به سه هزار فرشتگان از فرشتگان فرو فرستادگان بلی اگر صبر کنید

وَتَتَّقُوْا وَيَاْتُوْكُمْ مِّنْ فَوْرِهِمْ هٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ

و بپرهیزید و بیایند بشما مخالفان از جوش خود کرا یاری کند شما را پروردگار شما

بِخَمْسَةِ اٰلٰفٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِيْنَ ۝ وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ

به پنج هزار فرشتگان علامت کنندگان و نگردانید آن مدد کاری را خدا

اِلَّا بُشْرٰى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوْبُكُمْ بِهٖ وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ

مگر خبر خوش دادن شما را و برای آنکه تسکین یابد دلهای شما بآن و نیست یاری دادن مگر از

عِنْدِ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ۝ لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِيْنَ

نزد خدا غالب دانا و یاری داد تا هلاک کند جماعت را از کسانیکه

كَفَرُوْٓا اَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنْقَلِبُوْا خَآئِبِيْنَ ۝ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

کفر کردند یا خوار گرداند ایشان را پس باز گردند بمقصود نارسیدگان روایت است از ابن عباس

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ بَدْرٍ هٰذَا

که پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمود روز بدر این

جَبْرَئِيلُ اٰخِذٌ بِرَأْسِ فَرَسِهٖ عَلَيْهِ اَدَاةُ الْحَرْبِ وَعَنْ

جبرئیل است گیرندہ سر اسپ خود را بر جبرئیل آلات جنگ است و در روایت است از

رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ وَكَانَ مِنْ اَهْلِ بَدْرٍ قَالَ جَاءَ جَبْرَئِيلُ

رفاعہ بن رافع و بود از اہل بدر گفت آمد جبرئیل

اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا تَعُدُّوْنَ

نبوی پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت چہ شمارید

اَهْلَ بَدْرٍ فِيْكُمْ قَالَ مِنْ اَفْضَلِ الْمُسْلِمِيْنَ اَوْ كَلِمَةً

اہل بدر را در میان خود گفت آنحضرت از فاضلترین مسلمانان یا کلمہ گفت

نَحْوَهَا قَالَ وَكَذٰلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ

مثل این کلمہ گفت جبرئیل و همچنین افضل ملائکہ می شمارم کسی را کہ حاضر شد بدر از جملہ فرشتگان

رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْمَغَازِيْ فِيْ بَابِ

روایت کرد این دو حدیث را بخاری در صحیح خود در کتاب المغازی در باب

شُهُوْدِ الْمَلٰٓئِكَةِ بَدْرًا وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ لَمَّا رَجَعَ

حاضر شدن فرشتگان در بدر و در روایت است از عائشہ کہ گفت ہرگاہ رجوع کرد

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْخَنْدَقِ وَوَضَعَ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم از غزوہ خندق و نہاد

السِّلَاحَ وَاغْتَسَلَ اَتَاهُ جَبْرَئِيلُ فَقَالَ قَدْ وَضَعْتَ

آلات جنگ را و غسل کرد آمد آنحضرت را جبرئیل پس گفت ہر آئینہ تو نہادی

السِّلَاحَ وَاللّٰهِ مَا وَضَعْنَاهُ اُخْرُجْ اِلَيْهِمْ قَالَ فَاِلٰى اَيْنَ

آلات جنگ را قسم بخدا نہ نہادیم آلات جنگ را خارج شو سوی کافران گفت آنحضرت کجا

قَالَ هٰهُنَا وَاَشَارَ اِلٰى بَنِيْ قُرَيْظَةَ فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

گفت اینجا جانب داشارت کرد سوی بنی قریظہ جبرئیل پس خارج شد پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَيْهِمْ وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ كَاَنِّيْ اَنْظُرُ اِلَى الْغُبَارِ

علیہ وسلم سوی ایشان وروایت است از انس کہ گفت گویا من نظر می کنم سوی غبار

سَاطِعًا فِيْ زُقَاقِ بَنِيْ غَنْمٍ مَوْكِبِ جِبْرَئِيْلَ حِيْنَ سَارَ

بلند در طریق بنی غنم از سواران همراہیان جبرئیل وقتیکہ سیر کرد

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى بَنِيْ قُرَيْظَةَ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم سوی بنی قریظہ

وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت است از براء بن عازب کہ گفت گفت پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ لِحَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ اهْجُ الْمُشْرِكِيْنَ

وسلم روز بنی قریظہ حسان بن ثابت را ہجو کن مشرکان را

فَاِنَّ جِبْرَئِيْلَ مَعَكَ رَوَى الْبُخَارِيُّ الْاَحَادِيْثَ الثَّلٰثَةَ

پس بدرستیکہ جبرئیل با تست روایت کرد بخاری این سہ حدیث را

فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْمَغَازِيْ فِيْ بَابِ مَرْجِعِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

در صحیح بخاری در کتاب المغازی در باب بازگشتن پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْاَحْزَابِ وَعَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِيْ وَقَّاصٍ

علیہ وسلم از احزاب وروایت است از سعد بن ابی وقاص

قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ اُحُدٍ

گفت دیدم پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را روز احد

وَمَعَهُ رَجُلَانِ يُقَاتِلَانِ عَنْهُ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ بِيضٌ كَأَشَدِّ

وہمراہ آنحضرت دو مرد بودند جنگ می کردند از جانب آنحضرت بران دو مرد جامہای سفید بود مانند

الْقِتَالِ مَا رَأَيْتُهُمَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

جنگ ندیدم آن ہر دو را قبل و نہ بعد روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود

فِي كِتَابِ الْمَغَازِي فِي بَابِ إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ

در کتاب المغازی در باب اذ ہمت طائفتان منکم ان

تَفْشَلَا وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ بِمَعْنَاهُ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ

تفشلا و روایت کرد این حدیث را مسلم بمعناہ در صحیح خود در کتاب الفضائل

فِي بَابِ إِكْرَامِهِ بِقِتَالِ الْمَلَائِكَةِ مَعَهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در باب اکرام آنحضرت بکمک و یاری کردن فرشتگان از کفار ہمراہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَرَوَى مُسْلِمٌ بِالْإِسْنَادِ الْآخَرِ فِي الْبَابِ

وسلم و روایت کرد مسلم باسناد دیگر در باب

الْمَذْكُورِ عَنْهُ قَالَ رَأَيْتُ عَنْ يَمِينِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مذکور از ان سعد کہ گفت دیدم از راست پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَنْ شِمَالِهِ يَوْمَ أُحُدٍ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا

علیہ وسلم و از چپ وی بروز واقعہ احد دو مرد را بران دو مردم

ثِيَابٌ بِيضٌ مَا رَأَيْتُهُمَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ يَعْنِي جِبْرَئِيلَ

جامہای سفید بود ند ندیدم آن ہر دو مردم را قبل و نہ بعد یعنی جبرئیل

وَمِيكَائِيلَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

ومیکائیل علیہما السلام

اَلْبَابُ الرَّابِعُ فِي الصَّلٰوةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

باب چہارم در بیان درود بر پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَالسَّلَامِ عَلَيْهِ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِي سُوْرَةِ

وسلم و در بیان سلام بر آنحضرت فرمود خدا تعالے در سورہ

الْاَحْزَابِ اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلَى النَّبِيِّ

احزاب بدرستیکہ خدا و فرشتگان او درود میفرستند بر پیغمبر

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا صَلُّوْا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا

ای آن کسان کہ گرویدہ اید درود فرستید بروی و سلام گویید سلام گفتنی

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت است از جابر بن سمرۃ کہ گفت گفت پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنِّيْ لَاَعْرِفُ حَجَرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ

علیہ وسلم بدرآئیہ من می شناسم آن سنگہا را در مکہ کہ سلام می کرد بر من

قَبْلَ اَنْ اُبْعَثَ اِنِّيْ لَاَعْرِفُهٗ الْاٰنَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

قبل آنکہ مبعوث شدم بدرآئیہ من می شناسم اورا در ینوقت روایت کرد این حدیث را مسلم

فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ اَوَّلِ كِتَابِ الْفَضَائِلِ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ

در صحیح خود در شروع کتاب الفضائل و روایت است از علی بن

اَبِيْ طَالِبٍ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی طالب کہ گفت بودیم با پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

بِمَكَّةَ فَخَرَجْنَا مَعَهٗ فِيْ بَعْضِ نَوَاحِيْهَا فَمَرَّ نَا بِيْنَ الْجِبَالِ

در مکہ پس بیرون آمدیم همراہ آنحضرت در بعض اطراف مکہ پس گذشتیم میان کوہا

وَالشَّجَرِ فَلَمْ تَمُرَّ بِشَجَرَةٍ وَلَا حَجَرٍ اِلَّا قَالَ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ

درخت پس انگاہ نشستیم بدرختے و نہ بکوہے مگر گفت آن درخت و کوہ السلام علیک

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ فِيْ اَوَّلِ سُنَنِهٖ وَرَوَاهُ

یا رسول اللہ روایت کرد ایں حدیث را دارمی در شروع سنن دارمی و روایت کرد ایں حدیث را

التِّرْمِذِيُّ كَذَا فِيْ مِشْكٰوةِ الْمَصَابِيْحِ فِيْ بَابِ الْمُعْجِزَاتِ

ترمذی چنیں است در مشکوٰۃ المصابیح در باب معجزات

وَعَنْ يَعْلَى بْنِ مُرَّةَ الثَّقَفِيِّ قَالَ ثَلَاثَةُ اَشْيَاءَ رَاَيْتُهَا

و روایت است از یعلی بن مرہ ثقفی گفت سہ چیز ہا را دیدم

مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَنَا نَحْنُ

از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم دراں حال کہ ما

نَسِيْرُ مَعَهٗ اِذْ مَرَرْنَا بِبَعِيْرٍ يُسْنٰى عَلَيْهِ فَلَمَّا رَاٰهُ

سیر می کردیم ہمراہ آنحضرت ناگاہ گذر کردیم بشتری کہ آب کشیدہ میشد بروی پس وقتیکہ دید آنحضرت را

اَلْبَعِيْرُ جَرْجَرَ فَوَضَعَ جِرَانَهٗ فَوَقَفَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ

شتر آواز کرد پس نہاد شتر گردن خود را پس ایستاد نزدوی پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَيْنَ صَاحِبُ هٰذَا

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت آنحضرت کجاست صاحب این

لِبَعِيْرِ فَجَاءَهٗ فَقَالَ بِعْنِيْهِ فَقَالَ بَلْ نَهَبُهٗ لَكَ

شتر پس آمد صاحب شتر نزد آنحضرت پس گفت آنحضرت بفروش این شتر را بمن پس گفت صاحب شتر

اِنَّهٗ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ وَاِنَّهٗ لَاَهْلِ بَيْتٍ مَا لَهُمْ مَعِيْشَةٌ

رسول اللہ و ہر آئینہ این شتر بملک صاحب خانہ گیست کہ نیست برای ایشاں سبب

غَيْرُهُ قَالَ أَمَا إِذْ ذَكَرْتَ هٰذَا مِنْ أَمْرِهِ فَإِنَّهُ شَكِيٌّ أَكْثَرَ الْ
سوای این شتر گفت آنحضرت لیکن چون یاد کردی یاد حال را از امر این شتر پس هر آینه او بسیار شک کننده
وَقِلَّةَ الْعَلَفِ فَأَحْسِنُوا إِلَيْهِ ثُمَّ سِرْنَا حَتَّىٰ كُنَّا مِنْ تَبُوكَ
و کمی خورش پس نیکوئی کنید بوی گفت لیل چون مرد پستر سیر کردیم تا که فرود آمدیم نزدیک
فَنَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتْ شَجَرَةٌ تَشُقُّ
پس خفت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس آمد درختے در حالیکہ می شگافت
الْأَرْضَ حَتَّىٰ غَشِيَتْهُ ثُمَّ رَجَعَتْ إِلَىٰ مَكَانِهَا فَلَمَّا
زمین را تا آنکہ پوشید مر او آن درخت آنحضرت را پس باز برگشت بسوی جای خود پس چون
اسْتَيْقَظَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرْتُ
بیدار شد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم ذکر کردم
لَهُ فَقَالَ هِيَ شَجَرَةٌ اسْتَأْذَنَتْ رَبَّهَا فِي أَنْ تُسَلِّمَ عَلَى
او را آنحضرت آن واقعہ پس گفت آنحضرت این درختیست کہ اذن طلب کرد از پروردگار خود تا یابد اذن را کہ سلام کند بر
رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَذِنَ لَهَا قَالَ
پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس دستوری داد مر آن درخت را گفت
ثُمَّ سِرْنَا فَمَرَرْنَا بِمَاءٍ فَأَتَتْهُ امْرَأَةُ ابْنِ لَهَا بِهِ جِنَّةٌ
پس پستر سیر کردیم پس گذر کردیم بآبی پس آمد نزد آنحضرت زن با پسری کہ او را جن بود و بآن پسر
فَأَخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِخْصَرَتَهُ ثُمَّ قَالَ
پس گرفت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم عصائے خود را پس گفت
اخْرُجْ فَإِنِّي مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ ثُمَّ سِرْنَا فَلَمَّا رَجَعْنَا
خارج شو پس ہر آئینہ من محمد پیغمبر خدا ام پستر سیر کردیم پس ہر گاہ باز گشتیم

فَمَرَرْنَا بِذٰلِكَ الْمَاءِ فَسَأَلَهَا عَنِ الصَّبِيِّ فَقَالَتْ وَالَّذِي
بآن آب پس پرسید آنحضرت آن زن را از امر آن کودک پس گفت آن زن قسم

بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا رَأَيْنَا مِنْهُ رَيْبًا بَعْدَكَ رَوَاهُ فِي
فرستاده است ترا بحق ندیدیم از آن کودک هیچ ریبی باعث شک پس تو روایت کرد این حدیث را در

شَرْحِ السُّنَّةِ كَذَا فِي مِشْكٰوةِ الْمَصَابِيحِ فِي بَابِ الْمُعْجِزَاتِ
شرح السنة چنین است در مشکوة المصابیح در باب معجزات

وَعَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ سَأَلَتْنِي أُمِّي مَتٰى عَهْدُكَ
و روایت است از حذیفه گفت پرسید مرا مادر من کے زمان رفتن تست

بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ مَا لِي بِهِ
ارادہ کرد مادر من سوے پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس گفتم نیست مرا بآنحضرت

عَهْدٌ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا فَنَالَتْ مِنِّي فَقُلْتُ لَهَا دَعِينِي
زمانہ طولانی از چنین وچنین پس یاد بدی کرد مادر من مرا پس گفتم مرا در خود رہا بگذار مرا

آتِي النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأُصَلِّيَ مَعَهُ الْمَغْرِبَ
تا بروم نزد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس بگزارم با آنحضرت نماز مغرب را

وَأَسْأَلُهُ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لِي وَلَكِ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ
و سوال کنم آنحضرت را اینکه آمرزش طلب کند برای من و برای تو پس آمدم نزد پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّيْتُ مَعَهُ الْمَغْرِبَ فَصَلّٰى حَتّٰى صَلَّى
علیہ وسلم پس گزاردم با آنحضرت نماز مغرب را پس نماز گزارد آنحضرت تا آنکہ گزارد

الْعِشَاءَ ثُمَّ انْفَتَلَ فَتَبِعْتُهُ فَسَمِعَ صَوْتِي فَقَالَ مَنْ هٰذَا
نماز عشا را پس بازگشت آنحضرت پس پس روی کردم آنحضرت را پس شنید آنحضرت آواز مرا پس گفت

حذیفہ قلت نعم قال ما حاجتک غفر اللہ لک ولامک

حذیفہ است گفتم آری گفت آنحضرت چیست حاجت تو بیامرزد خدا ترا و مادر ترا

قال ان ھذا ملک لم ینزل الارض قط قبل ھذا اللیلۃ

گفت آنحضرت ہر آئینہ این فرشتہ است نازل نشدہ است زمین را ہرگز قبل ازین شب

استاذن ربہ ان یسلم علی ویبشرنی بان فاطمۃ

اذن طلب کردہ از پروردگار خود اینکہ سلام کند بر من و خبر خوش دہد مرا باینکہ فاطمہ

سیدۃ نساء اھل الجنۃ وان الحسن والحسین سیدا

سردار زنان اہل جنت است و اینکہ حسن رض و حسین رض سردار

شباب اھل الجنۃ رواہ الترمذی فی جامعہ فی ابواب

جوانان اہل بہشت اند روایت کرد این حدیث را ترمذی در جامع ترمذی در ابواب

المناقب وقال ھذا حدیث حسن غریب من ھذا الوجہ

المناقب و گفت ترمذی این حدیث حسن غریب است ازین وجہ

لا نعرفہ الا من حدیث اسرائیل وعن نبیہ بن وھب

نمی شناسیم این حدیث را مگر از حدیث اسرائیل و روایت است از نبیہ بن وہب

ان کعبا دخل علی عائشۃ فذکروا رسول اللہ صلی اللہ

کہ ہر آئینہ کعب در آمد نزد عائشہ رض پس ذکر کردند پیغمبر خدا صلے اللہ

تعالی علیہ وسلم فقال کعب ما من یوم یطلع الا نزل

تعالے علیہ وسلم را پس گفت کعب نیست از ہیچ روزے کہ طلوع می کند مگر آنکہ نازل

سبعون الفا من الملائکۃ حتی یحفوا بقبر النبی صلی اللہ

ہفتاد ہزار از ملائکہ تا آنکہ احاطہ کنند بقبر پیغمبر صلے اللہ

تعالیٰ علیہ وسلم یضربون باجنحتھم ویصلون علی

تعالے علیہ وسلم می زنند بازوہای خودرا ودرود فرستند بر

رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم حتی اذا انصرفوا

پیغمبر خدا صلے اللہ تعالے علیہ وسلم تاانکہ ہرگاہ بازگردند

عرجوا وھبطا مثلھم فصنعوا مثل ذلک حتی اذا انشقت

بالا روند وفرود می آیند مثل آن فرشتگان پس می کنند این فرشتگان دیگر مانند آن فرشتگان سابق

عنہ الارض خرج فی سبعین الفا من الملائکۃ یزفون

از انحضرت زمین خارج خواہد شد انحضرت در ہفتاد ہزار فرشتگان در حالیکہ خواہند برد آن

رواہ الدارمی فی اوائل سننہ فی باب ما اکرم اللہ

روایت کرد این حدیث را دارمی در شروع سنن دارمی در باب چیزیکہ اکرام کرد خدا

نبیہ صلی اللہ علیہ وسلم بعد موتہ وعن ابی ھریرۃ

پیغمبر خودرا صلے اللہ علیہ وسلم بعد موت آن پیغمبر وروایت است از ابی ہریرۃ

ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال من صلی

کہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گفت کسیکہ درود فرستد

علی واحدۃ صلی اللہ علیہ عشرا رواہ مسلم فی

برمن یکبار ... درود فرستد خدا بروی دہ بار روایت کرد این حدیث را مسلم در

صحیحہ فی کتاب الصلوٰۃ فی باب الصلوٰۃ علی النبی

صحیح مسلم در کتاب الصلوٰۃ در باب درود فرستادن بر پیغمبر

صلی اللہ علیہ وسلم بعد التشہد ورواہ الدارمی

صلے اللہ علیہ وسلم بعد تشہد وروایت کرد این حدیث را دارمی

۳۵

فِي سُنَنِهِ فِي كِتَابِ الرِّقَاقِ فِي بَابِ فَضْلِ الصَّلٰوةِ عَلَى

در سنن دارمی در کتاب الرقاق در باب فضیلت صلوٰۃ بر

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَنْ اَبِي طَلْحَةَ اَنَّ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم و روایت است از ابی طلحہ کہ

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَآءَ ذَاتَ يَوْمٍ

رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم آمد روزے

وَالْبُشْرٰى يُرٰى فِي وَجْهِهٖ فَقَالَ اِنَّهٗ جَآءَنِي جِبْرَئِيْلُ

و خوشحالی دیدہ میشد در روی آنحضرت پس گفت آنحضرت بدرستیکہ آمد نزد من جبرئیل

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَمَا يُرْضِيْكَ يَا مُحَمَّدُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت جبرئیل آیا خوشنود نمی سازد ترا یا محمد

اَنْ لَّا يُصَلِّيَ عَلَيْكَ اَحَدٌ مِّنْ اُمَّتِكَ اِلَّا صَلَّيْتُ

اینکہ درود نفرستد بر تو ہیچ یکے از امت تو مگر صلوٰۃ نفرستم

عَلَيْهِ عَشْرًا وَلَا يُسَلِّمُ عَلَيْكَ اَحَدٌ مِّنْ اُمَّتِكَ

بر آنکس دو بار و سلام نفرستد بر تو ہیچ یکے از امت تو

اِلَّا سَلَّمْتُ عَلَيْهِ عَشْرًا رَوَاهُ النَّسَآئِيُّ فِي سُنَنِهٖ فِي

مگر سلام بفرستم بر آنکس دو بار روایت کرد این حدیث را نسائی در سنن نسائی در

كِتَابِ السَّهْوِ فِي بَابِ الْفَضْلِ فِي الصَّلٰوةِ عَلَى النَّبِيِّ

کتاب السہو در باب فضیلت در درود فرستادن بر پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَوَاهُ الدَّارِمِيُّ فِي سُنَنِهٖ

صلے اللہ علیہ وسلم و روایت کرد این حدیث را دارمی در سنن خود

فِي كِتَابِ الرِّقَاقِ وَلَفْظُهُ قَالَ جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در کتاب الرقاق و لفظ در روایت دارمی اینست گفت ابوطلحه آمد پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَوْمًا وَهُوَ يُرَى الْبِشْرُ فِي وَجْهِهِ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ

وسلم روزی درحالیکه آنحضرت دیده میشد خوشحالی در روی مبارک آنحضرت پس گفته شد یا رسول اللہ

إِنَّا نَرَى فِي وَجْهِكَ بِشْرًا لَمْ نَكُنْ نَرَاهُ قَالَ أَجَلْ إِنَّ مَلَكًا

بر آئینه ما می بینیم در روی تو خوشحالی نبودیم که می دیدیم گفت آنحضرت آری بر آئینه فرشته

أَتَانِي فَقَالَ لِي يَا مُحَمَّدُ إِنَّ رَبَّكَ يَقُولُ لَكَ أَمَا يُرْضِيكَ

آمد بمن پس گفت مرا یا محمد بر آئینه پروردگار تو میگوید ترا آیا خوشنود نمی سازد ترا

أَنْ لَا يُصَلِّيَ عَلَيْكَ أَحَدٌ مِنْ أُمَّتِكَ إِلَّا صَلَّيْتُ عَلَيْهِ

آنکه درود نفرستد بر تو هیچ یکے از امت تو مگر صلوٰة بفرستم بروے

عَشْرًا وَلَا يُسَلِّمُ عَلَيْكَ إِلَّا سَلَّمْتُ عَلَيْهِ عَشْرًا قَالَ قُلْتُ

ده بار و سلام نفرستد بر تو مگر سلام بفرستم بروی ده بار گفته آنحضرت گفتم

بَلَى وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

آری و روایت است از انس بن مالک که گفت گفت پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً وَاحِدَةً صَلَّى اللّٰهُ

علیه وسلم هرکه درود فرستد بر من درود یکبار صلوة فرستد خدا

عَلَيْهِ عَشْرَ صَلَوَاتٍ وَحُطَّتْ عَنْهُ عَشْرُ خَطِيئَاتٍ وَ

بروی ده صلوة و کم کرده میشود از وی ده گناه و

رُفِعَتْ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ فِي سُنَنِهِ

برای او ده درجه روایت کرد این حدیث را نسائی در سنن خود

فِي كِتَابِ الرِّقَاقِ فِي بَابِ الْفَضْلِ فِي الصَّلٰوةِ عَلَى النَّبِيِّ

در کتاب الرقاق در باب فضیلت در صلوٰۃ بر پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ

صلے اللہ علیہ وسلم و روایت است از عبداللہ بن مسعود رضی

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَوْلَى النَّاسِ

کہ ہر آئینہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گفت نزدیکترین مردم

بِيْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلٰوةً رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بمن روز قیامت زیادہ ترین ایشان بر من از روی درود و در روایت کرد این حدیث را

فِيْ جَامِعِهٖ فِيْ كِتَابِ الصَّلٰوةِ فِيْ بَابِ مَا جَآءَ فِيْ

در جامع ترمذی در کتاب الصلوٰۃ در باب چیزیکہ آمد

فَضْلِ الصَّلٰوةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَنْ

فضیلت صلوٰۃ بر پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم و روایت است از

كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کعب بن عجرہ رضی گفت گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اِحْضُرُوا الْمِنْبَرَ فَحَضَرْنَا فَلَمَّا ارْتَقَى دَرَجَةً قَالَ اٰمِيْنَ

حاضر شوید نزد منبر پس حاضر شدیم پس چون برآمد آنحضرت بر یک پایہ منبر گفت آمین

فَلَمَّا ارْتَقَى الدَّرَجَةَ الثَّانِيَةَ قَالَ اٰمِيْنَ فَلَمَّا ارْتَقَى

پس چون برآمد بر پایہ دوم گفت آمین پس چون برآمد آنحضرت

الدَّرَجَةَ الثَّالِثَةَ قَالَ اٰمِيْنَ فَلَمَّا نَزَلَ قُلْنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

بر پایہ سوم گفت آمین پس چون فرود آمد آنحضرت گفتیم یا رسول اللہ

لَقَدْ سَمِعْنَا مِنْكَ الْيَوْمَ شَيْئًا مَا كُنَّا نَسْمَعُهُ قَالَ إِنَّ جِبْرِيلَ
بر آئینہ بتحقیق شنیدیم از تو امروز سخنی را نبودیم کہ می شنیدیم ازو گفت آنحضرت بتحقیق جبریل

عَرَضَ لِي فَقَالَ بُعْدًا مَنْ أَدْرَكَ رَمَضَانَ فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ
پیش آمد مرا پس گفت دور باد از خیر کسیکہ دریابد ماہ رمضان را پس آمرزیدہ نشود مر او را

قُلْتُ آمِينَ فَلَمَّا رَقِيتُ الثَّانِيَةَ قَالَ بُعْدًا مَنْ ذُكِرْتَ
گفتم آمین پس ہرگاہ برآمدم بر پایۂ دوم گفت جبریل دور باد از خیر کسیکہ ذکر کردہ شوی

عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْكَ فَقُلْتُ آمِينَ فَلَمَّا رَقِيتُ
نزد وی پس درود نفرستد بر تو پس گفتم آمین پس ہرگاہ برآمدم

الثَّالِثَةَ قَالَ بُعْدًا مَنْ أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ الْكِبَرَ أَوْ أَحَدَهُمَا
بر پایہ سوم گفت جبریل دور باد از خیر کسیکہ دریابد پدر و مادر خود را کہ بزرگ سال شدہ یا دریابد

فَلَمْ يُدْخِلَاهُ الْجَنَّةَ قُلْتُ آمِينَ رَوَاهُ الْحَاكِمُ وَقَالَ
پس در نیارند او را پدر و مادر او را در بہشت گفتم آمین روایت کرد این حدیث را حاکم و گفت

صَحِيحُ الْإِسْنَادِ كَذَا فِي التَّرْغِيبِ وَالتَّرْهِيبِ لِلْحَافِظِ
صحیح الاسناد است چنین است در ترغیب و ترہیب مولفہ حافظ

عَبْدِ الْعَظِيمِ الْمُنْذِرِيِّ فِي التَّرْغِيبِ فِي صِيَامِ رَمَضَانَ
عبد العظیم منذری در ترغیب در روزہ ماہ رمضان

احْتِسَابًا وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ
خالصاً للہ و روایت است از ابی ہریرۃ کہ گفت گفت پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ عِنْدَ قَبْرِي سَمِعْتُهُ
صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ درود بفرستد بر من نزد قبر من می شنوم درود او را

وَمَنْ صَلّٰى عَلَيَّ نَائِيًا اُبْلِغْتُهُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

وکسیکہ درود بفرستد برمن از دور رسانیدہ شود درود او مرا روایت کردایں حدیث را بیہقی در شعب

وَعَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در روایت است از ابی ہریرہ کہ گفت شنیدم از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را

يَقُوْلُ لَا تَجْعَلُوْا بُيُوْتَكُمْ قُبُوْرًا وَلَا تَجْعَلُوْا قَبْرِيْ عِيْدًا

کہ می گفت نگردانید خانہای خود را چو قبرہا و نگردانید قبر مرا عید

وَصَلُّوْا عَلَيَّ فَاِنَّ صَلٰوتَكُمْ تَبْلُغُنِيْ حَيْثُ كُنْتُمْ رَوَاهُ

و درود فرستید برمن پس ہر آئنہ درود شما میرسد مرا ہر جا کہ باشید روایت کردایں

النَّسَائِيُّ كَذَا فِيْ مِشْكٰوةِ الْمَصَابِيْحِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ

نسائی چنین است در مشکوۃ المصابیح و در روایت است از عبد اللہ کہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ لِلّٰهِ مَلٰئِكَةً

گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم ہر آئنہ مر خدا را فرشتگانے

سَيَّاحِيْنَ فِي الْاَرْضِ يُبَلِّغُوْنِيْ مِنْ اُمَّتِيَ السَّلَامَ رَوَاهُ

روندہ در زمین میرسانند مرا از امت من سلام روایت کردہ

النَّسَائِيُّ فِيْ سُنَنِهٖ فِيْ كِتَابِ السَّهْوِ فِيْ بَابِ

نسائی در سنن نسائی در کتاب السہو در باب سلام فرستادن

عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَوَاهُ الدَّارِمِيُّ فِيْ

بر پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم و در روایت کرد ایں حدیث را دارمی در

سُنَنِهٖ فِيْ كِتَابِ الرِّقَاقِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ

سنن دارمی در کتاب الرقاق و در روایت است از ابی ہریرہ کہ گفت گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ اَحَدٍ يُسَلِّمُ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ یکے کہ سلام میفرستد

عَلَيَّ اِلَّا رَدَّ اللّٰهُ عَلَيَّ رُوْحِيْ حَتّٰى اَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ

برمن مگر باز میفرستد خدا برمن روح مرا تا آنکہ رد می کنم بر وی سلام را

رَوَاهُ اَبُوْ دَاوُدَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي الدَّعْوَاتِ الْكَبِيْرِ وَعَنْ

روایت کرد این حدیث را ابو داؤد و بیہقی در دعوات کبیر و روایت است از

عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اِنَّ الدُّعَاءَ

عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ گفت ہر آئینہ دعا

مَوْقُوْفٌ بَيْنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ لَا يَصْعَدُ مِنْهُ شَيْءٌ

موقوف می باشد درمیان آسمان و زمین بالائی رود ازان دعا چیزے

حَتّٰى تُصَلِّيَ عَلٰى نَبِيِّكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ كَذَا فِيْ

تا آنکہ درود میفرستی بر پیغمبر خود روایت کرد این حدیث را ترمذی چنین است در

مِشْكٰوةِ الْمَصَابِيْحِ وَعَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ

مشکوٰۃ المصابیح و روایت است از فضالہ بن عبید

قَالَ سَمِعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا

گفت شنید پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم مردی را

يَدْعُوْ فِي الصَّلٰوةِ لَمْ يَحْمَدِ اللّٰهَ وَلَمْ يُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ

دعا می کرد در نماز حمد نگفت خدا را و درود نفرستاد بر پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَجِلْتَ أَيُّهَا الْمُصَلِّي ثُمَّ عَلَّمَهُمْ رَسُولُ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا يُصَلِّي فَمَجَّدَ اللّٰهَ وَحَمِدَهُ وَصَلَّى

عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ تُجَبْ وَسَلْ تُعْطَ

رَوَاهُ النَّسَائِيُّ فِي سُنَنِهِ فِي بَابِ التَّمْجِيدِ وَالصَّلٰوةِ

عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصَّلٰوةِ

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ دِينَارٍ أَنَّهُ قَالَ رَأَيْتُ عَبْدَ اللّٰهِ

بْنَ عُمَرَ يَقِفُ عَلَى قَبْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَيُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ وَعَلَى أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ

رَوَاهُ مَالِكٌ فِي الْمُوَطَّإِ فِي بَابِ مَا جَاءَ فِي

روایت کرد ان را مالک در موطا در باب بیان چیزی که آمد در

الصَّلٰوةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَنْ

درود فرستادن بر پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم در روایت است از

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ اَبِيْ لَيْلٰى قَالَ لَقِيَنِيْ كَعْبُ بْنُ عُجْرَةَ

عبد الرحمن بن ابی لیلے گفت ملاقات کرد مرا کعب بن عجرہ

فَقَالَ اَلَا اُهْدِيْ لَكَ هَدِيَّةً اِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

پس گفت کعب آیا ندہم ترا ہدیہ ہر آئینہ پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَلَيْنَا فَقُلْنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَدْ عَلِمْنَا

علیہ وسلم بیرون شد بر ما پس گفتیم یا رسول اللہ بدرستیکہ دانستیم

كَيْفَ نُسَلِّمُ عَلَيْكَ فَكَيْفَ نُصَلِّيْ عَلَيْكَ فَقَالَ قُوْلُوْا

کیفیت آنکہ سلام فرستیم بر تو پس چگونہ درود فرستیم بر تو پس گفت آنحضرت بگویید

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ

ای خدا درود بفرست بر محمد و بر آل محمد چنانکہ درود فرستادہ

عَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ

بر آل ابراہیم ہر آئینہ تو ستودہ شدہ و بزرگی ای خدا برکت دہ

عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ

بر محمد و بر آل محمد چنانکہ برکت دادہ بر آل ابراہیم

اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ

ہر آئینہ تو ستودہ شدہ و بزرگی روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در

كِتَابُ الدَّعَوَاتِ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ

کتاب الدعوات و روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح مسلم در کتاب

الصَّلٰوةِ فِي بَابِ الصَّلٰوةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الصلوٰة در باب درود فرستادن بر پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

بَعْدَ التَّشَهُّدِ اِلَّا اَنَّ فِي رِوَايَتِهٖ قَدْ عَرَفْنَا فَكَيْفَ نُصَلِّيْ

بعد تشہد مگر آنکہ در روایت مسلم لفظ قد عرفنا است بجای لفظ قد علمنا

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ قَالَ مَنْ سَرَّهٗ اَنْ يَّكْتَالَ

و روایت است از ابی ہریرہ از پیغمبر گفت آنحضرت کسیکہ خوش می گردد او را اگر پیمودہ شود

بِالْمِكْيَالِ الْاَوْفٰى اِذَا صَلّٰى عَلَيْنَا اَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيَقُلْ

بپیمانۂ کمال تر وتنگ درود بفرستد بر ما اہل بیت پس باید کہ بگوید

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدِ النَّبِيِّ وَاَزْوَاجِهٖ اُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِيْنَ

خدایا درود بفرست بر محمد کہ نبی است و بر زنان آنحضرت کہ مادران مسلمانان اند

وَذُرِّيَّتِهٖ وَاَهْلِ بَيْتِهٖ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ

و بر ذریات و اہل بیت آنحضرت چنانکہ درود فرستادی بر ابراہیم ہر آئینہ تو

حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ فِيْ سُنَنِهٖ فِيْ كِتَابِ

ستودہ شدہ و بزرگی روایت کرد این حدیث را ابو داؤد در سنن ابی داؤد در کتاب

الصَّلٰوةِ فِيْ بَابِ الصَّلٰوةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الصلوٰة در باب درود فرستادن بر پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

بَعْدَ التَّشَهُّدِ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ اَبِيْ لَيْلٰى عَنْ كَعْبٍ

بعد تشہد و روایت است از عبد الرحمن بن ابی لیلیٰ از کعب

بْنِ عُجْرَةَ قَالَ قُلْنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ قَدْ عَرَفْنَاهُ

بن عجرہ گفت کعب گفتیم یا رسول اللہ سلام بر تو تحقیق شناختیم ترا

فَكَيْفَ الصَّلٰوةُ عَلَيْكَ قَالَ قُوْلُوْا اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ

پس چگونہ است درود بر تو گفت آنحضرت بگویید بایں طور خدایا درود فرست بر محمد

وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ

و بر آل محمد چنانکہ درود فرستادہ بر ابراہیم و بر آل ابراہیم

اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ وَبَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ

ہر آئینہ تو ستودہ شدۂ و بزرگی و برکت دہ بر محمد و بر آل محمد

كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ

چنانکہ برکت دادۂ بر ابراہیم و بر آل ابراہیم ہر آئینہ تو

حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ قَالَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ وَنَحْنُ نَقُوْلُ وَعَلَيْنَا

ستودہ شدۂ و بزرگی گفت عبدالرحمن و ما میگوئیم و درود بر ما

مَعَهُمْ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ فِيْ سُنَنِهٖ فِيْ بَابِ كَيْفَ الصَّلٰوةُ

با ایشان روایت کرد ایں حدیث را نسائی در سنن نسائی در باب بیان آنکہ چگونہ است درود

عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ كِتَابِ السَّهْوِ

بر پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم از جملۂ کتاب سہو

اَلْبَابُ الْخَامِسُ فِيْ تَوْقِيْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

باب پنجم در بزرگ داشتن نبی صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

وسلم را فرمود اللہ تعالے در سورۂ بقرہ ع ۱۳ ای آن شخصان

اٰمَنُوْا لَا تَقُوْلُوْا رَاعِنَا وَقُوْلُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوْا ؕ وَلِلْكٰفِرِيْنَ
اگر گروید و ایمان آورید راعنا و بگویید انظرنا یعنی نظر کن ما را و بشنوید و مر کافران را
عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ اٰخِرِ سُوْرَةِ النُّوْرِ
عذاب دردمند است و فرمود اللہ تعالے در آخر سورۂ نور
لَا تَجْعَلُوْا دُعَآءَ الرَّسُوْلِ بَيْنَكُمْ كَدُعَآءِ بَعْضِكُمْ
مگردانید خواندن رسول اللہ را میان خود مانند خواندن بعض شما
بَعْضًا ؕ قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الَّذِيْنَ يَتَسَلَّلُوْنَ مِنْكُمْ لِوَاذًا
بعض را بدرستیکہ میداند اللہ تعالیٰ آں کسان را کہ میروند از شما در حال پوشیدگی
فَلْيَحْذَرِ الَّذِيْنَ يُخَالِفُوْنَ عَنْ اَمْرِهٖۤ اَنْ تُصِيْبَهُمْ
پس می باید کہ خوف کند کسانیکہ مخالفت می کنند از امر اللہ یا امر رسول از اینکہ برسد ایشان
فِتْنَةٌ اَوْ يُصِيْبَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى
فتنہ یا برسد آن کسان را عذاب دردمند و فرمود اللہ تعالے
فِيْ سُوْرَةِ الْاَحْزَابِ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا
در سورۂ احزاب ای کسانیکہ گرویدہ اید داخل نشوید
بُيُوْتَ النَّبِيِّ اِلَّاۤ اَنْ يُّؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ غَيْرَ نٰظِرِيْنَ
در خانہای نبی مگر اینکہ دستوری داده شود شما را برای طعام درین حال کہ نباشید منتظر
اِنٰىهُ وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيْتُمْ فَادْخُلُوْا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوْا
پختگی طعام را و لیکن چون خوانده شوید پس داخل شوید پس چون طعام خورید پراگنده شوید
وَلَا مُسْتَاْنِسِيْنَ لِحَدِيْثٍ ؕ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ
و نہ نشستہ باشید برای سخن بدرستیکہ این امر شما می رنجاند پیغمبر را

فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللّٰهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ ط وَاِذَا

پس شرم می دارد از شما وخداوند تعالیٰ شرم نمیدارد از امر راست و چون گاه

سَاَلْتُمُوْهُنَّ مَتَاعًا فَسْئَلُوْهُنَّ مِنْ وَّرَآءِ حِجَابٍ ط

خواهید از زنان پیغمبر کدامی شئی قابل نفع پس طلب کنید از ایشان از پس پرده

ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوْبِكُمْ وَقُلُوْبِهِنَّ ط وَمَا كَانَ لَكُمْ

این کار پاک زیادہ ہست برای دلہای شما و دلہای ایشان و لائق نیست مر شما را

اَنْ تُؤْذُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَلَآ اَنْ تَنْكِحُوْٓا اَزْوَاجَهٗ

اینکہ برنجانید رسول خدا را و نہ اینکہ نکاح کنید زنان آنرا

مِنْ بَعْدِهٖٓ اَبَدًا ط اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيْمًا ۝

بعد آن زنہار بدرستیکہ این کار ہست نزد اللہ تعالیٰ گناہ بزرگ

عَنْ اَبِيْ قِلَابَةَ قَالَ اَنَسُ بْنُ مَالِكٍ اَنَا اَعْلَمُ النَّاسِ

روایت است از ابی قلابہ گفت انس بن مالک من داناترین مردم

بِهٰذِهِ الْاٰيَةِ اٰيَةِ الْحِجَابِ لَمَّا اُهْدِيَتْ زَيْنَبُ اِلَى النَّبِيِّ

بشان نزول این آیت کہ آیت حجاب است چون فرستادہ شد بجانب عروسی زینب

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ مَعَهٗ فِي الْبَيْتِ صَنَعَ

صلی اللہ علیہ وسلم بود زینب با آنحضرت در خانہ کہ ساخت آنحضرت

طَعَامًا وَدَعَا الْقَوْمَ فَقَعَدُوْا يَتَحَدَّثُوْنَ فَجَعَلَ النَّبِيُّ

طعام را و طلبید قوم را پس نشستند کسان در حالیکہ سخن میگفتند پس گشت پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ ثُمَّ يَرْجِعُ وَهُمْ قُعُوْدٌ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ بیرون میشد پس برمی گشت و ایشان نشستہ

يَتَحَدَّثُونَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا

سخن می گفتند پس نازل کرد خدا تعالے یا ایها الذین اٰمنوا

لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ

لا تدخلو بیوت النبی الا ان یؤذن لکم الے طعام

غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ إِلَى قَوْلِهِ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ فَضُرِبَ

غیر ناظرین اناہ تا قول اللہ تعالے من وراء حجاب پس زده شد

الْحِجَابُ وَقَامَ الْقَوْمُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

پرده و ایستادند قوم روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود

فِي كِتَابِ التَّفْسِيرِ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِي سُورَةِ الْحُجُرَاتِ

در کتاب التفسیر وگفت الله تعالے در سوره حجرات

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللّٰهِ وَ

ای کسانیکه ایمان آوردهاید پیش مکنید بحضور خدا و

رَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ يَا أَيُّهَا

رسول او و بترسید از خدا بتحقیق خدا شنوا است دانا ای

الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ

کسانیکه ایمان آوردهاید بلند مکنید آوازهای خود را بالای آواز نبی

وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ

و بآواز بلند گویید با او سخن را مانند بلند آواز گفتن بعض شما با بعض تا نشود کردار اهل

تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ

۱۲ وشما خبردار نباشید بدرستیکه کسانیکه پست می دارند

أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ

آوازهای خود را نزد پیغمبر خدا آن کسان آنانند که آزمایش کرده است خدا

قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ ۚ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ۝ إِنَّ

دلهای ایشان را برای تقوی مر ایشان گروه را آمرزش است و اجر بزرگ هر آئینه

الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ

آنانکه ندا می کنند ترا از پس حجرها اکثر ایشان

لَا يَعْقِلُونَ ۝ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّىٰ تَخْرُجَ

نمی دانند و اگر ایشان صبر کردندی تا آنکه تو بیرون آئی

إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝

بسوی ایشان بتحقیق بودی این امر بهتر برای ایشان و خدا آمرزنده مهربان است

عَنْ نَافِعِ بْنِ عُمَرَ عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ قَالَ كَادَ

روایت است از نافع بن عمر و او روایت کرد از ابن ابی ملیکه که گفت ابن ابی ملیکه نزدیک

الْخَيِّرَانِ يَهْلِكَا أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرَ رَفَعَا أَصْوَاتَهُمَا عِنْدَ

که دو کشندگان خیر گردند هلاک شوند یعنی ابو بکر و عمر بالا کردند آوازهای خود را نزد

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَدِمَ عَلَيْهِ

پیغمبر صلی الله علیه وسلم وقتیکه آمدند نزد او بحضرت او

رَكْبُ بَنِي تَمِيمٍ فَأَشَارَ أَحَدُهُمَا بِالْأَقْرَعِ بْنِ حَابِسٍ

سوار از بنی تمیم پس اشارت کرد یکی از جمله ابو بکر و عمر باقرع بن حابس

أَخِي بَنِي مُجَاشِعٍ وَأَشَارَ الْآخَرُ بِرَجُلٍ آخَرَ قَالَ نَافِعٌ

برادر بنی مجاشع و اشارت کرد دیگر از جملهٔ آن هر دو بمرد دیگر گفت نافع

لَا أَحْفَظُ اسْمَهُ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ لِعُمَرَ مَا أَرَدْتَ إِلَّا

یاد نمی دارم نام شخص دیگر را پس گفت ابوبکرؓ بعمر نخواستی مگر

خِلَافِي قَالَ مَا أَرَدْتُ خِلَافَكَ فَارْتَفَعَتْ

خلاف مرا گفت عمرؓ نخواستم خلاف را پس بالا شد

أَصْوَاتُهُمَا فِي ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

آوازهای ایشان دربن امر پس نازل کرد خدا یا ایها الذین آمنوا

لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ الْآيَةَ قَالَ ابْنُ الزُّبَيْرِ فَمَا كَانَ

لا ترفعوا اصواتکم تا آیت گفت ابن زبیر پس نبود

عُمَرُ يُسْمِعُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عمرؓ می شنانید پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را

حَتَّى يَسْتَفْهِمَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ ذَلِكَ عَنْ أَبِيهِ يَعْنِي

تا آنکه استفسار کند آنحضرت از عمرؓ و ذکر نکرد این حال را از پدر خود یعنی

أَبَا بَكْرٍ وَعَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ

از پدر مادر خود ابوبکرؓ و در روایت است از ابن جریج که گفت خبر داد مرا ابن ابی ملیکه

أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ ابْنَ الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُمْ أَنَّهُ قَدِمَ رَكْبٌ

که هر آئینه عبداللہ بن زبیر خبر داد ایشان را که بتحقیق شان ایشان کرد آمدند سواران

مِنْ بَنِي تَمِيمٍ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از بنی تمیم نزد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ أَمِّرِ الْقَعْقَاعَ بْنَ مَعْبَدٍ وَقَالَ عُمَرُ بَلْ

پس گفت ابوبکرؓ مقرر کن قعقاع بن معبد را و گفت عمرؓ بلکه

أَمِيرُ الْأَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ مَا أَرَدْتَ

امیر گفتند یکی اقرع بن حابس را پس گفت ابو بکر رض چہ خواستی

إِلَى أَوِ إِلَّا خِلَافِي فَقَالَ عُمَرُ مَا أَرَدْتُ خِلَافَكَ

بسوی یا اینکہ گفت نخواستی مگر خلاف مرا پس گفت عمر رض نخواستم خلاف ترا

فَتَمَارَيَا حَتَّى ارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا فَنَزَلَ فِي ذَلِكَ

پس خصومت کردند باہم دو تا آنکہ بلند شد آواز ہای ایشان پس نازل شد درین امر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ

یا ایہا الذین آمنوا لا تقدموا بین یدی اللہ

وَرَسُولِهِ حَتَّى انْقَضَتِ الْآيَةُ وَعَنْ مُوسَى بْنِ

و رسولہ تا آنکہ تمام شد آیت و روایت است از موسی بن

أَنَسٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

انس و او روایت کرد از انس بن مالک کہ بتحقیق پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ افْتَقَدَ ثَابِتَ بْنَ قَيْسٍ فَقَالَ رَجُلٌ يَا

و سلم تلاش کرد ثابت بن قیس را پس گفت مردے یا

رَسُولَ اللَّهِ أَنَا أَعْلَمُ لَكَ عِلْمَهُ فَأَتَاهُ فَوَجَدَهُ

رسول اللہ من دریافت می کنم برای تو خبر وی پس آمد آن مرد نزد ثابت بن قیس پس

جَالِسًا فِي بَيْتِهِ مُنَكِّسًا رَأْسَهُ فَقَالَ لَهُ مَا شَأْنُكَ

نشستہ در خانہ خود سر نگون پس گفت آن مرد ثابت بن قیس را چیست

فَقَالَ شَرٌّ كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ

پس گفت ثابت بن قیس حال من بد است بودم کہ بالا می کردم آواز خود را بر آواز پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهٗ وَهُوَ مِنْ اَهْلِ النَّارِ

صلے اللہ علیہ وسلم پس بتحقیق ناچیز شد عمل من و من از دوزخیان شدم

فَاَتَى الرَّجُلُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَخْبَرَهٗ اَنَّهٗ

پس آمد آن مرد نزد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس خبر داد اورا کہ مرد آنچہ

قَالَ كَذَا وَكَذَا فَقَالَ مُوْسٰى فَرَجَعَ اِلَيْهِ الْمَرَّةَ الْاٰخِرَةَ

گفت ثابت با موسی چنین وچنیں پس گفت موسی پس باز گشت آن مرد سوی ثابت بن قیس بار آخر

بِبُشَارَةٍ عَظِيْمَةٍ فَقَالَ اذْهَبْ اِلَيْهِ فَقُلْ لَهٗ اِنَّكَ لَسْتَ

بشارت بزرگ پس گفت آنحضرت مر موسی ثابت بن قیس را پس بگو او را کہ ہرآئینہ تو نہ گردی

مِنْ اَهْلِ النَّارِ وَلٰكِنَّكَ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ رَوَى الْبُخَارِيُّ

از دوزخیان ولیکن تو از بہشتیانی روایت کرد بخاری

الْاَحَادِيْثَ الثَّلٰثَةَ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ التَّفْسِيْرِ فِيْ

این سہ احادیث را در صحیح بخاری در کتاب التفسیر در

تَفْسِيْرِ سُوْرَةِ الْحُجُرَاتِ وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ قَالَ

تفسیر سورۃ الحجرات و روایت است از نعمان بن بشیر کہ گفت

اسْتَاْذَنَ اَبُوْبَكْرٍ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اذن خواست ابوبکر رضہ برای در آمدن نزد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

فَسَمِعَ صَوْتَ عَائِشَةَ عَالِيًا فَلَمَّا دَخَلَ تَنَاوَلَهَا لِيَلْطِمَهَا

پس بشنید ابوبکر رضہ آواز عائشہ را بالا پس چون داخل شد ابوبکر رضہ گرفت عائشہ را

وَقَالَ اَلَا اَرَاكِ تَرْفَعِيْنَ صَوْتَكِ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

و گفت ابوبکر رضہ آیا می بینم ترا کہ بالا می کنی آواز خود را بر پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس شروع کرد پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْزَهُ وَخَرَجَ اَبُوْ بَكْرٍ مُغْضَبًا فَقَالَ النَّبِيُّ

علیہ وسلم کہ بازمی داشت ابوبکر رضا را و بیرون آمد ابوبکر رضا غضبناک پس گفت پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ خَرَجَ اَبُوْ بَكْرٍ كَيْفَ رَاَيْتَنِيْ

صلے اللہ علیہ وسلم وقتیکہ خارج شد ابوبکر رضا چگونہ دیدی کار تو مرا

اَنْقَذْتُكَ مِنَ الرَّجُلِ قَالَ فَمَكَثَ اَبُوْ بَكْرٍ اَيَّامًا ثُمَّ

کہ رہا کردم ترا ازین مرد گفت نعمان بن بشیر پس توقف کرد ابوبکر رضا چند روز پس

اِسْتَاْذَنَ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اذن طلب کرد برای درآمدن نزد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

فَوَجَدَهُمَا قَدِ اصْطَلَحَا فَقَالَ لَهُمَا اَدْخِلَانِيْ فِيْ سِلْمِكُمَا

پس یافت آنحضرت و عائشہ رضا را کہ ہر آئینہ صلح کردند پس گفت ابوبکر رضا آنحضرت و عائشہ را درآرید مرا

كَمَا اَدْخَلْتُمَانِيْ فِيْ حَرْبِكُمَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ہمانگونہ درآوردید مرا در خلاف خود پس گفت پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَدْ فَعَلْنَا قَدْ فَعَلْنَا رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ فِيْ

وسلم ہر آئینہ کردیم این کار ہر آئینہ کردیم این کار روایت کرد این حدیث را ابوداؤد در

سُنَنِهٖ فِيْ كِتَابِ الْاَدَبِ فِيْ بَابِ مَا جَآءَ فِي الْمِزَاحِ

سنن او در کتاب الادب در باب چیزیکہ آمد در مزاح

وَعَنْ اِسْحَاقَ قَالَ كُنَّا عِنْدَ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ

و روایت است از اسحاق کہ گفت بودیم نزد عمران بن حصین

فِي رَهْطٍ مِنَّا وَفِينَا بُشَيْرُ بْنُ كَعْبٍ فَحَدَّثَنَا عِمْرَانُ

در گروہے از ما و در جماعت بشیر بن کعب بود پس حدیث گفت ما را عمران

يَوْمَئِذٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در آن روز گفت گفت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

الْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهُ قَالَ أَوْ قَالَ الْحَيَاءُ كُلُّهُ خَيْرٌ

حیا بہتر است ہمہ او گفت یا گفت آنکہ شرم ہمہ او بہتر است

فَقَالَ بُشَيْرُ بْنُ كَعْبٍ إِنَّا لَنَجِدُ فِي بَعْضِ الْكُتُبِ

پس گفت بشیر بن کعب ہر آئینہ ما می یابیم در بعض کتابہا

أَوِ الْحِكْمَةِ أَنَّ مِنْهُ سَكِينَةً وَوَقَارًا لِلَّهِ قَالَ وَمِنْهُ

یا در حکمت اینکہ بعضے از حیا سکینہ و بزرگی و لطف است خدا را گفت بشیر از جہا

ضَعْفٌ قَالَ فَغَضِبَ عِمْرَانُ حَتَّى احْمَرَّتَا عَيْنَاهُ

ضعف است گفت اسحاق پس خشم گرفت عمران تا آنکہ سرخ شدند ہر دو چشمان عمران

وَقَالَ أَلَا أُرَى أُحَدِّثُكَ عَنْ رَسُولِ اللهِ

و گفت آیا نمی بینم کہ حدیث بیان می کنم ترا از پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتُعَارِضُ فِيهِ قَالَ فَأَعَادَ عِمْرَانُ

علیہ وسلم و معارضہ می کنی در آن حدیث گفت اسحاق پس بازگفت عمران

الْحَدِيثَ قَالَ فَأَعَادَ بُشَيْرٌ فَغَضِبَ عِمْرَانُ قَالَ

حدیث را گفت اسحاق پس باز گفت بشیر سخن سابق را پس خشم گرفت عمران گفت اسحاق

فَمَا نُرَى أَنْ نَقُولَ إِنَّهُ مِنَّا يَا أَبَا نُجَيْدٍ إِنَّهُ لَا بَأْسَ بِهِ

پس ہمیشہ نبودیم کہ می گفتم ہر آئینہ بشیر از ما است یا ابا نجید تحقیق این بشیر غیرت خوب دارد

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْإِيمَانِ فِي بَابِ

روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح خود در کتاب الایمان در باب

بَيَانِ عَدَدِ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ

بیان عدد شاخهای ایمان و روایت است از سالم بن عبد الله

أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

که پسر آنینه عبد الله بن عمر گفت که شنیدم پیغمبر خدا صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تَمْنَعُوا نِسَاءَكُمُ الْمَسَاجِدَ

علیه وسلم را در حالیکه می گفت باز ندارید زنان خود را از مسجدها

إِذَا اسْتَأْذَنَّكُمْ إِلَيْهَا قَالَ فَقَالَ بِلَالُ بْنُ عَبْدِ اللهِ

وقتیکه اذن خواهند از شما بر فتن سوی مسجد پس گفت سالم پس گفت بلال پسر عبد الله

وَاللهِ لَنَمْنَعُهُنَّ قَالَ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ عَبْدُ اللهِ

سوگند بخدا باز خواهیم داشت زنان را گفت سالم پس متوجه شد بر بلال عبد الله

فَسَبَّهُ سَبًّا سَيِّئًا مَا سَمِعْتُهُ سَبَّهُ مِثْلَهُ قَطُّ وَقَالَ

پس دشنام داد عبد الله بلال را دشنام دادن بد که نشنیدم عبد الله را که دشنام داد بلال را مانند این دشنام

أُخْبِرُكَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

خبر میدهم ترا از پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم

وَتَقُولُ وَاللهِ لَنَمْنَعُهُنَّ وَعَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ

و میگوئی تو قسم بخدا هر آینه باز خواهیم داشت زنان را و روایت است از مجاهد از ابن عمر

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ائْذَنُوا

گفت ابن عمر گفت پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم اذن دهید

لِلنِّسَآءِ بِاللَّيْلِ إِلَى الْمَسَاجِدِ فَقَالَ ابْنٌ لَهُ يُقَالُ لَهُ

برای زنان در شب بسوی مسجدها پس گفت پسر او را عمر گفته میشود او را

وَاقِدٌ إِذًا يَتَّخِذْنَهُ دَغَلًا قَالَ فَضَرَبَ فِي صَدْرِهِ

واقد در وقت خواهند گرفت زنان این کار را دروغ گفت مجاهد پس زد ابن عمر سینه پسر خود

وَقَالَ أُحَدِّثُكَ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و گفت حدیث می گویم ترا از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَتَقُولُ لَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي

وسلم و میگوئی نذکر تو ابن کار را روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح خود در

كِتَابِ الصَّلٰوةِ فِي بَابِ خُرُوجِ النِّسَآءِ إِلَى الْمَسَاجِدِ

کتاب الصلوٰۃ در باب بیرون آمدن زنان بسوی مساجد

إِلَخْ وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

الخ در روایت ست از عائشہ رضہ کہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ كَانَ فِي نَفَرٍ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ

وسلم بود در گروہے از مہاجرین و انصار

فَجَاءَ بَعِيرٌ فَسَجَدَ لَهُ فَقَالَ أَصْحَابُهُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ

پس آمد شتر سے پس سجدہ کرد او را شتر مر آنحضرت را پس گفتند اصحاب آنحضرت یا رسول اللہ

نَسْجُدُ لَكَ الْبَهَائِمُ وَالشَّجَرُ فَنَحْنُ أَحَقُّ أَنْ نَسْجُدَ

سجدہ میکنند ترا چہارپایہا و درخت پس ما سزاوار تریم باینکہ سجدہ کنیم

لَكَ فَقَالَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَأَكْرِمُوا أَخَاكُمْ وَلَوْ كُنْتُ

ترا پس گفت آنحضرت عبادت کنید پروردگار خود را و گرامی دارید برادر خود را اگر بودے

أَمَرْتُ أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ

کہ امر کردے ہیچ یکے را اگر سجدہ کند یکے را ہر آئینہ امر کردے زن را

أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا وَلَوْ أَمَرَهَا أَنْ تَنْقُلَ مِنْ

کہ سجدہ کند شوہر خود را و اگر امر کرد شوہر زن را کہ ببرد سنگ را از

جَبَلٍ أَصْفَرَ إِلَى جَبَلٍ أَسْوَدَ وَمِنْ جَبَلٍ أَسْوَدَ

کوہ زرد بسوی کوہ سیاہ و از کوہ سیاہ

إِلَى جَبَلٍ أَبْيَضَ كَانَ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تَفْعَلَهُ رَوَاهُ

بسوی کوہ سفید بود سزاوار آن زن را کہ بکند این کار روایت کرد ابن ماجہ را

مُحَمَّدٌ كَذَا فِي مِشْكٰوةِ الْمَصَابِيحِ فِي كِتَابِ النِّكَاحِ

محمد چنانست در مشکوۃ المصابیح در کتاب النکاح

فِي بَابِ عِشْرَةِ النِّسَاءِ وَعَنِ ابْنِ شَمَاسَةَ الْمَهْرِيِّ

در باب عشرۃ زنان و روایت است از ابن شماسہ مہری

قَالَ حَضَرْنَا عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ وَهُوَ فِي سِيَاقَةِ الْمَوْتِ

گفت حاضر شدیم نزد عمرو بن عاص درحالیکہ او در حضور موت بود

يَبْكِي طَوِيلًا وَحَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَى الْجِدَارِ فَجَعَلَ

میگریست بسیار و برگردانیدہ بود روی خود را بسوی دیوار پس شروع کرد

ابْنُهُ يَقُولُ يَا أَبَتَاهُ أَمَا بَشَّرَكَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

پسرش می گفت ای پدر آیا مژدہ نداد ترا پیغمبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَذَا أَمَا بَشَّرَكَ رَسُولُ اللّٰهِ

اللہ علیہ وسلم بچنین آیا مژدہ نداد ترا پیغمبر خدا

۵۷ قولہ وہو فی سیاقۃ الموت ای حال حضور الموت و سکرتہ ای حال احتضارہ و قولہ قال اللہ تعالیٰ الخ ای فی حق الشہداء

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَذَا قَالَ فَاَقْبَلَ بِوَجْهِهٖ

صلی اللہ علیہ وسلم بچنین گفت این فرمودہ پس پیش آمد بجروی عارض

وَقَالَ اِنَّ اَفْضَلَ مَا نَعِدُّ شَهَادَةُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا

وگفت ہر آئینہ برگزیدہ چیزے کہ می شمریم شہادت ایست کہ ہیچ معبودی نیست

اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ اِنِّيْ كُنْتُ عَلٰى اَطْبَاقٍ

خدا وبرآنکہ محمد پیغمبر خداست ہر آئینہ من بودم بر طبقہ ہا

ثَلَاثٍ لَقَدْ رَاَيْتُنِيْ وَمَا اَحَدٌ اَشَدَّ بُغْضًا

ہر آئینہ بخشی دیدم خود را و سودہ بیچ یکے سخت تر در دشمنی

لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنِّيْ وَلَا اَحَبَّ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ازمن و ہیچ دوست

اِلَيَّ مِنْ اَنْ اَكُوْنَ قَدِ اسْتَمْكَنْتُ مِنْهُ فَقَتَلْتُهٗ وَاِنِّيْ

تر دمن از آنکہ باشم کہ بتحقیق قدرت یابم بر آنحضرت پس بکشم آنحضرت را

فَلَوْ مُتُّ عَلٰى تِلْكَ الْحَالِ لَكُنْتُ مِنْ اَهْلِ النَّارِ

پس اگر مردمی بر آن حال مرآئینہ بودمی از اہل دوزخ

فَلَمَّا جَعَلَ اللّٰهُ الْاِسْلَامَ فِيْ قَلْبِيْ اَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى

پس چوں گردانید خدا اسلام را در دلم آمدم نزد پیغمبر صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ اِبْسُطْ يَمِيْنَكَ فَلِاُبَايِعْكَ

اللہ علیہ وسلم پس گفتم دراز کن دست راست خود را تا بیعت اسلام کنم

فَبَسَطَ يَمِيْنَهٗ قَالَ فَقَبَضْتُ يَدِيْ قَالَ مَا لَكَ يَا عَمْرُو

پس دراز کرد آنحضرت دست راست خود را گفت عمرو پس گشادم دست خود را گفت آنحضرت ترا چہ شد اے عمرو

قَالَ قُلْتُ اُرِدْتُ اَنْ اَشْتَرِطَ قَالَ تَشْتَرِطُ بِمَاذَا قُلْتُ

گفت عمرو گفتم میخواہم کہ شرط کنم گفت آنحضرت شرط میکنی بہ گفتم اینکہ

اَنْ يُغْفَرَ لِيْ قَالَ اَمَا عَلِمْتَ يَا عَمْرُو اَنَّ الْاِسْلَامَ يَهْدِمُ

آمرزیدہ شود مرا گفتا یاران کہ کردہ ام گفت آنحضرت آیا نمیدانی تو ای عمرو کہ بہر آئینہ اسلام می افگند

مَا كَانَ قَبْلَهٗ وَاَنَّ الْهِجْرَةَ تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا وَاَنَّ

ہر گناہی را کہ قبل اسلام بودہ و بہر آئینہ ہجرت می افگند ہر گناہ را کہ پیش از و بودہ و بہر تقدیر

الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهٗ وَمَا كَانَ اَحَدٌ اَحَبَّ اِلَيَّ

حج می افگند گناہان را کہ پیش از ان بودہ و نبود ہیچ یکے دوست و نسبوی من

مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا اَجَلَّ

از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم و نہ بزرگتر

فِيْ عَيْنِيْ مِنْهُ وَمَا كُنْتُ اُطِيْقُ اَنْ اَمْلَاَ عَيْنَيَّ مِنْهُ

در چشمہای من از انحضرت و نہ بودم کہ توانم آنکہ سیر کنم چشمہای خود را از دیدار انحضرت

اِجْلَالًا لَهٗ وَلَوْ سُئِلْتُ اَنْ اَصِفَهٗ مَا اَطَقْتُ لِاَنِّيْ

بجہت بزرگی انحضرت و اگر پرسیدہ شدے آنکہ بیان کنم وصف انحضرت را نتوانستے برای آنکہ

لَمْ اَكُنْ اَمْلَاُ عَيْنَيَّ مِنْهُ وَلَوْ مُتُّ عَلٰى تِلْكَ الْحَالِ

نبودم کہ سیر کنم چشمہای خود را از دیدار انحضرت و اگر مردمی بر آن حال

لَرَجَوْتُ اَنْ اَكُوْنَ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ ثُمَّ وَلِيْنَا اَشْيَاءَ

بہر آئینہ امید داشتے آنکہ باشم از اہل بہشت پس دست یافتم بر چیزہا

مَا اَدْرِيْ مَا حَالِيْ فِيْهَا فَاِذَا اَنَا مُتُّ فَلَا تُصَحِّبْنِيْ نَائِحَةٌ

نمیدانم چیست حال من دران پس ہر گاہ من بمیرم پس باید کہ ہمراہ نشود مرا زنے

وَلَا نَارٌ فَإِذَا دَفَنْتُمُونِي فَسَوُّوا عَلَيَّ التُّرَابَ سَبْعًا ثُمَّ انْفِضُوا
و نہ آتش پس وقتیکہ دفن کنند مرا پس ہموار کنید بر من خاک را بفت بار پس بیفشانید
حَوْلَ قَبْرِي قَدْرَ مَا تُنْحَرُ جَزُورٌ وَيُقْسَمُ لَحْمُهَا
گرد گور من اندازہ انچہ ذبح کردہ شود شتر ے و تقسیم کردہ شود گوشت ان
حَتَّى أَسْتَأْنِسَ بِكُمْ وَأَنْظُرَ مَاذَا أُرَاجِعُ بِهِ رُسُلَ
تا انکہ آرام گیرم بشما و ببینم بچہ جواب باز می گردانم فرستادہ گان
رَبِّي رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْإِيمَانِ فِي
پروردگار خود را روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح خود در کتاب الایمان در
بَابِ كَوْنِ الْإِسْلَامِ يَهْدِمُ مَا قَبْلَهُ وَعَنْ أَنَسِ
باب بیان بودن اسلام کہ می افگند گناہان قبل خود را و روایت است از انس
بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بن مالک کہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم
خَرَجَ فَقَامَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حُذَافَةَ فَقَالَ مَنْ أَبِي
بیرون آمد پس ایستاد عبد اللہ بن حذافہ پس گفت عبد اللہ کیست پدر
قَالَ أَبُوكَ حُذَافَةُ ثُمَّ أَكْثَرَ أَنْ يَقُولَ سَلُونِي
گفت آنحضرت پدر تو حذافہ است پس زیادہ کرد آنحضرت آنکہ میگفت بپرسید شما مرا
فَبَرَكَ عُمَرُ عَلَى رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ رَضِينَا بِاللَّهِ رَبًّا
پس نشست عمر بر ہر دو زانوی خود پس گفت عمر رضا کردیم بخدا پروردگار
وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ
و باسلام دین و بمحمد صلے اللہ علیہ و
وسلم

ثلثا فسكت رواه البخاري في صحيحه في كتاب العلم

سه بار گفت عمر رضی این کلام را پس خاموش شد آنحضرت روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در

وعن المقدام بن معدي كرب الكندي ان

و روایت است از مقدام بن معدی کرب کندی که هر آئینه

رسول الله صلى الله عليه وسلم قال يوشك

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گفت نزدیک است

الرجل متكئا على اريكته يحدث بحديث من حديثي

که مردی نشسته بر آرام خود سخن گفته شود بحدیثی از حدیث من

فيقول بيننا وبينكم كتاب الله عز وجل فما وجدنا

پس گوید در میان ما و در میان شما کتاب خدا عز و جل است پس چیزیکه یافتیم

فيه من حلال استحللناه وما وجدنا فيه من

در کتاب خدا از حلال حلال شمردیم آنرا و چیزیکه یافتیم دران کتاب از

حرام حرمناه الا وان ما حرم رسول الله صلى

حرام حرام کردیم آنرا آگاه باشید و هر آئینه چیزیکه حرام کرد پیغمبر خدا صلے

الله عليه وسلم مثل ما حرم الله وعن قبيصة

اللہ علیہ وسلم مثل چیزیست که حرام کرد خدا و روایت است از قبیصه

عن ابيه ان عبادة بن الصامت الانصاري

و از روایت کرد از پدر خود که هر آئینه عباده بن صامت انصاری

النقيب صاحب رسول الله صلى الله عليه وسلم

نقیب صاحب پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

لہ قولہ یوشک الرجل متکئا الخ

کسی من استوی فاعدا علی وطاء متکئا

وضد الصاحب ہو من مال فی نعوذہ ط

اضافہ ... از شیخ عبد الحق محدث دہلوی

غَزَا مَعَ مُعَاوِيَةَ أَرْضَ الرُّومِ فَنَظَرَ إِلَى النَّاسِ وَ

غزوه کرد بصاحبت معاویه بزمین روم پس نگاه کرد بسوی مردم در حالیکه

هُمْ يَتَبَايَعُونَ بِكَسْرِ الذَّهَبِ بِالدَّنَانِيرِ وَكَسْرِ الْفِضَّةِ

این مردم بایکدیگر خرید و فروخت میکردند پارهای زر را - با دینارها و پارهای سیم را

بِالدَّرَاهِمِ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ تَأْكُلُونَ الرِّبَا

بدرمها پس گفت عباده بن صامت ای مردم بتحقیق شما می خورید ربا

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

شنیدم پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم را که میگفت

لَا تَبْتَاعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ لَا زِيَادَةَ

اینکه خرید و فروخت مکنید زر را باز زر مگر مانند بمانند نباشد زیادت

بَيْنَهُمَا وَلَا نَظِرَةَ فَقَالَ لَهُ مُعَاوِيَةُ يَا أَبَا الْوَلِيدِ لَا أَرَى

درمیان هر دو و نه تاخیر کردن وزمان دادن پس گفت مر عباده را معاویه ای ابا الولید نمی دانم

الرِّبَا فِي هَذَا إِلَّا مَا كَانَ مِنْ نَظِرَةٍ فَقَالَ عُبَادَةُ أَحَدَّثَكَ

ربا را درین مگر چیزیکه باشد از مهلت دادن پس گفت عباده حدیث میکویم ترا

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتُحَدِّثُنِي

از پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم و سخن میکوئی تو مرا

عَنْ رَأْيِكَ لَئِنْ أَخْرَجَنِي اللَّهُ لَا أُسَاكِنُكَ بِأَرْضٍ

از رای خود هر آئینه اگر بیرون خواهد کرد مرا خدا سکونت اختیار خواهم کرد بر میینکه

لَكَ عَلَيَّ فِيهَا أَمْرَةٌ فَلَمَّا قَفَلَ لَحِقَ بِالْمَدِينَةِ فَقَالَ لَهُ

مرترا بمن درآن زمین امارت باشد پس چون از سفر بازگشت عباده در رسید بمدینه پس گفت

عمر بن الخطاب ما قدمك يا أبا الوليد فقص عليه

عمر بن خطاب رض چه چیز باز آورد ترا ای ابا الولید پس بیان کرد بوے

القصة وما قال من مساكنته فقال ارجع يا أبا الوليد

آن قصه را و چه گفت او را از بود و باش اختیار کردن همراه معاویه پس گفت عمر رض باز برو

إلى أرضك ففيح الله أرضا لست فيها وأمثالك و

بسوی زمین خود پس دور کند از خیر خدا زمینے را که تو باشی در آن زمین و مانند تو و

كتب إلى معاوية لا إمرة لك عليه واحمل الناس

نوشت عمر رض بسوی معاویه رض نیست امارت ترا بر عباده و حمل کن مردم را

على ما قال فإنه هو الأمر وعن أبي سلمة أن

بر آنچه گفت عباده پس بتحقیق چیز یکه عباده گفت آن حکم است و روایت است از ابی سلمه که هر آئینه

أبا هريرة قال لرجل يا ابن أخي إذا حدثتك

ابو هریره گفت مردے ای پسر برادر من هرگاه حدیث بیان کنم ترا

عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فلا تضرب

از پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم پس نزنی

له الأمثال روى ابن ماجة الأحاديث الثلاثة

برای آن مثالها روایت کرد ابن ماجه هر سه حدیث را

في أوائل سننه وعن قيس بن سعد قال

در شروع سنن ابن ماجه و روایت است از قیس بن سعد گفت گفتند قیس بن سعد

أتيت الحيرة فرأيتهم يسجدون لمرزبان لهم

آمدم در حیره پس دیدم اهل حیره را که سجده میکردند سردار خود را

فَقُلْتُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحَقُّ

پس گفتم پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم سزاوار تر است

اَنْ يُّسْجَدَ لَهٗ قَالَ فَاَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

بایکہ سجدہ کردہ شود ازو را گفت فیس من سعد پس آمدم نزد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

وَسَلَّمَ فَقُلْتُ اِنِّيْ اَتَيْتُ الْحِيْرَةَ فَرَاَيْتُهُمْ يَسْجُدُوْنَ

پس گفتم ہر آئینہ رفتم در حیرہ پس دیدم اہل آنجا را کہ سجدہ می کنند

لِمَرْزُبَانٍ لَّهُمْ فَاَنْتَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَحَقُّ اَنْ يُّسْجَدَ

مرزبان خود را پس تو ای پیغمبر خدا سزاوار تری بانکہ سجدہ کردہ شود

لَكَ قَالَ اَرَاَيْتَ لَوْ مَرَرْتَ بِقَبْرِيْ اَكُنْتَ تَسْجُدُ لَهٗ

مر تو را گفت آنحضرت آخر دہ مرا اگر بگذری بقبر من آیا ہستی تو کہ سجدہ کنی او را

قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ فَلَا تَفْعَلُوْا لَوْ كُنْتُ اٰمِرُ اَحَدًا

گفت پس گفتم سجدہ نکنم گفت آنحضرت پس نکنید سجدہ مرا اگر بودم کہ فرمان می کردم یکے را

اَنْ يَّسْجُدَ لِاَحَدٍ لَاَمَرْتُ النِّسَآءَ اَنْ يَّسْجُدْنَ

ایکہ سجدہ کند یکے را البتہ حکم میکردم زناں را آنکہ سجدہ کنند

لِاَزْوَاجِهِنَّ لِمَا جَعَلَ اللّٰهُ لَهُمْ عَلَيْهِنَّ مِنَ الْحَقِّ

شوہران خود را از برای آنچہ کہ گردانیدہ است خدا برای مردان بر زناں حق

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ فِيْ سُنَنِهٖ فِيْ كِتَابِ النِّكَاحِ فِيْ

روایت کردہ ایں حدیث را ابوداؤد در سنن ابی داؤد در کتاب النکاح در

بَابِ حَقِّ الزَّوْجِ عَلَى الْمَرْاَةِ

باب حق شوہر بر زن

اَلْبَابُ السَّادِسُ فِي حُكْمِ الْمَحَبَّةِ بِالنَّبِيِّ صَلَّى

باب ششم در حکم محبت با پیغمبر صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِي سُوْرَةِ التَّوْبَةِ

اللہ علیہ وسلم فرمود خدا تعالے در سورہ توبہ در رکوع

قُلْ اِنْ كَانَ اٰبَآؤُكُمْ وَاَبْنَآؤُكُمْ وَاِخْوَانُكُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ

بگو ای محمد اگر ہستند پدران شما و فرزندان شما و برادران شما و زنان شما

وَعَشِيْرَتُكُمْ وَاَمْوَالُ اقْتَرَفْتُمُوْهَا وَتِجَارَةٌ

و خویشان شما و مالہای شما کہ کسب کردہ اید آنرا و تجارتیکہ

تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَآ اَحَبَّ

می ترسید از نارواجی آن و مسکنہا کہ پسندی کنید آنرا دوست تر میدارید

اِلَيْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَجِهَادٍ فِيْ سَبِيْلِهٖ فَتَرَبَّصُوْا

بسوی شما از خدا و پیغمبر او و از جہاد در راہ او پس انتظار برید

حَتّٰى يَاْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهٖ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ

تا آنکہ بیارد خدا حکم خود را و خدا راہ نمی نماید قوم فاسقان را

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابی ہریرہ کہ ہر آئینہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَا يُؤْمِنُ اَحَدُكُمْ

وسلم گفت سوگند آن خدا کہ بقای ذات من در ید او ست ایمان کامل نمی آرد یکے از شما

حَتّٰى اَكُوْنَ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِنْ وَّالِدِهٖ وَوَلَدِهٖ رَوَاهُ

تا آنکہ باشم دوست تر بسوی وے از پدر وے و فرزندان وی روایت کرد

البخاری فی صحیحہ فی کتاب الایمان فی بیان ان

بخاری در صحیح خود در کتاب الایمان در بیان آنکہ

حب الرسول صلی اللہ علیہ وسلم من الایمان

حب پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم از ایمان است

وعن انس قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ

و روایت است از انس کہ گفت گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وسلم لا یؤمن احدکم حتی اکون احب الیہ

وسلم ایمان کامل نمی آرد بکے از شما تا آنکہ باشم محبوب تر بسوی او

من والدہ وولدہ والناس اجمعین رواہ البخاری

از پدر و مے و فرزندان و مردم ہمہ روایت کردہ ایں حدیث را بخاری

فی الباب المذکور وروایہ مسلم فی صحیحہ فی

در باب مذکور و در روایت کردہ ایں حدیث را مسلم در صحیح خود در

کتاب الایمان فی باب وجوب محبۃ رسول اللہ

کتاب الایمان در باب واجب شدن محبت رسول خدا

صلی اللہ علیہ وسلم اکثر من الاھل والولد

صلے اللہ علیہ وسلم افزون تر از اہل و فرزندان

والناس اجمعین وعنہ عن النبی صلی اللہ

و مردم ہمہ و نیز روایت است از انس و او روایت کردہ از پیغمبر صلے اللہ

علیہ وسلم قال ثلث من کن فیہ وجد

علیہ وسلم کہ گفت آنحضرت سہ خصلت اند کہ ہر کہ آں سہ خصلت در وے یابد

باقی بصفحہ ۶۷

حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ أَنْ يَكُونَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ

حلاوت ایمان را اینکه باشد خدا و رسول خدا محبوب تر

إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلّٰهِ

بسوی وی از ہر چیز ماسوای خدا و رسول و اینکه دوست دارد انسان را و دوست ندارد او را مگر

وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ

و اینکه ناخوش دارد و این را که باز در آید در کفر چنانکه ناخوش می دارد و اینکه انداخته شود

فِي النَّارِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْإِيمَانِ

در آتش روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب الایمان

فِي بَابِ حَلَاوَةِ الْإِيمَانِ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ

در باب حلاوت ایمان و روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح مسلم

أَيْضًا فِي كِتَابِ الْإِيمَانِ فِي بَابِ خِصَالٍ مَنْ

نیز در کتاب الایمان در باب خصلتهائیکه هر که

اتَّصَفَ بِهِنَّ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ وَعَنْ

متصف شد بآن یافت حلاوت ایمان را و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى

عبد الله بن مسعود گفت آمد مردے بسوے

رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم پس گفت

يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَيْفَ تَقُولُ فِي رَجُلٍ أَحَبَّ قَوْمًا

یا رسول الله چه می فرمائی در شان مردیکه دوست داشت قومی را

وَلَمْ يَلْحَقْهُمْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ولا حق نشد ایشان را و گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ وَعَنْ سَالِمِ بْنِ اَبِي الْجَعْدِ

آدمی با کسے خواہد بود کہ او را دوست دارد و در روایت است از سالم بن ابی الجعد

عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

و در روایت کرد از انس بن مالک کہ مردے پرسید پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَتَى السَّاعَةُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

علیہ وسلم را پس گفت کی خواہد آمد قیامت یا رسول اللہ

فَقَالَ مَا اَعْدَدْتَ لَهَا قَالَ مَا اَعْدَدْتُ لَهَا مِنْ

پس گفت آنحضرت چہ مہیا کردہ برای قیامت گفت آن مرد مہیا نکردم برای قیامت

كَثِيْرِ صَلٰوةٍ وَّلَا صَوْمٍ وَّلَا صَدَقَةٍ وَّلٰكِنِّيْ اُحِبُّ

از زیادہ نماز و نہ روزہ و نہ صدقہ ولیکن من دوست میدارم

اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ قَالَ اَنْتَ مَعَ مَنْ اَحْبَبْتَ رَوَاهُ

خدا و رسول خدا را گفت آنحضرت تو با کسے خواہی بود کہ آنرا دوست میداری روایت کردہ

الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْاَدَبِ فِيْ بَابِ

بخاری در صحیح بخاری در کتاب الادب در باب

عَلَامَةِ الْحُبِّ فِي اللّٰهِ وَعَنْ ثَابِتٍ عَنْ اَنَسٍ اَنَّ

علامت حب فی اللہ و در روایت است از ثابت و او روایت کرد از انس

رَجُلًا سَاَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ السَّاعَةِ

مردے پرسید پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم را از قیامت

فَقَالَ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ وَمَا ذَا أَعْدَدْتَ لَهَا قَالَ

پس گفت آن مرد کی خواہد آمد قیامت گفت آنحضرت وچہ مہیا کردہ برای قیامت گفت آن مرد

لَا شَيْءَ إِلَّا أَنِّي أُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ صَلَّى اللهُ

چیزی مہیا نیست مگر اینکہ محبوب می دارم خدا و پیغمبر خدا را صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ قَالَ

علیہ وسلم پس گفت آنحضرت تو با کسے خواہی بود کہ آنرا دوست می داری گفت

أَنَسٌ فَمَا فَرِحْنَا بَعْدَ شَيْءٍ فَرَحَنَا بِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ

انس پس خوشنود نشدہ بودیم بعد چیزی مانند خوشنودی باین قول پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ قَالَ أَنَسٌ فَأَنَا

علیہ وسلم کہ تو با کسے خواہی بود کہ آنرا محبوب داری گفت انس پس من

أُحِبُّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ

دوست می دارم پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم و ابو بکر و عمر رضی اللہ عنہما را

وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ مَعَهُمْ بِحُبِّي إِيَّاهُمْ وَإِنْ لَمْ أَعْمَلْ

و امید میدارم اینکہ باشم با ایشان بجہت دوست داشتن من ایشان را اگرچہ عمل نکردم

بِمِثْلِ أَعْمَالِهِمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي

بمثل عملہای ایشان روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در

كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ مَنَاقِبِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ

کتاب الانبیا در باب مناقب عمر بن خطاب رضی اللہ عنہ

وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ مَعَ تَغَايُرٍ يَسِيرٍ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْبِرِّ

و روایت کرد این حدیث را مسلم با اندک تغیر در صحیح مسلم در کتاب البر

وَالصَّلٰوةِ وَعَنْ اَبِیْ وَاقِدِ اللَّیْثِیِّ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

واصلوة و روایت است از ابی واقد لیثی کہ ہر آئینہ پیغمبر خدا

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بَیْنَمَا هُوَ جَالِسٌ فِی الْمَسْجِدِ

صلے اللہ علیہ وسلم در اثنای آنکہ آنحضرت نشستہ بود در مسجد

وَالنَّاسُ مَعَهٗ اِذْ اَقْبَلَ ثَلٰثَةُ نَفَرٍ فَاَقْبَلَ اِثْنَانِ

و حالیکہ مردم با آنحضرت بودند چون پیش آمدند سہ مردم پس پیش آمدند دو

اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَذَهَبَ

بسوی پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم و رفت

وَاحِدٌ قَالَ فَوَقَفَا عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

یکے گفت راوی حدیث پس ایستادند آن دو مرد نزد مجلس پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَاَمَّا اَحَدُهُمَا فَرَاٰی فُرْجَةً فِی الْحَلْقَةِ

وسلم پس لیکن یکے از ایشان پس دید جای خالی را در حلقہ

فَجَلَسَ فِیْهَا وَاَمَّا الْاٰخَرُ فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ وَاَمَّا الثَّالِثُ

پس نشست در ان جا و لیکن دیگر پس نشست پس اہل مجلس و لیکن مردم سوم

فَاَدْبَرَ ذَاهِبًا فَلَمَّا فَرَغَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

پس پس رفت پس چون فارغ شد پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلَا اُخْبِرُكُمْ عَنِ النَّفَرِ الثَّلٰثَةِ

علیہ وسلم گفت آیا نہ خبر دہم شما را از حال این سہ مردم

اَمَّا اَحَدُهُمْ فَاٰوٰی اِلَی اللّٰهِ فَاٰوَاهُ اللّٰهُ وَاَمَّا الْاٰخَرُ

لیکن یکے از ایشان پس منضم شد بسوے خدا پس منضم کرد او را خدا بسوی رحمت خود

فَاسْتَحْيَى فَاسْتَحْيَى اللّٰهُ مِنْهُ وَاَمَّا الْاٰخَرُ فَاَعْرَضَ فَاَعْرَضَ

پس شرم کرد پس شرم کرد خدا ازان ولیکن دیگر پس روگردانید پس اعراض کرد

اللّٰهُ عَنْهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْعِلْمِ

خدا ازو روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب العلم

وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ السَّلَامِ فِيْ

و روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح مسلم در کتاب السلام در

بَابِ مَنْ اَتٰى مَجْلِسًا اِلٰخ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ

باب کسیکه آمد در مجلس الخ و روایت است از ابن عباس که گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحِبُّوا

گفت پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم دوست دارید

اللّٰهَ لِمَا يَغْذُوْكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ وَّاَحِبُّوْنِيْ لِحُبِّ اللّٰهِ

خدارا از برای آنکه طعام دهد شمارا از نعمت و دوست دارید مرا از جهت دوستی خدا

وَاَحِبُّوْا اَهْلَ بَيْتِيْ لِحُبِّيْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِيْ

و دوست دارید اهل بیت مرا از جهت دوستی من روایت کرد این حدیث را ترمذی در

جَامِعِهٖ فِيْ اَبْوَابِ الْمَنَاقِبِ فِيْ بَابِ مَنَاقِبِ اَهْلِ

جامع ترمذی در ابواب المناقب در باب مناقب اهل

بَيْتِ النَّبِيِّ صلعم وَعَنْ اَسْلَمَ عَنْ عُمَرَ اَنَّهٗ

بیت پیغمبر صلے الله علیه وسلم و روایت است از اسلم و او روایت کرد از عمر رضی الله عنه که بر الله عنه عمر

فَرَضَ لِاُسَامَةَ فِيْ ثَلَاثَةِ اٰلَافٍ وَخَمْسِمِائَةٍ

مقرر کرد برای اسامه بن زید در سه هزار و پانصد

وَفَرَضَ لِعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ فِي ثَلَاثَةِ آلَافٍ فَقَالَ

ومقرر کرد برای عبداللہ بن عمر در سہ ہزار پس گفت

عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ لِأَبِيهِ لِمَ فَضَّلْتَ أُسَامَةَ عَلَيَّ

عبد اللہ بن عمر مر پدر خود را چرا فضیلت دادی اسامہ را بر من

فَوَاللّٰهِ مَا سَبَقَنِي إِلَى مَشْهَدٍ قَالَ لِأَنَّ زَيْدًا كَانَ

پس سوگند بخدا سبقت نکرده است اسامہ مرا بسوی ہیچ غزوہ گفت عمر بدرستی آنکہ زید بود

أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

دوست تر بسوی پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مِنْ أَبِيكَ وَكَانَ أُسَامَةُ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ

از پدر تو و بود اسامہ محبوب تر بسوی پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْكَ فَآثَرْتُ حِبَّ

صلے اللہ علیہ وسلم از تو پس اختیار کردم محبوب

رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حِبِّي رَوَاهُ

رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم را بر محبوب خود روایت کرد این

التِّرْمِذِيُّ فِي الْكِتَابِ الْمَذْكُورِ فِي بَابِ مَنَاقِبِ

ترمذی در کتاب مذکور در باب مناقب

زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ وَقَالَ هٰذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ

زید بن حارثہ رض و گفت ترمذی این حدیث حدیث حسن غریب است

وَعَنْ جَبَلَةَ بْنِ حَارِثَةَ قَالَ قَدِمْتُ عَلَى

و روایت است از جبلہ بن حارثہ کہ گفت آمدم نزد

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ لَهٗ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس گفتم مر آنحضرت را یا رسول اللہ

ابْعَثْ مَعِيَ اَخِيْ زَيْدًا قَالَ هُوَ ذَا فَاِنِ انْطَلَقَ مَعَكَ

بفرست همراه من برادر مرا که زید است گفت رسول الله او زید است پس اگر رود همراه تو

لَمْ اَمْنَعْهُ فَقَالَ زَيْدٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لَا اَخْتَارُ عَلَيْكَ

منع نمی کنم او را گفت زید یا رسول الله اختیار نمی کنم بر تو

اَحَدًا قَالَ فَرَاَيْتُ رَاْيَ اَخِيْ اَفْضَلَ مِنْ رَاْيِيْ

هیچ یکے را گفت جبله بن حارثه پس دیدم رای برادر خود را نیکوتر از رای خود

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي الْبَابِ الْمَذْكُوْرِ وَقَالَ هٰذَا

روایت کرد این حدیث را ترمذی در باب مذکور و گفت ترمذی این

حَدِيْثٌ غَرِيْبٌ لَا نَعْرِفُهٗ اِلَّا مِنْ حَدِيْثِ ابْنِ

حدیث غریب است نمی شناسیم او را مگر از حدیث ابن

الرُّوْمِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ شَعْرٍ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

رومی از روایت علی بن شعر و روایت است از عبد الله بن

هِشَامٍ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

هشام گفت بودیم با پیغمبر صلے الله علیه وسلم

وَهُوَ اٰخِذٌ بِيَدِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَقَالَ لَهٗ عُمَرُ

در حالیکه آنحضرت گیرنده بود دست عمر بن خطاب رضی را پس گفت مر آنحضرت را عمر

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لَاَنْتَ اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ

یا رسول الله هر آئینه تو محبوب تر هستی بسوی من از همه چیز

۷۳

لَا نَفْسِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مگر ارنفس من پس گفت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

لَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهٖ حَتّٰى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ

اینجا کامل خسب سوگند آں خدا کہ ذات من در دست قدرت اوست تا آنکہ باشم محبوب تر نسبت تو

مِنْ نَفْسِكَ فَقَالَ لَهٗ عُمَرُ فَإِنَّهٗ الْآنَ وَاللّٰهِ لَأَنْتَ

از نفس تو پس گفت مر او را عمر رض پس بدرستیکہ او الآن سوگند بخدا

أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

محبوب تری سوی من از نفس من پس گفت پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَهٗ الْآنَ يَا عُمَرُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهٖ

وسلم مر عمر رض را اکنون اینجا کامل شدای عمر روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح

فِي أَوَّلِ كِتَابِ الْإِيمَانِ وَالنُّذُورِ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ

در شروع کتاب الایمان والنذور و روایت است از ابی ذر رض

قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ الرَّجُلُ يُحِبُّ الْقَوْمَ

گفت گفتم یا رسول اللہ آن مرد کہ دوست دارد قوم را

وَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَعْمَلَ مِثْلَ عَمَلِهِمْ قَالَ أَنْتَ يَا أَبَا ذَرٍّ

و نمی تواند آنکہ عمل کند مثل عمل آن قوم گفت آنحضرت تو ای ابا ذر

مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ قُلْتُ فَإِنِّي أُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُولَهٗ

با کسے خواہی بود کہ دوست داری گفتم پس بتحقیق من دوست دارم خدا و رسول خدا را

قَالَ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ فِي سُنَنِهٖ

گفت آنحضرت تو با کسے خواہی بود کہ او را دوست داری روایت کرد این حدیث را دارمی در

۷۴

فِي كِتَابِ الرِّقَاقِ فِي بَابِ الْمَرْءِ مَعَ مَنْ أَحَبَّ

در کتاب الرقاق در باب بیان آنکہ انسان با کسے خواہد بود کہ او را دوست دارد

وَعَنِ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ قُلْتُ لِعَبِيدَةَ عِنْدَنَا

و روایت است از ابن سیرین کہ گفت گفتم عبیدہ را کہ نزد ما

مِنْ شَعْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصَبْنَاهُ

از موی پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم است یافتیم آن موی را

مِنْ قِبَلِ أَنَسٍ أَوْ مِنْ قِبَلِ أَهْلِ أَنَسٍ فَقَالَ

از جانب انس یا از جانب اہل انس پس گفت عبیدہ

لَأَنْ تَكُونَ عِنْدِي شَعْرَةٌ مِنْهُ أَحَبُّ إِلَيَّ

ہر آئینہ بودن نزد من موی از انہا محبوبتر است پسوی من

مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

از دنیا و چیزہا کہ در دنیا است روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری

فِي كِتَابِ الْوُضُوءِ فِي بَابِ الْمَاءِ الَّذِي يُغْسَلُ

در کتاب الوضوء در باب آبیکہ

بِهِ شَعَرُ الْإِنْسَانِ وَعَنْ عَبَّاسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ

بآن موی آدمی و روایت است از عباس او روایت کرد از پدر خود و

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أُحُدٌ جَبَلٌ

از پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم کہ گفت آنحضرت احد کوہیست

يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ

کہ دوست می دارد ما را و دوست میداریم او را و روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب

الزكوة في باب حرص المرء وستذكر احاديث

الزكوة در باب حرص المرء و قریب است که ذکر کنم حدیثها

حنين الجذع وهي مناسبة لهذا البيان ايضا

گریه کردن تنه درخت خرما و آن احادیث مناسب اند باین بیان نیز

في باب المعجزات ان شاء الله تعالى

در باب معجزات اگر خواست خداوند تعالی است

الباب السابع في اتباع النبي صلى الله

باب هفتم در پیروی کردن پیغمبر صلے الله

عليه وسلم قال الله تعالى في سورة ال عمران

علیه وسلم را فرمود الله تعالے در سورهٔ آل عمران ع ۴

قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم

بگوای محمد اگر هستید شما که دوست میدارید خدا را پس پیروی من کنید تا دوست دارد شما

الله ويغفر لكم ذنوبكم والله غفور رحيم

خدا و بیامرزد گناهان شما را و خدا آمرزنده مهربانست ا

قل اطيعوا الله والرسول فان تولوا فان

بگوای محمد فرمان برداری کنید خدا را و رسول را پس اگر روگردان شوند پس هر آئینه

الله لا يحب الكافرين ٥ عن ابي هريرة ان

خدا دوست نمی دارد کافران را روایت است از ابی هریره که

رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من اطاع

پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم گفت که کسیکه فرمان برداری

فَقَدْ أَطَاعَ اللّٰهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللّٰهَ

پس هر آئینه فرمان برداری میکند خدا را و کسیکه نافرمانی میکند مرا پس بتحقیق نافرمانی میکند خدا را

وَمَنْ أَطَاعَ أَمِيرِي فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ عَصَى

و کسیکه فرمانبرداری میکند امیر مرا پس هر آئینه فرمانبرداری میکند مرا و کسیکه نافرمانی میکند

أَمِيرِي فَقَدْ عَصَانِي رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

امیر مرا پس بتحقیق نافرمانی میکند مرا روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری

فِي أَوَّلِ كِتَابِ الْأَحْكَامِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ

در اول کتاب الاحکام و در روایت است از عبد الله که گفت

إِنَّ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللّٰهِ وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ

هر آئینه نیکوترین سخنها کتاب خداست و بهترین طریقها

هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَشَرُّ الْأُمُورِ

طریقهٔ محمد صلی الله علیه وسلم است و بدترین کارها

مُحْدَثَاتُهَا وَإِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَآتٍ وَمَا أَنْتُمْ

نو پیدا کرده شده است و بدرستیکه آنچه وعده داده شده اید بتحقیق آمدنیست و نیستید شما

بِمُعْجِزِينَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

عاجز کنندگان خدا را و در روایت است از ابی هریره که بدرستیکه رسول خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ

صلی الله علیه وسلم گفت همه امت من داخل خواهند شد

الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى قَالُوا وَمَنْ يَأْبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي

در جنت مگر کسیکه سرکشی کرد گفتند و کدام کس سرکشی کرد گفت هر که فرمانبرداری کند مرا

دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى وَعَنْ

در آید بہشت را و ہر کہ نافرمانی کند مرا پس بر آئینہ سرکشی کرد و در حدیث است

جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ جَاءَتْ مَلَائِكَةٌ إِلَى

جابر بن عبد اللہ گفت جابر آمدند چند فرشتگان پیش

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ نَائِمٌ فَقَالَ بَعْضُهُمْ

پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم و در حالیکہ آنحضرت خوابیدہ بود پس گفتند بعضے

إِنَّهُ نَائِمٌ وَقَالَ بَعْضُهُمْ إِنَّ الْعَيْنَ نَائِمَةٌ وَالْقَلْبُ

کہ وی خوابیدہ است و گفتند بعضے ازاں فرشتگان کہ چشم او در خوابست و دل او

يَقْظَانُ فَقَالُوا إِنَّ لِصَاحِبِكُمْ هٰذَا مَثَلًا فَاضْرِبُوا

بیدار پس گفتند آن فرشتگان با یکدیگر مر صاحب شما را کہ ہست حالیست عجیب بیان کنید

لَهُ مَثَلًا فَقَالَ بَعْضُهُمْ إِنَّهُ نَائِمٌ وَقَالَ بَعْضُهُمْ

برای او آن حال عجیب پس گفتند بعضے ازاں با یکدیگر کہ وی خوابیدہ است و گفتند بعضے ازاں

إِنَّ الْعَيْنَ نَائِمَةٌ وَالْقَلْبُ يَقْظَانُ فَقَالُوا مَثَلُهُ

بر آئینہ چشم او در خوابست و دل او بیدار پس گفتند آن فرشتگان

كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى دَارًا وَجَعَلَ فِيهَا مَأْدُبَةً وَ

مانند مثل مردیست کہ بنا کرد سرا را و ساخت آن مرد در ان سرا طعامے را و

بَعَثَ دَاعِيًا فَمَنْ أَجَابَ الدَّاعِيَ دَخَلَ الدَّارَ

فرستاد آن مرد خواندہ را پس کسیکہ اجابت کرد خواندہ را داخل شد

وَأَكَلَ مِنَ الْمَأْدُبَةِ وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّاعِيَ لَمْ يَدْخُلِ

و خورد از ان طعامے و کسیکہ اجابت نکرد آن خواندہ را داخل نشد

الدار ولم يأكل من المأدبة فقالوا أولوها له
در ان سرا و نخورد ازان مهمانی پس گفتند آن فرشتگان تاویل کنید مثل را
يفقهها فقال بعضهم إنه نائم وقال بعضهم إن
تا بفهمد این مثل را پس گفتند بعضے از ان فرشتگان کو وی خفته است و گفتند بعضے از ایشان که
العين نائمة والقلب يقظان فقالوا الدار الجنة
چشم او در خوابست و دل او بیدار پس گفتند آن فرشتگان سرا بهشت است
والداعي محمد صلى الله عليه وسلم فمن أطاع
و خواننده محمد است صلے الله علیه وسلم پس هر که فرمانبرداری کند
محمدا صلى الله عليه وسلم فقد أطاع الله و
محمد را صلے الله علیه وسلم پس بدرستیکه فرمانبرداری میکند خدا را و
من عصى محمدا صلى الله عليه وسلم فقد
کسیکه نافرمانی کند محمد را صلے الله علیه وسلم پس بتحقیق
عصى الله ومحمد صلى الله عليه وسلم فرق
نافرمانی میکند خدا را و محمد صلے الله علیه وسلم سبب امتیاز است
بين الناس وعن أبي موسى عن النبي صلى
در میان مردمان و در روایت است از ابی موسی و او روایت کرد از پیغمبر صلے
الله عليه وسلم قال إنما مثلي ومثل ما بعثني
الله علیه وسلم گفت آنحضرت جز این نیست که مثل من و مثل آن چیزیکه فرستاده
الله به كمثل رجل أتى قوما فقال يا قوم إني
خدا بآن چیز مانند مثل مردیست که آمد نزد قومے پس گفت ای قوم بدرستیکه من

رَأَيْتُ الْجَيْشَ بِعَيْنَيَّ وَأَنَا النَّذِيرُ الْعُرْيَانُ

دیدہ ام بہ چشمان خود لشکر را و من پیغامبر ترسانندہ عریانم

فَالنَّجَاءَ فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِنْ قَوْمِهِ فَأَدْلَجُوا وَ

پس زودی کنید تا نجات یابید پس فرمانبرداری کردند او را مردمانی از قوم او پس سیر کردند شب را و

انْطَلَقُوا عَلَى مَهَلِهِمْ فَنَجَوْا وَكَذَّبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ

رفتند بر آرام خود پس نجات یافتند و تکذیب کردند گروہی از قوم او

فَأَصْبَحُوا مَكَانَهُمْ فَصَبَّحَهُمُ الْجَيْشُ فَأَهْلَكَهُمْ

پس صبح کردند بمکان خود پس در وقت صبح آمد بریشان لشکر پس ہلاک کرد ایشان را لشکر

وَاجْتَاحَهُمْ فَذٰلِكَ مَثَلُ مَنْ أَطَاعَنِي فَاتَّبَعَ

و ازیخ برکند ایشان را پس آن مثل کسی است کہ فرمانبرداری کرد مرا پس پیروی کرد

مَا جِئْتُ بِهِ وَمَثَلُ مَنْ عَصَانِي وَكَذَّبَ بِمَا جِئْتُ

آن چیز را کہ آوردہ ام از او مثل کسی است کہ نافرمانی کرد مرا و تکذیب کرد بچیزیکہ آوردہ ام

بِهِ مِنَ الْحَقِّ رَوَى الْبُخَارِيُّ الْأَحَادِيثَ الْأَرْبَعَةَ

بہ او از حق روایت کرد بخاری این چہار احادیث را

فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْاِعْتِصَامِ فِي بَابِ الْاِقْتِدَاءِ

در صحیح خود در کتاب الاعتصام در باب پیروی کردن

بِسُنَنِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ

بسنتہائے پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم و روایت کرد

عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ لَعَنَ اللّٰهُ الْوَاشِمَاتِ

از علقمہ و او روایت کرد از عبد اللہ کہ گفت عبد اللہ لعنت کرد خدا زنان را

وَالْمُوتَشِمَاتِ وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيِّرَاتِ

خَلْقَ اللّٰهِ فَبَلَغَ ذٰلِكَ امْرَأَةً مِنْ بَنِي أَسَدٍ يُقَالُ لَهَا

أُمُّ يَعْقُوبَ فَجَاءَتْ فَقَالَتْ إِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّكَ

لَعَنْتَ كَيْتَ وَكَيْتَ فَقَالَ وَمَا لِيَ لَا أَلْعَنُ مَنْ

لَعَنَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ

هُوَ فِي كِتَابِ اللّٰهِ فَقَالَتْ لَقَدْ قَرَأْتُ مَا بَيْنَ اللَّوْحَيْنِ

فَمَا وَجَدْتُ فِيهِ مَا تَقُولُ قَالَ لَئِنْ كُنْتِ قَرَأْتِيهِ

لَقَدْ وَجَدْتِيهِ أَمَا قَرَأْتِ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ

وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا قَالَتْ بَلَى قَالَ فَإِنَّهُ قَدْ

عَنْهُ قَالَتْ فَإِنِّي أُرَى أَهْلَكَ يَفْعَلُونَهُ قَالَ فَاذْهَبِي

فَانْظُرِيْ فَذَهَبَتْ فَنَظَرَتْ فَلَمْ تَرَ مِنْ حَاجَتِهَا

پس نگاه کن پس رفت پس نگاه کرد آن زن پس ندید از حاجت خود

شَيْئًا فَقَالَ لَوْ كَانَتْ كَذَلِكِ مَا جَامَعْتُهَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

چیزرا پس گفت عبداللہ اگر بود چنین مصاحبت نکردمی مرا روایت کرد این را بخاری

فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ التَّفْسِيْرِ فِيْ تَفْسِيْرِ سُوْرَةِ الْحَشْرِ

در صحیح خود در کتاب التفسیر در تفسیر سورہ حشر

وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ سُوْرَةِ النِّسَآءِ فَلَا وَرَبِّكَ

وگفت اللہ تعالے در سورۂ نساء پس سوگند بپروردگار تو

لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوْا

کہ ایشان مومن نباشند تا وقتکہ حکم مقرر کنند ترا در آنچہ کہ اختلاف واقع شود در میان ایشان پس

فِيْ اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا ۝ وَ

در دلہای خود تنگی از آنچہ تو حکم فرمودی و تسلیم کنند بانقیاد و

لَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ اَنِ اقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ اَوِ اخْرُجُوْا

اگر ما فرض میکردیم بر ایشان کہ بکشید نفسہای خودرا یا خارج شوید

مِّنْ دِيَارِكُمْ مَّا فَعَلُوْهُ اِلَّا قَلِيْلٌ مِّنْهُمْ وَلَوْ اَنَّهُمْ فَعَلُوْا

از شہرہای خویش البتہ نمی کردند این را مگر قلیل از ایشان و اگر ایشان بکردندی

مَا يُوْعَظُوْنَ بِهٖ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيْتًا ۝

آنچہ کہ پند داده میشوند بآن ہرآئینہ بودی بہتر برای ایشان و سخت تر در استواری دین۔

وَّاِذًا لَّاٰتَيْنٰهُمْ مِّنْ لَّدُنَّآ اَجْرًا عَظِيْمًا ۝ وَّلَهَدَيْنٰهُمْ

و آن وقت ہرآئینہ می دادیم ایشان را از نزد خود اجر بزرگ و ہرآئینہ راہ می نمودیم ایشان را

صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ۝ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ فَاُولٰٓئِكَ

راه راست و کسیکه فرمانبرداری کند خدا و پیغمبر را پس آن گروه

مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِّنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيْقِيْنَ

بهمراه آن کسانند که انعام کرده است خدا بر ایشان از پیغمبران و صدیقان

وَالشُّهَدَآءِ وَالصّٰلِحِيْنَ ۚ وَحَسُنَ اُولٰٓئِكَ رَفِيْقًا ۝ ذٰلِكَ

و شهیدان و صالحان و نیکو اند این جماعت رفیق این

الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ ۭ وَكَفٰى بِاللّٰهِ عَلِيْمًا ۝ عَنْ

فضل است از خدا و کافیست خدا دانا روایت است از

عُرْوَةَ قَالَ خَاصَمَ الزُّبَيْرَ رَجُلٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ فِيْ

عروه که گفت خصومت کرد زبیر بمردی که از انصار بود در

شَرِيْجٍ مِّنَ الْحَرَّةِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

آب راه از سنگستان پس گفت پیغمبر صلی الله علیه وسلم

اسْقِ يَا زُبَيْرُ ثُمَّ اَرْسِلِ الْمَآءَ اِلٰى جَارِكَ فَقَالَ

سیراب کن زبین خود را ای زبیر بستر جاری کن آب را بسوی زمین همسایه خود پس گفت

الْاَنْصَارِيُّ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَنْ كَانَ ابْنَ عَمَّتِكَ

انصاری ای پیغمبر خدا از برای آن باین طور حکم میکنی که او پسر عمه تست

فَتَلَوَّنَ وَجْهُهٗ ثُمَّ قَالَ اسْقِ يَا زُبَيْرُ ثُمَّ احْبِسِ الْمَآءَ

پس متلون شد روی مبارک آنحضرت پستر گفت آنحضرت سیراب کن زمین خود را ای زبیر پستر باز دار

حَتّٰى يَرْجِعَ اِلَى الْجَدْرِ ثُمَّ اَرْسِلِ الْمَآءَ اِلٰى جَارِكَ

تا آنکه باز گردد آب بسوی دیوار پستر گذار آب را که جاری شود بسوی زمین

وَاسْتَوْعَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلزُّبَيْرِ حَقَّهُ

و کامل داد پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم زبیر را

فِي صَرِيحِ الْحُكْمِ حِينَ احْفَظَهُ الْأَنْصَارِيُّ وَكَانَ

حق او را در صریح حکم وقتیکہ خشمگین کرد او را انصاری پس آنحضرت

أَشَارَ عَلَيْهِمَا بِأَمْرٍ لَهُمَا فِيهِ سَعَةٌ قَالَ الزُّبَيْرُ فَمَا أَحْسِبُ

کہ اشارہ کرد بود بر ایشان بامری کہ مر ایشان را در آن امر فراخی بود گفت زبیر پس نمی پندارم

هٰذِهِ الْآيَاتِ إِلَّا نَزَلَتْ فِي ذٰلِكَ فَلَا وَرَبِّكَ

این آیت را مگر ایشان نازل شدند در حق قصہ پس قسم بپروردگار تو

لَا يُؤْمِنُونَ حَتّٰى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

کہ ایشان مومن نباشند تا آنکہ حکم مقرر کنند ترا در آنچہ کہ اختلاف واقع شود در میان ایشان

فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ التَّفْسِيرِ فِي تَفْسِيرِ سُورَةِ النِّسَاءِ

در صحیح بخاری در کتاب التفسیر در تفسیر سورۂ نساء

وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

و روایت کرد این حدیث را مسلم از عروہ بن زبیر و او روایت کرد از عبداللہ بن

الزُّبَيْرِ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ وَرَوَاهُ ابْنُ

زبیر در صحیح مسلم در کتاب الفضائل و روایت کرد این حدیث را

مَاجَةَ فِي أَوَّلِ سُنَنِهِ كَمُسْلِمٍ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى

ماجہ در شروع سنن ابن ماجہ مانند مسلم و فرمود خدا تعالیٰ

فِي سُورَةِ الْمَائِدَةِ وَأَطِيعُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ

در سورۂ مائدہ و اطاعت کنید خدا را و اطاعت کنید پیغمبر را

وَاحْذَرُوْا فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَا عَلٰى رَسُوْلِنَا

و بترسید پس اگر روبگردانید پس بدانید کہ نیست بر پیغمبر ما مگر

الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ۝ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ سُوْرَةِ الْاَنْفَالِ

رسانیدن آشکارا و فرمود خدا تعالے در سورہ انفال کہ

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اسْتَجِيْبُوْا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُوْلِ اِذَا دَعَاكُمْ

ای کسانیکہ ایمان آوردہ اید قبول کنید خواندن خدا و پیغمبر را ہنگامیکہ بخواند شمارا

لِمَا يُحْيِيْكُمْ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ يَحُوْلُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهٖ

برای آنکہ زندہ گرداند شمارا و بدانید کہ ہر آئینہ خدا حائل میشود درمیان مرد و دل او

وَاَنَّهٗٓ اِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ۝ عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ بْنِ الْمُعَلّٰى

و تحقیق بسوی وی حشر کردہ خواہید شد روایت است از ابی سعید بن معلے

قَالَ كُنْتُ اُصَلِّيْ فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ

کہ گفت بودم کہ نماز می گزاردم در مسجد پس خواند مرا پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ اُجِبْهُ فَقُلْتُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس جواب ندادم آنحضرت را پس گفتم

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنِّيْ كُنْتُ اُصَلِّيْ فَقَالَ اَلَمْ يَقُلِ اللّٰهُ

یا رسول اللہ بدرستیکہ من بودم کہ نماز می گزاردم پس گفت آنحضرت آیا نہ گفتہ است خدا

اسْتَجِيْبُوْا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُوْلِ اِذَا دَعَاكُمْ ثُمَّ قَالَ لِيْ

اجابت کنید خواندن خدا و رسول را چون بخواند رسول اللہ شمارا پس گفت آنحضرت مرا

لَاُعَلِّمَنَّكَ سُوْرَةً هِيَ اَعْظَمُ السُّوَرِ فِي الْقُرْاٰنِ

ہر آئینہ خواہم آموخت ترا سورہ کہ آن بزرگترین سورتہا در قرآنست

قَبْلَ اَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ ثُمَّ اَخَذَ بِيَدِيْ فَلَمَّا اَرَادَ

قبل از انکہ بیرون شوی از مسجد پس گرفت آنحضرت دست من را پس چون

اَنْ يَّخْرُجَ قُلْتُ لَهٗ اَلَمْ تَقُلْ لَاُعَلِّمَنَّكَ سُوْرَةً هِيَ

انکہ بیرون شود گفتم آنحضرت را آیا نہ گفتی کہ حتما می آموزم ترا سورۃ کہ آن

اَعْظَمُ سُوْرَةٍ مِّنَ الْقُرْاٰنِ قَالَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ

بزرگتر ین سورہ است آن سورہ از قرآن است گفت آنحضرت الحمد للہ رب

الْعٰلَمِيْنَ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِيْ وَالْقُرْاٰنُ الْعَظِيْمُ

العالمین این سورہ سبع مثانی و قرآن عظیم است

الَّذِيْ اُوْتِيْتُهٗ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ اَوَّلِ

انکہ داده شده ام آن قرآن روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود در اول

كِتَابِ التَّفْسِيْرِ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ اٰخِرِ سُوْرَةِ التَّوْ

کتاب التفسیر و گفت خدا تعالے در آخر سورہ توبہ

لَقَدْ تَّابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ

البتہ بصول توبہ باز گشت خدا بر پیمبر و آن مہاجران و انصار

الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ فِيْ سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ

کہ پیروی کردند او را در زمان تنگدستی از پس آنکہ نزدیک بود

يَزِيْغُ قُلُوْبُ فَرِيْقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ اِنَّهٗ بِهِمْ

کہ میل کند دلہاے گروہے از ایشاں پس برحمت باز گشت برایشاں ہر آئینہ او بسیار

رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ وَّعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذِيْنَ خُلِّفُوْا

بخشنده مہربانست و بران سہ مردم کہ موقوف داشته شدند

حَتّٰٓى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ

تا آنگه تنگ شد برایشان زمین با وجود کشادگی آن و تنگ شد

عَلَيْهِمْ اَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوْٓا اَنْ لَّا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّآ اِلَيْهِ ؕ

برایشان نفسهای ایشان و دانستند ایشان آنکه نیست پناه از خدا مگر بسوی وی

ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوْبُوْا ؕ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ

باز برحمت بازگشت برایشان تا رجوع کنند ایشان بدرستیکه خدایست او توبه قبول کننده مهربان

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُوْنُوْا مَعَ الصّٰدِقِيْنَ

ای گروه مؤمنان بترسید از خدا و باشید با راست گویان

مَا كَانَ لِاَهْلِ الْمَدِيْنَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِّنَ الْاَعْرَابِ

مناسب نبود مر اهل مدینه را و آنانرا که گرداگرد ایشانند از بادیه نشینان

اَنْ يَّتَخَلَّفُوْا عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ وَلَا يَرْغَبُوْا بِاَنْفُسِهِمْ

آنکه باز پس مانند از همراهی پیغمبر خدا و نه آنکه رغبت کنند بنفسهای خود

عَنْ نَّفْسِهٖ ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ لَا يُصِيْبُهُمْ ظَمَاٌ وَّلَا نَصَبٌ

روگردانیده از نفس پیغمبر خدا این بسبب آنست که نمی رسد ایشان را تشنگی و نه رنج

وَّلَا مَخْمَصَةٌ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلَا يَطَـُٔوْنَ مَوْطِئًا

و نه گرسنگی در راه خدا و نسپرند جائی را

يَّغِيْظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُوْنَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلًا اِلَّا

که بخشم آرد کافران را و نیابند از دشمن هیچ یافتنی از قتل و غیره مگر

كُتِبَ لَهُمْ بِهٖ عَمَلٌ صَالِحٌ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ

نوشته شود برایشان بسبب آن عمل صالح بدرستیکه خدا ضایع نمی گرداند

أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ۝ وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً

مردنیکوکاران را ، وخرج نمی کنند هیچ خرج را اندک

وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ

و نه بسیارے وطے نمی کنند هیچ وادی را مگر نوشته شد برای ایشان

اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ

خدا بهترین انچه کرده میکردند وروایت است از ابن شهاب

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ

پسر واز روایت کرد از عبدالرحمن پسر عبدالله بن کعب بن مالک

أَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ وَكَانَ قَائِدَ

که برادر آنینه عبدالله بن کعب بن مالک و بود عبدالله نابینا

كَعْبٍ مِمَّنْ بَنِيهِ حِينَ عَمِيَ قَالَ سَمِعْتُ كَعْبَ

کعب از جمله پسران کعب وقتیکه نابینا شد کعب گفت شنیدم کعب

بْنَ مَالِكٍ يُحَدِّثُ حِينَ تَخَلَّفَ عَنْ قِصَّةِ

پسر مالک را وقتیکه میگفت حال وقتے را که تخلف کرد میگفت از قصه

تَبُوكَ قَالَ كَعْبٌ لَمْ أَتَخَلَّفْ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ

تبوک گفت کعب پس نماندم از پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةٍ غَزَاهَا إِلَّا فِي

صلے الله علیه وسلم در هیچ غزوه که غزوه فرمود آنحضرت مگر در

غَزْوَةِ تَبُوكَ غَيْرَ أَنِّي كُنْتُ تَخَلَّفْتُ فِي غَزْوَةِ بَدْرٍ

غزوه تبوک سوای آنکه من نبودم که پس ماندم در غزوه بدر

وَلَمْ يُعَاتِبْ أَحَدٌ تَخَلَّفَ عَنْهَا إِنَّمَا خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ

وعتاب کرده نشد هیچ یکے کہ پس ماند از غزوہ بدر بزرا ین نیست کہ بیرون شد پیغمبر خدا

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرِيدُ عِيرَ قُرَيْشٍ حَتَّى جَمَعَ

صلے اللہ علیہ وسلم درحالیکہ ارادہ میداشت قافلۂ قریش را تا آنکہ جمع کرد

اللَّهُ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ عَدُوِّهِمْ عَلَى غَيْرِ مِيعَادٍ وَلَقَدْ

خدا درمیان ایشان و درمیان دشمن ایشان بر غیر میعاد و ہر آئینہ بتحقیق

شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حاضر بودم با پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

لَيْلَةَ الْعَقَبَةِ حِينَ تَوَاثَقْنَا عَلَى الْإِسْلَامِ وَمَا أُحِبُّ

در شب عقبہ وقتیکہ عہد کردیم بر اسلام و دوست نمیدارم

أَنَّ لِي بِهَا مَشْهَدَ بَدْرٍ وَإِنْ كَانَتْ بَدْرٌ أَذْكَرَ فِي

آنکہ مرا بعوض شب عقبہ مشہد بدر بودے اگرچہ بود بدر مشہورتر در

النَّاسِ مِنْهَا كَانَ مِنْ خَبَرِي أَنِّي لَمْ أَكُنْ قَطُّ أَقْوَى

مردم از لیلۃ العقبہ شد از خبر من آنکہ ہرآئینہ من نبودم ہرگز توانا تر

وَلَا أَيْسَرَ حِينَ تَخَلَّفْتُ عَنْهُ فِي تِلْكَ الْغَزَاةِ وَاللَّهِ

و نہ توانگر زیادہ از آنکہ بودم وقتیکہ پس ماندم از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دران غزوہ سوگند

مَا اجْتَمَعَتْ عِنْدِي قَبْلَهُ رَاحِلَتَانِ قَطُّ حَتَّى جَمَعْتُهُمْ

جمع نکرده بودم پیش ازان غزوہ دو سفران بارکش ہرگز تا آنکہ جمع کردم

فِي تِلْكَ الْغَزَاةِ وَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

در آن غزوہ و نبود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يُرِيْدُ غَزْوَةً اِلَّا وَرّٰى بِغَيْرِهَا حَتّٰى كَانَتْ

وسلم کہ ارادہ میداشت شروع غزوہ را مگر توریہ کرد بغیر آن تا آنکہ بود

تِلْكَ الْغَزْوَةُ غَزَاهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

آں غزوہ کہ غزوہ کرد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فِيْ حَرٍّ شَدِيْدٍ وَاسْتَقْبَلَ سَفَرًا بَعِيْدًا

وسلم در گرمای سخت و متوجہ شد آنحضرت سفر دور

وَّمَفَازًا وَّعَدُوًّا كَثِيْرًا فَجَلّٰى لِلْمُسْلِمِيْنَ اَمْرَهُمْ

و بیاباں بے آب و دشمن کثیر را پس ظاہر نمود برائے مسلماناں امر ایشاں

لِيَتَاَهَّبُوْا اُهْبَةَ غَزْوِهِمْ فَاَخْبَرَهُمْ بِوَجْهِهِ الَّذِيْ

تا مہا سازند سامان غزوہ خود را پس خبر داد آنحضرت ایشاں را بوجہیکہ

يُرِيْدُ وَالْمُسْلِمُوْنَ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ارادہ میداشت و مسلمانان با پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ كَثِيْرٌ وَّلَا يَجْمَعُهُمْ كِتَابُ حَافِظٍ يُّرِيْدُ

وسلم بسیار بودند و جمع نمی کرد ایشاں را کتاب حافظ ارادہ میکرد و میدانست

الدِّيْوَانَ قَالَ كَعْبٌ فَمَا رَجُلٌ يُّرِيْدُ اَنْ يَّتَغَيَّبَ اِلَّا

دیوان را گفت کعب پس نخواہد رود کہ ارادہ میداشت آنکہ غائب شود مگر

ظَنَّ اَنَّهٗ سَيَخْفٰى لَهٗ مَا لَمْ يَنْزِلْ فِيْهِ وَحْيُ اللّٰهِ وَ

میدانست آنکہ پوشیدہ خواہد شد حال او تا وقتیکہ فرود نیامد در حال او وحی خدا و

غَزَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِلْكَ الْغَزْوَةَ

غزوہ کرد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم آن غزوہ

حِينَ طَابَتِ الثِّمَارُ وَالظِّلَالُ وَتَجَهَّزَ رَسُولُ اللّٰهِ

وقتیکہ خوش معلوم میشدند بارہای درخت وسایہا و آمادہ شدند پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُسْلِمُونَ مَعَهُ فَطَفِقْتُ

صلے اللہ علیہ وسلم ومسلمانان با آنحضرت پس شروع کردم

أَغْدُو لِكَيْ أَتَجَهَّزَ مَعَهُمْ فَأَرْجِعُ وَلَمْ أَقْضِ شَيْئًا

کہ بوقت بامداد میرفتم تا آنکہ آمادہ شوم با ایشان پس برجوع میکردم درحالیکہ مہیا نساختم چیزے را

فَأَقُولُ فِي نَفْسِي وَأَنَا قَادِرٌ عَلَيْهِ فَلَمْ يَزَلْ يَتَمَادَى

پس میگفتم در نفس خود ومن قادرم بر او پس ہمیشہ بود بمن این حال

بِي حَتَّى اشْتَدَّ بِالنَّاسِ الْجِدُّ فَأَصْبَحَ رَسُولُ

وقتیکہ سخت بود با مردم کوشش پس بوقت بامداد سفر کرد پیغمبر خدا

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُسْلِمُونَ مَعَهُ وَلَمْ أَقْضِ

خدا صلے اللہ علیہ وسلم ومسلمانان با آنحضرت ومہیا نکردہ بودم

مِنْ جَهَازِي شَيْئًا فَقُلْتُ أَتَجَهَّزُ بَعْدَهُ بِيَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ

از رخت خود چیزے را پس گفتم آمادہ شوم بعد آنحضرت در روز یے یا دو روز

ثُمَّ أَلْحَقُهُمْ فَغَدَوْتُ بَعْدَ أَنْ فَصَلُوا لِأَتَجَهَّزَ

پستر ملحق شوم ایشان را پس بوقت بامداد رفتم بعد آنکہ جدا شدند ایشان تا آمادہ شوم

فَرَجَعْتُ وَلَمْ أَقْضِ شَيْئًا ثُمَّ غَدَوْتُ فَرَجَعْتُ

پس باز گشتم ومہیا نکردم چیزے را پستر بوقت بامداد رفتم پس باز گشتم

وَلَمْ أَقْضِ شَيْئًا فَلَمْ يَزَلْ بِي حَتَّى أَسْرَعُوا

ومہیا نکردم چیزے را پس ہمیشہ بود با من این حال تا آنکہ بزودی رفتند ایشان

وَتَفَارَطَ الْغَزْوُ وَهَمَمْتُ أَنْ أَرْتَحِلَ فَأُدْرِكَهُمْ
وَلَيْتَنِي فَعَلْتُ فَلَمْ يُقَدَّرْ لِي ذٰلِكَ فَكُنْتُ إِذَا
خَرَجْتُ فِي النَّاسِ بَعْدَ خُرُوجِ رَسُولِ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَطَفِقْتُ فِيهِمْ أَحْزُنُنِي
أَنِّي لَا أَرَى إِلَّا رَجُلًا مَغْمُوصًا عَلَيْهِ النِّفَاقُ
أَوْ رَجُلًا مِمَّنْ عَذَرَ اللّٰهُ مِنَ الضُّعَفَاءِ وَلَمْ يَذْكُرْنِي
رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى بَلَغَ تَبُوكَ
فَقَالَ وَهُوَ جَالِسٌ فِي الْقَوْمِ بِتَبُوكَ مَا فَعَلَ كَعْبٌ
فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سَلِمَةَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ حَبَسَهُ
بُرْدَاهُ وَنَظَرُهُ فِي عِطْفِهِ فَقَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ

وقفار طالغزو وهممت ان ارتحل فادركهم
ودر ایشان رسم وقصد کردم آنکه کوچ کنم پس بدرسم تر ایشان
وليتني فعلت فلم يقدر لي ذلك فكنت اذا
وکاشکه من کرده بودمے پس مقدر نگردید مرا ہمی من آن امر پس بودم که بیرون
خرجت في الناس بعد خروج رسول الله
بیرون می شدم در مردم بعد بیرون شدن پیغمبر خدا
صلى الله عليه وسلم فطفقت فيهم احزنني
صلی اللہ علیہ وسلم پس شروع کردم در ایشان اندوهگین میکرد مرا
اني لا ارى الا رجلا مغموصا عليه النفاق
آنکه نمی بینم مگر مردے ملعون بنفاق رانے
او رجلا ممن عذر الله من الضعفاء ولم يذكرني
یا مردے را از کسانکه معذور داشت خدا ایشان را از جهة ضعیفان و یاد نکرد مرا
رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى بلغ تبوك
پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم تا آنکه رسید بغزوه تبوک
فقال وهو جالس في القوم بتبوك ما فعل كعب
پس گفت آنحضرت در حالیکه او نشسته بود در قوم در تبوک چه کرد کعب
فقال رجل من بني سلمة يا رسول الله حبسه
پس گفت مردیکه بود از بنی سلمه یا رسول الله باز داشت کعب را
برداه ونظره في عطفيه فقال معاذ بن جبل
دو چادر دے و نظر کردن در دو جانب دے پس گفت معاذ بن جبل

٩٢

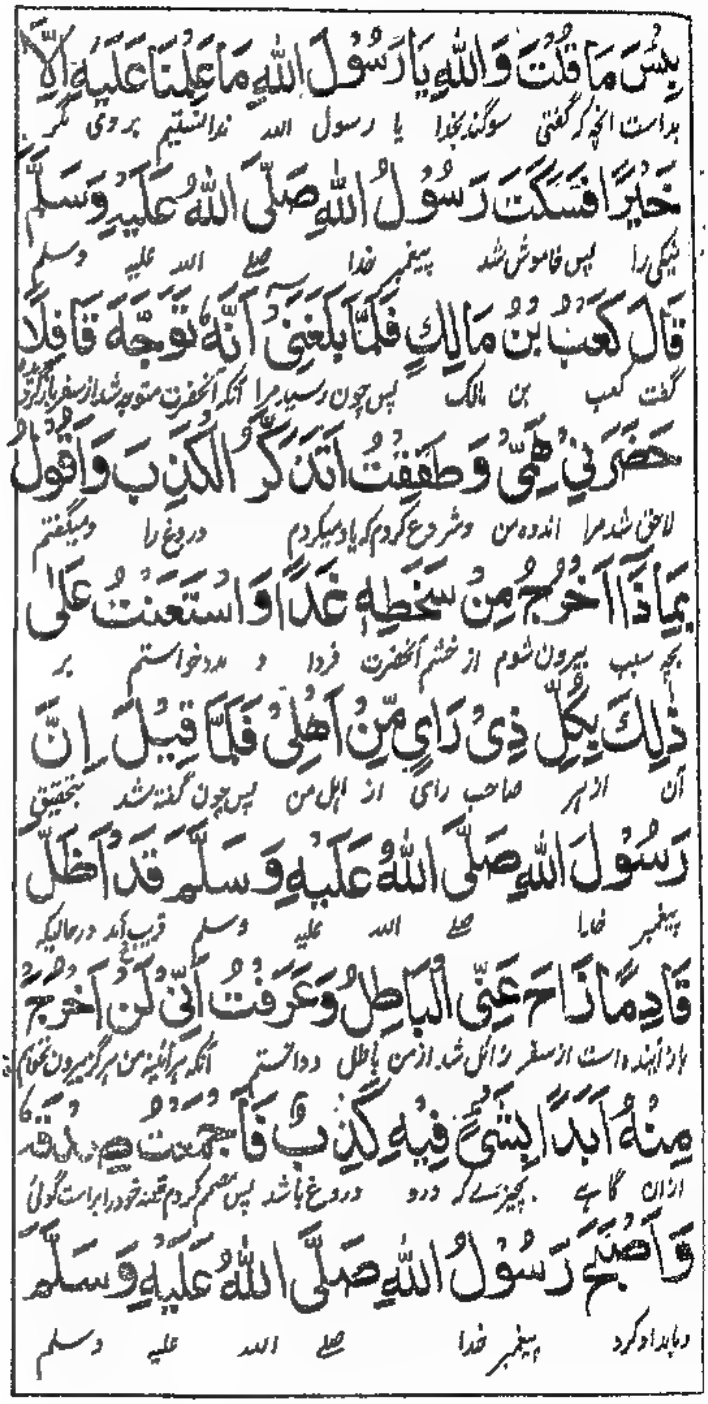

بِئْسَ مَا قُلْتَ وَاللّٰهِ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ اِلَّا
بد است انچه گفتی سوگند بخدا یا رسول الله ندانستیم بروی مگر
خَيْرًا فَسَكَتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
نیکی را پس خاموش شد پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم
قَالَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ فَلَمَّا بَلَغَنِيْ اَنَّهٗ تَوَجَّهَ قَافِلًا
گفت کعب بن مالک پس چون رسید مرا انکه انحضرت متوجه شد از سفر بازگردد
حَضَرَنِيْ هَمِّيْ وَطَفِقْتُ اَتَذَكَّرُ الْكَذِبَ وَاَقُوْلُ
لاحق شد مرا اندوه من وشروع کردم که یاد میکردم دروغ را ومیگفتم
بِمَاذَا اَخْرُجُ مِنْ سَخَطِهٖ غَدًا وَاَسْتَعِيْنُ عَلٰى
بچه سبب بیرون شوم از خشم انحضرت فردا و مدد خواستم بر
ذٰلِكَ بِكُلِّ ذِيْ رَاْيٍ مِّنْ اَهْلِيْ فَلَمَّا قِيْلَ اِنَّ
آن از هر صاحب رای از اهل من پس چون گفته شد بتحقیق
رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اَظَلَّ
پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم قریب آمد درحالیکه
قَادِمًا زَاحَ عَنِّي الْبَاطِلُ وَعَرَفْتُ اَنِّيْ لَنْ اَخْرُجَ
بازآینده است از سفر زائل شد از من باطل ودانستم انکه هرگز بیرون نخواهم
مِنْهُ اَبَدًا بِشَيْءٍ فِيْهِ كَذِبٌ فَاَجْمَعْتُ صِدْقَهٗ
از ان گاهی چیزی که در و دروغ باشد پس عزم کردم براستی خود را براست گوئی
وَاَصْبَحَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
و بامداد کرد پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم

قَادِمًا وَكَانَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ
باز آید واز سفر و بود آنحضرت چون باز می آمد از سفر اول می آمد در مسجد
فَيَرْكَعُ فِيهِ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ لِلنَّاسِ فَلَمَّا فَعَلَ
پس میگزارد در و دران مسجد دو رکعت نماز پس نشست برای مشرف کردن از زیارت خود مردم را
ذٰلِكَ جَاءَهُ الْمُخَلَّفُونَ فَطَفِقُوا يَعْتَذِرُونَ
این کار آمدند نزد آنحضرت پس ماندگان پس شروع کردند که عذر خواهی می کردند
إِلَيْهِ وَيَحْلِفُونَ لَهُ وَكَانُوا بِضْعَةً وَثَمَانِينَ رَجُلًا
پیش آنحضرت و سوگندی خوردند برای او شنودی آنحضرت و بودند چند و هشتاد مرد
فَقَبِلَ مِنْهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
پس پذیرفت از ایشان پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم
عَلَانِيَتَهُمْ وَبَايَعَهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ وَوَكَلَ سَرَائِرَهُمْ
ظاهر ایشان را و بیعت قبول کرد از ایشان و طلب آمرزش کرد برای ایشان و گذاشت سرایر
إِلَى اللّٰهِ فَجِئْتُهُ فَلَمَّا سَلَّمْتُ عَلَيْهِ تَبَسَّمَ تَبَسُّمَ
بخدا پس آمدم نزد آنحضرت پس چون سلام کردم بر آنحضرت تبسم کرد مانند تبسم
الْمُغْضَبِ ثُمَّ قَالَ تَعَالَ فَجِئْتُ أَمْشِي حَتَّى جَلَسْتُ
خشمگین پس گفت آنحضرت بیا پس آمدم در حالیکه می رفتم تا آنکه نشستم
بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ لِي مَا خَلَّفَكَ أَلَمْ تَكُنْ قَدِ
پیش آنحضرت صلعم پس گفت آنحضرت مرا چه چیز پس گردانید ترا آیا نبودی که
ابْتَعْتَ ظَهْرَكَ فَقُلْتُ بَلَى إِنِّي وَاللّٰهِ لَوْ جَلَسْتُ
خریدی مستور خود را پس گفتم آری بتحقیق من سوگند بخدا اگر نشستے

عِنْدَ غَيْرِكَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا لَرَأَيْتُ أَنْ سَأَخْرُجَ

نزد غیر تو از اہل دنیا ہر آئینہ دیدے اگر بیرون شوم

مِنْ سَخَطِهِ بِعُذْرٍ وَلَقَدْ أُعْطِيتُ جَدَلًا وَلَكِنِّي

از خشم او بسبب عذر و ہر آئینہ تحقیق داده شده ام فصاحت ولیکن من

وَاللّٰهِ لَقَدْ عَلِمْتُ لَئِنْ حَدَّثْتُكَ الْيَوْمَ حَدِيثًا

سوگند بخدا بتحقیق دانستم ہر آئینہ اگر گویم بتو امروز سخن

كَذِبٍ تَوْضَى بِهِ عَنِّي لَيُوشِكَنَّ اللّٰهُ أَنْ يُسْخِطَكَ

در دروغ خوشنود شوی باں سخن از من ہر آئینہ قریب است آنکہ خدا خشمگین گرداند ترا

عَلَيَّ وَلَئِنْ حَدَّثْتُكَ حَدِيثَ صِدْقٍ تَجِدُ

برمن و ہر آئینہ اگر گویم ترا سخن راست خشم گیری

عَلَيَّ فِيهِ إِنِّي لَأَرْجُو فِيهِ عَفْوَ اللّٰهِ لَا وَاللّٰهِ

برمن دراں سخن ہر آئینہ من امید دارم دراں سخن درگذشتن خدا از گناه البته سوگند بخدا

مَا كَانَ لِي مِنْ عُذْرٍ وَاللّٰهِ مَا كُنْتُ قَطُّ أَقْوَى

نبود برای من چیزے از عذر سوگند بخدا نبودم ہرگز توانا تر

وَلَا أَيْسَرَ مِنِّي حِينَ تَخَلَّفْتُ عَنْكَ فَقَالَ

و توانگر زیاده ازاں کہ بودم من وقتیکہ پس ماندم از تو پس گفت

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَّا هٰذَا

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم لیکن این

فَقَدْ صَدَقَ فَقُمْ حَتّٰى يَقْضِيَ اللّٰهُ فِيكَ فَقُمْتُ

پس بتحقیق راست گفت پس باایست تا آنکہ حکم کند خدا در شان تو پس ایستادم یعنی قسم

وَسَارَ رِجَالٌ مِّنْ بَنِي سَلِمَةَ فَاتَّبَعُونِي فَقَالُوا لِي
در رفتند مردم از قبیلہ بنی سلمہ پس پیروی کردند مرا پس گفتند مرا

وَاللّٰهِ مَا عَلِمْنَاكَ كُنْتَ أَذْنَبْتَ ذَنْبًا قَبْلَ هٰذَا وَ
سوگند بخدا ندانستیم ترا کہ کردہ بودی گناہے پیش ازین و

لَقَدْ عَجَزْتَ أَنْ لَّا تَكُونَ اعْتَذَرْتَ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ
ہر آئینہ بتحقیق عاجز شدی ازیں کہ نبودی کہ عذر خواہی کردی پیش پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا اعْتَذَرَ إِلَيْهِ الْمُخَلَّفُونَ
صلے اللہ علیہ وسلم بچیزیکہ عذر خواہی کردند پیش آنحضرت پسران ماندگان

قَدْ كَانَ كَافِيَكَ ذَنْبَكَ اسْتِغْفَارُ رَسُولِ اللّٰهِ
بود کافی ترا یعنے برای گناہ تو طلب آمرزش کردن پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَكَ فَوَاللّٰهِ مَا زَالُوا
صلے اللہ علیہ وسلم برای تو پس سوگند بخدا ہمیشہ بودند

يُؤَنِّبُونِي حَتّٰى أَرَدْتُ أَنْ أَرْجِعَ فَأُكَذِّبَ نَفْسِي
کہ ملامت می کردند مرا تا آنکہ ارادہ کردم آنکہ باز گردم پس تکذیب کنم نفس خود را

ثُمَّ قُلْتُ لَهُمْ هَلْ لَقِيَ هٰذَا مَعِيَ أَحَدٌ قَالُوا نَعَمْ
پس گفتم مر ایشان را آیا دیدہ رسید این حال را با من دیگے گفتند آرے

رَجُلَانِ قَالَا مِثْلَ مَا قُلْتَ فَقِيلَ لَهُمَا مِثْلُ مَا قِيلَ
دو مرد گفتند مانند انچہ کہ تو گفتی پس گفتہ شد مر ایشان را مانند انچہ گفتہ شد

لَكَ فَقُلْتُ مَنْ هُمَا قَالُوا مُرَارَةُ بْنُ الرَّبِيعِ الْعَمْرِيُّ
مرترا پس گفتم کدام مردم اند آن ہر دو گفتند آن ہر دو مرد مرارہ بن ربیع عمری

وَهِلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ الْوَاقِفِيُّ فَذَكَرُوا لِي رَجُلَيْنِ

وهلال بن امیه واقفی اند پس ذکر کردند بمن دو مردم

صَالِحَيْنِ قَدْ شَهِدَا بَدْرًا فِيهِمَا أُسْوَةٌ فَمَضَيْتُ

صالح را که تحقیق حاضر شده بودند در غزوهٔ بدر و در ایشان قابلیت پیشوائی بود پس گذشتم

حِينَ ذَكَرُوهُمَا لِي وَنَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

وقتیکه ذکر کردند آن دو مردم را بمن و باز داشت پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُسْلِمِينَ عَنْ كَلَامِنَا أَيُّهَا الثَّلَاثَةُ

علیه وسلم مسلمانان را از کلام با که سه مردم بودیم

مِنْ بَيْنِ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُ فَاجْتَنَبَنَا النَّاسُ وَتَغَيَّرُوا

از میان کسانیکه پس ماندند از آنحضرت پس پرهیز کردند ما را مردم و متغیر شدند

لَنَا حَتَّى تَنَكَّرَتْ فِي نَفْسِي الْأَرْضُ فَمَا هِيَ الَّتِي أَعْرِفُ

ما تا آنکه متغیر شد در نفس من زمین پس نبود آن زمین که می شناسم او را

فَلَبِثْنَا عَلَى ذَلِكَ خَمْسِينَ لَيْلَةً فَأَمَّا صَاحِبَايَ

پس درنگ کردیم بر آن حال پنجاه شب پس لیکن دو یاران من

فَاسْتَكَانَا وَقَعَدَا فِي بُيُوتِهِمَا يَبْكِيَانِ وَأَمَّا أَنَا فَكُنْتُ

پس فروتنی کردند و نشستند در خانهای خود در حالیکه می گریستند و لیکن من پس بودم

أَشَبَّ الْقَوْمِ وَأَجْلَدَهُمْ فَكُنْتُ أَخْرُجُ فَأَشْهَدُ

از جوانترین قوم و جلدترین ایشان پس بودم که بیرون می شدم پس حاضر می شدم

الصَّلَاةَ مَعَ الْمُسْلِمِينَ وَأَطُوفُ فِي الْأَسْوَاقِ

برای نماز با مسلمانان و می گردیدم در بازارها

وَلَا يُكَلِّمُنِي أَحَدٌ وَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ فَأُسَلِّمُ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي مَجْلِسِهِ بَعْدَ الصَّلَاةِ

فَأَقُولُ فِي نَفْسِي هَلْ حَرَّكَ شَفَتَيْهِ بِرَدِّ السَّلَامِ

عَلَيَّ أَمْ لَا ثُمَّ أُصَلِّي قَرِيبًا مِنْهُ فَأُسَارِقُهُ النَّظَرَ

فَإِذَا أَقْبَلْتُ عَلَى صَلَاتِي أَقْبَلَ إِلَيَّ وَإِذَا الْتَفَتُّ

نَحْوَهُ أَعْرَضَ عَنِّي حَتَّى إِذَا طَالَ عَلَيَّ ذَلِكَ مِنْ

جَفْوَةِ النَّاسِ مَشَيْتُ حَتَّى سَتَرْتُ جِدَارَ

حَائِطِ أَبِي قَتَادَةَ وَهُوَ ابْنُ عَمِّي وَأَحَبُّ النَّاسِ

إِلَيَّ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَوَاللَّهِ مَا رَدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ

فَقُلْتُ يَا أَبَا قَتَادَةَ أَنْشُدُكَ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُنِي

أُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَسَكَتُّ فَعُدْتُ لَهُ فَنَشَدْ

کہ دوست می دارم خدا و پیغمبر خدا را پس خاموش ماند پس باز گفتم کلام خود را باو پس

فَسَكَتُّ فَعُدْتُ لَهُ فَنَشَدْتُهُ فَقَالَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ

پس خاموش ماند پس باز گفتم کلام خود را باو پس سوال کردم ازو پس گفت خدا و رسول او

أَعْلَمُ فَفَاضَتْ عَيْنَايَ وَتَوَلَّيْتُ حَتّٰى اسْتَوَرْتُ

داناتر است پس روان شد اشک چشمهای من و روگردانیدم تا آنکہ برآمدم

الْجِدَارَ قَالَ فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِي بِسُوقِ الْمَدِينَةِ

بر دیوار گفت کعب بن مالک پس در اثنای آنکہ من میرفتم در بازار مدینہ

إِذَا نَبَطِيٌّ مِنْ أَنْبَاطِ أَهْلِ الشَّامِ مِمَّنْ قَدِمَ بِالطَّعَامِ

ناگاہ کشاورزے از کشاورزان اہل شام از جملہ کسانیکہ آورند طعام را

يَبِيعُهُ بِالْمَدِينَةِ يَقُولُ مَنْ يَدُلُّ عَلٰى كَعْبِ بْنِ

و بفروختن آنرا در مدینہ میگفت کدام کس رہنمائی میکند بسوی کعب بن

مَالِكٍ فَطَفِقَ النَّاسُ يُشِيرُونَ لَهُ حَتّٰى إِذَا جَاءَنِي

مالک پس شروع کردند مردم کہ اشارت می کردند او را تا آنکہ چون آمد آن شخص نزد من

دَفَعَ إِلَيَّ كِتَابًا مِنْ مَلِكِ غَسَّانَ فَإِذَا فِيهِ أَمَّا

داد بمن نامہ از جانب شاہ غسان پس ناگاہ در آن نامہ این بود اما

بَعْدُ فَإِنَّهُ قَدْ بَلَغَنِي أَنَّ صَاحِبَكَ قَدْ جَفَاكَ

پس بر آئینہ شان اینست کہ بتحقیق در رسید مرا آنکہ صاحب تو بتحقیق ستم کرد بر تو

وَلَمْ يَجْعَلْكَ اللّٰهُ بِدَارِ هَوَانٍ وَلَا مَضْيَعَةٍ

و نہ در جائے گردانیدہ خدا ترا در خانہ خواری و نہ در جائے کہ ضائع شود حق تو

فَالْحَقْ بِنَا نُوَاسِكَ فَقُلْتُ لَمَّا قَرَأْتُهَا وَهٰذَا أَيْضًا

پس ملحق شو با ما تا مواسات کنیم ترا پس گفتم چون خواندم آن نامه را و این هم

مِنَ الْبَلَاءِ فَتَيَمَّمْتُ بِهَا التَّنُّورَ فَسَجَرْتُهُ بِهَا

از بلاست پس قصد کردم آن نامه تنور را پس افروختم آن تنور با آن نامه

حَتَّى إِذَا مَضَتْ أَرْبَعُونَ لَيْلَةً مِنَ الْخَمْسِينَ

تا آنکه چون گذشت چهل شب از جمله پنجاه شبها

إِذَا رَسُولُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ناگاه فرستادهٔ پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

يَأْتِينِي فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

آمد مرا پس گفت همانا پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَعْتَزِلَ امْرَأَتَكَ فَقُلْتُ

وسلم میفرماید ترا آنکه کناره شوی از زن خود پس گفتم

أُطَلِّقُهَا أَمْ مَاذَا أَفْعَلُ قَالَ لَا بَلِ اعْتَزِلْهَا وَ

طلاق دهم او را یا چه کنم گفت نه بلکه کناره شو از آن و

لَا تَقْرَبْهَا وَأَرْسَلَ إِلَى صَاحِبَيَّ مِثْلَ ذٰلِكَ

مباشرت مکن با او و فرستاد آنحضرت بسوی دو صاحبان من مانند این پیغام

فَقُلْتُ لِامْرَأَتِي الْحَقِي بِأَهْلِكِ فَتَكُونِي عِنْدَهُمْ

پس گفتم مر زن خود را ملحق شو با اهل خود پس باش

حَتَّى يَقْضِيَ اللّٰهُ فِي هٰذَا الْأَمْرِ قَالَ كَعْبٌ فَجَاءَتْ

تا آنکه حکم فرماید خدا در این امر گفت کعب پس آمد

امرأة هلال بن أمية رسول الله صلى الله عليه
زن هلال بن امیه نزد پیغمبر خدا صلے الله علیه
وسلم فقالت يا رسول الله إن هلال بن أمية
وسلم پس گفت یا رسول الله هر آئینه هلال بن امیه
شيخ ضائع ليس له خادم فهل تكره أن أخدمه
پیر است تلف شونده نیست مراورا چاکر پس آیا ناپسند داری اگر خدمت کنم اورا
قال لا ولكن لا يقربك قالت إنه والله ما به
گفت آنحضرت نه ولیکن مباشرت نکند با تو گفت آن زن هر آئینه مر آنرا حرکت
حركة إلى شيء والله ما زال يبكي منذ كان
جنبشے بسوی چیزے سوگند بخدا همیشه است گریه از وقتیکه شد
من أمره ما كان إلى يومه هذا فقال لي بعض
از امر او انچه گردید تا امروز پس گفت مرا بعض
أهلي لو استأذنت رسول الله صلى الله عليه
اهل من اگر طلب اذن کنی از پیغمبر خدا صلے الله علیه
وسلم في امرأتك كما أذن لامرأة هلال بن
وسلم در حال زن خود چنانکه دستوری داد آنحضرت برای زن هلال بن
أمية أن تخدمه فقلت والله لا أستأذن فيها
امیه آنکه خدمت کند آن زن هلال بن امیه را پس گفتم سوگند بخدا طلب اذن نخواهم کرد در شان زن
رسول الله صلى الله عليه وسلم وما يدريني
از پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم وچه چیز آگاه میسازد مرا

مَا يَقُولُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
کہ چہ گوید پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم
إِذَا اسْتَأْذَنْتُهُ فِيهَا وَأَنَا رَجُلٌ شَابٌّ فَلَبِثْتُ
چون طلب آذن کنم از آنحضرت درمیان زن و من مردے جوانم پس درنگ کردم
بَعْدَ ذٰلِكَ عَشْرَ لَيَالٍ حَتّٰى كَمُلَتْ لَنَا خَمْسُونَ
پس ازاں ده شبها تا آنکه کامل شدند برائے ما پنجاه
لَيْلَةً مِّنْ حِينِ نَهٰى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
شب از وقتیکه باز داشت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ
وَسَلَّمَ عَنْ كَلَامِنَا فَلَمَّا صَلَّيْتُ صَلٰوةَ الْفَجْرِ
وسلم از کلام ما پس چون گزاردم نماز بجزرا
صُبْحَ خَمْسِينَ لَيْلَةً وَأَنَا عَلٰى ظَهْرِ بَيْتٍ مِّنْ بُيُوتِنَا
بوقت صبح بعد پنجاه شب ومن بودم بر ام خانه از خانهاے خود
فَبَيْنَا أَنَا جَالِسٌ عَلَى الْحَالِ الَّتِي ذَكَرَ اللّٰهُ قَدْ
پس درمیان انکه من نشسته بودم بر حالیکه ذکر کرد خدا بحقیقی
ضَاقَتْ عَلَيَّ نَفْسِي وَضَاقَتْ عَلَيَّ الْأَرْضُ
تنگ شد برمن نفس من و تنگ شد برمن زمین
بِمَا رَحُبَتْ سَمِعْتُ صَوْتَ صَارِخٍ أَوْفٰى عَلٰى
باوجود کشادگی آن شنیدم آواز آواز کننده برآمد بر
جَبَلِ سَلْعٍ بِأَعْلٰى صَوْتِهِ يَا كَعْبَ بْنَ مَالِكٍ أَبْشِرْ
کوه سلع بلندتر آواز خود یا کعب بن مالک شادشو

سنه ۵ وقد ذکر ابن اسحاق فی هذه السنة غزوة ذات الرقاع وهی غزوة محارب خصفة من بنی ثعلبة من بنی انمار وهم بطن من محارب بن خصفة وانما سمیت ذات الرقاع لانهم رقعوا فیها رایاتهم وقیل سمیت بشجرة هناك یقال لها ذات الرقاع وقیل سمیت بجبل هناك اسود وابیض وحمر فسمی ذات الرقاع لذلك وقیل سمیت بذلك لان الارض التی کانت بها کانت کذلك وقال ابن سعد غزاها رسول الله صلی الله علیه وسلم لمحارب خصفة من بنی ثعلبة من بنی انمار بنخل فلقی جمعا کثیرا فصلی بالناس صلوة الخوف فلما رجع رسول الله صلی الله علیه وسلم من غزوة ذات الرقاع قدم المدینة لعشر بقین من جمادی الاولی وقیل لعشر بقین من جمادی الاخرة وقیل لعشر بقین من شهر ربیع الاول وقیل لعشر بقین من شهر ربیع الاخر وقیل لعشر بقین من شهر رمضان وقیل لعشر بقین من شهر ذی القعدة وقیل لعشر بقین من شهر ذی الحجة وقیل لعشر بقین من شهر المحرم وقیل لعشر بقین من شهر صفر وقیل لعشر بقین من شهر شوال وقیل لعشر بقین من شهر شعبان وقیل لعشر بقین من شهر رجب

قَالَ فَخَرَرْتُ سَاجِدًا وَعَرَفْتُ أَنْ قَدْ جَاءَ فَرَجٌ
گفت کعب پس بر رو در افتادم سجده کننده و دانستم آنکه تحقیق آمد گشایش
وَآذَنَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
و آگاه کرد پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم
بِتَوْبَةِ اللّٰهِ عَلَيْنَا حِينَ صَلَّى صَلٰوةَ الْفَجْرِ فَذَهَبَ
بتوبه گشتن خدا بر ما وقتیکه گزارد آنحضرت نماز فجر را پس رفتند
النَّاسُ يُبَشِّرُونَنَا وَذَهَبَ قِبَلَ صَاحِبَيَّ مُبَشِّرُونَ
مردم برای آنکه خبر خوش دهند مرا و رفتند بسوی دو صاحبان من خبر خوش دهنده
وَرَكَضَ إِلَيَّ رَجُلٌ فَرَسًا وَسَعَى سَاعٍ مِنْ أَسْلَمَ
و دوانید بسوی من مردے اسپ را و دوید دونده از قبیلهٔ اسلم
فَأَوْفَى عَلَى الْجَبَلِ وَكَانَ الصَّوْتُ أَسْرَعَ مِنَ الْفَرَسِ
پس برآمد بر کوه و بود آواز تیزتر در رسیدن از اسپ
فَلَمَّا جَاءَنِي الَّذِي سَمِعْتُ صَوْتَهُ يُبَشِّرُنِي نَزَعْتُ
پس چون آمد نزدم آنکه شنیدم آواز او درحالیکه مژده میداد مرا کشیدم
لَهُ ثَوْبَيَّ فَكَسَوْتُهُ إِيَّاهُمَا بِبُشْرَاهُ وَاللّٰهِ مَا أَمْلِكُ غَيْرَهُمَا
برای او دو جامهای خود را پس پوشانیدم آن مرد را این هر دو جامها بسبب مژده او و نیستم بجز مالک بودم
يَوْمَئِذٍ وَاسْتَعَرْتُ ثَوْبَيْنِ فَلَبِسْتُهُمَا وَانْطَلَقْتُ
آن روز و بعاریت خواستم دو جامها پس پوشیدم آن دو جامها و رفتم
إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَتَلَقَّانِي
بسوی پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم پس پیش آمد مرا

النَّاسُ فَوْجًا فَوْجًا يُهَنِّئُونِي بِالتَّوْبَةِ يَقُولُونَ

مردم گروه گروه مبارکباد گویند مرا بسبب قبول توبه و در حالیکه میگفتند

لِتُهْنِكَ تَوْبَةُ اللّٰهِ عَلَيْكَ قَالَ كَعْبٌ حَتّٰى دَخَلْتُ

مبارکباد ترا بر حق بازگشتن خدا بر تو گفت کعب تا آنکه در آمدم

الْمَسْجِدَ فَإِذَا بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در مسجد پس ناگاه ملاقی شدم با پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

جَالِسٌ حَوْلَهُ النَّاسُ فَقَامَ إِلَيَّ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللّٰهِ

در حالیکه نشسته بودند گرد آنحضرت مردم پس استاد بسوی من طلحه بن عبید اللہ

يُهَرْوِلُ حَتّٰى صَافَحَنِي وَهَنَّأَنِي وَاللّٰهِ مَا قَامَ إِلَيَّ

در حالیکه تیزی آمد تا آنکه مصافحه کرد مرا و مبارکباد داد مرا سوگند بخدا نه استاد بسوی من

رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ غَيْرُهُ وَلَا أُنْسَاهَا لِطَلْحَةَ

مردے از مهاجرین سوای طلحه و فراموش نکنم این خصلت را از طلحه

قَالَ كَعْبٌ فَلَمَّا سَلَّمْتُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

گفت کعب پس چون سلام کردم بر پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

علیہ وسلم گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَهُوَ يَبْرُقُ وَجْهُهُ مِنَ السُّرُورِ أَبْشِرْ

وسلم در حالیکه آنحضرت می درخشید روی مبارک آنحضرت بسبب شادی شاد شو

بِخَيْرِ يَوْمٍ مَرَّ عَلَيْكَ مُنْذُ وَلَدَتْكَ أُمُّكَ قَالَ

بخیر روزے گذشت بر تو از وقتیکه زاد ترا مادر تو گفت کعب

قُلْتُ آمِنْ عِنْدِكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَمْ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ
گفتم آیا از نزد تو یا رسول الله یا از نزد خدا
قَالَ لَا بَلْ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى
گفت آنحضرت نه بلکه از نزد خدا وبود پیغمبر خدا صلے
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا سُرَّ اسْتَنَارَ وَجْهُهٗ حَتّٰى كَاَنَّهٗ
الله علیه وسلم چون شاد میشد روشن میشد روی مبارک آنحضرت تا آنکه گویا
قِطْعَةُ قَمَرٍ وَكُنَّا نَعْرِفُ ذٰلِكَ مِنْهُ فَلَمَّا جَلَسْتُ
پاره ماه بود وبودیم ما که می شناختیم آنرا ازان پس چون نشستم
بَيْنَ يَدَيْهِ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ مِنْ تَوْبَتِيْ
پیش آنحضرت گفتم یا رسول الله هرآئینه از توبه منست
اَنْ اَنْخَلِعَ مِنْ مَالِيْ صَدَقَةً اِلَى اللّٰهِ وَاِلٰى
آنکه بیرون شوم از مال خود ازروی صدقه بسوی خدا وبسوے
رَسُوْلِ اللّٰهِ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ
پیغمبر خدا گفت پیغمبر خدا صلے الله علیه و
سَلَّمَ اَمْسِكْ عَلَيْكَ بَعْضَ مَالِكَ فَهُوَ خَيْرٌ
سلم بدار نزد خود بعض مال خود را پس این کار نیکوتر است
لَكَ قُلْتُ فَاِنِّيْ اُمْسِكُ سَهْمِيَ الَّذِيْ بِخَيْبَرَ
مرترا گفتم پس هرآئینه من میدارم نزد خود آن بهره خود را که بخیبر است
ثُمَّ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ اِنَّمَا نَجَّانِيْ
پس گفتم یا رسول الله هرآئینه خدا جز این نیست که نجات داد مرا

ان روی مبارک

بِالصِّدْقِ وَاِنَّ مِنْ تَوْبَتِيْ اَنْ لَّا اُحَدِّثَ

نسبت راستی ورزیدہ از توبہ من آنکہ سخن نگویم

اِلَّا صِدْقًا مَّا بَقِيْتُ فَوَاللّٰهِ مَا اَعْلَمُ اَحَدًا

عمر راست تا زندہ ام پس سوگند خدا را می دانم ہیچ یکرا

مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ اَبْلَاهُ اللّٰهُ فِيْ صِدْقِ الْحَدِيْثِ

از مسلمانان کہ نعمت داده باشد او را در راستی سخن

مُنْذُ ذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از وقتیکہ ذکر کردم من آنرا از پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى يَوْمِيْ هٰذَا اَحْسَنَ مِمَّا اَبْلَانِيْ

علیہ وسلم تا امروز نیکوتر از انکہ نعمت داد مرا

وَمَا تَعَمَّدْتُ مُنْذُ ذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ

و آہنگ نکردم از وقتیکہ ذکر کردم آنرا از پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى يَوْمِيْ هٰذَا كَذِبًا

صلے اللہ علیہ وسلم تا امروز دروغ گوئی را

وَاِنِّيْ لَاَرْجُوْ اَنْ يَّحْفَظَنِيَ اللّٰهُ فِيْمَا بَقِيْتُ وَاَنْزَلَ

و خشنود من ہر آئینہ امیدی دارم آنکہ نگاہ دارد مرا خدا درمیان زمانیکہ زنده ام و نازل کرد

اللّٰهُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

خدا بر پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

لَقَدْ تَّابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهٰجِرِيْنَ اِلٰى قَوْلِهٖ

لقد تاب اللہ علی النبی والمہاجرین تا قولہ

وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ فَوَاللّٰهِ مَا أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيَّ

وکونوا مع الصادقین پس قسم بخدا انعام نکرد خدا بر من

مِنْ نِعْمَةٍ قَطُّ بَعْدَ أَنْ هَدَانِي لِلْإِسْلَامِ أَعْظَمَ

هیچ یک نعمت هرگز پس از انکه راه راست نمود مرا برای اسلام بزرگتر

فِي نَفْسِي مِنْ صِدْقِي لِرَسُولِ اللّٰهِ أَنْ لَا أَكُونَ

در نفس من از راست گوئی من با پیغمبر خدا انکه نبودم

كَذَبْتُهُ فَأَهْلِكَ كَمَا هَلَكَ الَّذِينَ كَذَبُوا إِنَّ اللّٰهَ

که دروغ گفتم با انحضرت پس هلاک گردیدی چنانکه هلاک شدند کسانیکه دروغ گفتند پس بر آئینه خدا

قَالَ لِلَّذِينَ كَذَبُوا حِينَ أَنْزَلَ الْوَحْيَ شَرَّ مَا

گفت درشان کسانیکه دروغ گفتند وقتیکه نازل کرد خدا وحی را بدترین چیزیکه

قَالَ لِأَحَدٍ فَقَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَيَحْلِفُونَ

گفت درشان هیچ یکے پس گفت خدا تبارک و تعالے سیحلفون

بِاللّٰهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ إِلَى قَوْلِهِ فَإِنَّ اللّٰهَ

باللہ لکم اذا انقلبتم الیہم تا قول خدا فان اللہ

لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ قَالَ نَعَبٌ وَ

لا یرضی عن القوم الفاسقین گفت کعب و

كُنَّا تَخَلَّفْنَا أَيُّهَا الثَّلَاثَةُ عَنْ أَمْرِ أُولَئِكَ الَّذِينَ

بودیم پس گردانیده شدیم ما سه مردم از امر کسانیکه

قَبِلَ مِنْهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پذیرفت از ایشان پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

حِيْنَ حَلَفُوْا لَهٗ فَبَايَعَهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ وَاَرْجَا
وقتیکہ سوگند خوردند برای او پس بیعت کرد ایشان را و طلب آمرزش کرد
رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمْرَنَا حَتّٰى
پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم امر ما را تا آنکہ
قَضَى اللّٰهُ فِيْهِ فَبِذٰلِكَ قَالَ اللّٰهُ وَعَلَى الثَّلٰثَةِ
حکم کرد خدا دران امر پس بسبب آں گفت خدا و بر سہ
الَّذِيْنَ خُلِّفُوْا وَلَيْسَ الَّذِيْ ذَكَرَ اللّٰهُ مِمَّا خُلِّفْنَا
الذین خلفوا و نیست چیزیکہ ذکر کرد خدا از انکہ پس کردہ شدیم
عَنِ الْغَزْوِ وَاِنَّمَا هُوَ تَخْلِيْفُهٗ اِيَّانَا وَاِرْجَاءُ اَمْرِنَا
از غزوہ و جز این نیست کہ آں پس کردن اوست ما را و مؤخر کردن امر ما است
عَمَّنْ حَلَفَ لَهٗ وَاعْتَذَرَ اِلَيْهِ فَقَبِلَ مِنْهُ رَوَاهُ
از کسیکہ سوگند خورد برای او و عذر خواہی کرد بسوی او پس پذیرفت از وے
الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْمَغَازِيْ فِيْ بَابِ
بخاری در صحیح بخاری در کتاب المغازی در باب
حَدِيْثِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ
حدیث کعب بن مالک و روایت کرد این حدیث را مسلم در
صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ التَّوْبَةِ وَعَنْ اِسْحَاقَ بْنِ
صحیح مسلم در کتاب التوبۃ و روایت است از اسحاق بن
رَاشِدٍ اَنَّ الزُّهْرِيَّ حَدَّثَهٗ قَالَ اَخْبَرَنِيْ
راشد کہ بدرستیکہ زہری حدیث بیان کرد او را گفت خبر داد مرا

عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ

عبدالرحمن بن عبداللہ بن کعب بن مالک

عَنْ اَبِيْهِ قَالَ سَمِعْتُ اَبِيْ كَعْبَ بْنَ مَالِكٍ

از پدر خود عبداللہ گفت عبداللہ شنیدم پدر خود کعب بن مالک را

وَهُوَ اَحَدُ الثَّلٰثَةِ الَّذِيْنَ تِيْبَ عَلَيْهِمْ اَنَّهٗ

و آن یکے از آن سہ کسانست کہ برحمت بازگشتہ شد برایشان کہ ہر آئینہ

لَمْ يَتَخَلَّفْ عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ

کعب پس نماند از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ و

سَلَّمَ فِيْ غَزْوَةٍ غَزَاهَا قَطُّ غَيْرَ غَزْوَتَيْنِ

سلم در ہیچ غزوہ کہ غزوہ کرد آنحضرت ہرگز سوائے دو غزوہ

غَزْوَةِ الْعُسْرَةِ وَغَزْوَةِ بَدْرٍ قَالَ فَاَجْمَعْتُ

غزوۃ العسرۃ یعنے غزوۂ تبوک و غزوہ بدر گفت کعب پس مصمم کردم قصد خود را

صِدْقَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

براست گوئی با پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

ضُحًى وَكَانَ قَلَّ مَا يَقْدَمُ مِنْ سَفَرٍ سَافَرَهٗ اِلَّا

بوقت چاشت و بود آنحضرت کم بار می آمد از سفریکہ سفر کرد آنحضرت مگر

ضُحًى وَكَانَ يَبْدَاُ بِالْمَسْجِدِ فَيَرْكَعُ رَكْعَتَيْنِ

چاشتگاہ و بود آنحضرت کہ اول می آمد در مسجد پس میگزارد دو رکعت

ثُمَّ نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كَلَامِيْ

باز داشت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم از کلام من

وَكَلَامِ صَاحِبَيَّ وَلَمْ يَنْهَ عَنْ كَلَامِ أَحَدٍ مِّنَ

و کلام دو صاحبان من و ما نہ شد از کلام ہیچ یکے از

الْمُتَخَلِّفِينَ غَيْرَنَا فَاجْتَنَبَ النَّاسُ كَلَامَنَا

پس ماندگان سوای ما پس پرہیز کردند مردم از کلام ما

فَلَبِثْتُ كَذَلِكَ حَتَّى طَالَ عَلَيَّ الْأَمْرُ وَمَا مِنْ

پس درنگ کردم بچنان حال تا آنکہ دراز شد بر من امر و نبود

شَيْءٍ أَهَمَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَمُوتَ فَلَا يُصَلِّيَ عَلَيَّ

چیزے کہ اہم تر دم از انکہ بمیرم پس نگزارد نماز بر من

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ يَمُوتَ رَسُولُ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم یا وفات یابد پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَكُونَ مِنَ النَّاسِ بِتِلْكَ

صلے اللہ علیہ وسلم پس باشم از جانب مردم باین

الْمَنْزِلَةِ فَلَا يُكَلِّمُنِي أَحَدٌ مِنْهُمْ وَلَا يُصَلِّيَ عَلَيَّ

مرتبہ پس کلام نکند مرا ہیچ یکے ازیشان و نماز نگزارد بر من

فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَوْبَتَنَا عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

پس نازل کرد خدا توبہ ما بر پیغمبر خود صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ حِينَ بَقِيَ الثُّلُثُ الْآخِرُ مِنَ اللَّيْلِ وَ

وسلم وقتیکہ باقی ماند سوم حصہ شب و

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ أُمِّ سَلَمَةَ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نزد ام سلمہ

وَكَانَتْ اُمُّ سَلَمَةَ مُحْسِنَةً فِي شَأْنِي مُعْنِيَةً فِي
و بود ام سلمه نکوکار کننده در شان من صاحب اهتمام در
اَمْرِي فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
امر من پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم
يَا اُمَّ سَلَمَةَ بِنْتَ عَلَى كَعْبٍ قَالَتْ اَفَلَا اُرْسِلُ
یا ام سلمہ برحمت باز گشت شدہ بر کعب گفت ام سلمہ آیا پس ارسال نکنم
اِلَيْهِ فَاُبَشِّرُهُ قَالَ اِذًا يَحْطِمَكُمُ النَّاسُ فَيَمْنَعُونَكُمْ
بسوی وی پس مژدہ دہم او را گفت آنحضرت در آنوقت ازدحام خواہند کرد نزد شما مردم پس باز خواہند
النَّوْمَ سَائِرَ اللَّيْلَةِ حَتّٰى اِذَا صَلّٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ
از خواب باقی شب تا آنکہ چون گزارد پیغمبر خدا
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلٰوةَ الْفَجْرِ اَذَّنَ بِتَوْبَةِ
صلے اللہ علیہ وسلم نماز فجر را آگاہانید برحمت باز گشتن
اللّٰهِ عَلَيْنَا وَكَانَ اِذَا اسْتَبْشَرَ اسْتَنَارَ وَجْهُهُ
خدا بر ما و بود آنحضرت چون شادمی شد روشنی میشد روی مبارک آنحضرت
حَتّٰى كَاَنَّهُ قِطْعَةٌ مِّنَ الْقَمَرِ وَكُنَّا اَيُّهَا الثَّلٰثَةُ
تا آنکہ گویا آن پارہ بود از ماہ و بودیم ما آن سہ مردم
الَّذِيْنَ خُلِّفُوْا خُلِّفْنَا عَنِ الْاَمْرِ الَّذِيْ قُبِلَ مِنْ
کہ پس کردہ شدیم پس کردہ شدیم از آن امر کہ پذیرفتہ شد
هٰؤُلَاءِ الَّذِيْنَ اعْتَذَرُوْا حِيْنَ اَنْزَلَ اللّٰهُ لَنَا
از آن کسان کہ عذر خواہی کردند وقتیکہ نازل کرد خدا برای ما

التَّوْبَةِ فَلَمَّا ذُكِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى

حال قبول توبہ پس ہرگاہ ذکر کردہ شدند کسانیکہ دروغ گفتند با پیغمبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمُتَخَلِّفِينَ وَاعْتَذَرُوا

اللہ علیہ وسلم از جملہ پس ماندگان و عذر خواہی کردند دروغ

بِالْبَاطِلِ ذُكِرُوا بِشَرِّ مَا ذُكِرَ بِهِ أَحَدٌ قَالَ يَعْتَذِرُونَ

بباطل ذکر کردہ شدند بآن کسان بدترین چیزیکہ ذکر کردہ شد بآن ہیچ کے گفت خدا من

إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ نُؤْمِنَ

بسوی شما چون بازآئید بسوی ایشان بگو عذر خواہی مکنید ہرگز خواہیم داشت

لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللّٰهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللّٰهُ

سخن شما را بتحقیق خبر داد است ما را خدا از اخبار شما و زود بیند خدا

عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ الْآيَةَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي

عمل شما را و پیغمبر او تا آخر آیت روایت کرد این حدیث را بخاری در

صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ التَّفْسِيرِ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالَى

صحیح بخاری در کتاب التفسیر و گفت خدا تعالے

فِي سُورَةِ الْأَحْزَابِ النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ

در سورہ احزاب پیغمبر سزاوار تر است بمومنان

مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُوا

از نفسہای ایشان و زنان پیغمبر مادران مسلمانان اند و صاحبان

الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللّٰهِ

قرابت بعض ایشان را سزاوار ترند ببعض در کتاب خدا

مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُهَاجِرِيْنَ اِلَّآ اَنْ تَفْعَلُوْٓا اِلٰٓى

از مسلمانان و مهاجران مگر آنکه بکنید بسوی

اَوْلِيَآئِكُمْ مَّعْرُوْفًا كَانَ ذٰلِكَ فِى الْكِتٰبِ

دوستان خود نکوئی هست این در کتاب

مَسْطُوْرًا ۝ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِىْ سُوْرَةِ التَّغَابُنِ

نوشته شده و گفت خدا تعالے در سوره تغابن

وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ

و فرمان برید خدارا و فرمان برداری کنید پیغمبر را پس اگر روگردانید

فَاِنَّمَا عَلٰى رَسُوْلِنَا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ۝

پس نیست بر پیغمبر ما مگر پیغام رسانیدن روشن

اَلْبَابُ الثَّامِنُ فِىْ بَيَانِ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى

باب هشتم در بیان آنکه بتحقیق پیغمبر صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَفْضَلُ الْاَنْبِيَآءِ وَالْمُرْسَلِيْنَ

الله علیه وسلم افضل انبیا و مرسلین شنود

عَلَيْهِمْ صَلَوَاتُ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى

بر همه پیغمبران رحمتهای پروردگار جهانیان نازل باد گفت خدا تعالے

فِىْ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ

در سوره بقره این پیغمبران فضیلت دادیم بعضے ازیشان را

عَلٰى بَعْضٍ ۘ مِنْهُمْ مَّنْ كَلَّمَ اللّٰهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجٰتٍ ۭ

بر بعض ازین پیغمبران کسیست که سخن گفت با وخدا و بلند کرد خدا بعضے را پایها

وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنٰتِ وَاَيَّدْنٰهُ بِرُوحِ
وادادیم عیسی پسر مریم را معجزه‌ها وقوت دادیم اورا بروح
الْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ
پاک واگر خواستے خدا نہ باہم جنگ کردندے آنانکہ پس از
بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنٰتُ وَلٰكِنِ
پیغمبران بودند از پس آنکہ آمد باشان معجزہا ولیکن
اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ اٰمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ ۗ وَ
اختلاف کردند پس ازان جملہ کسے ہست کہ ایمان آورد وازان جملہ کسے ہست کہ کافر شد و
لَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلُوا ۗ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ
اگر خواستے خدا نہ باہم جنگ کردندے ولیکن خدا می کند
مَا يُرِيدُ ۝ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ اَنَّ
انچہ می خواہد روایت است از جابر بن عبد اللہ کہ
النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اُعْطِيتُ
پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم فرمود دادہ شدہ ام
خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ اَحَدٌ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ
پنج چیزہا کہ نہ دادہ شدند آن ہیچ کس پیش من نصرت دادہ شدہ ام بہ بول
مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِيَ الْاَرْضُ مَسْجِدًا وَ
راہ ماہے و گردانیدہ شد برای من ہمہ زمین جای سجدہ و
طَهُورًا فَاَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ اُمَّتِي اَدْرَكَتْهُ الصَّلٰوةُ
پاک کنندہ پس ہر کس از امت من کہ در رسد او را نماز باید وقت آں

فَلْيُصَلِّ وَأُحِلَّتْ لِيَ الْمَغَانِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ

پس نماز گزارد و حلال کرده شد برای من الهای غنیمت و حلال کرده نشد برای هیچ یکے

قَبْلِي وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ

پیش من و داده شده ام شفاعت کرے و بود پیغمبر برانگیخته می شد

إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً

جانب قوم خود خاص و برانگیخته شده ام جانب ہمہ کسان عام

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي أَوَّلِ كِتَابِ التَّيَمُّمِ

روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در شروع کتاب التیمم

وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ بِمَعْنَاهُ فِي أَوَّلِ كِتَابِ الْمَسَاجِدِ

و روایت کرد این حدیث را مسلم بمعناد در شروع کتاب المساجد

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

و روایت است از ابی ہریرہ کہ پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فُضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِسِتٍّ

علیہ وسلم فرمود بزرگی داده شده ام بر پیغمبران بشش چیز ہا

أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ

داده شده ام جامع سخنها و فتح داده شده ام بہول

وَأُحِلَّتْ لِيَ الْمَغَانِمُ وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ طَهُورًا

و حلال کرده شد برای من الهای غنیمت و گردانیده شد برای من زمین پاک کننده

وَمَسْجِدًا وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً وَخُتِمَ بِيَ

و جای سجده و فرستاده شده ام جانب خلق تمام و ختم کرده شد بمن

النَّبِيُّونَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الْكِتَابِ الْمَذْكُورِ وَ

روایت کرد این حدیث را مسلم در کتاب مذکور و نیز

عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابی ہریرہ کہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَأَوَّلُ

وسلم من سردار اولاد آدم ہستم روز قیامت و اول

مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ

آن شخص کہ از گور شگافتہ شود از و تمر و اول شفاعت کنندہ و نخستین

مُشَفَّعٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي أَوَّلِ كِتَابِ

مقبول شفاعت شدہ روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح خود در اول کتاب

الْفَضَائِلِ وَعَنْهُ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

الفضائل و نیز روایت است از ابی ہریرہ کہ گفت بودیم ما با پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي دَعْوَةٍ فَرُفِعَ إِلَيْهِ الذِّرَاعُ وَ

علیہ وسلم در دعوتی پس برداشتہ شد بسوی آنحضرت استخوان دست گوسفند و

كَانَتْ تُعْجِبُهُ فَنَهَسَ مِنْهَا نَهْسَةً وَقَالَ أَنَا سَيِّدُ

خوش می آمد گوشت دست آنحضرت را پس بگزید آنحضرت از آن گوشت بہ دندان گزیدنی کہ کند

النَّاسِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ هَلْ تَدْرُونَ بِمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ

آدمیان روز قیامت آیا میدانید بکدام سبب جمع کند خدا

الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَيُبْصِرُهُمُ

اولین و آخرین را بر زمینے کشادہ و مستوی پس ایشان را بنظور باشندگان بینند ایشان را

النَّاظِرُ وَلَيْسَ يَعْرِفُهُمُ الدَّاعِي وَتَدْنُو مِنْهُمُ الشَّمْسُ

نظر کننده وخواند ایشان را خواننده ونزدیک شود ازیشان آفتاب

فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ أَلَا تَرَوْنَ إِلَى مَا أَنْتُمْ

پس گوید بعضی از آدمیان آیا نمی بینید بسوی حالیکه شما

فِيهِ إِلَى مَا بَلَغَكُمْ أَلَا تَنْظُرُونَ إِلَى مَنْ يَشْفَعُ

در آن هستید بسوی آنچه رسید شمارا آیا نظر نمی کنید بسوی کسیکه شفاعت کند

لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ أَبُوكُمْ

برای شما بسوی پروردگار شما پس گوید بعضی آدمیان پدر شما

آدَمُ فَيَأْتُونَهُ فَيَقُولُونَ يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُو الْبَشَرِ

آدم است پس میایند ایشان نزد حضرت آدم پس گویند ای آدم تو پدر آدمیان هستی

خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ

پیدا کرد ترا خدا از ید قدرت خود ودر آورد در تو از روحی که آفریده اوست

وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ وَأَسْكَنَكَ الْجَنَّةَ

وفرمود فرشتگان را پس سجده کردند ترا وساکن کرد ترا خدا در بهشت

أَلَا تَشْفَعُ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ

آیا شفاعت نمی کنی برای ما نزد پروردگار خود آیا نمی بینی حالے را که ما در آنیم

وَمَا بَلَغَنَا فَيَقُولُ رَبِّي غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا

ودر یکه رسیده ما را پس گوید آدم پروردگار من خشم گرفته است امروز خشم گرفتنی

لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَا يَغْضَبُ بَعْدَهُ

که خشم نگرفت پیشی امروز مانند این خشم وخشم نخواهد گرفت پس امروز

١١٤

مِثْلَهُ وَنَهَانِي عَنِ الشَّجَرَةِ فَعَصَيْتُ نَفْسِي نَفْسِي

مانند این خشم دیازدشت مرا از درخت پس مرا فرمانی کرد م نفسی نفسی

اِذْهَبُوا اِلٰى غَيْرِي اِذْهَبُوا اِلٰى نُوْحٍ فَيَاْتُوْنَ

بروید بسوی جز من بروید بسوی نوح پس بیایند

نُوْحًا فَيَقُوْلُوْنَ يَا نُوْحُ اَنْتَ اَوَّلُ الرُّسُلِ

نوحرا پس گویند ای نوح تو اول نبی مرسل

اِلٰى اَهْلِ الْاَرْضِ وَسَمَّاكَ اللّٰهُ عَبْدًا شَكُوْرًا

بسوی اهل زمین و نام نهاد ترا خدا عبد شکور یعنی بنده سپاسدار

اَلَا تَرٰى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرٰى اِلٰى مَا بَلَغَنَا

ایا نمی بینی حال ما را و در انیم ایا نظر نمی کنی بسوی رنجیکه رسیده ایم

اَلَا تَشْفَعُ لَنَا اِلٰى رَبِّكَ فَيَقُوْلُ رَبِّيْ غَضِبَ

ایا شفاعت نمی کنی برای ما نزد پروردگار خود پس گوید نوح پروردگارمن خشم گرفت

الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَا يَغْضَبُ

امروز خشم گرفتنی که خشم نگرفت پیش امروز مانند آن و خشم خواهد گرفت

بَعْدَهُ مِثْلَهُ نَفْسِيْ نَفْسِيْ اِيْتُوا النَّبِيَّ فَيَاْتُوْنَ

بعد امروز مانند آن نفسی نفسی بیایید نزد پیغمبر پس بیایند مرا

فَاَسْجُدُ تَحْتَ الْعَرْشِ فَيُقَالُ يَا مُحَمَّدُ اِرْفَعْ

پس سجده کنم زیر عرش پس گفته شود ای محمد سر خود بالا بردار

رَاْسَكَ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَسَلْ تُعْطَهْ قَالَ مُحَمَّدٌ

سر خود را و شفاعت کن مقبول شفاعت شوی و بطلب داده شوی گفت محمد

بن عبید لا احفظ سائر لہ رواہ البخاری
بن عبید یادمی دارم باقی حدیث را روایت کرد ابن حدیث را بخاری
فی صحیحہ فی اول کتاب الانبیاء وعن
در صحیح بخاری در شروع کتاب الانبیاء و روایت است از
ابی سعید قال قال رسول اللہ صلی اللہ
ابی سعید کہ گفت گفت پیغمبر خدا صلے اللہ
علیہ وسلم انا سید ولد ادم یوم القیمۃ
علیہ وسلم من سردار اولاد آدم روز قیامت
ولا فخر وبیدی لواء الحمد ولا فخر وما من
ودرین فخر نیست ودردست من لوار حمد خواہد بود درین فخر نیست ونبود کدامی
نبی یومئذ ادم فمن سواہ الا تحت لوائی
پیغمبر دران روز آدم وہمہ پیغمبران سوای او مگر زیر نیزہ من
وانا اول من تنشق عنہ الارض ولا فخر
ومن اول شخص کہ شگافتہ خواہد شد از ان زمین ودر نیست
وفی الحدیث قصۃ رواہ الترمذی فی
و در حدیث قصہ است روایت کرد ابن حدیث را ترمذی در
جامعہ فی اول ابواب المناقب وقال ہذا
جامع ترمذی در شروع ابواب المناقب وگفت ترمذی این
حدیث حسن وعن جبیر بن مطعم
حدیث حسن است و روایت است از جبیر بن مطعم

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

لِيْ خَمْسَةُ أَسْمَاءٍ أَنَا مُحَمَّدٌ وَأَحْمَدُ وَأَنَا الْمَاحِيْ

الَّذِيْ يَمْحُوا اللّٰهُ بِيَ الْكُفْرَ وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِيْ

يُحْشَرُ النَّاسُ عَلٰى قَدَمِيْ وَأَنَا الْعَاقِبُ رَوَاهُ

الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِيْ بَابِ

مَا جَاءَ فِيْ أَسْمَاءِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صلعم وَرَوَاهُ

مُسْلِمٌ مَعَ تَغَايُرٍ يَسِيْرٍ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْفَضَائِلِ

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ رَأَيْتُنِيْ فِي الْحِجْرِ

وَقُرَيْشٌ تَسْأَلُنِيْ عَنْ مَسْرَايَ فَسَأَلَتْنِيْ عَنْ

أَشْيَاءَ مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ لَمْ أُثْبِتْهَا فَكَرِبْتُ

چیزہا از بیت المقدس کہ من یاد نمی دارم تحیر مرا بایں سبب کربہ دہم

فَمَا كُرِبْتُ مِثْلَهُ قَطُّ فَقَالَ رَفَعَهُ اللَّهُ لِي أَنْظُرُ إِلَيْهِ مَا

پس ہیچ گہ کربہ نشدم مانند آن ہرگز گفت آنحضرت پس بلند کرد بیت المقدس را خدا برای من

يَسْأَلُونِّي عَنْ شَيْءٍ إِلَّا أَنْبَأْتُهُمْ بِهِ وَقَدْ رَأَيْتُنِي

می پرسید از قریش مرا از چیزے مگر خبر دادم قریش را ازاں چیز و بر آئینہ دیدم خود را

فِي جَمَاعَةٍ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَإِذَا مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ

در گروہے از پیغمبراں پس ناگاہ موسی علیہ السلام

قَائِمٌ يُصَلِّي فَإِذَا رَجُلٌ ضَرْبٌ جَعْدٌ كَأَنَّهُ

ایستادہ نماز ادا می کرد پس ناگاہ موسی مردے کم گوشت میانہ مرغول مو گویا کہ وے

مِنْ رِجَالِ شَنُوءَةَ وَإِذَا عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ

از مردمان شنوءہ بود و ناگاہ عیسے بن مریم علیہ

السَّلَامُ قَائِمٌ يُصَلِّي أَقْرَبُ النَّاسِ بِهِ شَبَهًا

السلام ایستادہ نماز ادا می کرد نزدیکترین آدمیاں بعیسے از روی مشابہت

عُرْوَةُ بْنُ مَسْعُودٍ الثَّقَفِيُّ وَإِذَا إِبْرَاهِيمُ

عروہ بن مسعود ثقفی است و ناگاہ ابراہیم

عَلَيْهِ السَّلَامُ قَائِمٌ يُصَلِّي أَشْبَهُ النَّاسِ بِهِ

علیہ السلام ایستادہ نماز ادا می کرد مشابہ ترین آدمیاں بابراہیم

صَاحِبُكُمْ يَعْنِي نَفْسَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صاحب شما است اراده کرد آنحضرت ذات مبارک خود را صلے اللہ علیہ وسلم

فَحَانَتِ الصَّلٰوةُ فَاَمَمْتُهُمْ فَلَمَّا فَرَغْتُ مِنَ الصَّلٰوةِ

پس آمد وقت نماز پس امام ایشان شدم پس چون فارغ شدم از نماز

قَالَ لِيْ قَائِلٌ يَا مُحَمَّدُ هٰذَا مَالِكٌ صَاحِبُ

گفت مرا گوینده ای محمد این مالک

النَّارِ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَالْتَفَتُّ اِلَيْهِ فَبَدَاَنِيْ بِالسَّلَامِ

آتش پس سلام کن بر او پس نظر کردم جانب وی پس اول مرا مالک سلام کرد

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْاِيْمَانِ

روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح خود در کتاب الایمان

فِيْ بَابِ الْاِسْرَاءِ بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در باب اسراء پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَعَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ

وسلم و در روایت است از انس بن مالک کہ گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا اَكْثَرُ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم من زیادہ ترم

الْاَنْبِيَاءِ تَبَعًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاَنَا اَوَّلُ مَنْ يَقْرَعُ

پیغمبران از روی پیروی کنندگان روز قیامت و من اول شخصے ام کہ کوبد

بَابَ الْجَنَّةِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در بہشت را و در روایت است از انس کہ گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا يَوْمَ الْجَنَّةِ

صلے اللہ علیہ وسلم من روز قیامت پیایم نزد در بہشت

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَاسْتَفْتِنِي فَيَقُوْلُ الْخَازِنُ مَزَانَتْ

در روز قیامت پس طلب گشادن خواهم کرد پس گوید تو کیستی تو

فَاَقُوْلُ مُحَمَّدٌ فَيَقُوْلُ بِكَ اُمِرْتُ لَا اَفْتَحُ لِاَحَدٍ

پس گویم من محمدم پس گوید برای تو حکم کرده شده ام گشاده نکنم برائے

قَبْلَكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ

پیش از تو روایت کرد این هر دو حدیث را مسلم در صحیح مسلم در کتاب

الْاِيْمَانِ فِيْ بَابِ الشَّفَاعَةِ وَعَنْهُ قَالَ

الایمان در باب الشفاعة در روایت است از ان الس گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَنَا اَوَّلُ النَّاسِ خُرُوْجًا اِذَا بُعِثُوْا وَاَنَا خَطِيْبُهُمْ

من اول آنم ازروی خارج شدن هرگاه برانگیخته شوند وس کلام کننده ۲

اِذَا وَفَدُوْا وَاَنَا مُبَشِّرُهُمْ اِذَا اٰيِسُوْا لِوَاءُ الْحَمْدِ

هرگاه بیایند و من خبر خوش دهنده ایشانم هرگاه ناامید شوند نیزهٔ حمد

بِيَدِيْ يَوْمَئِذٍ وَاَنَا اَكْرَمُ وُلْدِ اٰدَمَ عَلٰى رَبِّيْ

در ان روز در دست خواهد بود من بزرگترین اولاد آدم نزد پروردگار خود

وَلَا فَخْرَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ هٰذَا حَدِيْثٌ

و نیست ناز روایت کرد این حدیث را ترمذی و گفت این حدیث

حَسَنٌ غَرِيْبٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ

حسن غریب است و روایت است از ابی هریره که گفت گفت

۱۲۳

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَلُوا اللّٰهَ
پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم سوال کنید خدارا
لِيَ الْوَسِيْلَةَ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَمَا الْوَسِيْلَةُ
برای من وسیلہ گفتند یا رسول اللہ وچیست وسیلہ
قَالَ اَعْلٰى دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ لَا يَنَالُهَا اِلَّا رَجُلٌ
گفت اعلیٰ درجہ است در بہشت نیابد آن مرتبہ را مگر شخصے
وَاحِدٌ اَرْجُوْ اَنْ اَكُوْنَ اَنَا هُوَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
امید میدارم کہ باشم من آن شخص روایت کرد ایں حدیث را ترمذی
وَقَالَ هٰذَا حَدِيْثٌ غَرِيْبٌ وَكَعْبٌ لَيْسَ هُوَ
وگفت ترمذی ایں حدیث غریب است و کعب نیست
بِمَعْرُوْفٍ وَلَا نَعْلَمُ اَحَدًا رَوٰى عَنْهُ غَيْرَ
معروف و نمی دانم ہیچ کسے را کہ روایت کرد از آں بجز
لَيْثِ بْنِ اَبِيْ سُلَيْمٍ وَعَنْ اُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ عَنِ
لیث بن ابی سلیم و در روایت است از ابی بن کعب از
النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا كَانَ يَوْمُ
پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم کہ گفت آنحضرت ہرگاہ کہ شود روز
الْقِيٰمَةِ كُنْتُ اِمَامَ النَّبِيِّيْنَ وَخَطِيْبَهُمْ وَصَاحِبَ
قیامت من باشم امام پیغمبران و سخن کنندہ ایشان و صاحب
شَفَاعَتِهِمْ غَيْرَ فَخْرٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ هٰذَا
شفاعت از جملہ ایشاں نمیت ناز روایت کرد ایں حدیث را ترمذی وگفت ایں

حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ غَرِيبٌ رَوَى التِّرْمِذِيُّ

حدیث حسن صحیح غریب است روایت کرد ترمذی

الْاَحَادِيثَ الثَّلٰثَةَ فِي جَامِعِهٖ فِي اَوَّلِ اَبْوَابِ

این حدیثہائے سہ را در جامع ترمذی در شروع ابواب

الْمَنَاقِبِ وَعَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

المناقب و روایت است از عکرمہ و او روایت کرد از ابن عباس

قَالَ اِنَّ اللّٰهَ فَضَّلَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

گفت ابن عباس ہر آئینہ خدا بزرگی داد محمد صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ عَلَى الْاَنْبِيَاءِ وَعَلٰى اَهْلِ السَّمَآءِ فَقَالُوْا

وسلم را بر پیغمبران بر اہل آسمان پس گفتند

يَا ابْنَ عَبَّاسٍ بِمَ فَضَّلَهٗ عَلٰى اَهْلِ السَّمَآءِ

ای ابن عباس بچہ بزرگی داد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را بر آسمانیان

قَالَ اِنَّ اللّٰهَ قَالَ لِاَهْلِ السَّمَآءِ وَمَنْ يَّقُلْ

گفت ابن عباس ہر آئینہ خدا گفت دربارۂ آسمانیان و ہر کس کہ بگوید

مِنْهُمْ اِنِّيْٓ اِلٰهٌ مِّنْ دُوْنِهٖ فَذٰلِكَ نَجْزِيْهِ جَهَنَّمَ

از فرشتگان ہر آئینہ من خدایم سوائے خدا پس ہر آئینہ جزا دہیم دوزخ را

كَذٰلِكَ نَجْزِي الظّٰلِمِيْنَ الْاٰيَةَ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى

همچنین جزا دہیم ظالمان را الآیۃ و گفت خدا تعالیٰ

لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا

مر محمد صلے اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ فتح کردیم برای تو فتح

مُّبِيْنًا لِّيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْۢبِكَ

چون ما تا بآمرزد برای تو خدا چیزیکه سابق شده از

وَمَا تَاَخَّرَ قَالُوْا فَمَا فَضْلُهٗ عَلَى الْاَنْۢبِيَآءِ قَالَ

و چیزیکه پس آید گفتند پس چیست بزرگی آنحضرت بر پیغمبران گفت

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ

فرمود خدا عز و جل و نفرستادیم کدامی پیغمبر را

اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ اٰلَايَةَ وَقَالَ اللّٰهُ

مگر بزبان قوم وی تا بیان کند آن پیغمبر برای آن قوم ما آخر آیت و فرستادیم

عَزَّ وَجَلَّ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

غالب و برتر بخی محمد صلے اللہ علیہ وسلم

مَآ اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ فَاَرْسَلَهٗ اِلَى

نفرستادیم ترا مگر فرستادگی عام برای مردم پس فرستاد وی آنحضرت را

الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ اَنَّ

جن و آدمی و در روایت است از جابر بن عبد اللہ کہ

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَنَا قَآئِدُ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم گفت من کشاینده

الْمُرْسَلِيْنَ وَلَا فَخْرَ وَاَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّيْنَ وَلَا فَخْرَ

پیغمبرانم و نازنیست و من خاتم پیغمبرانم

وَاَنَا اَوَّلُ شَافِعٍ وَّاَوَّلُ مُشَفَّعٍ وَلَا فَخْرَ رَوَاهُمَا

و من اول شفاعت کننده و اول مقبول شفاعتم و نیست ناز روایت کرد این

الدارمي في أوائل سننه

دارمی در شروع سنن دارمی

اَلْبَابُ التَّاسِعُ فِي دَعْوَةِ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ

باب نهم در بیان دعاء سیدنا ابراهیم

عَلَيْهِ السَّلَامُ لِبَعْثَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علیه السلام برائے بعثت پیغمبر صلے الله علیه وسلم

وَفِي أَوَّلِ شَأْنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در بیان اول شان پیغمبر صلے الله علیه وسلم

وَمِيلَادِهِ صلعم وَهُوَ سَيِّدُنَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ

ومیلاد آنحضرت صلعم و آنحضرت سردار ما محمد صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ابْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ

علیه وسلم پسر عبد الله پسر عبد المطلب پسر

هَاشِمِ بْنِ عَبْدِ مَنَافِ بْنِ قُصَيِّ بْنِ كِلَابِ

هاشم پسر عبد مناف پسر قصی پسر کلاب

بْنِ مُرَّةَ بْنِ كَعْبِ بْنِ لُؤَيِّ بْنِ غَالِبِ بْنِ فِهْرِ بْنِ

پسر مره پسر کعب پسر لوی پسر غالب پسر فهر

مَالِكِ بْنِ النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ بْنِ خُزَيْمَةَ بْنِ مُدْرِكَةَ

پسر مالک پسر نضر پسر کنانه پسر خزیمه پسر مدرکه

بْنِ إِلْيَاسَ بْنِ مُضَرَ بْنِ نِزَارِ بْنِ مَعَدِّ بْنِ عَدْنَانَ

پسر الیاس پسر مضر پسر نزار پسر معد پسر عدنان

كَذٰلِكَ قَالَ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيْحِهٖ فِي كِتَابِ الْاَنْبِيَاءِ

چنین گفت بخاری در صحیح بخاری در کتاب الانبیاء

فِيْ تَرْجَمَةِ بَابِ مَبْعَثِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در ترجمہ باب مبعث پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰهِيْمُ

گفت خدای تعالے در سورہ بقرہ و وقتیکہ بلند می کرد ابراہیم

الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعِيْلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا

بنیادہائے خانہ کعبہ را و بلند می کرد اسمعیل و می گفتند ای پروردگار ما قبول کن از ما

اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا

بتحقیق تو ئی شنوا دانا ای پروردگار ما و گردان ما را

مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا اُمَّةً مُّسْلِمَةً

فرمانبرداری کنندہ مرترا و گردان از اولاد ما گروہے فرمانبردار

لَّكَ ص وَاَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا ج اِنَّكَ

خود و بنما ما را طریق عبادتہای ما در حج و برحمت باز آئی بر ما بدرستیکہ

اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيْهِمْ

تو ئی باز آنندہ مہربان ای پروردگار ما و مبعوث گردان در میان

رَسُوْلًا مِّنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ

پیغمبرے از ایشان بخواند بر ایشان آیات ترا و بیاموزد ایشان را

الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيْهِمْ ط اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ

قرآن و علم و پاک گرداند از شرک و گناہ ایشان را بدرستیکہ تو ئی غالب دانا

عَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ

روایت است از عرباض پسر ساریه که او روایت کرد از پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ اِنِّيْ عِنْدَ اللّٰهِ

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ فرمود آنحضرت بدرستیکہ من نزد خدا

مَكْتُوْبٌ خَاتَمُ النَّبِيِّيْنَ وَاِنَّ اٰدَمَ لَمُنْجَدِلٌ فِيْ

نوشتہ شدم تمام کنندہ پیغمبران و بدرستیکہ آدم افتادہ بود در

طِيْنَتِهٖ وَسَاُخْبِرُكُمْ بِاَوَّلِ اَمْرِيْ دَعْوَةُ اِبْرٰهِيْمَ

گل خود و خبر میدہم شمارا بہ اول امر خود دعای ابراہیم

وَبِشَارَةُ عِيْسٰى وَرُؤْيَا اُمِّيَ الَّتِيْ رَاَتْ حِيْنَ

و بشارت عیسی و خواب مادر من آنگاہ کہ دید مادر من وقتیکہ

وَضَعَتْنِيْ وَقَدْ خَرَجَ لَهَا نُوْرٌ اَضَاءَتْ لَهَا مِنْهُ

زائید مرا و بدرستیکہ خارج شد از مادر من یک نور کہ روشن شد برای مادر من

قُصُوْرُ الشَّامِ رَوَاهُ وَفِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَرَوَاهُ

کوشکہای شام روایت کرد این حدیث را و در شرح السنہ و در روایت کرد این حدیث را

اَحْمَدُ عَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ مِنْ قَوْلِهٖ سَاُخْبِرُكُمْ اِلٰى

احمد از ابی امامہ از قول او ساخبر کم

اٰخِرِهٖ كَذَا فِيْ مِشْكٰوةِ الْمَصَابِيْحِ فِيْ بَابِ فَضَائِلِ

آخر حدیث چنین است در مشکوۃ المصابیح در باب فضائل

سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ صلعم وَعَنْ اَبِيْ سُفْيَانَ

سید المرسلین صلعم و در روایت است از ابی سفیان

ابن حرب ان هرقل ارسل اليه في ركب
ابن حرب که هرقل فرستاد بسوی وی در حالیکه ابوسفیان در
من قريش وكانوا تجارا بالشام في المدة التي
از قریش بود و ایشان گروه سوداگران در ملک شام دران وقت
كان رسول الله صلى الله عليه وسلم ماد
که بود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم صلح کرده بود
فيها ابا سفيان وكفار قريش فاتوه وهم بايليا
دران وقت با ابوسفیان و کافران قریش پس آمدند ابوسفیان و همراهان او
فدعاهم في مجلسه وحوله عظماء الروم
پس خواند هرقل ابوسفیان و جماعت وی را در مجلس خود و گرد هرقل رئیسان روم بودند
ثم دعاهم ودعا ترجمانه فقال ايكم اقرب
پس خواند هرقل آن گروه را و خواند مترجم خود را پس گفت هرقل کدام یکی از شما قریب
نسبا بهذا الرجل الذي يزعم انه نبي قال
از روی نسب بان مردیکه بگمان خود میگوید که او پیغمبر است گفت
ابو سفيان فقلت انا اقربهم نسبا فقال ادنوه
ابوسفیان پس گفتم منم نزدیکترین ایشان از روی نسب پس گفت هرقل
مني وقربوا اصحابه فاجعلوهم عند ظهره
از من و نزدیک کنید اصحاب او را پس بگردانید یاران وی را نزد پشت وی
ثم قال لترجمانه قل لهم اني سائل هذا
پس گفت هرقل مر مترجم خود را بگو مر ایشان را که من سوال کننده ام این ابوسفیان

هٰذَا الرَّجُلِ فَاِنْ كَذَبَنِيْ فَكَذِّبُوْهُ فَوَاللّٰهِ لَوْ

این مرد یعنے رسول اللہ صلعم پس اگر دروغ گوید مرا پس منسوب بدروغ گوئی کنید او را پس

لَا الْحَيَاءُ مِنْ اَنْ يَّاْثِرُوْا عَلَيَّ كَذِبًا لَكَذَبْتُ

نبودے شرم از انکہ روایت کنند برمن دروغ را ہر آئینہ دروغ گفتے

عَنْهُ ثُمَّ كَانَ اَوَّلُ مَا سَاَلَنِيْ عَنْهُ اَنْ قَالَ

از حال ہرقل پیغمبر پس بود اول چیز یکہ سوال کرد مرا از حال آنحضرت آنکہ گفت

كَيْفَ نَسَبُهُ فِيْكُمْ قُلْتُ هُوَ فِيْنَا ذُوْ نَسَبٍ الخ

چگونہ است نسب او در میان شما گفتم او در میان ما صاحب نسب عالیست الخ

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ اَوَّلِ صَحِيْحِهٖ فِيْ حَدِيْثٍ

روایت کرد این حدیث را بخاری در شروع صحیح بخاری در ضمن حدیثے

طَوِيْلٍ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابٍ

دراز و روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح مسلم در کتاب

الْجِهَادِ لٰكِنَّهٗ اِنْتَهٰى عِنْدَ قَوْلِ اَبِيْ سُفْيَانَ فِيْ

الجہاد لیکن حدیث مسلم منتہی شد نزد این قول ابی سفیان درین

هٰذَا الْحَدِيْثِ حَتّٰى اَدْخَلَ اللّٰهُ عَلَى الْاِسْلَامِ

حدیث حتے ادخل اللہ علے الاسلام

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی ہریرہ کہ گفت ہر آئینہ پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بُعِثْتُ مِنْ خَيْرِ قُرُوْنِ بَنِيْ اٰدَمَ

علیہ وسلم فرمود برانگیختہ شدہ ام از نیکو ترین طبقات اولاد آدم

قَرْنًا فَقَرْنًا حَتّٰى كُنْتُ مِنَ الْقَرْنِ الَّذِيْ كُنْتُ

در ہمہ طبقات ہر یکے ندم ازاں طبقہ کہ منم

مِنْهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ

از او روایت کرد ایں حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب الانبیاء

فِيْ بَابِ صِفَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در باب صفت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

وَعَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و روایت است از واثلہ بن اسقع کہ گفت شنیدم از پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَ

صلے اللہ علیہ وسلم میگفت ہر آئینہ خدا عزوجل

جَلَّ اصْطَفٰى كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ اِسْمٰعِيْلَ عَلَيْهِ

برگزیدہ کرد کنانہ را از اولاد حضرت اسمٰعیل علیہ

الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ وَاصْطَفٰى قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ

الصلوٰۃ والسلام و برگزیدہ کرد قریش را از کنانہ

وَاصْطَفٰى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِيْ هَاشِمٍ وَاصْطَفَانِيْ

و برگزیدہ کرد از قریش اولاد ہاشم را و برگزیدہ کرد مرا

مِنْ بَنِيْ هَاشِمٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ أَوَّلِ

از اولاد ہاشم روایت کرد ایں حدیث را مسلم در صحیح خود در شروع

كِتَابِ الْفَضَائِلِ وَرَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِمَعْنَاهُ

کتاب الفضائل و روایت کرد ایں حدیث را ترمذی بمعنی ایں حدیث

فِي جَامِعِهِ فِي أَبْوَابِ الْمَنَاقِبِ وَقَالَ هٰذَا

در جامع ترمذی در ابواب المناقب گفت ترمذی این

حَدِيثٌ صَحِيحٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ

حدیث صحیح است و روایت است از ابن عباس رض گفت گفت

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا وَلَدَنِي

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نہ زاد مرا

مِنْ سِفَاحِ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ شَيْءٌ مَا وَلَدَنِي

از نجوز اہل جاہلیت چیزے نہ زاد مرا

إِلَّا بِنِكَاحِ كَنِكَاحِ الْإِسْلَامِ رَوَاهُ الْبَغَوِيُّ فِي

مگر نکاح مانند نکاح اہل اسلام روایت کرد ایں حدیث را البغوی در

مَعَالِمِ التَّنْزِيلِ فِي آخِرِ تَفْسِيرِ سُورَةِ التَّوْبَةِ

معالم التنزیل در آخر تفسیر سورہ توبہ

وَعَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ قَالَ جَاءَ

در روایت است از مطلب بن ابی وداعہ گفت آمد

الْعَبَّاسُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عباس رض سوی پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَكَأَنَّهُ سَمِعَ شَيْئًا فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى

وسلم و گویا کہ آن عباس شنید چیزے را پس ایستادہ شد پیغمبر صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ مَنْ أَنَا فَقَالُوا

اللہ علیہ وسلم بر منبر پس فرمود آنحضرت کہ چہ کس منم پس گفتند

صلی اللہ علیہ وسلم

کان نحت شفتہ انہا ثابت

حین ضلت برسول اللہ

صلی اللہ علیہ وسلم

فضیل ابا مالک توفلت

بسبیل ہذہ الا شقاذا

وقع اسلے الارض

فقد لے اخیہ وبالواحد

من کشر کل حاسد

فخر بسبعہ فقدا ودرات

حین حلت بہ اذ

سم ۱۲

خسف بہ یوم القیامۃ

فقد ورد فی الحدیث

ولا فخار الا بین اثنام

۱۲

أَنْتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ السَّلَامُ قَالَ أَنَا مُحَمَّدٌ

تو پیغمبر خدائی، ترا سلام باد گفت من محمد

ابْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ

بن عبد اللہ بن عبد المطلب بے گمان خدا بیافرید

الْخَلْقَ فَجَعَلَنِيْ فِيْ خَيْرِهِمْ ثُمَّ جَعَلَهُمْ فِرْقَتَيْنِ

خلق را پس گردانید مرا در بہترین ایشان پس گردانید ایشان را دو گروہ

فَجَعَلَنِيْ فِيْ خَيْرِهِمْ فِرْقَةً ثُمَّ جَعَلَهُمْ قَبَائِلَ

پس گردانید مرا در بہترین ایشان از روی گروہ پس گردانید ایشان را چند قبیلہ

فَجَعَلَنِيْ فِيْ خَيْرِهِمْ قَبِيْلَةً ثُمَّ جَعَلَهُمْ بُيُوْتًا

پس گردانید مرا در بہترین ایشان از روی قبیلہ پس گردانید ایشان را چند خانہ

فَجَعَلَنِيْ فِيْ خَيْرِهِمْ بَيْتًا وَخَيْرِهِمْ نَفْسًا رَوَاهُ

پس گردانید مرا در بہترین ایشان از روی خانہ و بہترین ایشان از روی نفس روایت کرد

التِّرْمِذِيُّ فِيْ جَامِعِهٖ فِيْ أَبْوَابِ الْمَنَاقِبِ

ترمذی در جامع ترمذی در ابواب المناقب

وَقَالَ هٰذَا حَدِيْثٌ حَسَنٌ وَعَنِ الْمُطَّلِبِ

وگفت ترمذی این حدیث حسن است و روایت است از مطلب

ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ قَيْسِ بْنِ مَخْرَمَةَ عَنْ أَبِيْهِ

بن عبد اللہ بن قیس بن مخرمہ و او روایت کرد از پدر خود

عَنْ جَدِّهٖ قَالَ وُلِدْتُ أَنَا وَرَسُوْلُ اللّٰهِ

و او روایت کرد از جد او گفت زادہ شدم من و پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْفِيلِ قَالَ وَ

صلے اللہ علیہ وسلم در سال واقعہ پیل گفت و

سَأَلَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ قَبَاثَ بْنَ أَشْيَمَ أَخَا

پرسید عثمان بن عفان قباث پسر اشیم را کہ برادر

بَنِي يُعْمَرَ بْنِ لَيْثٍ أَنْتَ أَكْبَرُ أَمْ رَسُولُ اللّٰهِ

بنی یعمر بن لیث بود کہ تو بزرگتری در سال یا پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

صلے اللہ علیہ وسلم بزرگتر است پس گفت قباث پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْبَرُ مِنِّي وَأَنَا أَقْدَمُ

صلے اللہ علیہ وسلم بزرگتر است در فضیلت از من و من دیرینہ ترم

مِنْهُ فِي الْمِيلَادِ قَالَ وَرَأَيْتُ خُذْرُوفَ الطَّيْرِ

از آنحضرت در وقت ولادت گفت و دیدم سرگین مرغان را

أَخْضَرَ مُجَيْلِدًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي جَامِعِهِ

تیرہ رنگ متغیر روایت کرد این حدیث را ترمذی در جامع ترمذی

فِي الْمَنَاقِبِ فِي بَابِ مَا جَاءَ فِي مِيلَادِ النَّبِيِّ

در مناقب در باب آنچہ آمد در میلاد پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ هٰذَا حَدِيثٌ

صلے اللہ علیہ وسلم و گفت ترمذی این حدیث

حَسَنٌ غَرِيبٌ لَا نَعْرِفُهُ إِلَّا مِنْ حَدِيثِ

حسن غریب است نمی شناسیم او را مگر از حدیث

مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

اسحاق و روایت است از عبد الرحمن بن

عَمْرٍو السَّلَمِيِّ عَنْ عُتْبَةَ بْنِ عَبْدٍ السَّلَمِيِّ أَنَّهُ

عمرو سلمی و او روایت کرد از عتبہ پسر عبد السلمی کہ ہر آئینہ او

حَدَّثَهُمْ وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ

حدیث بیان کرد ایشان را و بود از اصحاب رسول اللہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ ہر آئینہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ رَجُلٌ

صلی اللہ علیہ وسلم گفت مر آنحضرت را مردے

كَيْفَ كَانَ أَوَّلُ شَأْنِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ

کہ چگونہ بود اول حال تو یا رسول اللہ گفت آنحضرت

كَانَتْ حَاضِنَتِي مِنْ بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ

بود دایہ من از بنی سعد بن بکر

فَانْطَلَقْتُ أَنَا وَابْنٌ لَهَا فِي بَهْمٍ لَنَا وَلَمْ نَأْخُذْ

پس رفتم من و پسر او کہ برادر رضاعی من بود در گلہ بزہا و ہیچ توشہ نہ گرفتیم

مَعَنَا زَادًا فَقُلْتُ يَا أَخِي اذْهَبْ فَأْتِنَا بِزَادٍ

با خود پس گفتم ای برادر من برو پس بیار مارا توشہ

مِنْ عِنْدِ أُمِّنَا فَانْطَلَقَ أَخِي وَمَكَثْتُ عِنْدَ الْغَنَمِ

از نزد مادر ما پس رفت برادر من و ماندم نزد آن گلہ بزہا و نگاہ

باقی بصفحہ ۱۳۷

فَاقْبَلَ طَائِرَانِ أَبْيَضَانِ كَأَنَّهُمَا كَنْسَرَانِ فَقَالَ

پس متوجه شدند دو مرغان سفید گویا آن دو مرغان دو کرگسان بودند پس گفت

أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ أَهُوَ هُوَ قَالَ الْآخَرُ نَعَمْ

یکے از دو مرغان مر صاحب خود را آیا آن است گفت دیگر آرے

فَأَقْبَلَا يَبْتَدِرَانِي فَأَخَذَانِي فَبَطَحَانِي لِلْقَفَا

پس متوجه شدند آن دو مرغان در حالیکه تیزی میکردند بسوی من پس گرفتند مرا پس در افگندند مرا بر قفا

فَشَقَّا بَطْنِي ثُمَّ اسْتَخْرَجَا قَلْبِي فَشَقَّاهُ فَأَخْرَجَا

پس شگافتند شکمم را پستر بیرون آوردند دلم را پس شگافتند آن دل را پس بیرون

مِنْهُ عَلَقَتَيْنِ سَوْدَاوَيْنِ فَقَالَ أَحَدُهُمَا

ازان دو پاره خون بسته سیاه پس گفت یکے ازان دو مرغان

لِصَاحِبِهِ ائْتِنِي بِمَاءٍ ثَلْجٍ فَغَسَلَ بِهِ جَوْفِي

از صاحب خود دو مرا آب برف پس شست بان آب شکمم را

ثُمَّ قَالَ ائْتِنِي بِمَاءِ بَرَدٍ فَغَسَلَ بِهِ قَلْبِي ثُمَّ

پستر گفت دو مرا آب یخ پس شست بان آب دلم را پستر

قَالَ ائْتِنِي بِالسَّكِينَةِ فَذَرَّهَا فِي قَلْبِي ثُمَّ قَالَ

گفت دو مرا سکینه را پس پراگنده کرد آنرا در دلم پستر گفت

أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ حُصَّهُ فَحَاصَهُ وَخَتَمَ

یکے ازان هر دو مر صاحب خود را بدوز آنرا پس دوخت آنرا و مهر کرد

عَلَيْهِ بِخَاتَمِ النُّبُوَّةِ ثُمَّ قَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ

بر آن از انگشتری نبوت پستر گفت یکے ازان هر دو مر صاحب خود را

اجعله بي كفة واجعل الفا من امته في

گردان این را در یک پلاتر از دو و گردان هزار کسان را از امت او

كفة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

پلهٔ دیگر گفت پیغمبر خدا

فاذا انا انظر الى الالف فوقي اشفق ان

پس نگاه کردم بسوی آن هزار کسان بالای خود می ترسیدم از آنکه

يخر علي بعضهم فقال لو ان امته

بیفتد بر من بعضے از ایشان پس گفت اگر هر امتے تمام امت او را

وزنت به لمال بهم ثم انطلقا وتركاني قال

وزن کنی تو مادی راجح میاید بر ایشان پس بروند و بگذاشتند مرا گفت

رسول الله صلى الله عليه وسلم

رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم

فرقت فرقا شديدا ثم انطلقت الى امي

ترسیدم ترسیدنی سخت پس رفتم بسوی مادر خود

فاخبرتها بالذي لقيت فاشفقت ان

پس آگاه کردم او را بچیزیکه دیدم آن را پس ترسید مادر من یعنی دایه من از

يكون قد التبس بي فقالت اعيذك

باشد که بر او التباس کرده شده بر من پس گفت دایه من پناه آورم ترا

بالله فرحلت بعيرا لها فجعلتني على الرحل

در پناه خدا پس بالان برنهاد بر شتر کم مرا در او پس گردانید مرا بر بالان

وَرَكِبْتُ خَلْفِي حَتَّى بَلَّغْتُنَا إِلَى أُمِّي فَقَالَتْ

وسوار شد پس من تا آنکه رسانید مرا بسوی مادر من پس گفت مادر

أَدَّيْتُ أَمَانَتِي وَذِمَّتِي وَحَدَّثْتُهَا بِالَّذِي

ادا کردم امانت خود را و ذمه خود را و سخن گفت مادرم را بچیزیکه

لَقِيتُ فَلَمْ يَرُعْهَا ذٰلِكَ وَقَالَتْ إِنِّي رَأَيْتُ

دیدم از را پس نترسانید مادرم را آن خبر و گفت مادر من بدرستیکه من دیدم

حِينَ خَرَجَ مِنِّي يَعْنِي نُورًا أَضَاءَتْ مِنْهُ

هنگامیکه بیرون شد از من یعنی نوریکه روشن شد از او

قُصُورُ الشَّامِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ فِي أَوَائِلِ

کوشکهای شام روایت کرد این حدیث را دارمی در شروع

سُنَنِهِ وَعَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ

سنن خود و روایت است از ابی موسی اشعری که گفت

خَرَجَ أَبُو طَالِبٍ إِلَى الشَّامِ وَخَرَجَ مَعَهُ

بیرون شد ابو طالب بسوی شام و بیرون شد با ابو طالب

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَشْيَاخٍ

پیغمبر صلی الله علیه وسلم در میان پیران که بودند

مِنْ قُرَيْشٍ فَلَمَّا أَشْرَفُوا عَلَى الرَّاهِبِ

از قریش پس چون بالا برآمدند نزد راهب

هَبَطَ فَحَلُّوا رِحَالَهُمْ فَخَرَجَ إِلَيْهِمُ الرَّاهِبُ

فرود آمد پس بگشادند ابو طالب و همراهیان او بارهای خود را پس بیرون آمد بسوی ایشان راهب

وَكَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ يَمُرُّونَ بِهٖ فَلَا يَخْرُجُ إِلَيْهِمْ

وبودند ایشان قبل ازان می گذشتند بسوی راہب پس نمی آمد بسوی ایشان

وَلَا يَلْتَفِتُ قَالَ فَهُمْ يَجِدُونَ رِسَالَتَهُمْ مَجْعُولَ

و التفات نمی کرد گفت ابو موسی پس ایشان می کشادند بارہای خود را پس باستاد

يَتَخَلَّلُهُمُ الرَّاهِبُ حَتّٰى جَاءَ فَأَخَذَ بِيَدِ

کہ درمی آمد میان ایشان راہب تا آنکہ آمد راہب پس گرفت دست

رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را پس گفت

هٰذَا سَيِّدُ الْعَالَمِينَ هٰذَا رَسُولُ رَبِّ

این سردار جہانیانست این پیغمبر پروردگار

الْعَالَمِينَ يَبْعَثُهُ اللّٰهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ فَقَا

جہانیانست فرستاد او را خدا باعث رحمت برای جہانیان پس گفتند

لَهُ أَشْيَاخٌ مِنْ قُرَيْشٍ مَا عِلْمُكَ فَقَالَ إِنَّكُمْ

مر آن راہب را پیرانِ قریش چہ چیز آگاہ کرد ترا پس گفت راہب

حِينَ أَشْرَفْتُمْ مِنَ الْعَقَبَةِ لَمْ يَبْقَ حَجَرٌ

وقتیکہ بالا برآمدید از ین راہ میان دو کوہ باقی نماند

وَلَا شَجَرٌ إِلَّا خَرَّ سَاجِدًا وَلَا يَسْجُدَانِ

و نہ درختے مگر افتاد سجدہ کنندہ و سجدہ نمی کنند

إِلَّا لِنَبِيٍّ وَإِنِّي أَعْرِفُهُ بِخَاتَمِ النُّبُوَّةِ أَسْفَلَ

مگر برای پیغمبر و بر آینہ من می شناسم او را بمہر نبوت بایان تر

مِنْ عُضْرُوفٍ كَيْفِيَّةٍ مِثْلَ التُّفَّاحَةِ ثُمَّ رَجَعَ
از استخوان شاخه‌ہی مانند سیب پس برگشت در آب

فَصَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا فَلَمَّا أَتَاهُمْ بِهِ فَكَانَ هُوَ
پس ساخت برای ایشان طعام پس چون آورد آب برای ایشان طعام پس بود او آنحضرت

فِي رِعْيَةِ الْإِبِلِ فَقَالَ أَرْسِلُوا إِلَيْهِ فَأَقْبَلَ
در چرانیدن پس گفت راہب بفرستید کسے را بسوے او پس متوجہ شد

وَعَلَيْهِ غَمَامَةٌ تُظِلُّهُ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْقَوْمِ
در حالیکہ بالاے آنحضرت بود ابرے کہ سایہ می کرد بآنحضرت پس چون نزدیک شد آنحضرت از قوم

وَجَدَهُمْ قَدْ سَبَقُوهُ إِلَى فَيْءِ الشَّجَرَةِ
یافت ایشان را بدرستیکہ پیشی کردہ بودند از آنحضرت بسوے سایہ درخت

فَلَمَّا جَلَسَ مَالَ فَيْءُ الشَّجَرَةِ عَلَيْهِ فَقَالَ
پس چون نشست آنحضرت مائل گشت سایہ آن درخت بر آنحضرت پس گفت راہب

انْظُرُوا إِلَى فَيْءِ الشَّجَرَةِ مَالَ عَلَيْهِ قَالَ
نظر کنید بسوے سایہ درخت کہ مائل گشت بروی گفت ابو موسی

فَبَيْنَا هُوَ قَائِمٌ عَلَيْهِمْ وَهُوَ يُنَاشِدُهُمْ
پس در اثناء آنکہ راہب ایستادہ بود نزد ایشان و او سوال میکرد و سوگند میداد ایشان را

أَنْ لَا يَذْهَبُوا بِهِ إِلَى الرُّومِ فَإِنَّ الرُّومَ
آنکہ نبرند ایشان آنحضرت را بسوے روم پس بدرستیکہ اہل روم

إِنْ رَأَوْهُ عَرَفُوهُ بِالصِّفَةِ فَيَقْتُلُونَهُ
اگر خواہند دید او را خواہند شناخت او را بصفت آنحضرت پس خواہند کشت اہل روم آنحضرت را

فَالْتَفَتَ فَإِذَا بِسَبْعَةٍ قَدْ أَقْبَلُوا مِنَ الرُّوْمِ

پس التفات کرد ناگاہ بہ ہفت کس کہ بتحقیق متوجہ شدہ اند از روم

فَاسْتَقْبَلَهُمْ فَقَالَ مَا جَاءَ بِكُمْ قَالُوا جِئْنَا

پس پیش آمد ایشان را پس گفت چہ چیز آورد شما را گفتند آمدیم

أَنَّ هٰذَا النَّبِيَّ خَارِجٌ فِي هٰذَا الشَّهْرِ

برای آنکہ این نبی ظاہر شدہ است در این

فَلَمْ يَبْقَ طَرِيقٌ إِلَّا بُعِثَ إِلَيْهِ بِأُنَاسٍ وَ

پس باقی نماند راہے مگر فرستادہ شد بسوی آن راہ گسان

إِنَّا قَدْ أُخْبِرْنَا خَبَرَهُ بُعِثْنَا إِلَى طَرِيقِكَ

ہر آئینہ ما تحقیق آگاہ کردہ شدیم از خبر او پس فرستادہ شدیم بسوی راہ

هٰذَا فَقَالَ هَلْ خَلْفَكُمْ أَحَدٌ هُوَ خَيْرٌ

کہ این است پس گفت راہب آیا پس شما ہیچ کسیست کہ آن بہتر است

مِنْكُمْ قَالُوا إِنَّمَا أُخْبِرْنَا خَبَرَهُ بِطَرِيقِكَ

از شما گفتند جز این نیست کہ آگاہ کردہ شدہ ایم خبر او را بہ راہ تو

هٰذَا قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ أَمْرًا أَرَادَ اللّٰهُ أَنْ يَقْضِيَهُ

کہ این است گفت راہب آیا خبر دہید کاری را کہ خواہد خدا آنکہ برآرد آنرا

هَلْ يَسْتَطِيعُ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ رَدَّهُ قَالُوا

آیا می تواند ہیچ کسے از مردمان باز گردانیدن آن گفتند

لَا قَالَ فَبَايَعُوا وَأَقَامُوا مَعَهُ قَالَ أَنْشُدُكُمْ

نمی تواند گفت پس بیعت کردند و اقامت کردند با آنحضرت گفت راہب سوال میکنم

بِاللّٰهِ اَيُّكُمْ وَلِيُّهٗ قَالُوْا اَبُوْ طَالِبٍ فَلَمْ يَزَلْ

وسوگند میدهم شما را بخدا کدام یکی از شما قریب اوست گفتند ابو طالب است پس همیشه بود

يُنَاشِدُهٗ حَتّٰى رَدَّهٗ اَبُوْ طَالِبٍ وَبَعَثَ

وسوگند میداد او ابو طالب را تا آنکه بازگردانید آنحضرت را ابو طالب و فرستاد

مَعَهٗ اَبُوْ بَكْرٍ بِلَالًا وَزَوَّدَهُ الرَّاهِبُ

همراه آنحضرت ابو بکر بلال را و توشه داد آنحضرت را راهب

مِنَ الْكَعْكِ وَالزَّيْتِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

از کعک و روغن زیتون روایت کرد این حدیث را ترمذی

فِيْ جَامِعِهٖ فِيْ اَبْوَابِ الْمَنَاقِبِ وَقَالَ

در جامع خود در ابواب المناقب و گفت ترمذی

هٰذَا حَدِيْثٌ حَسَنٌ غَرِيْبٌ لَا نَعْرِفُهٗ اِلَّا

این حدیث حسن غریب است نمی شناسیم این حدیث را

مِنْ هٰذَا الْوَجْهِ

از این وجه

اَلْبَابُ الْعَاشِرُ فِيْ حِلْيَةِ النَّبِيِّ صَلَّى

باب دهم در بیان حلیه نبی صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ

الله علیه وسلم از جابر بن سمره

قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

گفت دیدم پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ

فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَإِلَى الْقَمَرِ قَالَ فَلَهُوَ

كَانَ أَحْسَنُ فِي عَيْنِي مِنَ الْقَمَرِ وَعَنْ

أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ قَالَ

قُلْتُ لِلرُّبَيِّعِ بِنْتِ مُعَوِّذِ بْنِ عَفْرَاءَ صِفِي

لَنَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَقَالَتْ يَا بُنَيَّ لَوْ رَأَيْتَهُ رَأَيْتَ الشَّمْسَ

طَالِعَةً رَوَاهُمَا الدَّارِمِيُّ فِي أَوَائِلِ سُنَنِهِ

وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ يَصِفُ النَّبِيَّ صَلَّى

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَ رَبْعَةً مِنَ

الْقَوْمِ لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ أَزْهَرُ
قوم نیست بلند و نہ کوتاہ روشن

اللَّوْنِ لَيْسَ بِأَبْيَضَ أَمْهَقَ وَلَا آدَمَ لَيْسَ
رنگ نہ سفید سخت و نہ گندم گوں سخت بود آنحضرت

بِجَعْدٍ قَطَطٍ وَلَا سَبْطٍ رَجِلٌ أُنْزِلَ عَلَيْهِ
جعد قطط و نہ سبط بود موی مبارک آنحضرت میانہ فرو شدہ تر و فرستادہ شد

وَهُوَ ابْنُ أَرْبَعِينَ فَلَبِثَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ
در حالیکہ آنحضرت چہل سالہ بود پس اقامت کرد آنحضرت در مکہ دہ سال

يُنْزَلُ عَلَيْهِ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ
در حالیکہ وحی فرستادہ میشد بر آنحضرت و اقامت کرد در مدینہ دہ سال

وَقُبِضَ وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ عِشْرُونَ
و قبض کردہ شد روح مبارک آنحضرت در حالیکہ نبود در سر مبارک و در ریش بزرگ وی

شَعَرَةً بَيْضَاءَ قَالَ رَبِيعَةُ فَرَأَيْتُ شَعَرًا
بیست موی سفید گفت ربیعہ پس دیدم

مِنْ شَعَرِهِ فَإِذَا هُوَ أَحْمَرُ فَسَأَلْتُ فَقِيلَ
از موہای مبارک آنحضرت پس ناگاہ آں مو سرخ بود و پرسیدم پس گفتہ شد

احْمَرَّ مِنَ الطِّيبِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ
سرخ شد از خوشبوئی روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری

فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ صِفَةِ النَّبِيِّ صلعم
در کتاب الانبیاء در باب صفت پیغمبر صلعم

وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ

فِي بَابِ قَدْرِ عُمُرِهِ صلعم مَعَ تَغَيُّرٍ يَسِيرٍ

وَلَيْسَ فِيهِ قَوْلُ رَبِيعَةَ فَرَأَيْتُ الخ وَعَنْهُ قَالَ

كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ إِلَى أَنْصَافِ أُذُنَيْهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ وَعَنْهُ

كَانَ يُضْرَبُ شَعْرُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ مَنْكِبَيْهِ وَعَنْ قَتَادَةَ قَالَ سَأَلْتُ

أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ عَنْ شَعْرِ رَسُولِ اللّٰهِ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ كَانَ

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا

لَبِّسْ بِالسَّبْطِ وَلَا الْجَعْدِ بَيْنَ أُذُنَيْهِ وَ

عَاتِقَيْهِ رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ

اللِّبَاسِ فِي بَابِ الْجَعْدِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

كَانَ يَسْدِلُ شَعْرَهُ وَكَانَ الْمُشْرِكُوْنَ

يَفْرِقُوْنَ رُؤُوْسَهُمْ وَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ

يَسْدِلُوْنَ رُؤُوْسَهُمْ وَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ مُوَافَقَةَ

أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ بِشَيْءٍ ثُمَّ

خدا صلے اللہ علیہ وسلم میانہ میان سبط و
سبط سخت جعد سخت میان دو گوش و
دو شہای آنحضرت روایت کرد این ہر دو حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب
اللباس در باب الجعد و در روایت است از ابن عباس رضی
کہ رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم
بود کہ سدل میکرد موی خود را و بودند مشرکان
کہ فرق میکردند موی سرہای خود را و بودند اہل کتاب
سدل می کردند موی سرہای خود را و بود پیغمبر خدا
صلے اللہ علیہ وسلم خواہش میکرد موافقت
اہل کتاب را در چیزیکہ امر کردہ نشدہ بود دران بچیزے پیشتر

۱۴۷

فَرَقَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
رَأْسَهٗ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ
الْأَنْبِيَاءِ فِيْ بَابِ صِفَةِ النَّبِيِّ صَلَّعْمَ وَ
رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْفَضَائِلِ
وَعَنْ قَتَادَةَ قَالَ سَأَلْتُ أَنَسًا هَلْ خَضَبَ
النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا إِنَّمَا
كَانَ شَيْءٌ فِيْ صُدْغَيْهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ
فِي الْبَابِ الْمَذْكُوْرِ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ
قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ قَدْ شَمِطَ مُقَدَّمُ رَأْسِهٖ وَلِحْيَتِهٖ

وَكَانَ اِذَا ادَّهَنَ لَمْ يَتَبَيَّنْ وَاِذَا شَعِثَ

دہ بود سپیدی کہ چون روغن می مالید ظاہر نمی شد و گاہ ژولیدہ میشد

رَأْسُهٗ تَبَيَّنَ وَكَانَ كَثِيْرَ شَعْرِ اللِّحْيَةِ فَقَالَ

موی سر مبارک آنحضرت ظاہر میشد و بود آنحضرت بسیار موی ریش پس گفت

رَجُلٌ وَجْهُهٗ مِثْلُ السَّيْفِ قَالَ لَا بَلْ كَانَ

مردے بود روی مبارک آنحضرت مانند شمشیر گفت جابر رضی اللہ عنہ نہ شمشیر بلکہ بود روی

مِثْلَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَكَانَ مُسْتَدِيْرًا وَ

آفتاب و ماہتاب و بود مستدیر

رَأَيْتُ الْخَاتَمَ عِنْدَ كَتِفِهٖ مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ

دیدم مہر نبوت را نزد شانہ آنحضرت مانند بیضہ کبوتر

يُشْبِهُ جَسَدَهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ صَحِيْحِهٖ

مشابہت میداشت با بدن مبارک آنحضرت روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح مسلم

فِيْ كِتَابِ الْفَضَائِلِ فِيْ بَابِ اِثْبَاتِ

در کتاب الفضائل در باب اثبات

خَاتَمِ النُّبُوَّةِ وَعَنِ الْبَرَآءِ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ

مہر نبوت و در روایت است از براء گفت بود پیغمبر

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحْسَنَ النَّاسِ وَجْهًا

خدا صلے اللہ علیہ وسلم خوبترین مردم در حسن روی

وَاَحْسَنَهُمْ خَلْقًا لَيْسَ بِالطَّوِيْلِ الْبَائِنِ

و نیکوترین مردم در خلق نہ دراز زائد

وَلَا بِالْقَصِيرِ وَعَنْ شُعْبَةَ عَنِ الْحَكَمِ قَالَ
و نہ کوتاہ قد و روایت است از شعبہ از حکم گفت
سَمِعْتُ أَبَا جُحَيْفَةَ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللهِ
شنیدم ابا جحیفہ را گفت بیرون شد رسول خدا
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْهَاجِرَةِ إِلَى الْبَطْحَاءِ
صلے اللہ علیہ وسلم در گرمای پسین روز سوی بطحا
فَتَوَضَّأَ ثُمَّ صَلَّى الظُّهْرَ رَكْعَتَيْنِ وَالْعَصْرَ
پس وضو کرد آنحضرت پیش گزارد نماز ظہر را دو رکعت و نماز عصر را
رَكْعَتَيْنِ وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَنَزَةٌ قَالَ شُعْبَةُ
دو رکعت و در پیش آنحضرت نوعی از سناں بود گفت شعبہ
وَزَادَ فِيهِ عَوْنٌ عَنْ أَبِيهِ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ
و زیادہ کرد در ین حدیث عون از پدر خود ابی جحیفہ گفت
كَأَنَّ يَمُرُّ مِنْ وَرَائِهَا الْمَرْأَةُ وَقَامَ النَّاسُ
گویا میگذشت از پس عنزہ زن و بایستادند مردم
فَجَعَلُوا يَأْخُذُونَ يَدَيْهِ فَيَمْسَحُونَ بِهِمَا
پس شروع کردند که میگرفتند دو دست مبارک آنحضرت را پس مسح میکردند بآں
وُجُوهَهُمْ قَالَ فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ فَوَضَعْتُهَا
روہای خود را گفت ابو جحیفہ پس گرفتم دست مبارک آنحضرت را پس نہادم آں را
عَلَى وَجْهِي فَإِذَا هِيَ أَبْرَدُ مِنَ الثَّلْجِ وَأَطْيَبُ
بر روی خود پس ناگاہ آں دست بود سرد تر از برف و خوشبو تر

رَائِحَةً مِّنَ الْمِسْكِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

از مشک روایت کرد این ہر دو حدیث را بخاری در صحیح بخاری

فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ صِفَةِ النَّبِيِّ صلعم

در کتاب الانبیاء در باب صفت نبی صلے اللہ علیہ وسلم

وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و روایت است از انس کہ گفت بود پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ ضَخْمَ الْيَدَيْنِ لَمْ أَرَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَ

وسلم دستہا ندیدم بعد آنحضرت مانند وے و

كَانَ شَعْرُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَسْلًا

بود موی مبارک پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم میانہ میان سبط

لَا جَعْدَ وَلَا سَبْطَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

و نہ جعد خالص و نہ سبط محض روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری

فِي كِتَابِ اللِّبَاسِ فِي بَابِ الْجَعْدِ وَعَنْ

در کتاب اللباس در باب الجعد و روایت است از

حُمَيْدٍ قَالَ سَأَلْتُ أَنَسًا عَنْ صِيَامِ النَّبِيِّ

حمید گفت پرسیدم انس را از حال روزہ پیغمبر

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا كُنْتُ أُحِبُّ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت انس نبودم کہ خواہش میداشتم

أَنْ أَرَاهُ مِنَ الشَّهْرِ صَائِمًا إِلَّا رَأَيْتَهُ وَلَا مُفْطِرًا

کہ بینم آنحضرت را از ماہے روزہ دار مگر دیدم آنحضرت را روزہ دار و نہ افطار کنندہ

إِلَّا رَأَيْتُهُ وَلَا مِنَ اللَّيْلِ قَائِمًا إِلَّا رَأَيْتُهُ وَلَا نَاوَلَ

اگر دیدم آنحضرت را افطار کنندہ و نہ دیدم کہ آنحضرت را وقتے از شب قیام کنند و نہ برای نماز بگردد و نہ آنحضرت

إِلَّا رَأَيْتُهُ وَلَا مَسِسْتُ خَزَّةً وَلَا حَرِيرَةً أَلْيَنَ

اگر دیدم آنحضرت را دست کردم پیچ خزہ را و نہ حریر را نرم تر

مِنْ كَفِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّ

از کف مبارک پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

وَلَا شَمِمْتُ مِسْكَةً وَلَا عَنْبَرَةً أَطْيَبَ

و نہ شمیدم من پیچ مشکے را و نہ عنبرے را خوشبو تر

رَائِحَةً مِنْ رَائِحَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَ

از بوی پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الصَّوْ

وسلم روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود در کتاب الصو

فِي بَابِ مَا يُذْكَرُ مِنْ صَوْمِ النَّبِيِّ صَلَّعَ

در باب آنکہ ذکر کردہ میشود از حال روزہ پیغمبر صلعم

وَعَنْ قَتَادَةَ أَنَّ أَنَسًا حَدَّثَهُمْ أَنَّ رَسُولَ

در روایت است از قتادہ کہ بدرستیکہ انس حدیث بیان کرد با ایشان کہ بتحقیق پیغمبر

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَرْفَعُ يَدَيْ

خدا صلے اللہ علیہ وسلم بود کہ بسیار مبالغہ نمی کرد دستہای خود

فِي شَيْءٍ مِنْ دُعَائِهِ إِلَّا فِي الِاسْتِسْقَاءِ

در ہیچ دعاے خود مگر در استسقا

فَإِنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ إِبْطَيْهِ

پس تحقیق آنحضرت بود زیاده بلند میکرد دستهای مبارک خود را تا آنکه دیده میشد سپیدی بغلهای مبارک

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ

روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب الانبیاء

فِي بَابِ صِفَةِ النَّبِيِّ صلعم وَعَنِ السَّائِبِ

در باب صفت پیغمبر صلعم و در روایت است از سائب

ابْنِ يَزِيدَ قَالَ ذَهَبَتْ بِي خَالَتِي إِلَى النَّبِيِّ

ابن یزید گفت برد مرا خالهٔ من پیغمبر

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ

صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت یا رسول اللہ

إِنَّ ابْنَ أُخْتِي وَقِعَ فَمَسَحَ رَأْسِي وَدَعَا لِي

برادر خواهر من واقع شد در مرض پس بسود آنحضرت سر مرا و دعا کرد برای من

بِالْبَرَكَةِ وَتَوَضَّأَ فَشَرِبْتُ مِنْ وَضُوئِهِ

بخیر برای برکت و وضو کرد پس خوردم از آب وضوی آنحضرت

ثُمَّ قُمْتُ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَنَظَرْتُ إِلَى

پس ایستادم پس پشت آنحضرت پس نظر کردم بسوی

خَاتَمِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ زِرِّ الْحَجَلَةِ رَوَاهُ

خاتم میان دو شانهای مبارک آنحضرت مانند تکمهٔ خانهٔ عروسی روایت کرد این حدیث را

الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْوُضُوءِ

بخاری در صحیح بخاری در کتاب الوضوء

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ

فِي بَابِ خَاتَمِ النُّبُوَّةِ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ

قَالَ رَأَيْتُ خَاتَمًا فِي ظَهْرِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّهُ بَيْضَةُ حَمَامٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

فِي الْبَابِ الْمَذْكُورِ وَعَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ

دُفِعْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ

هُوَ بِالْأَبْطَحِ فِي قُبَّةٍ كَانَ بِالْهَاجِرَةِ فَخَرَجَ بِلَالٌ

فَنَادَى بِالصَّلٰوةِ ثُمَّ دَخَلَ فَأَخْرَجَ فَضْلَ

وَضُوْءِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَقَامَ النَّاسُ عَلَيْهِ يَأْخُذُونَ مِنْهُ ثُمَّ دَخَلَ

فَأَخْرَجَ الْعَتَرَةَ وَخَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پس بیرون آورد عترہ را و بیرون آمد پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى وَبِيصِ سَاقَيْهِ

علیہ وسلم گویا کہ من بنگاہ می کنم سپیدی لمعان دو ساقہای مبارک

فَرَكَزَ الْعَتَرَةَ ثُمَّ صَلَّى الظُّهْرَ رَكْعَتَيْنِ

پس بخلانید عترہ را و بعد ازیں پیش گزارد آنحضرت نماز ظہر را دو رکعت

وَالْعَصْرَ رَكْعَتَيْنِ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ الْحَمِيرُ

و نماز عصر را دو رکعت درحالیکہ می گذشتند پیش آنحضرت خر و

الْمَرْأَةُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ

زن روایت کرد ایں حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب

الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ صِفَةِ النَّبِيِّ صلعم وَعَنْ

الانبیاء در باب صفت پیغمبر صلعم و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابی ہریرہ گفت بود پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ ضَخْمَ الْقَدَمَيْنِ حَسَنَ الْوَجْهِ

وسلم سطبر قدمہا خوب رو

لَمْ أَرَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

ندیدم بعد از آنحضرت مانندوے روایت کرد ایں حدیث را بخاری در صحیح بخاری

فِي كِتَابِ اللِّبَاسِ فِي بَابِ الْجَعْدِ وَعَنْ

در کتاب اللباس در باب الجعد و روایت است از

أَنَسٍ قَالَ دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

انس گفت داخل شد بر ما پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عِنْدَنَا فَعَرِقَ وَجَاءَتْ

علیہ وسلم پس قیلولہ کرد نزد ما پس عرق آلود شد و آورد

أُمِّي بِقَارُورَةٍ فَجَعَلَتْ تَسْلُتُ الْعَرَقَ فِيهَا

مادر من شیشہ را پس شروع کرد او در ان گفت تو عرق را گرفتہ (برای تبرک) بہ میکرد

فَاسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

پس بیدار شد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت (بمادر)

يَا أُمَّ سُلَيْمٍ مَا هٰذَا الَّذِي تَصْنَعِينَ قَالَتْ

ای ام سلیم چیست این کار کہ می کنی گفت

هٰذَا عَرَقُكَ نَجْعَلُهُ فِي طِيبِنَا وَهُوَ مِنْ

این عرق تست میگردانیم آنرا در خوشبوہای خود و این عرق از

أَطْيَبِ الطِّيبِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي

خوشبو ترین خوشبویہاست روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح مسلم در

كِتَابِ الْفَضَائِلِ فِي بَابِ طِيبِ عَرَقِهِ

کتاب الفضائل در باب بیان خوشبوی عرق آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَنْ حَبِيبِ بْنِ

صلے اللہ علیہ وسلم و روایت است از حبیب بن

خُدْرَةَ حَدَّثَتْنِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي حَرِيشٍ

خدرہ گفت حدیث بیان کرد مرا مردے از بنی حریش

قَالَ كُنْتُ مَعَ أَبِي حِيْنَ رَجَمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ تَعَالٰى

گفت آن مرد کہ بودم با پدر خود ہنگامیکہ سنگسار کرد پیغمبر خدای تعالے

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاعِزَ بْنَ مَالِكٍ فَلَمَّا أَخَذَتْهُ

صلے اللہ علیہ وسلم ماعز بن مالک را پس چون رسیدند

الْحِجَارَةُ أَرْعِبَتْ فَضَمَّنِي إِلَيْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ تَعَالٰى صَلَّى

سنگہا ہولناک شدم پس فراہم آورد مرا بسوی خود پیغمبر خدا تعالی صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَالَ عَلَيَّ مِنْ عَرَقِ إِبْطِهِ

اللہ علیہ وسلم پس روان شد بمن از عرق بغل مبارک آنحضرت

مِثْلُ رِيْحِ الْمِسْكِ وَعَنْ إِبْرَاهِيْمَ قَالَ كَانَ

مانند بوی مشک در روایت است از ابراہیم کہ گفت بود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْرَفُ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم شناختہ میشد

بِاللَّيْلِ بِرِيْحِ الطِّيْبِ رَوَاهُمَا الدَّارِمِيُّ فِي أَوَائِلِ سُنَنِهِ

بوقت شب بوی خوش روایت کرد ایں ہر دو حدیث را دارمی در شروع سنن داری

اَلْبَابُ الْحَادِيْ عَشَرَ فِي أَخْلَاقِ النَّبِيِّ

باب یازدہم در بیان اخلاق و شمائل پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَشَمَائِلِهِ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى

صلے اللہ علیہ وسلم گفت اللہ تعالے

فِي سُوْرَةِ اٰلِ عِمْرَانَ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْ

در سورہ آل عمران پس بسبب رحمت از خدا نرم گشتی برای ایشان

وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ

اگر می بودی تو بدخو سخت دل بحقیقت پراگندہ گردیدند از

حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ

گرد تو پس عفو کن از ایشاں و آمرزش خواہ برای ایشاں در شورت

فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ

در کار پس وقتیکہ عزم کردی پس توکل کن بر خدا بحقیق خدا

يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ۝ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالَى فِي

دوست میدارد توکل کنندگان را ایں و گفت اللہ تعالے در

سُورَةِ الْقَلَمِ نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ مَا أَنْتَ

سورہ قلم سوگند بقلم و سوگند بآنچہ می نویسند فرشتگان نیستی تو

بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ۝ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ

بنعمت پروردگار خود دیوانہ و بدرستیکہ ترا است اجر بے انتہا

وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ ۝ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

و بتحقیق تو بر خوئے بزرگ است و روایت است از عبد اللہ

ابْنِ عُمَرَ قَالَ لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پسر عمر گفت نبود پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَكَانَ يَقُولُ إِنَّ مِنْ

فحش گو طبعا و نہ تکلف کنندہ در سخن و بعمل و بود می گفت آنحضرت کہ ہر آئینہ از

خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا وَعَنْ عَائِشَةَ

خوبترین شما نیکوترین شما است در اخلاق و روایت است از عائشہ

انها قالت ما خير رسول الله صلى الله عليه

کہ ہرگز نہ گفت اختیار نداده شد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وسلم بين امرين الا اخذ ايسرهما ما لم يكن

وسلم میان دو کار مگر اختیار کرد آسان تر ین آن دو کار را تا وقتیکہ

اثما فان كان اثما كان ابعد الناس منه و

موجب گناہ پس اگر می بود آن کار موجب گناہ می بود آنحضرت دور ترین آدمیان از آن کار آسان تر

ما انتقم رسول الله صلى الله عليه وسلم

کینہ نکشید پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

لنفسه الا ان تنتهك حرمة الله فينتقم

برای ذات خود مگر آنکہ غلبہ کردہ می شد بر حرمت امر خدا پس انتقام میکرد

لله بها رواهما البخاري في صحيحه في كتاب

برای خدا بسبب آن حرمت روایت کرد این دو حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب

الانبياء في باب صفة النبي صلعم ورواهما

الانبیاء در باب صفت پیغمبر صلعم در روایت کرد این دو

مسلم في صحيحه في كتاب الفضائل و

مسلم در صحیح در کتاب الفضائل

عن سماك بن حرب قال قلت لجابر بن

روایت است از سماک بن حرب کہ گفت گفتم جابر بن

سمرة اكنت تجالس رسول الله صلى الله

سمرہ را آیا بودی تو ہمنشینی میکردی پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نِعْمَ كَثِيرًا كَانَ لَا يَقُومُ مِنْ

علیہ وسلم را گفت چہ بسیار بود کہ برمی خواست آنحضرت زمان

مُصَلَّاهُ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ الصُّبْحَ حَتَّى تَطْلُعَ

جایی نماز خود کہ می گزارد دران جا نماز صبح را تا آنکہ برمی آمد

الشَّمْسُ فَإِذَا طَلَعَتْ قَامَ وَكَانُوا يَتَحَدَّثُونَ

آفتاب پس چون برمی آمد آفتاب برمی خواست آنحضرت و بودند کہ سخن می گفتند

فَيَأْخُذُونَ فِي أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ فَيَضْحَكُونَ

پس کلام می کردند در امر جاہلیت پس

وَيَتَبَسَّمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و تبسم می کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روایت کرد این حدیث را مسلم

فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ فِي بَابِ تَبَسُّمِهِ صلعم

در کتاب الفضائل باب بیان تبسم آنحضرت صلعم

وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كُنْتُ أَمْشِي

و روایت است از انس بن مالک کہ گفت بودم می رفتم

مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ بُرْدٌ

ہمراہ پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم و بر آنحضرت چادرے بود

نَجْرَانِيٌّ غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ فَأَدْرَكَهُ أَعْرَابِيٌّ فَجَبَذَ

نجرانی درشت کنارہ پس در رسید آنحضرت را یکے از اہل بادیہ پس کشید

بُرْدَهُ جَبْذَةً شَدِيدَةً حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى صَفْحَةِ عَاتِقِ

بار چادر را کشیدنی سخت تا آنکہ نظر کردم من بسوی صفحہ عاتق

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اَثَّرَتْ بِهٖ

پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ تاثیر کردہ بود بر پہلوی آنحضرت

حَاشِيَةُ الرِّدَآءِ مِنْ شِدَّةِ جَذْبَتِهٖ ثُمَّ قَالَ

حاشیہ چادر از سختی کشیدن اعرابی پس گفت اعرابی

مُرْ لِيْ مِنْ مَّالِ اللّٰهِ الَّذِيْ عِنْدَكَ فَالْتَفَتَ

حکم کن برای دادن مرا از آن مال خدا کہ نزد تست پس التفات کرد آنحضرت

اِلَيْهِ فَضَحِكَ ثُمَّ اَمَرَ لَهٗ بِعَطَآءٍ وَعَنْ

بسوی آن اعرابی پس خندید پس فرمود برای آن اعرابی بدہش و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمُ حُنَيْنٍ اٰثَرَ النَّبِيُّ

عبد اللہ گفت چون بود روز واقعہ حنین خاص کرد پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُنَاسًا فِي الْقِسْمَةِ اَعْطَى

صلی اللہ علیہ وسلم جمعی را در تقسیم کردن مال داد بدہش

الْاَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ مِائَةً مِّنَ الْاِبِلِ وَاَعْطٰى

اقرع بن حابس را صد شتران و داد

عُيَيْنَةَ مِثْلَ ذٰلِكَ وَاَعْطٰى اُنَاسًا مِّنْ اَشْرَافِ

عیینہ را مانند آن و داد جمعی کسان را کہ از اشراف

الْعَرَبِ وَاٰثَرَهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْقِسْمَةِ قَالَ رَجُلٌ

عرب بودند و خاص کرد آنحضرت بزیادتی بدہش ایشان را در آن روز در تقسیم کردن گفت مردے

وَاللّٰهِ اِنَّ هٰذِهٖ لَقِسْمَةٌ مَّا عُدِلَ فِيْهَا وَمَا اُرِيْدَ

قسم بخدا بتحقیق این قسمتیست کہ عدل نکردہ شدہ در آن و نہ خواستہ شد

فِيهَا وَجْهُ اللّٰهِ فَقُلْتُ وَاللّٰهِ لَأُخْبِرَنَّ النَّبِيَّ

دراں روئے خدای صدا پس گفتم سوگند بخدا ہر آئینہ خبر خواہم داد پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَيْتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ

صلے اللہ علیہ وسلم را پس آمدم پس خبر دادم آنحضرت را

فَقَالَ فَمَنْ يَعْدِلُ إِذَا لَمْ يَعْدِلِ اللّٰهُ وَ

پس گفت آنحضرت پس کدام شخص عدل می کند چون عدل نمی کند خدا و

رَسُولُهُ يَرْحَمُ اللّٰهُ مُوسٰى قَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرَ

رسول خدا رحمت کند خدا بر موسیٰ متحقق رنجانیده شد موسیٰ بزیادتر

مِنْ هٰذَا فَصَبَرَ رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

ازیں پس صبر کرد روایت کرد ایں دو حدیث را بخاری در صحیح خود

فِي كِتَابِ الْجِهَادِ فِي بَابِ مَا كَانَ النَّبِيُّ

در کتاب الجہاد در باب بیان آنکہ بود پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطِي الْمُؤَلَّفَةَ قُلُوبَهُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم میداد مولفۃ القلوب را

الخ وَرَوَاهُمَا مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الزَّكَاةِ

الخ و روایت کرد ایں دو حدیث را مسلم در صحیح خود در کتاب الزکاۃ

فِي بَابِ إِعْطَاءِ الْمُؤَلَّفَةِ الخ مَعَ تَغْيِيرٍ يَسِيرٍ

در باب اعطاء مولفۃ القلوب الخ با اندک تغیر

وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ أَخْبَرَ أَنَّهُ غَزَا

و از جابر بن عبد اللہ کہ خبر داد تحقیق او برای غزوہ رفتم

مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِبَلَ نَجْدٍ

همراه پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بجانب نجد

فَلَمَّا قَفَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس چون بازگشت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

قَفَلَ مَعَهُ فَأَدْرَكَتْهُمُ الْقَائِلَةُ فِيْ وَادٍ كَثِيْرِ

بازگشتم همراه آنحضرت پس در رسید ایشان را وقت نیمروز در میدانی که در وی بسیار

الْعِضَاهِ فَنَزَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

درختان بلند خار دار بود پس نزول کرد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

وَتَفَرَّقَ النَّاسُ يَسْتَظِلُّوْنَ بِالشَّجَرِ فَنَزَلَ رَسُوْلُ

و متفرق شدند مردم در حالیکه میخواستند سایه بودند درخت پس نازل شد پیغمبر

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَحْتَ سَمُرَةٍ فَعَلَّقَ

خدا صلی اللہ علیہ وسلم زیر سایه درخت طلح پس آویخت آنحضرت

بِهَا سَيْفَهُ وَنِمْنَا نَوْمَةً فَإِذَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

بآن درخت شمشیر خود و خفتیم خوابی پس ناگاه پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُوْنَا وَإِذَا عِنْدَهُ أَعْرَابِيٌّ

اللہ علیہ وسلم می خواند ما را و ناگاه نزد آنحضرت بادیه نشینی بود

فَقَالَ إِنَّ هٰذَا اخْتَرَطَ عَلَيَّ سَيْفِيْ وَأَنَا نَائِمٌ

پس گفت آنحضرت همرا آینه این اعرابی کشید

فَاسْتَيْقَظْتُ وَهُوَ فِيْ يَدِهِ صَلْتًا فَقَالَ مَنْ

بر من شمشیر را از غلافش در حالیکه من

پس بیدار شدم و آن شمشیر در دست وی بود برهنه پس گفت آن اعرابی چه کس

يَمْنَعُكَ مِنِّي مَنْ يَمْنَعُكَ مِنِّي قُلْتُ اللّٰهُ اللّٰهُ

ثَلٰثًا وَلَمْ يُعَاقِبْهُ وَحَبَسَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي

صَحِيْحِهٖ فِي كِتَابِ الْجِهَادِ فِي بَابِ مَنْ عَلَّقَ

سَيْفَهُ بِالشَّجَرِ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ بِمَعْنَاهُ فِي صَحِيْحِهٖ

فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ فِي بَابِ تَوَكُّلِهٖ صلعم وَ

عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ قَالَ بَعَثَ عَلِيٌّ

ابْنُ اَبِيْ طَالِبٍ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ مِنَ الْيَمَنِ بِذُهَيْبَةٍ فِيْ اَدِيْمٍ مَقْرُوْظٍ

لَمْ تُحَصَّلْ مِنْ تُرَابِهَا قَالَ فَقَسَمَهَا بَيْنَ اَرْبَعَةٍ

نَفَرٍ بَيْنَ عُيَيْنَةَ بْنِ بَدْرٍ وَاَقْرَعَ بْنِ حَابِسٍ

١٦٤

وَزَيْدِ الْخَيْلِ وَالرَّابِعُ اِمَّا عَلْقَمَةُ وَاِمَّا عَامِرُ بْنُ الطُّفَيْلِ

و زید الخیل و چہارم یا علقمہ است و یا عامر بن طفیل

فَقَالَ رَجُلٌ مِّنْ اَصْحَابِهٖ كُنَّا نَحْنُ اَحَقَّ بِهٰذَا مِنْ هٰؤُلَاءِ

پس گفت مردے از اصحاب آنحضرت بودیم ما سزاوار تر برای این قسمت ازین

قَالَ فَبَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت راوی پس رسید این گفتار پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم را

فَقَالَ اَلَا تَاْمَنُوْنِيْ وَاَنَا اَمِيْنُ مَنْ فِي السَّمَآءِ يَاْتِيْنِيْ

پس گفت آنحضرت ایا ایمن نمی دارید شما مرا و من امانت دار صاحب آسمانم می آید مرا

خَبَرُ السَّمَآءِ صَبَاحًا وَّمَسَآءً قَالَ فَقَامَ رَجُلٌ

خبر آسمان صبح و شام گفت راوی این حدیث پس ایستاد مردے

غَآئِرُ الْعَيْنَيْنِ مُشْرِفُ الْوَجْنَتَيْنِ نَاشِزُ الْجَبْهَةِ

فرو رفتہ چشمان درسر بلند برآمدہ رخسار یا بالا آمدہ پیشانی

كَثُّ اللِّحْيَةِ مَحْلُوْقُ الرَّاْسِ مُشْمِرُ الْاِزَارِ فَقَالَ

کثیف ریش سترده بوہای سر بالا دارندہ ازار را پس گفت آن مرد

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اتَّقِ اللّٰهَ قَالَ وَيْلَكَ اَوَلَسْتُ اَحَقَّ

یا رسول اللہ بترس از خدا گفت آنحضرت وای بر تو ایا نیستم سزاوار تر

اَهْلِ الْاَرْضِ اَنْ يَّتَّقِيَ اللّٰهَ قَالَ ثُمَّ وَلّٰى الرَّجُلُ

اہل زمین کہ بترسد از خدا گفت راوی حدیث پس پشت داد آن مرد

قَالَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيْدِ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَلَا اَضْرِبُ

گفت خالد بن ولید یا رسول اللہ ایا نباید کہ بزنم

١٦٥

عُنُقَهُ قَالَ لَا لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ يُصَلِّي فَقَالَ خَالِدٌ

گردنش را گفت آنحضرت مرا نباشد آن مرد اینکه می گزارد نماز را پس گفت خالد

وَكَمْ مِنْ مُصَلٍّ يَقُولُ بِلِسَانِهِ مَا لَيْسَ فِي قَلْبِهِ

و بسا کس از نمازگزارنده اند که می گویند از زبان خود آنچه نیست در دل ایشان

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي لَمْ أُومَرْ

گفت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم که برآنیم من امر نشده

أَنْ أَنْقُبَ عَنْ قُلُوبِ النَّاسِ وَلَا أَشُقَّ بُطُونَهُمْ

اینکه تفتیش کنم از دلهای مردم و نه اینکه شق کنم شکمهای ایشان

قَالَ ثُمَّ نَظَرَ إِلَيْهِ وَهُوَ مُقَفٍّ فَقَالَ إِنَّهُ يَخْرُجُ مِنْ

گفت راوی پس نگاه کرد آنحضرت بسوی وی در حالیکه آن مرد پشت داده بود پس گفت آنحضرت همانا این شخص

ضِئْضِئِ هٰذَا قَوْمٌ يَتْلُونَ كِتَابَ اللهِ رَطْبًا لَا يُجَاوِزُ

نسل این شخص قومے ملاوت خواهند کرد کتاب خدا را تر و نرم که نمی رود

حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ

بر گلوی ایشان بیرون خواهد آمد از دین اسلام چنانکه بیرون می آید تیر

مِنَ الرَّمِيَّةِ وَأَظُنُّهُ قَالَ لَئِنْ أَدْرَكْتُهُمْ لَأَقْتُلَنَّهُمْ

از شکار و گمان می برم که گفت آنحضرت اگر دریابم من ایشان را البته خواهم کشت

قَتْلَ ثَمُودَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ

مانند کشتن مردم ثمود روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب

الْمَغَازِي فِي بَابِ بَعْثِ عَلِيٍّ وَخَالِدٍ إِلَى الْيَمَنِ

المغازی در باب فرستادن علی و خالد رضی الله عنهما را بسوی یمن

وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الزَّكَاةِ

روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح خود در کتاب الزکاۃ

فِي بَابِ إِعْطَاءِ الْمُؤَلَّفَةِ الخ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

در باب اعطاء مولفۃ القلوب و روایت است از ابی ہریرہ

قَالَ مَا عَابَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت نہ عیب گفت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

طَعَامًا قَطُّ إِنِ اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ وَإِلَّا تَرَكَهُ رَوَاهُ

طعامے مباح را ہرگز اگر خواہش می کرد آں طعام را می خورد ورنہ می گذاشت آنرا روایت کرد

الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ

بخاری در صحیح بخاری در کتاب الانبیاء در باب

صِفَةِ النَّبِيِّ صلعم وَعَنِ الْبَرَاءِ قَالَ رَأَيْتُ

صفت پیغمبر صلعم و روایت است از براء گفت دیدم

النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْأَحْزَابِ يَنْقُلُ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم را روز غزوۂ احزاب کہ می کشید و دور

التُّرَابَ وَقَدْ وَارَى التُّرَابُ بَيَاضَ بَطْنِهِ وَهُوَ

خاک را و در حالیکہ پنہاں کردہ بود خاک سفیدی شکم مبارک آنحضرت را و آنحضرت

يَقُولُ لَوْلَا أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا وَلَا تَصَدَّقْنَا وَ

می گفت ایں رجز را اگر نبودے ہدایت تو ای خداوند ما ہرگز نمی یافتیم و نہ تصدق می کردیم و

لَا صَلَّيْنَا فَأَنْزِلَنْ سَكِينَةً عَلَيْنَا وَثَبِّتِ الْأَقْدَامَ

نہ نماز می گزاردیم پس ہر آئینہ فرود آر آسودگی بر ما و ثابت دار قدمہای ما را

إِنْ لَاقِيْنَا إِنَّ الْأُوْلٰى قَدْ بَغَوْا عَلَيْنَا إِذَا أَرَادُوْا

اگر پیش ایم گروه را هرآئینه کسانیکه زیادتی کردند بر ما هرگاه خواهند

فِتْنَةً أَبَيْنَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ

فتنه را انکار کنیم روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود در کتاب

الْجِهَادِ فِيْ بَابِ حَفْرِ الْخَنْدَقِ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ

جهاد در باب حفر خندق و روایت کرد این حدیث را مسلم در

صَحِيْحِهٖ فِيْ بَابِ غَزْوَةِ الْأَحْزَابِ مَعَ تَغَيُّرٍ يَسِيْرٍ

صحیح خود در باب غزوه احزاب با تغیر اندک

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابن عباس گفت بود پیغمبر صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ وَأَجْوَدُ مَا يَكُوْنُ فِيْ

علیه وسلم سخی ترین مردم و سخی تر باشد و در

رَمَضَانَ حِيْنَ يَلْقَاهُ جِبْرَئِيْلُ وَكَانَ جِبْرَئِيْلُ

رمضان چون دیدار می کرد آنحضرت را جبرئیل و بود جبرئیل

يَلْقَاهُ فِيْ كُلِّ لَيْلَةٍ مِّنْ رَّمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْاٰنَ

دیدار می کرد آنحضرت را در هر شب از شبهای رمضان پس ارسی می داد بر او جبرئیل قرآن را

فَلَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدُ بِالْخَيْرِ

پس هرآئینه پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم سخی تر بود بخیر

مِنَ الرِّيْحِ الْمُرْسَلَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ

از باد فرستاده شده روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در

كِتَابُ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ صِفَةِ النَّبِيِّ صلعم

کتاب الانبیاء در باب صفت پیغمبر صلعم

وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ جَاءَتِ امْرَأَةٌ

و از سہل بن سعد گفت آمد زنے

بِبُرْدَةٍ قَالَ أَتَدْرُونَ مَا الْبُرْدَةُ فَقِيلَ لَهُ نَعَمْ

بردہ را گفت آیا می دانید چیست بردہ پس گفتند شد او را آرے

هِيَ الشَّمْلَةُ مَنْسُوجٌ فِي حَاشِيَتِهَا قَالَتْ

بردہ شملہ است بافتہ دران شملہ در حاشیہ آن گفت آن زن

يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي نَسَجْتُ هٰذِهِ بِيَدِيَّ أَكْسُوكَهَا

یا رسول اللہ بہر آنیہ من بافتم این را بدست خود تا بپوشانم ترا این بردہ را

فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْتَاجًا

پس گرفت آن بردہ را پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم درحالیکہ حاجتمند بود او بآنحضرت

إِلَيْهَا فَخَرَجَ إِلَيْنَا وَإِنَّهَا إِزَارُهُ فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ

برائی آن بردہ پس بیرون آمد آنحضرت بسوی ما درحالیکہ آن پارچہ ازار ش بود پس گفت مردے کہ از

الْقَوْمِ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اكْسُنِيهَا فَقَالَ نَعَمْ فَجَلَسَ

قوم بود یا رسول اللہ بپوشان مرا این پارچہ را پس گفت آنحضرت آرے پس نشست

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَجْلِسِ ثُمَّ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم در مجلس پس

رَجَعَ فَطَوَاهَا ثُمَّ أَرْسَلَ بِهَا إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُ الْقَوْمُ

برگشت پس چید آنحضرت آن بردہ را پس فرستاد آنحضرت آنرا بسوی او پس گفتند مر او را

مَا أَحْسَنْتَ سَأَلْتَهَا إِيَّاهُ وَلَقَدْ عَرَفْتُ أَنَّهُ لَا يَرُدُّ

خوب نکردی سوال کردی تو برای پسر وی از حضرت وحمس می دانی که او هرگز رد نمی کند

سَائِلًا فَقَالَ الرَّجُلُ وَاللّٰهِ مَا سَأَلْتُهُ إِلَّا لِيَكُونَ

سائلے را پس گفت آن مرد سوگند بخدا سوال نکردم او را مگر برای آنکه باشد

كَفَنِي يَوْمَ أَمُوتُ قَالَ سَهْلٌ فَكَانَتْ كَفَنَهُ رَوَاهُ

کفن من روزیکه بمیرم گفت سهل پس شد آن پرده کفن آن شخص روایت

الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْبُيُوعِ فِي بَابِ

بخاری در صحیح خود در کتاب البیوع در باب

النَّسَّاجِ وَعَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ أَنَّ أَبَاهُ مَخْرَمَةَ

النساج در روایت است از مسور بن مخرمه که گفت پدرم مخرمه

قَالَ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ إِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت ای پسر کم بمن رسید مرا این خبر که مرآنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَدِمَ مِنْ عَلَيْهِ أَقْبِيَةٌ هُوَ يَقْسِمُهَا فَاذْهَبْ بِنَا إِلَيْهِ

حاصل کردید بدوی را غنائم پس آنحضرت قسمت می کردان غنائم را پس سر

فَذَهَبْنَا فَوَجَدْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس رفتم پس یافتم پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم را

فِي مَنْزِلِهِ فَقَالَ لِي أَيْ بُنَيَّ ادْعُ لِي النَّبِيَّ صَلَّى

در سرای آنحضرت پس گفت مخرمه مرا ای پسر کم بخوان برای ما پیغمبر صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَظُمَتْ ذٰلِكَ وَقُلْتُ ادْعُو

اللہ علیہ وسلم را پس سخت دانستم این امر را و گفتم ایا بخواهم برای تو

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا بُنَيَّ اِنَّهُ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را پس گفت مخرمہ ای پسرک من برآ

لَيْسَ بِجَبَّارٍ فَدَعَوْتُهُ فَخَرَجَ وَعَلَيْهِ قَبَاءٌ مِّنْ دِيْبَاجٍ

نیست متکبر پس خواندم من آنحضرت را پس بیرون آمد آنحضرت درحالیکہ بر دست مبارک وی قبائی بود

مُزَرَّرٌ بِالذَّهَبِ فَقَالَ يَا مَخْرَمَةُ هٰذَا خَبَأْنَاهُ لَكَ

ساختہ شدہ بود بندہ دران قبا گویکہ از زر پس گفت آنحضرت ای مخرمہ این قبا پنہان داشتم این را برائے تو

فَاَعْطَاهُ اِيَّاهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ

پس داد آنحضرت مخرمہ را آن قبا روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب

اللِّبَاسِ فِيْ بَابِ الْمُزَرَّرِ بِالذَّهَبِ وَعَنِ ابْنِ

اللباس در باب بیان گویکہ ساختہ شدہ از زر و روایت است از ابن

شِهَابٍ قَالَ غَزَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

شہاب گفت غزوہ کرد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

غَزْوَةَ الْفَتْحِ فِيْ مَكَّةَ ثُمَّ خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

غزوہ فتح یعنے فتح مکہ پس بیرون خارج شد پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْ مَّعَهٗ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ فَاقْتَتَلُوْا

علیہ وسلم باکسانیکہ ہمراہ آنحضرت بودند از مسلمانان پس جنگ کردند مسلمانان

بِحُنَيْنٍ فَنَصَرَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ دِيْنَهٗ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَاَعْطَى

در حنین پس نصرت داد خدای برتر و بزرگ دین خود را و مسلمانان را و داد

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَئِذٍ صَفْوَانَ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم دران روز صفوان

ابن أمية مائة من النعم ثم مائة ثم مائة قال
ابن شهاب فحدثني سعيد بن المسيب أن
صفوان قال والله لقد أعطاني رسول الله صلى
الله عليه وسلم ما أعطاني وإنه لأبغض الناس
إلي فما برح يعطيني حتى إنه لأحب الناس إلي
وعن جابر بن عبد الله قال قال رسول الله
صلى الله عليه وسلم لو قد جاءنا مال البحرين
لقد أعطيتك هكذا وهكذا وهكذا وقال
بيديه جميعا فقبض النبي صلى الله عليه
وسلم قبل أن يجيء مال البحرين فقدم على

أَبِي بَكْرٍ بَعْدَهُ فَأَمَرَ مُنَادِيًا فَنَادَى مَنْ كَانَتْ لَهُ

ابو بکر رض بعد آنحضرت پس امر کرد حضرت ابو بکر رض منادی کننده را پس ندا داد آن منادی هر که باشد برای وے

عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِدَةٌ أَوْ دَيْنٌ

بر پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم وعدہ یا قرضے

فَلْيَأْتِ فَقُمْتُ فَقُلْتُ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

پس باید که بیاید آن شخص پس استادم پس گفتم بدرستیکه پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ لِي قَدْ جَاءَ مَالُ الْبَحْرَيْنِ أَعْطَيْتُكَ

وسلم گفت مرا بود اگر آمدے مال بحرین دادے ترا

هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا فَحَثَى أَبُو بَكْرٍ مَرَّةً ثُمَّ قَالَ

اینقدر و اینقدر و اینقدر پس بهر دو دست داد ابو بکر رض یکبار پس گفت ابو بکر رض

لِي عُدَّهَا فَعَدَدْتُهَا فَإِذَا هِيَ خَمْسُ مِائَةٍ فَقَالَ

مرا بشمار این را پس شمردم آنرا پس ناگاه آن پانصد بود پس گفت حضرت ابو بکر رض

خُذْ مِثْلَيْهَا رَوَاهُمَا مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ

بستان دو چندان آن روایت کرد این هر دو حدیث را مسلم در صحیح مسلم در کتاب

الْفَضَائِلِ فِي بَابِ سَخَائِهِ صلعم وَرَوَى الْبُخَارِيُّ

الفضائل در باب بیان سخاوت آنحضرت صلعم و روایت کرد بخاری

الْحَدِيثَ الْآخِرَ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْكَفَالَةِ مَعَ تَغَيُّرٍ

حدیث ثانی را در صحیح بخاری در کتاب الکفالة با تغیر

يَسِيرٍ وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ رَجُلٍ

اندک و روایت است از عبد اللہ بن ابی بکر و او روایت کرد از مردے که

مِنَ الْعَرَبِ قَالَ زَحَمْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
از عرب بود گرگفت آن مرد انبوہ کردم نزد پیغمبر خدا صلے اللہ
تَعَالٰی عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ حُنَيْنٍ وَفِيْ رِجْلِيْ نَعْلٌ
تعالے علیہ وسلم در روز وقت حنین و در پاے من نعل
كَثِيْفَةٌ فَوَطِئْتُ بِهَا عَلٰى رِجْلِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى
کثیف بود پس اتفاقاً کوفتم از ان نعل بر پاے مبارک پیغمبر خدا صلے
اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَمَزَنِيْ غَمْزَةً يَسُوْطِنِيْ
اللہ تعالے علیہ وسلم پس زد انگشت مرا زد خفیف تازیانہ کہ
يَدِهٖ وَقَالَ بِسْمِ اللّٰهِ أَوْجَعْتَنِيْ قَالَ فَبِتُّ لَنَفْسِيْ
دست مبارک آنحضرت بود و گفت اوجعت بسم اللہ درد مند کردی مرا گفت آن مرد پس شب گذرانیدم
لَا يَمَا أَقُوْلُ أَوْجَعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
ملامت کنندہ می گفتم در دل خود درد مند کردم پیغمبر خدا صلے اللہ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبِتُّ بِلَيْلَةٍ كَمَا يَعْلَمُ اللّٰهُ فَلَمَّا أَصْبَحْنَا
علیہ وسلم را پس شب گذرانیدم شبے را چنانکہ می داند خدا پس چون بامداد کردیم
إِذَا رَجُلٌ يَقُوْلُ أَيْنَ فُلَانٌ قَالَ قُلْتُ هٰذَا وَاللّٰهِ
ناگاہ مردے می گفت کجاست فلان گفت آن مرد گفتم اینست سوگند خدا
الَّذِيْ كَانَ مِنِّيْ بِالْأَمْسِ قَالَ فَانْطَلَقْتُ
این بود از من دیروز گفت آن مرد پس
وَأَنَا مُتَخَوِّفٌ فَقَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
در حالیکہ من ترسان بودم پس گفت مرا پیغمبر خدا صلے اللہ

تعالیٰ علیہ وسلم إِنَّكَ وَطِئْتَ بِنَعْلَيْكَ عَلَى رِجْلِي فَأَدْمَاهَا

تعالیٰ علیہ وسلم بتحقیق تو کوفتی از نعل خود بر پای من دیروز

فَأَوْجَعَتْنِي فَنَفَحْتُكَ نَفْحَةً بِالسَّوْطِ فَهَذِهِ

پس دردمند کردی تو مرا پس زدم من ترا زدی از تازیانہ پس این

ثَمَانُونَ نَجْعَةً فَخُذْهَا بِهَا وَعَنِ الزُّهْرِيِّ

ہشتاد عیش اند پس بگیر این را بسبب آن زد و روایت است از زہری

أَنَّ جِبْرِيلَ قَالَ مَا فِي الْأَرْضِ أَهْلُ عَشَرَةِ

کہ ہرآئینہ جبرئیل گفت نیستند بر زمین صاحب دہ

أَبْيَاتٍ إِلَّا قَلَّبْتُهُمْ فَمَا وَجَدْتُ أَحَدًا أَشَدَّ

خانہا مگر آزمودم ایشان را پس نیافتم ہیچ یکے را زیادہ تر

إِنْفَاقًا لِهَذَا الْمَالِ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ

در نفقہ کردن این مال را از پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُمَا الدَّارِمِيُّ فِي أَوَائِلِ سُنَنِهِ

علیہ وسلم روایت کرد این دو حدیث را دارمی در شروع سنن داری

فِي بَابِ سَخَاءِ النَّبِيِّ صلعم وَعَنْ أَبِي إِسْحَقَ

در باب سخاء پیغمبر صلعم و در روایت است از ابی اسحاق

عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ قَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا أَبَا عُمَارَةَ

و در روایت کرد از براء گفت ابو اسحاق کہ گفت مر براء را مردے ای ابا عمارہ

وَلَّيْتُمْ يَوْمَ حُنَيْنٍ قَالَ لَا وَاللهِ مَا وَلَّى النَّبِيُّ

ایا پشت دادید از مقابلہ کفار آن روز واقعہ حنین گفت براء نہ قسم بخدا پشت نداد پیغمبر

باقی بصفحہ ۱۷۶

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلٰكِنْ وَلّٰى سَرِيْعًا عَنِ

النَّاسِ فَلَقِيَهُمْ هَوَازِنُ بِالنَّبْلِ وَالنَّبِيُّ صَلَّى

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى بَغْلَةٍ بَيْضَاءَ وَاَبُوْ سُفْيَانَ

ابْنُ الْحَارِثِ اٰخِذٌ بِلِجَامِهَا وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ اَنَا ابْنُ

عَبْدِ الْمُطَّلِبْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ

كِتَابِ الْجِهَادِ فِيْ بَابِ بَغْلَةِ النَّبِيِّ صلعم وَ

رَوَاهُ مُسْلِمٌ بِمَعْنَاهُ مَعَ زِيَادَةٍ فِيْ كِتَابِ

الْجِهَادِ فِيْ بَابِ غَزْوَةِ حُنَيْنٍ وَفِيْ اٰخِرِ حَدِيْثِهٖ

قَالَ الْبَرَاءُ كُنَّا وَاللّٰهِ اِذَا احْمَرَّ الْبَاْسُ نَتَّقِيْ بِهٖ

وَاَنَّ الشَّيْطَانَ عَرَضَ لِيْ فَشَدَّ عَلَيَّ لِيَقْطَعَ الصَّلٰوةَ عَلَيَّ فَاَمْكَنَنِيَ اللّٰهُ مِنْهُ فَذَعَتُّهُ

وبرآئینہ شیطان عارض شد مرا پس قصد کرد بر من تا ببرد نماز را بر من پس ممکن ساخت مرا خدا از وی پس خواستم

فَاَرَدْتُ اَنْ اَرْبُطَهُ اِلٰى سَارِيَةٍ مِّنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ حَتّٰى تُصْبِحُوْا تَنْظُرُوْنَ اِلَيْهِ كُلُّكُمْ

که ببندم او را بر ستونی از ستونهای مسجد تا صبح کنید همه شما که نگاه کنید بسوی او

فَذَكَرْتُ قَوْلَ اَخِيْ سُلَيْمٰنَ رَبِّ هَبْ لِيْ مُلْكًا لَّا يَنْۢبَغِيْ لِاَحَدٍ مِّنْ بَعْدِيْ فَرَدَدْتُهُ خَاسِئًا

پس یاد کردم قول برادرم سلیمان را که گفت پروردگارا ببخش مرا ملکی که نباشد مر احدی را بعد از من پس برگردانیدم او را

وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ فَاَمْكَنَنِيَ اللّٰهُ مِنْهُ فَاَرَدْتُ اَنْ اَرْبُطَهُ اِلٰى جَنْبِ سَارِيَةٍ مِّنْ سَوَارِي

و در روایتی از مسلم پس ممکن ساخت مرا خدا از وی پس خواستم که ببندم او را بر پهلوی ستونی از ستونهای

الْمَسْجِدِ حَتّٰى تُصْبِحُوْا تَنْظُرُوْنَ اِلَيْهِ كُلُّكُمْ فَذَكَرْتُ قَوْلَ اَخِيْ سُلَيْمٰنَ رَبِّ هَبْ لِيْ مُلْكًا

مسجد تا صبح کنید همه شما که نگاه کنید بسوی او پس یاد کردم قول برادرم سلیمان را که گفت پروردگارا ببخش مرا ملکی

لَّا يَنْۢبَغِيْ لِاَحَدٍ مِّنْ بَعْدِيْ فَرَدَدْتُهُ خَاسِئًا وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ فَاَمْكَنَنِيَ اللّٰهُ مِنْهُ

که نباشد مر احدی را بعد از من پس برگردانیدم او را و در روایتی از مسلم پس ممکن ساخت مرا خدا از وی

فَاَرَدْتُ اَنْ اَرْبُطَهُ اِلٰى سَارِيَةٍ مِّنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ حَتّٰى تُصْبِحُوْا تَنْظُرُوْنَ اِلَيْهِ كُلُّكُمْ

پس خواستم که ببندم او را بر ستونی از ستونهای مسجد تا صبح کنید همه شما که نگاه کنید بسوی او

فَذَكَرْتُ قَوْلَ اَخِيْ سُلَيْمٰنَ رَبِّ هَبْ لِيْ مُلْكًا لَّا يَنْۢبَغِيْ لِاَحَدٍ مِّنْ بَعْدِيْ فَرَدَدْتُهُ خَاسِئًا

پس یاد کردم قول برادرم سلیمان را که گفت پروردگارا ببخش مرا ملکی که نباشد مر احدی را بعد از من پس برگردانیدم او را

وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ فَاَمْكَنَنِيَ اللّٰهُ مِنْهُ فَاَرَدْتُ اَنْ اَرْبُطَهُ اِلٰى سَارِيَةٍ مِّنْ سَوَارِي

و در روایتی از مسلم پس ممکن ساخت مرا خدا از وی پس خواستم که ببندم او را بر

فَقَامَ قَبْلَ اَنْ اَقْضِیَ سُبْحَتِیْ وَلَوْ اَدْرَکْتُہٗ لَرَدَدْتُ

پس استاد پیش از انکہ گزارم نماز خود را واگر یابمش او را باز گردانم

عَلَیْہِ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

بروی کہ تحقیق پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم

لَمْ یَکُنْ یُسَرِّدُ الْحَدِیْثَ کَسَرْدِکُمْ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ

سرد کرد پیاپے می گفت سخن را مانند پیاپے گفتن شما روایت کرد این حدیث را بخاری

فِیْ صَحِیْحِہٖ فِیْ کِتَابِ الْاَنْبِیَآءِ فِیْ بَابِ صِفَۃِ

در صحیح کاری در کتاب الانبیاء در باب صفت

النَّبِیِّ صلعم وَعَنِ الْبَرَآءِ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِیَّ

پیغمبر صلعم در روایت است از براء گفت شنیدم پیغمبر

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَقْرَأُ فِی الْعِشَآءِ بِالتِّیْنِ

صلی اللہ علیہ وسلم را کہ می خواند در نماز خفتن سورۂ والتین

وَالزَّیْتُوْنِ وَمَا سَمِعْتُ اَحَدًا اَحْسَنَ صَوْتًا

والزیتون و نشنیدم بکسی را خوشتر بہ آواز

مِّنْہُ اَوْ قِرَآءَۃً رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ فِیْ صَحِیْحِہٖ فِیْ

از او بخواندن یا در قرأت روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود در

بَابِ الْقِرَآءَۃِ فِی الْعِشَآءِ

باب قرأت در نماز خفتن

اَلْبَابُ الثَّانِیْ عَشَرَ فِیْمَا کَانَ عَلَیْہِ النَّاسُ

باب دوازدہم در بیان حالتی کہ بودند مردم

فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِنَ الضَّلَالَةِ وَفِي بَيَانِ الْوَحْيِ إِلَى

در زمانۂ جاہلیت از گمراہی و در بیان فرود آمدن وحی بسوی

رَسُوْلِ اللّٰهِ صلعم وَبَعْثِهٖ وَكَوْنِهٖ صلعم خَاتَمَ

پیغمبر خدا صلعم و بعثت آنحضرت و بودن آنحضرت صلعم خاتم

النَّبِيِّيْنَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ سُوْرَةِ الْجُمُعَةِ هُوَ

النبیین گفت خدای تعالے در سورہ جمعہ آن خدا

الَّذِيْ بَعَثَ فِي الْأُمِّيّٖنَ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ

آنست کہ فرستاد در ناخواندگان پیغمبرے از جملہ ایشان میخواند بر ایشان بر سولے

اٰيٰتِهٖ وَيُزَكِّيْهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوْا

آیات خدا را و پاک میسازد ایشان را و می آموزد ایشان را قرآن و حکمت و بتحقیق بودند ایشان

مِنْ قَبْلُ لَفِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۙ وَّاٰخَرِيْنَ مِنْهُمْ

پیش ازین در گمراہی ہویدا و نیز مبعوث ساخت آن پیغمبر را در دیگران

لَمَّا يَلْحَقُوْا بِهِمْ ؕ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ذٰلِكَ فَضْلُ

کہ ہنوز نپیوستہ اند با مومنان او ست غالب دانا این فضل

اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ

خدا است میدہد آنرا ہر کرا میخواہد و خدا خداوند فضل عظیم است

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ قَالَ اَنَسٌ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ

روایت است از عبد اللہ کہ گفت گفتند مردم بہ پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَنُؤَاخَذُ

صلے اللہ علیہ وسلم یا رسول اللہ آیا گرفتار خواہیم شد

بِمَا عَمِلْنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ قَالَ اَمَّا مَنْ اَحْسَنَ مِنْكُمْ
فِي الْاِسْلَامِ فَلَا يُؤَاخَذُ بِهَا وَمَنْ اَسَاءَ اُخِذَ
بِعَمَلِهِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالْاِسْلَامِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي
صَحِيْحِهِ فِي كِتَابِ الْاِيْمَانِ فِي بَابِ هَلْ يُؤَاخَذُ
بِاَعْمَالِ الْجَاهِلِيَّةِ وَرَوَاهُ الدَّارِمِيُّ فِي اَوَائِلِ
سُنَنِهٖ مَعَ تَغَيُّرٍ يَسِيْرٍ فِي بَعْضِ الْاَلْفَاظِ وَعَنْ
سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ مِّنْ بَنِي الْحَرِثِ بْنِ اَبِي الْحَرَامِ
مِنْ لَخْمٍ عَنِ الْوَضِيْنِ اَنَّ رَجُلًا اَتَى النَّبِيَّ صَلَّى
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّا كُنَّا
اَهْلَ الْجَاهِلِيَّةِ وَعِبَادَةِ اَوْثَانٍ فَكُنَّا نَقْتُلُ الْاَوْلَادَ

وَكَانَتْ عِنْدِي ابْنَةٌ لِي فَلَمَّا أَجَابَتْ وَكَانَتْ مُسْرُورَةً

دختر مرا نزدم پس چون قابل جواب داد من دختر را و دختر را مسرور کردم

بِدُعَائِي إِذَا دَعَوْتُهَا قَدْ عَوَّدْتُهَا يَوْمًا فَاتَّبَعَتْنِي وَدَرَّتْ

بخواندن من چون می خواندم او را پس خواندم آن دختر را روزے پس پیروی کرد مرا پس گذشتم

حَتَّى أَتَيْتُ بِئْرًا مِنْ أَهْلِي غَيْرَ بَعِيدٍ فَأَخَذْتُهَا

تا آنکہ آمدم نزد چاہے کہ از اہل من دور نبود پس گرفتم

بِيَدِهَا فَرَدَيْتُ بِهَا فِي الْبِئْرِ وَكَانَ آخِرُ عَهْدِي

دست آن دختر پس انداختم او را در چاہ و بود آخر عہد دیدار کردن من

بِهَا أَنْ تَقُولَ يَا أَبَتَاهُ يَا أَبَتَاهُ فَبَكَى رَسُولُ اللَّهِ

آن دختر را آنکہ می گفت آن دختر یا ابتاہ یا ابتاہ پس بگریست پیغمبر خدا

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى وَكَفَ دَمْعُ عَيْنَيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم تا آنکہ چکید اشک چشمہای مبارک آنحضرت

فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ جُلَسَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

پس گفت مر آنحضرت را مردے از ہمنشینان پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْزَنْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

علیہ وسلم اندوہگین کردی پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ كُفَّ فَإِنَّهُ يَسْأَلُ عَمَّا أَهَمَّهُ

علیہ وسلم را پس گفت آنحضرت مر آن ہمنشین را باز ایستا پس ہر آئینہ او سوال می کند از چیزے کہ اہم است مر او را

ثُمَّ قَالَ لَهُ أَعِدْ عَلَيَّ حَدِيثَكَ فَأَعَادَهُ فَبَكَى

پس گفت آنحضرت او را عود کن بر من سخن خود را پس مکرر گفت آن مرد سخن خود را پس

حَتّٰى وَكَفَ الدَّمْعُ مِنْ عَيْنَيْهِ عَلٰى لِحْيَتِهٖ ثُمَّ

تا آنکہ بگیرد اشک از چشمہای مبارک او بر ریش مبارکش پس

قَالَ لَهٗ اِنَّ اللّٰهَ وَضَعَ عَنِ الْجَاهِلِيَّةِ مَا عَمِلُوْا

گفت آنحضرت مر او را بتحقیق خدا موکرد از اہل جاہلیت آنچہ کردہ بودند

فَاسْتَأْنِفْ عَمَلَكَ وَعَنْ مُجَاهِدٍ حَدَّثَنِيْ مَوْلًى

پس از سر بگیر کار خود را و روایت است از مجاہد کہ گفت مرا حدیث کرد

اَنَّ اَهْلَهٗ بَعَثُوْا مَعَهٗ بِقَدَحٍ فِيْهِ زُبْدٌ وَقَالُوْا لَهٗ اِنَّا

کہ مر آنرا اہل من فرستادند با او کاسۂ بزرگ را کہ دران مسکہ و شیر بود بسوی

اٰلِهَتِهِمْ قَالَ فَمَنَعَنِيْ اَنْ اَكُلَ الزُّبْدَ مَخَافَةَ مَا قَالُوْا

معبودان خود گفت پس باز داشت مرا از آنکہ بخورم مسکہ را خوف آن بسبب آن گفت

فَجَاءَ كَلْبٌ فَاَكَلَ الزُّبْدَ وَشَرِبَ اللَّبَنَ ثُمَّ بَالَ

پس آمد سگے پس خورد مسکہ را و نوشید شیر را پس شاشید

عَلَى الصَّنَمِ وَهُوَ اِسَافٌ وَنَائِلَةُ قَالَ هَارُوْنُ

بر بت و آن بت اساف و نائلہ بودند گفت ہارون

كَانَ الرَّجُلُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ اِذَا سَافَرَ حَمَلَ مَعَهٗ

بود مرد در زمان جاہلیت چون بسفر میرفت می برد با خود

اَرْبَعَةَ اَحْجَارٍ ثَلٰثَةً لِقِدْرِهٖ وَالرَّابِعَ يَعْبُدُهٗ فَاِذَا

چہار سنگہا را سہ از آن برای دیگ خود و یک را می پرستید پس چون

كَلَبَهٗ وَيَقْتُلُ وَلَدَهٗ وَعَنْ اَبِي الرَّجَاءِ قَالَ

سگ خود را می کشت و فرزند خود را و روایت است از ابی الرجاء کہ گفت

۱۸۲

كُنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا أَصَبْنَا حَجَرًا أَحْسَنَّا عَبَدْنَاهُ

بودیم در جاہلیت چون می یافتیم سنگے نیکو را می پرستیدیم آنرا

وَإِنْ لَمْ نُصِبْ حَجَرًا جَمَعْنَا كُثْبَةً مِنْ رَمْلٍ ثُمَّ

واگر نمی یافتیم سنگے را گرد می آوردیم اندکے از ریگ پس

جِئْنَا بِالنَّاقَةِ الصَّفِيِّ فَنُفَاجِئُ عَلَيْهَا فَنَحْلُبُهَا عَلَى

می آوردیم ناقہ بسیار شیر را پس میان ہر دو پستان او و ہر کشادہ میکردیم بر سر آن توده را

الْكُثْبَةِ حَتَّى نَرْوِيَهَا ثُمَّ نَعْبُدُ تِلْكَ الْكُثْبَةَ مَا أَقَمْنَا

توده تا آنکہ سیراب می کردیم آن توده را پس می پرستیدیم آن توده را تا آنکہ اقامت می کردیم

بِذَلِكَ الْمَكَانِ رَوَى الدَّارِمِيُّ الْأَحَادِيثَ

در آن مکان روایت کرد دارمی این حدیثہا را

الثَّلَاثَةَ فِي أَوَائِلِ سُنَنِهِ وَقَالَ الصَّفِيُّ الْكَثِيرَةُ

سہ را در اوائل سنن خود و گفت صفی آنست کہ

الْأَلْبَانِ فَنُفَاجِئُ يَعْنِي النَّاقَةَ إِذَا فُرِّجَتْ بَيْنَ رِجْلَيْهَا

شیر دارد و گفتہ میشود میان فنفاجئ یعنی ناقہ را چون کشادہ کردہ شود میان دو پہای آن

لِلْحَلْبِ وَالْفَجُّ الطَّرِيقُ الْوَاسِعُ وَجَمْعُهُ فِجَاجٌ وَ

برای دوشیدن شیر و فج بمعنے راہ کشادہ است و جمع او فجاج است و

قَالَ اللَّهُ فِي سُورَةِ آلِ عِمْرَانَ وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ

گفت اللہ تعالے در سورۂ آل عمران و یاد کن ای محمد چون گرفت خدای تعالے

مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ

عہد پیغمبران را ہر چہ دادم شمارا از کتاب و علم

ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُوْلٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ

پس بیاید شما را پیغمبرے باور دارنده چیزے را که با شماست هر آئینه ایمان آرید

بِهٖ وَلَتَنْصُرُنَّهٗ قَالَ ءَاَقْرَرْتُمْ وَاَخَذْتُمْ عَلٰى ذٰلِكُمْ

بوے و هر آئینه نصرت کنید اورا گفت خدا ایا اقرار کردید و گرفتید بران

اِصْرِىْ قَالُوْٓا اَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوْا وَاَنَا مَعَكُمْ

پیمان مرا گفتند اقرار کردیم گفت خدا یا پس گواه باشید و من باشما

مِّنَ الشّٰهِدِيْنَ ۝ فَمَنْ تَوَلّٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ

از گواهانم پس هر که برگردد بعد ازین عهد پس آن گروه

هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ۝ عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالُوْا

ایشانند سرکشان روایت است از ابی هریره گفت گفتند

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَتٰى وَجَبَتْ

ای پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم در کدام وقت ثابت شد

لَكَ النُّبُوَّةُ قَالَ وَاٰدَمُ بَيْنَ الرُّوْحِ وَالْجَسَدِ

برای تو پیغمبرے فرمود آنحضرت که آدم درمیان روح و بدن بود

رَوَاهُ التِّرْمِذِىُّ فِىْ جَامِعِهٖ فِى الْمَنَاقِبِ فِىْ بَابِ

روایت کرد این حدیث را ترمذی در جامع ترمذی در مناقب در باب

فَضْلِ النَّبِىِّ صلعم وَقَالَ هٰذَا حَدِيْثٌ حَسَنٌ

فضل پیغمبر صلعم و گفت ترمذی این حدیث

صَحِيْحٌ غَرِيْبٌ مِّنْ حَدِيْثِ اَبِىْ هُرَيْرَةَ لَا نَعْرِفُهٗ

صحیح غریب است از حدیث ابی هریره نمی شناسیم آنرا

إِلَّا مِنْ هٰذَا الْوَجْهِ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِي سُوْرَةِ

مگر ازین وجہ و گفت خدای تعالے در سورۂ

النِّسَاءِ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَّ

نساء بدرستیکہ ما وحی فرستادیم بسوی تو ای محمد چنانکہ وحی فرستادیم بسوی نوح و

النَّبِيِّيْنَ مِنْ بَعْدِهٖ ۚ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيْمَ وَإِسْمٰعِيْلَ

پیغمبران بعد از وے و چنانکہ وحی فرستادیم بسوی ابراہیم و اسمعیل

وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيْسٰى وَأَيُّوْبَ

و اسحاق و یعقوب و نبیرگان او و عیسی و ایوب

وَيُوْنُسَ وَهٰرُوْنَ وَسُلَيْمٰنَ ۚ وَآتَيْنَا دَاوٗدَ زَبُوْرًا ۝

و یونس و ہارون و سلیمان و دادیم داؤد را زبور

عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ

روایت است از عائشہ ام المؤمنین رضی اللہ عنہا کہ ہر آئینہ

الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ سَأَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

حارث بن ہشام پرسید - پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ كَيْفَ يَأْتِيْكَ

علیہ وسلم را پس گفت حارث یا رسول اللہ چگونہ می آید ترا

الْوَحْيُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وحی پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

أَحْيَانًا يَأْتِيْنِيْ مِثْلَ صَلْصَلَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ أَشَدُّ

گاہ گاہ می آید وحی مرا مانند آواز جرس و این نوع سخت تر است از قسم دیگر

عَلَيَّ فَيَفْصِمُ عَنِّيْ وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ

وَاَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِيَ الْمَلَكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِيْ فَاَعِيْ

مَا يَقُوْلُ قَالَتْ عَائِشَةُ رض وَلَقَدْ رَاَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ

الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيْدِ الْبَرْدِ فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَاِنَّ

جَبِيْنَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ اَوَّلِ

صَحِيْحِهٖ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ بِمَعْنَاهُ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ

الْفَضَائِلِ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ

اِنَّآ اَرْسَلْنٰكَ بِالْحَقِّ بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا وَّلَا تُسْئَلُ

عَنْ اَصْحٰبِ الْجَحِيْمِ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ سُوْرَةِ

اٰلِ عِمْرٰنَ لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ اِذْ بَعَثَ

باقی بصفحہ ۱۸۷

فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ

در میان ایشان پیغمبرے را از ایشان میخواند بایشان آیات خدا را و پاک میگرداند

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ

و می آموزد ایشان را قرآن و حکمت و بدرستیکه بودند قبل ازین

لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝ وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي سُورَةِ

گمراهی ظاهر و گفت خدای تعالے در سورهٔ

الْمَائِدَةِ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ

مائده ای اهل کتاب بدرستیکه آمد بشما پیغمبر ما بیان می کند

لَكُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُوا مَا جَاءَنَا

برای شما بحالت انقطاع مبعوث شدن پیغمبران تا نگوئید شما که نیامد نزد ما

مِن بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُم بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ

هیچ یکے مژده دهنده و نه ترساننده پس بتحقیق آمد نزد شما خبر خوش دهنده و ترساننده

وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى

و خدا بر هر چیز قادر است و گفت خدای تعالے

فِي سُورَةِ الْفُرْقَانِ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا

در سورهٔ فرقان و نفرستادیم ترا ای محمد مگر مژده دهنده

وَنَذِيرًا ۝ وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي سُورَةِ الْأَحْزَابِ

و ترساننده و گفت خدای تعالے در سورهٔ احزاب

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا

ای پیغمبر بدرستیکه ما فرستادیم ترا گواه و مژده دهنده و ترساننده

وَدَاعِيًا إِلَى اللّٰهِ بِإِذْنِهٖ وَسِرَاجًا مُّنِيْرًا ۝ وَعَنْ

و خواننده بسوی خدا بتوفیق او و چراغ روشن و روایت است از

عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ لَقِيْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ

عطاء بن یسار گفت ملاقات کردم عبد اللہ بن عمرو بن

الْعَاصِ قُلْتُ أَخْبِرْنِيْ عَنْ صِفَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ

عاص را گفتم خبر کن مرا از صفت پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي التَّوْرٰيةِ قَالَ أَجَلْ

صلی اللہ علیہ وسلم در توریت است گفت آرے

وَاللّٰهِ إِنَّهٗ لَمَوْصُوْفٌ فِي التَّوْرٰيةِ بِبَعْضِ صِفَتِهٖ

قسم خدا ہر آئینہ او پیغمبر موصوف است در توریت ببعض صفت

فِي الْقُرْاٰنِ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنٰكَ شَاهِدًا وَّ

در قرآن اے ایشاں ای پیغمبر ہر آئینہ فرستادہ ایم ترا شاہد و

مُبَشِّرًا وَّنَذِيْرًا وَّحِرْزًا لِّلْأُمِّيِّيْنَ أَنْتَ عَبْدِيْ

بشارت دہندہ و ترساندہ و پناہ برای امیین تو بندہ من ہستی

وَرَسُوْلِيْ سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ لَيْسَ بِفَظٍّ وَّلَا غَلِيْظٍ

و پیغمبر من مسمی کردم ترا توکل کنندہ نہ درشت خو و سخت دل

وَّلَا صَخَّابٍ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ

و نہ بلند کنندہ آواز در بازارہا و دفع نمی کند بدی را

السَّيِّئَةَ وَلٰكِنْ يَعْفُوْ وَيَغْفِرُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللّٰهُ

بدی ولیکن عفو میکند و بخشش میکند و ہرگز قبض نخواہد کرد جان او را خدا

حَتّٰى يُقِيْمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَآءَ بِاَنْ يَّقُوْلُوْا لَآ اِلٰهَ

تا وقتیکہ راست کند باو ملت کج را باین طور کہ بگویند کسان نیست بحق معبود جز

اِلَّا اللّٰهُ وَتُفْتَحَ بِهَآ اَعْيُنٌ عُمْيٌ وَّاٰذَانٌ صُمٌّ وَّقُلُوْبٌ

مگر خدا و کشادہ شود بآن چشمہای کور و گوشہای ناشنوا و دلہا

غُلْفٌ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ الْبُيُوْعِ

غلاف روایت کردہ این حدیث را بخاری در صحیح خود در کتاب البیوع

فِيْ بَابِ كَرَاهِيَةِ الصَّخَبِ فِي السُّوْقِ وَقَالَ

در باب کراہت صخب در بازارہا و گفت

اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ سُوْرَةِ السَّبَاءِ وَمَآ اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا

خدای تعالے در سورہ سبا و نہ فرستادیم ترا ای محمد مگر

كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا وَّلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ

فرستادن ترا عامہ برای ہمہ مردمان مژدہ دہندہ و ترساننده ولیکن اکثر مردمان

لَا يَعْلَمُوْنَ ۝ عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ عَنْ رَّسُوْلِ

نمی دانند در روایت است از ابی ہریرہ و او در روایت کرد از پیغمبر

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ وَالَّذِيْ

خدا صلے اللہ علیہ وسلم کہ ہر آئینہ آنحضرت گفت سوگند بخدائیکہ

نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَا يَسْمَعُ بِيْ اَحَدٌ مِّنْ هٰذِهِ

نفس محمد در قدرت اوست نمی شنود مرا ہیچ یکے ازین

الْاُمَّةِ يَهُوْدِيٌّ وَّلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوْتُ

امت از یہودی و نہ نصرانی پستر میرد

وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِيْ اُرْسِلْتُ بِهٖٓ اِلَّا كَانَ مِنْ

در حالیکہ ایماں نہ آورد بچیزیکہ فرستادہ شدم بآں کسے باشد آں شخص از

اَصْحَابِ النَّارِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِي

اصحاب دوزخ روایت کردہ آں حدیث را مسلم در صحیح خود در

كِتَابِ الْاِيْمَانِ فِيْ بَابِ وُجُوْبِ الْاِيْمَانِ

کتاب الایمان در باب وجوب ایمان

بِرِسَالَةِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صلعم اِلٰى جَمِيْعِ النَّاسِ وَ

بر رسالت پیغمبر ما محمد صلعم بسوی تمام مردم و

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ سُوْرَةِ الْاَحْزَابِ مَا كَانَ

گفت خدای تعالے در سورۂ احزاب نیست

اَبَآ اَحَدٍ مِّنْ رِّجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَّسُوْلَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ

پدر ہیچ کے از مردان شما ولیکن پیغمبر خدا و

النَّبِيّٖنَ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا ۝ عَنْ

پیغمبران است و خدا بہر چیز داناست

اَبِيْ هُرَيْرَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَ

از ابی ہریرہ کہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ و

قَالَ اِنَّ مَثَلِيْ وَمَثَلَ الْاَنْبِيَآءِ مِنْ قَبْلِيْ كَمَثَلِ

گفت کہ ہر آئینہ حال من و حال پیغمبران قبل از

رَجُلٍ بَنٰى بَيْتًا فَاَحْسَنَهٗ وَاَجْمَلَهٗ اِلَّا مَوْضِعَ لَبِ

مانند حال کسے کہ ساخت خانہ را پس نیکو ساخت آں خانہ را و خوب زینت کرد آں خانہ را مگر جاے

مِنْ زَاوِيَةٍ فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَتَعَجَّبُونَ
از گوشه پس شروع کردند مردم که گرد بگردی گشتند بآن و تعجب می کردند
لَهُ وَيَقُولُونَ هَلَّا وُضِعَتْ هٰذِهِ اللَّبِنَةُ
او را و می گفتند چرا نهاده شد این خشت
قَالَ فَأَنَا اللَّبِنَةُ وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ
گفت آنحضرت پس من مثل آن خشتم و من تمام کننده پیغمبرانم روایت کرد این حدیث را بخاری
فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ خَاتَمِ
در صحیح خود در کتاب الانبیاء در باب خاتم
النَّبِيِّينَ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ مَعَ تَغَيُّرٍ يَسِيرٍ فِي بَعْضِ
النبیین و روایت کرد این حدیث را مسلم با تغیر اندک در بعض
الْأَلْفَاظِ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ فِي بَابِ
لفظها در صحیح خود در کتاب الفضائل در باب
خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَرَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَعَ تَغَيُّرٍ يَسِيرٍ
خاتم النبیین و روایت کرد این حدیث را ترمذی با تغیر اندک
عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ فِي جَامِعِهِ فِي الْمَنَاقِبِ
از ابی بن کعب در جامع ترمذی در مناقب
الْبَابُ الثَّالِثُ عَشَرَ فِي عَلَامَاتِ النُّبُوَّةِ
باب سیزدهم در علامات نبوت
وَالْمُعْجِزَاتِ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِي سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَقَالَ
و معجزات گفت خدای تعالی در سورهٔ بقره و گفتند

الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ

کسانکہ ہیچ نمی دانند چرا کلام نمی کند ما را خدا یا می آید پیش ما نشانی

كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ

ہمچنیں گفتند کسانکہ بودند پیش از ایشاں مانند قول ایشاں تشابہ کرد مشابہت

قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ۝ عَنْ

دلہای ایشاں ہر آئینہ بیاں کردیم علامات را مر کسانیکہ یقین میکنند روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ گفت فرمود پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

مَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيٌّ إِلَّا أُعْطِيَ مَا مِثْلُهُ آمَنَ عَلَيْهِ

پیش از ہیچ پیغمبرے مگر دادہ شد او را آنچہ مثل آں آنہا را امید آں آنچہ ایمان آورد بر او

الْبَشَرُ وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيتُ وَحْيًا أَوْحَاهُ اللّٰهُ

آدمیان و جز این نیست کہ آں چیز کہ دادہ شدہ ام وحی کہ فرستادہ است

إِلَيَّ فَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

سوی من پس امید دارم ایں کہ باشم زیادہ مر پیغمبراں را از روی پیروی کنندگاں در روز قیامت

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي أَوَّلِ كِتَابٍ

روایت کرد ایں حدیث را بخاری در صحیح خود در شروع کتاب

فَضَائِلِ الْقُرْآنِ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ

فضائل قرآن و روایت کرد ایں حدیث را مسلم در صحیح خود

فِي كِتَابِ الْإِيمَانِ فِي بَابِ وُجُوبِ الْإِيمَانِ

در کتاب الایمان در باب وجوب ایمان

بِرِسَالَتِہٖ نَبِیَّنَا صلعم اِلَی جَمِیْعِ النَّاسِ وَعَنْ قَتَادَۃَ

بہ پیغمبری پیغمبر ما صلعم بسوی تمام مردم و روایت است از قتادہ

عَنْ اَنَسٍ قَالَ اُتِیَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ بِاِنَاءٍ

و از روایت کرد از انس کہ گفت آورد شد نزد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم آوندے

وَھُوَ بِالزَّوْرَاءِ فَوَضَعَ یَدَہٗ فِی الْاِنَاءِ فَجَعَلَ الْمَاءُ

در حالیکہ آنحضرت در زوراء بود پس نہاد آنحضرت دست مبارک خود را در آن آوند پس گشت آب

یَنْبَعُ مِنْ بَیْنِ اَصَابِعِہٖ فَتَوَضَّاَ الْقَوْمُ قَالَ قَتَادَۃُ

کہ بیرون می آمد از میان انگشتان مبارک آنحضرت پس وضو کردند قوم گفت قتادہ

قُلْتُ لِاَنَسٍ کَمْ کُنْتُمْ قَالَ ثَلٰثَمِائَۃٍ اَوْ زُھَاءَ ثَلٰثَمِائَۃٍ

گفتم مر انس را چند آدمیان بودید شما گفت سہ صد آدمیان یا مقدار سہ صد آدمیان

رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ فِیْ صَحِیْحِہٖ فِیْ کِتَابِ الْاَنْبِیَاءِ فِیْ

روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب الانبیاء در

بَابِ عَلَامَاتِ النُّبُوَّۃِ وَرَوَاہُ مُسْلِمٌ مَعَ تَغَیُّرٍ یَسِیْرٍ

باب علامات نبوت و روایت کرد این حدیث را مسلم با تغیر اندک

فِیْ صَحِیْحِہٖ فِیْ اَوَّلِ کِتَابِ الْفَضَائِلِ وَعَنْ

در صحیح مسلم در شروع کتاب الفضائل و روایت است از

جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰہِ قَالَ عَطِشَ النَّاسُ یَوْمَ الْحُدَیْبِیَۃِ

جابر بن عبد اللہ گفت تشنہ شدند مردم روز حدیبیہ

وَالنَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ بَیْنَ یَدَیْہِ رَکْوَۃٌ

و پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پیش وے ابریق چرمین بود

فتوضأ فجهش الناس نحوه فقال ما لكم فقالوا ليس
پس وضو کرد پس شتافتند مردم برای آب پس وی آنحضرت گفت آنحضرت چیست حال شما گفتند
عندنا ماء نتوضأ ولا نشرب إلا ما بين يديك
نزد ما آب نیست که وضو کنیم و نه آبی که بخوریم مگر آبی که پیش تست
فوضع يده في الركوة فجعل الماء يثور بين أصابعه
پس نهاد آنحضرت دست مبارک خود را در رکوه پس گشت آب که جوش میکرد میان انگشتان او
كأمثال العيون فشربنا وتوضأنا قلت كم كنتم
مانند چشمها پس خوردیم آب را و وضو کردیم گفتم چند قدر بودید
قال لو كنا مائة ألف لكفانا كنا خمس عشرة مائة
گفت اگر می بودیم صد هزار تحقیق کفایت کردی ما را بودیم پانزده صد
وعن البراء قال كنا يوم الحديبية أربع عشرة
و از براء است از براء که گفت بودیم روز حدیبیه چهارده
مائة والحديبية بئر فنزحناها حتى لم نترك
صد کس و حدیبیه چاهیست پس کشیدیم آب آن چاه را تا آنکه نگذاشتیم
فيها قطرة فجلس النبي صلى الله عليه وسلم
در آن قطره پس نشست پیغمبر صلی الله علیه وسلم
على شفير البئر فدعا بماء فمضمض ومج في البئر
بر کناره چاه پس طلبید آب را پس مضمضه کرد و بیرون انداخت آن را در چاه
فمكثنا غير بعيد ثم استقينا حتى روينا وروت
پس درنگ کردیم اندک پس نگذشت که سیراب شدیم و سیراب شد

أَوْ صَدَرَتْ رِكَابُنَا وَعَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ كُنَّا
باز گشتند مرکبهای ما و روایت است از عبد الله گفت بودیم ما
نَعُدُّ الْآيَاتِ بَرَكَةً وَأَنْتُمْ تَعُدُّونَهَا تَخْوِيفًا كُنَّا
می شمردیم آیات را سبب برکت و شما می شمارید آن آیات را سبب ترسانیدن بودیم ما
مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ
همراه پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم در سفری
فَقَلَّ الْمَاءُ فَقَالَ اطْلُبُوا فَضْلَةً مِنْ مَاءٍ فَجَاءُوا
پس کم شد آب پس گفت آنحضرت بجوئید زیاده مانده از آب را پس آوردند
بِإِنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ قَلِيلٌ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ ثُمَّ
ظرفی را که در وی کمی آب اندک بود پس در آورد آنحضرت دست مبارک خود را در آن ظرف پس
قَالَ حَيَّ عَلَى الطَّهُورِ الْمُبَارَكِ وَالْبَرَكَةُ مِنَ اللهِ
گفت آنحضرت بیائید بر آب پاک کننده مبارک و برکت از خداست
فَلَقَدْ رَأَيْتُ الْمَاءَ يَنْبَعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِ رَسُولِ اللهِ
پس هر آینه بتحقیق دیدم آب را که بیرون می آمد از میان انگشتان مبارک پیغمبر خدا
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَقَدْ كُنَّا نَسْمَعُ تَسْبِيحَ
صلی الله علیه وسلم و هر آینه بتحقیق می شنیدیم تسبیح
الطَّعَامِ وَهُوَ يُؤْكَلُ رَوَى الْبُخَارِيُّ الْأَحَادِيثَ
طعام را در حالیکه آن خورده میشد روایت کرد بخاری این حدیثها
الثَّلَاثَةَ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ
سه را در صحیح بخاری در کتاب الانبیاء در باب

عَلَامَاتِ النُّبُوَّةِ وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ قَالَ
علامات نبوت و روایت است از سلمہ بن اکوع کہ گفت
خَفَتْ أَزْوَادُ الْقَوْمِ وَأَمْلَقُوا فَأَتَوُا النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ
کم شد توشہای قوم و محتاج گشتند پس آمدند نزد پیغمبر صلے اللہ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَحْرِ إِبِلِهِمْ فَأَذِنَ لَهُمْ فَلَقِيَهُمْ عُمَرُ
علیہ وسلم در وقت کشتن شتران خود پس دستوری داد ایشانرا پیغمبر
فَأَخْبَرُوهُ فَقَالَ مَا بَقَاؤُكُمْ بَعْدَ إِبِلِكُمْ فَدَخَلَ عَلَى
پس خبر دادند حضرت عمر را پس گفت حضرت عمر را چیست سبب بقای شما بعد شتران شما پس درآمد حضرت عمر
النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ
پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت یا رسول اللہ
مَا بَقَاؤُهُمْ بَعْدَ إِبِلِهِمْ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
چیست سبب بقای ایشان بعد شتران ایشان پس گفت پیغمبر صلے اللہ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَادِ فِي النَّاسِ يَأْتُونَ بِفَضْلِ
علیہ وسلم ندا کن در مردم کہ بیارند زیادہ از
أَزْوَادِهِمْ فَبَسَطَ لِذَلِكَ نِطَعًا وَجَعَلُوهُ عَلَى النِّطَعِ
از توشہای خود پس گسترده شد برای آن پوستہا از آدیم و گرد آمدند مردان توشہ بران پوستہا
فَقَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا وَ
پس استاد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس دعا کرد و
بَرَّكَ عَلَيْهِ ثُمَّ دَعَاهُمْ بِأَوْعِيَتِهِمْ فَاحْتَثَى النَّاسُ
برکت خواست آنحضرت بران پس طلبید آنحضرت از مردمان ظرفہای ایشان را پس پر کرد مردم

حَتّٰى فَرَغُوا ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

تا آنکه فارغ شدند پس گفت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ رَوَاهُ

گواهی میدهم اینکه نیست معبود برحق مگر خدا و اینکه من پیغمبر خدایم روایت کرد این

الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ بَابِ الشَّرِكَةِ وَعَنْ جَابِرٍ

بخاری در صحیح بخاری در باب شرکت و روایت است از جابر

اَنَّ اَبَاهُ تُوُفِّيَ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ فَاَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

که پدر او مرد در حالیکه بروی وام بود پس آمدم نزد پیغمبر صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ اِنَّ اَبِيْ تَرَكَ عَلَيْهِ دَيْنًا وَلَيْسَ

علیه وسلم پس گفتم بدرستیکه پدر من گذاشت بر خود وام را و نیست

عِنْدِيْ اِلَّا مَا يُخْرِجُ نَخْلُهٗ وَلَا يَبْلُغُ مَا يُخْرِجُ سِنِيْنَ

نزد من مگر چیزیکه بیرون آرد درخت خرمای من و نمیرسد چیزیکه بیرون آرد آن درخت

مَا عَلَيْهِ فَانْطَلِقْ مَعِيْ لِكَيْ لَا يَفْحَشَ عَلَيَّ الْغُرَمَاءُ

که بروست پس برو همراه من تا فحش نگویند مرا وام خواهان

فَمَشٰى حَوْلَ بَيْدَرٍ مِّنْ بَيَادِرِ التَّمْرِ فَدَعَا ثُمَّ اَخَذَ ثُمَّ

پس رفت آنحضرت گرد خرمنی از خرمنهای تمر پس دعا کرد برکت کرد آنحضرت پس

جَلَسَ عَلَيْهِ فَقَالَ اِئْرَعُوْهُ فَاَوْفَاهُمُ الَّذِيْ لَهُمْ وَ

نشست آنحضرت بران خرمن پس گفت بکشید خرما را پس گزارد آنحضرت تمام حق وام خواهان را و

بَقِيَ مِثْلُ مَا اَعْطَاهُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ

باقی ماند خرما مانند مقداریکه داد آنحضرت بوام خواهان را روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری

فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ عَلَامَاتِ النُّبُوَّةِ وَ

در کتاب الانبیاء در باب علامات نبوت و

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ

روایت است از عبد الرحمن بن ابی بکر کہ گفت بودیم با پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلٰثِيْنَ وَمِائَةً فَقَالَ النَّبِيُّ

صلے اللہ علیہ وسلم بمصد و سی کس پس گفت پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ مَعَ أَحَدٍ مِّنْكُمْ طَعَامٌ

صلے اللہ علیہ وسلم ایا ہست با ہیچ یکے از شما طعام

فَإِذَا مَعَ رَجُلٍ صَاعٌ مِّنْ طَعَامٍ أَوْ نَحْوُهُ فَعُجِنَ

پس ناگاہ با مردے گود یک صاع از طعام یا اندیک صاع پس خمیر کردہ شد

ثُمَّ جَاءَ رَجُلٌ مُّشْرِكٌ مُّشْعَانٌّ طَوِيْلٌ بِغَنَمٍ يَسُوْقُهَا

پس آمد مردے مشرک پراگندہ مو دراز قد ہانکو سپند ایں را گوسپندے

فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْعًا أَمْ عَطِيَّةً

پس گفت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم ایا سیدہی ایں را بطریق بیع یا دہش

أَوْ قَالَ أَمْ هِبَةً قَالَ لَا بَلْ بَيْعٌ فَاشْتَرٰى مِنْهُ شَاةً

یا گفت آنحضرت یا بطریق ہبہ گفت آں مرد نہ بلکہ بیع است پس خرید آنحضرت ازاں مرد گوسپندے را

فَصُنِعَتْ وَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس پختہ کردہ شد آں گوسپند و فرمود پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

لِسَوَادِ الْبَطْنِ أَنْ يُّشْوٰى وَايْمُ اللّٰهِ مَا فِي الثَّلٰثِيْنَ وَالْمِا

در بارہ جگر گوسپند آنکہ بریان کردہ شود و قسم خدا بود ہیچ کسے دراں گروہ صد و سی

۱۹۸

لِأَنَّ قَدْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُ حُرْمَةٌ مِّنْ

اگر بتحقیق قطع کرد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم برای وی پارہ از

سَوَادِ بَطْنِهَا إِنْ كَانَ شَاهِدًا اَعْطَاهَا اِيَّاهُ وَاِنْ

جگر آن گوسپند اگر بود شخصے حاضر داد آنحضرت ازان جگر آنشخص را و اگر نبود

كَانَ غَائِبًا خَبَأَ لَهُ فَجُعِلَ مِنْهَا قَصْعَتَيْنِ فَاَكَلُوا

پنہان داشت آنحضرت برای آن شخص پس پرگردانیدند آنحضرت ازان گوشت دو کاسہا

اَجْمَعُوْنَ وَشَبِعْنَا فَفَضَلَتِ الْقَصْعَتَانِ فَحَمَلْنَاهُ

ہر کس و سیر شدیم پس زیادہ باقی ماند دو کاسہای بزرگ پر از گوشت پس برداشتیم آنرا

عَلَى الْبَعِيْرِ اَوْ كَمَا قَالَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ

بر شتر یا چنانکہ گفت راوی روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری

فِيْ كِتَابِ الْهِبَةِ فِيْ بَابِ قَبُوْلِ الْهَدِيَّةِ مِنَ

در کتاب الہبہ در باب قبول ہدیہ از

الْمُشْرِكِيْنَ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ وَمَعَ تَغَيُّرٍ يَسِيْرٍ فِيْ صَحِيْحِهٖ

مشرکان و روایت کرد این حدیث را مسلم با تغیر اندک در صحیح مسلم

فِيْ بَيَانِ اٰدَابِ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ وَفِيْ بَابِ اِكْرَامِ

در بیان ادب طعام و شراب و در باب تعظیم

الضَّيْفِ وَعَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ اَبُوْ طَلْحَةَ

مہمان و روایت است از انس بن مالک کہ گفت گفت ابو طلحہ

لِاُمِّ سُلَيْمٍ لَقَدْ سَمِعْتُ صَوْتَ رَسُوْلِ اللّٰهِ

مر ام سلیم را بتحقیق شنیدم من آواز پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَعِيفًا أَعْرِفُ فِيهِ الْجُوعَ

صلے اللہ علیہ وسلم را ضعیف می شناسم در آنحضرت گرسنگی را

فَهَلْ عِنْدَكِ مِنْ شَيْءٍ فَقَالَتْ نَعَمْ فَأَخْرَجَتْ

پس آیا ہست نزد تو چیزے پس گفت ام سلیم آرے ہست پس بیرون آورد ام سلیم

أَقْرَاصًا مِنْ شَعِيرٍ ثُمَّ أَخْرَجَتْ خِمَارًا لَهَا فَلَفَّتِ

نانہائے جو از جو پس بیرون آورد ام سلیم خمار خود را پس پیچید

الْخُبْزَ بِبَعْضِهِ ثُمَّ دَسَّتْهُ تَحْتَ يَدِي وَلَاثَتْنِي

نان را ببعض آن خمار پس پوشید آنرا زیر دست من و دستار پیچید مرا

بِبَعْضِهِ ثُمَّ أَرْسَلَتْنِي إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ببعض خمار پس فرستاد مرا نزد پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَذَهَبْتُ بِهِ فَوَجَدْتُ رَسُولَ اللّٰهِ

علیہ وسلم گفت انس پس بردم آن نان را پس یافتم پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ النَّاسُ

صلے اللہ علیہ وسلم را در مسجد و با آنحضرت مردم بودند

فَقُمْتُ عَلَيْهِمْ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پس ایستادم نزد ایشان پس گفت مرا پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْسَلَكَ أَبُو طَلْحَةَ فَقُلْتُ نَعَمْ قَالَ

علیہ وسلم آیا فرستادہ است ترا ابو طلحہ پس گفتم آرے گفت آنحضرت

بِطَعَامٍ فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بطعامے فرستادہ است پس گفتم آرے پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَنْ مَعَهُ قُومُوا فَانْطَلَقُوا وَانْطَلَقْتُ

علیہ وسلم مردم راکہ با آنحضرت بودند برخیزید پس روان شدند آنحضرت واصحاب وے و

بَيْنَ أَيْدِيهِمْ حَتَّى جِئْتُ أَبَا طَلْحَةَ فَأَخْبَرْتُهُ

پیش ایشان تا آنکہ آمدم نزد ابا طلحہ پس خبر کردم اورا

فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ يَا أُمَّ سُلَيْمٍ قَدْ جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ

پس گفت ابو طلحہ یا ام سلیم بتحقیق آمد پیغمبر خدا

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ وَلَيْسَ عِنْدَنَا

صلے اللہ علیہ وسلم با مردم ونیست نزد ما

مَا نُطْعِمُهُمْ فَقَالَتِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَانْطَلَقَ

چیزیکہ بخورانیم ایشان را پس گفت ام سلیم خدا و پیغمبر خدا دانا تراست پس روان شد

أَبُو طَلْحَةَ حَتَّى لَقِيَ رَسُولَ اللَّهِ صلعم فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلعم

ابو طلحہ تا آنکہ ملاقات کرد از پیغمبر خدا صلعم پس پیش آمد پیغمبر خدا صلعم

وَأَبُو طَلْحَةَ مَعَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

در حالیکہ ابو طلحہ با آنحضرت بود پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ هَلُمِّي يَا أُمَّ سُلَيْمٍ مَا عِنْدَكِ فَأَتَتْ بِذَلِكَ

وسلم بیا وبیار یا ام سلیم چیزیکہ نزد تست پس آورد ام سلیم آن

الْخُبْزَ فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

نانہارا پس فرمود در شان آن نانہا پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

فَفُتَّ وَعَصَرَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ عُكَّةً فَأَدَمَتْهُ ثُمَّ قَالَ

پس ریزہ ریزہ کردہ شد وفشرد ام سلیم مکہ یعنے ظرف روغن را پس نان خورش کردانید آنرا

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْهِ مَا شَاءَ اللّٰهُ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم دراں چیزیکہ خواستہ بود خدا

اَنْ يَقُوْلَ ثُمَّ قَالَ ائْذَنْ لِعَشَرَةٍ فَاَذِنَ لَهُمْ فَاَكَلُوْا

آنکہ گوید پس دعا کرد پیغمبر گفت آنحضرت دہ مرد را پس دہ مرد را

حَتّٰى شَبِعُوْا ثُمَّ خَرَجُوْا ثُمَّ قَالَ ائْذَنْ لِعَشَرَةٍ فَاَذِنَ

تا آنکہ سیر شدند پیغمبر بیروں آمد پیغمبر گفت آنحضرت دہ مرد را پس دہ مرد را

لَهُمْ فَاَكَلُوْا حَتّٰى شَبِعُوْا ثُمَّ خَرَجُوْا ثُمَّ قَالَ ائْذَنْ

مرد را پس خوردند تا آنکہ سیر شدند پیغمبر بیروں آمد پیغمبر گفت آنحضرت اذن دہ

لِعَشَرَةٍ فَاَذِنَ لَهُمْ فَاَكَلُوْا حَتّٰى شَبِعُوْا ثُمَّ خَرَجُوْا ثُمَّ

مرد را پس اذن داد مرد را پس خوردند تا آنکہ سیر شدند پیغمبر بیروں آمد پیغمبر

قَالَ ائْذَنْ لِعَشَرَةٍ فَاَكَلَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ وَشَبِعُوْا

گفت آنحضرت اذن دہ مرد را پس خوردند قوم ہمہ و سیر شدند

وَالْقَوْمُ سَبْعُوْنَ اَوْ ثَمَانُوْنَ رَجُلًا وَعَنْ جَابِرٍ

وقوم ہفتاد کس یا ہشتاد کس بودند و در روایت است از جابر

ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ لَمَّا حُفِرَ الْخَنْدَقُ رَاَيْتُ بِالنَّبِيِّ

پسر عبد اللہ گرسنگی دیدہ شد خندق دیدم بہ پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَمْصًا شَدِيْدًا فَانْكَفَاْتُ

صلی اللہ علیہ وسلم گرسنگی شدید را پس برگشتم

اِلٰى امْرَاَتِيْ فَقُلْتُ هَلْ عِنْدَكِ شَيْءٌ فَاِنِّيْ رَاَيْتُ

سوی زن خود پس گفتم آیا ہست نزد تو چیزے پس ہر آئینہ من دیدم

بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُمْصًا شَدِيْدًا

بر پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گرسنگی شدید را

فَخَرَجْتُ إِلَى جِرَابٍ فِيْهِ صَاعٌ مِّنْ شَعِيْرٍ وَلَنَا

پس خارج کردم آن زن سوی من اینانے را کہ در و یک صاع بود از جو و مارا بود

بَهِيْمَةٌ دَاجِنٌ فَذَبَحْتُهَا وَطَحَنَتِ الشَّعِيْرَ فَفَرَغَتْ

بزغالہ در خانہ پروردہ پس ذبح کردم آن بزغالہ را و آرد کرد زن جو را پس فارغ شد زن

إِلَى فَرَاغِيْ وَقَطَّعْتُهَا فِيْ بُرْمَتِهَا ثُمَّ وَلَّيْتُ إِلَى رَسُوْلِ

تا فارغ شدن من و پارہ پارہ کردم آن بزغالہ را در دیگ خود پس برگشتم سوی پیغمبر

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ لَا تَفْضَحْنِيْ بِرَسُوْلِ

خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت زن من رسوا مکنی مرا نزد پیغمبر

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبِمَنْ مَّعَهُ فَجِئْتُهُ فَسَارَرْتُهُ

خدا صلے اللہ علیہ وسلم و نزد کسانیکہ ہمراہ آنحضرت ہستند پس آمدم نزد آنحضرت

فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ ذَبَحْنَا بَهِيْمَةً لَنَا وَطَحَنَتْ

پس گفتم یا رسول اللہ ذبح کردیم بزغالک خود را و آرد کردم

صَاعًا مِّنْ شَعِيْرٍ كَانَ عِنْدَنَا فَتَعَالَ أَنْتَ وَ

یک صاع از جو کہ بود نزد ما پس بیا تو

نَفَرٌ مَّعَكَ فَصَاحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

چند کس ہمراہ تو پس آواز داد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

فَقَالَ يَا أَهْلَ الْخَنْدَقِ إِنَّ جَابِرًا قَدْ صَنَعَ سُوْرًا

پس فرمود ای اہل خندق ہر آئینہ جابر تحقیق طیار کردہ است مہمانے

فحيّ هلا بكم فقال رسول الله صلى الله عليه

پس خوش آمدید پس فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وسلم لا تنزلن برمتكم ولا تخبزن عجينكم حتى

وسلم هرآئینه زیر نیارید دیگ خود را و هرآئینه نپزید

آجئ فجئت وجاء رسول الله صلى الله عليه

من آیم پس آمدم و آمد پیغمبر خدا صلی الله علیه

وسلم يقدم الناس حتى جئت امرأتي فقالت

وسلم در حالیکه پیش می آورد مردم را تا آنکه آمدم نزد زن خود پس گفت مرا زنم

بك وبك فقلت قد فعلت الذي قلت فاخرجت

بگ و بگ یعنی سرزنش کرد پس گفتم بتحقیق کردم چیزیکه تو گفتی پس خارج کردم نزد ما

له عجينا فبسق فيه وبارك ثم عمد الى برمتنا

برای آنحضرت خمیر را پس آب دهن انداخت آنحضرت در آن و دعای برکت کرد پس قصد کرد سوی دیگ ما

فبسق فيه وبارك ثم قال ادع خابزة فلتخبز معي

پس آب دهن انداخت در آن و دعای برکت کرد پس فرمود آنحضرت طلب کن زنانی را که نان پزد با تو پس باید که

واقدح من برمتكم فلا تنزلوها وهم ألف

و بکفگیر گوشت خارج کن از دیگ خود پس زیر نیارید دیگ را و آن کسان هزار بودند

فاقسم بالله لأكلوا حتى تركوه وانحرفوا وإن

پس قسم میخورم بخدا هرآئینه خوردند آن کسان تا آنکه گذاشتند آنرا و برگشتند و هرآئینه

برمتنا لتغط كما هي وإن عجيننا ليخبز كما هو

دیگ ما بتحقیق جوش میکرد مانند آنکه آن دیگ بود و هرآئینه خمیر ما بتحقیق نان پخته می شد چنانکه آن خمیر بود

رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ أَوَّلَهُمَا فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ

روایت کرد ایشان را دو حدیث را بخاری در صحیح بخاری اول را در کتاب الانبیاء

فِي بَابِ عَلَامَاتِ النُّبُوَّةِ وَثَانِيهِمَا فِي كِتَابِ

در باب علامات نبوت و ثانی را در کتاب

الْمَغَازِي فِي بَابِ غَزْوَةِ الْخَنْدَقِ وَرَوَاهُمَا مُسْلِمٌ

المغازی در باب غزوه خندق و روایت این دو حدیث را مسلم

فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْأَشْرِبَةِ فِي بَابِ جَوَازِ اسْتِتْبَاعِ

در صحیح خود در کتاب الاشربة در باب جواز استتباع

الضَّيْفِ الخ وَعَنْ مُجَاهِدٍ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ كَانَ

ضیف الخ و روایت است از مجاهد که هر آئینه ابو هریره رضی

يَقُولُ وَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِنْ كُنْتُ لَأَعْتَمِدُ

می گفت سوگند بخدائیکه نیست معبود برحق مگر او بتحقیق بودم که هر آئینه ملصق میکردم

بِكَبِدِي عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْجُوعِ وَإِنْ كُنْتُ

جگر خود را بر زمین بسبب گرسنگی و هر آئینه بودم

لَأَشُدُّ الْحَجَرَ عَلَى بَطْنِي مِنَ الْجُوعِ وَلَقَدْ قَعَدْتُ

می بستم سنگ را بر شکم خود بسبب گرسنگی و بتحقیق نشستم

وَمَا عَلَى طَرِيقِهِمُ الَّذِي يَخْرُجُونَ مِنْهُ فَمَرَّ أَبُو بَكْرٍ

روزے بر راه ایشان که بیرون می آمدند از ان راه پس گذشت حضرت ابو بکر رضی

سَأَلْتُهُ عَنْ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ مَا سَأَلْتُهُ إِلَّا

پرسیدم او را از آیتے از کتاب خدا نپرسیدم او را مگر

لِيَسْتَسْقِيَنِي فَمَرَّ وَلَمْ يَفْعَلْ ثُمَّ مَرَّ بِي عُمَرُ فَسَأَلْتُهُ عَنِ ابْنِهِ

تا سیر کند مرا پس گذشت حضرت ابوبکر و نہ سیر داد مرا پس گذشت بمن حضرت عمر رضی اللہ عنہ

فَمِنْ كِتَابِ اللّٰهِ مَا سَأَلْتُهُ إِلَّا لِيَسْتَسْقِيَنِي فَمَرَّ وَلَمْ يَفْعَلْ

از کتاب خدا پرسیدم او را مگر تا سیر کند مرا پس گذشت و نہ کرد

ثُمَّ مَرَّ بِي أَبُو الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَبَسَّمَ حِينَ

پس گذشت بمن حضرت ابوالقاسم صلی اللہ علیہ وسلم پس تبسم کرد آنحضرت

رَآنِي وَعَرَفَ مَا فِي نَفْسِي وَمَا فِي وَجْهِي ثُمَّ قَالَ

دید مرا و شناخت آنچہ بود در نفس من و آنچہ بود در روی من پس گفت

أَبَا هِرٍّ فَقُلْتُ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْحَقْ وَمَضَى

ای ابا ہریرہ گفتم لبیک یا رسول اللہ گفت آنحضرت الحق تو بگذشت او

فَاتَّبَعْتُهُ فَدَخَلَ فَاسْتَأْذَنَ فَأَذِنَ لِي فَدَخَلَ

پس پیروی کردم آنحضرت را پس داخل شد آنحضرت پس دستوری خواست پس دستوری داد مرا پس داخل

فَوَجَدَ لَبَنًا فِي قَدَحٍ فَقَالَ مِنْ أَيْنَ هٰذَا اللَّبَنُ

پس یافت شیر را در قدح پس گفت آنحضرت از کجا است این شیر

قَالُوا أَهْدَاهُ لَكَ فُلَانٌ أَوْ فُلَانَةُ قَالَ أَبَا هِرٍّ

گفتند ہدیہ فرستاد این شیر را برای تو فلان یا فلانہ گفت آنحضرت ای ابا ہریرہ

قُلْتُ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْحَقْ إِلَى أَهْلِ

گفتم لبیک یا رسول اللہ گفت آنحضرت برو سوی اہل

الصُّفَّةِ فَادْعُهُمْ لِي قَالَ وَأَهْلُ الصُّفَّةِ أَضْيَافُ

صفہ پس بخوان ایشان را برای من گفت و اہل صفہ

الْإِسْلَامِ لَا يَأْوُونَ عَلَى أَهْلٍ وَّلَا مَالٍ وَّلَا عَلَى أَ

اہل اسلام بودند و بودند کہ پناہ نمی گرفتند باہل و نہ مال و نہ

أَحَدٍ إِذَا أَتَتْهُ صَدَقَةٌ بَعَثَ بِهَا إِلَيْهِمْ وَلَمْ يَتَنَاوَلْ

ہیچ یکے چون می آمد نزد آنحضرت صدقہ می فرستاد آن صدقہ را بسوی ایشان و نمی گرفت

مِنْهَا شَيْئًا وَّإِذَا أَتَتْهُ هَدِيَّةٌ أَرْسَلَ إِلَيْهِمْ وَ

از ان صدقہ چیزے و چون می آمد نزد آنحضرت ہدیہ فرستاد پیغام بسوی ایشان و

أَصَابَ مِنْهَا وَأَشْرَكَهُمْ فِيهَا فَسَاءَنِي ذٰلِكَ

می گرفت از ان ہدیہ و شریک میگردانید ایشان را در ان پس خلاف خواہش نفس معلوم شد مرا این

فَقُلْتُ وَمَا هٰذَا اللَّبَنُ فِي أَهْلِ الصُّفَّةِ كُنْتُ

پس گفتم در نفس خود و چیست این قدر شیر در اہل صفہ بودم

أَحَقَّ أَنْ أُصِيبَ مِنْ هٰذَا اللَّبَنِ شَرْبَةً أَتَقَوَّى

سزاوار تر بانکہ بگیرم ازین شیر یک خوردنی و تواناشوم

بِهَا فَإِذَا جَاءَ أَمَرَنِي فَكُنْتُ أَنَا أُعْطِيهِمْ وَمَا عَسٰى

بخورد ان آں پس چون آمد مرا امر کند اہل صفہ فرمود آنحضرت مرا پس بودم من کہ میدادم ایشان را و چہ عیب بود

أَنْ يَبْلُغَنِي مِنْ هٰذَا اللَّبَنِ وَلَمْ يَكُنْ مِّنْ طَاعَةِ اللّٰهِ

اینکہ برسد مرا ازین شیر و نبود از فرمان خدا

وَطَاعَةِ رَسُولِهِ بُدٌّ فَأَتَيْتُهُمْ فَدَعَوْتُهُمْ فَأَقْبَلُوا

و فرمان رسول خدا چارہ پس آمدم نزد اہل صفہ پس خواندم ایشان را پس آمدند اہل صفہ

فَاسْتَأْذَنُوا فَأَذِنَ لَهُمْ وَأَخَذُوا مَجَالِسَهُمْ مِنَ الْبَيْتِ

پس دستوری خواستند پس دستوری داد آنحضرت مر ایشان را و گرفتند اہل صفہ جای ہا را نشستن خود از خانہ

قَالَ يَا أَبَا هِرٍّ قُلْتُ لَبَّيْكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ

گفت اے ابا ہریرہ گفتم لبیک یا رسول اللہ گفت آنحضرت

خُذْ فَأَعْطِهِمْ فَأَخَذْتُ الْقَدَحَ فَجَعَلْتُ

بگیر پس بدہ ایشان را پس گرفتم قدح را پس شروع کردم

أُعْطِيهِ الرَّجُلَ فَيَشْرَبُ حَتّٰى يَرْوٰى ثُمَّ يَرُدُّ عَلَيَّ

کہ میدادم آن شیر مردے را پس میخورد تا آنکہ سیر شود پس برمیگردانید بر

الْقَدَحَ فَأُعْطِيهِ الْقَدَحَ فَيَشْرَبُ حَتّٰى يَرْوٰى

قدح را پس میدادم مردِ دیگر را قدح پس میخورد تا آنکہ سیر شود

ثُمَّ يَرُدُّ عَلَيَّ الْقَدَحَ حَتّٰى انْتَهَيْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى

پس برمیگردانید بر من قدح را تا آنکہ بنهایت رسیدم بسوی نبی صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ رَوِيَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ فَأَخَذَ

اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ سیر شدند قوم همه پس گرفت آنحضرت

الْقَدَحَ فَوَضَعَهُ عَلٰى يَدِهِ فَنَظَرَ إِلَيَّ فَتَبَسَّمَ

قدح را پس نهاد آن قدح را بر دست مبارک خود پس نگاه کرد بسوی من پس تبسم کرد

فَقَالَ يَا أَبَا هِرٍّ قُلْتُ لَبَّيْكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ

پس گفت آنحضرت ای ابو ہریرہ گفتم لبیک یا رسول اللہ گفت

بَقِيتُ أَنَا وَأَنْتَ قُلْتُ صَدَقْتَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

باقی ماندم من و تو گفتم راست گفتی یا رسول اللہ

قَالَ اقْعُدْ فَاشْرَبْ فَقَعَدْتُ فَشَرِبْتُ فَقَالَ

گفت آنحضرت بنشین پس بخور از شیر را پس نشستم پس خوردم شیر را پس گفت آنحضرت

اشْرَبْ فَشَرِبْتُ فَمَا زَالَ يَقُوْلُ اشْرَبْ حَتّٰى قُلْتُ

بخور پس خوردم پس پیوسته می گفت آنحضرت بخور تا آنکه گفتم

لَا وَالَّذِیْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا اَجِدُ لَهٗ مَسْلَكًا قَالَ

سوگند بذاتیکه فرستاد ترا بحق نمی یابم برای این شیر جای نفوذ گفت آنحضرت

فَاَرِنِیْ فَاَعْطَیْتُهُ الْقَدَحَ فَحَمِدَ اللّٰهَ وَسَمّٰى وَشَرِبَ

پس بده مرا پس دادم آنحضرت را قدح پس ستود خدارا وبسم الله گفت ونوشید

الْفَضْلَةَ رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ فِیْ صَحِیْحِهٖ فِیْ كِتَابِ الرِّقَاقِ

زیادی مانده را روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح بخاری در کتاب الرقاق

فِیْ بَابِ كَیْفَ كَانَ عَیْشُ النَّبِیِّ صلعم وَعَنِ

در باب آنکه چگونه بود عیش پیغمبر صلعم مروایت است از

الْمِقْدَادِ قَالَ اَقْبَلْتُ اَنَا وَصَاحِبَانِ لِیْ وَقَدْ

مقداد که گفت متوجه شدم من و دو یاران من در تحقیق

ذَهَبَتْ اَسْمَاعُنَا وَاَبْصَارُنَا مِنَ الْجَهْدِ فَجَعَلْنَا

گم شد قوت شنوائی و بینائی ما بسبب گرسنگی پس شروع کردیم

نَعْرِضُ اَنْفُسَنَا عَلٰى اَصْحَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى

که پیش میکردیم خودرا بر اصحاب پیغمبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَلَیْسَ اَحَدٌ مِّنْهُمْ یَقْبَلُنَا فَاَتَیْنَا

الله علیه وسلم پس نبود هیچ یکے از ایشان که پذیرد مارا پس آمدیم نزد

النَّبِیَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَانْطَلَقَ بِنَا اِلٰى اَهْلِهٖ

پیغمبر صلے الله علیه وسلم پس برد مارا بسوی اهل خود

۱۲۱۲

فَاِذَا ثَلٰثَةُ اَعْنُزٍ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس ناگاہ سہ بزہا حاضر شدند پس گفت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

اِحْتَلِبُوْا هٰذَا اللَّبَنَ بَيْنَنَا قَالَ فَكُنَّا نَحْتَلِبُ فَيَشْرَبُ

بدوشید این شیر را میان ما گفت مقداد پس بدوشیدیم شیر را پس می نوشید

كُلُّ اِنْسَانٍ مِنَّا نَصِيْبَهُ وَنَرْفَعُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

ہر آدمی از ما نصیب خود را و برمی داشتیم برای پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَصِيْبَهُ قَالَ فَيَجِيْءُ مِنَ اللَّيْلِ فَيُسَلِّمُ

علیہ وسلم نصیب آنحضرت را گفت مقداد پس می آمد آنحضرت بوقت شب پس سلام میکرد

تَسْلِيْمًا لَا يُوْقِظُ نَائِمًا وَيُسْمِعُ الْيَقْظَانَ قَالَ ثُمَّ يَاْتِي

سلام کردنی که بیدار نمی کرد خفتہ را و می شنانید بیدار را گفت مقداد پس می آمد

الْمَسْجِدَ فَيُصَلِّيْ ثُمَّ يَاْتِيْ شَرَابَهُ فَيَشْرَبُ فَاَتَانِي الشَّيْطَانُ

در مسجد پس نماز میگزارد پس می آمد نزد شیر خود پس می خورد آں شیر را پس آمد نزد من شیطان

ذَاتَ لَيْلَةٍ وَقَدْ شَرِبْتُ نَصِيْبِيْ فَقَالَ مُحَمَّدٌ يَاْتِي

شبے درحالیکہ خورده بودم نصیب خود را پس گفت شیطان محمد می آید

الْاَنْصَارَ فَيُحْفُوْنَهُ وَيُصِيْبُ عِنْدَهُمْ مَا بِهِ حَاجَةٌ

نزد انصار پس خدمت می کنند آنحضرت را و می یابد آنحضرت نزد ایشان آنچه آنحضرت را حاجت

اِلٰى هٰذِهِ الْجُرْعَةِ فَاَتَيْتُهَا فَشَرِبْتُهَا فَلَمَّا اَنْ وَغَلَتْ

باین جرعه پس آمدم نزد آن پس خوردم آنرا پس چون داخل شد آں شربت

فِيْ بَطْنِيْ وَعَلِمْتُ اَنَّهُ لَيْسَ اِلَيْهَا سَبِيْلٌ قَالَ نَدِمَنِيْ

در شکم و دانستم که نیست بسوی آں راه گفت مقداد پشیمانی داد مرا

الشيطان فقال ويحك ما صنعت اشربت شرابا

شیطان پس گفت وای ترا است چکردی اما خوردی شیر

محمد صلى الله عليه وسلم فيجيء فلا يجده فيدعو

محمد صلے اللہ علیہ وسلم پس آید آنحضرت پس نیابد آن شیر را پس دعای بد کند

عليك فتهلك فتذهب دنياك وآخرتك وعلي

بر تو پس ہلاک شوی پس برود دنیای تو و آخرت تو و بر من

شملة فإذا وضعتها على قدمي خرج رأسي وإذا

شملہ بود چون می نهادم آنرا بر دو قدمهای خود بیرون می آمد سر من و چون

وضعتها على رأسي خرج قدماي وجعل لا يجيئني

می نهادم آنرا بر سر خود بیرون می آمدند دو قدمهای من و گشت که نمی آمد مرا

النوم وأما صاحباي فناما ولم يصنعا ما صنعت

خواب ولیکن دو یاران من پس خفتند و نه کردند آنچه من کرده ام

قال فجاء النبي صلى الله عليه وسلم فسلم كما كان

گفت مقداد پس آمد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس سلام کرد چنانکه

يسلم ثم أتى المسجد فصلى ثم أتى شرابه فكشف

سلام میکرد پستر آمد در مسجد پس نماز گزارد پستر آمد نزد شیر خود پس برهنه کرد

عنه فلم يجد فيه شيئا فرفع رأسه إلى السماء

روی شیر را پس نیافت در آن چیزے پس برداشت سر مبارک خود را بسوی آسمان

فقلت الآن يدعو علي فأهلك فقال اللهم أطعم

گفتم در این وقت دعا بد میکند بر من پس ہلاک خواهم شد پس گفت آنحضرت ای پروردگار من

مَنْ اَطْعَمَنِیْ وَاسْقِ مَنْ سَقَانِیْ قَالَ فَعَمَدْتُ اِلَی

کسے را کہ خورانید مرا وسیراب کس کسے را کہ سیراب کرد مرا گفت پس قصد کردم پس تہیہ کردم

الشَّمْلَةِ فَشَدَدْتُهَا عَلَیَّ وَاَخَذْتُ الشَّفْرَةَ فَا

شملہ پس بستم آنرا برخود و گرفتم کارد بزرگ را پس رفتم

اِلَی الْاَعْنُزِ اَیُّهَا اَسْمَنُ فَاَذْبَحُهَا لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی

بسوے مادگان بز کہ کدام فربہ تر است پس ذبح کنم آنرا برائے پیغمبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاِذَا هِیَ حَافِلٌ وَاِذَا هُنَّ حُفَّلٌ

اللہ علیہ وسلم پس ناگاہ آن پر شیر بود وناگاہ آن ہمہ پر شیر بودند

كُلُّهُنَّ فَعَمَدْتُ اِلَی اِنَاءٍ لِاٰلِ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

پس آہنگ کردم بسوے آنہ سے کہ برائے آل محمد صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَا كَانُوْا یَطْمَعُوْنَ اَنْ یَحْتَلِبُوْا فِیْهِ قَالَ فَحَلَبْتُ

وسلم بود آنکہ امید داشتند اینکہ دوشند دران آنہ گفت پس دوشیدم

فِیْهِ حَتّٰی عَلَتْهُ رَغْوَةٌ فَجِئْتُ اِلَی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی

دران آنہ تا آنکہ بالا برآمد بہان کف پس آدم بسوے پیغمبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اشْرَبْ یَا شَرِیْبُ شَرِیْبَكَ اللَّیْلَةَ قَالَ

اللہ علیہ وسلم پس گفت آنحضرت ایا خورندہ بخورد مشروب خویش را امشب گفت

قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اشْرَبْ فَشَرِبَ ثُمَّ نَاوَلَنِیْ

گفتم یا رسول اللہ بخور پس خورد پس داد آنحضرت مرا

فَقُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اشْرَبْ فَشَرِبَ ثُمَّ نَاوَلَنِیْ فَلَمَّا

گفتم یا رسول اللہ بخور پس خورد پس داد آنحضرت مرا چون

عَرَفْتُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَدْ رَوِیَ

دانستم اینکہ پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم بتحقیق سیراب شد

وَاَصَبْتُ دَعْوَتَہٗ فَضَحِکْتُ حَتّٰی اُلْقِیْتُ اِلَی

و یافتم دعای آنحضرت را خندیدم تا آنکہ انداختہ شدم بسوے

الْاَرْضِ قَالَ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

زمین گفت مقداد پس گفت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

اِحْدٰی سَوْاٰتِکَ یَا مِقْدَادُ فَقُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ

یکے از بدیہا کردی ای مقداد پس گفتم یا رسول اللہ

کَانَ مِنْ اَمْرِیْ کَذَا وَکَذَا وَفَعَلْتُ کَذَا فَقَالَ

بود از شان من چنین و چنین و کردم چنین پس گفت

النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مَا ھٰذِہٖ اِلَّا رَحْمَۃٌ مِّنَ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم نیست این مگر رحمت از

اللّٰہِ عَزَّ وَجَلَّ اَفَلَا کُنْتَ اٰذَنْتَنِیْ فَنُوْقِظَ صَاحِبَنَا

خدای عز و جل آیا پس آگاہی نمیدادی مرا پس از جواب بیدار کردمے دوباران خود را

فَیُصِیْبَ اَنْ مِنْھَا قَالَ فَقُلْتُ وَالَّذِیْ بَعَثَکَ بِالْحَقِّ

پس یافتندے از آں شیر گفت مقداد پس گفتم سوگند بذاتیکہ فرستادترا بحق

مَا اُبَالِیْ اِذَا اَصَبْتَھَا وَاَصَبْتُھَا مَعَکَ مَنْ اَصَابَھَا

باک نمی دارم چون یافتی تو آنرا و یافتم من آنرا با تو کسے را کہ یافت آنرا

مِنَ النَّاسِ رَوَاہُ مُسْلِمٌ فِیْ صَحِیْحِہٖ فِیْ کِتَابِہٖ

از جملۂ مردم روایت کرد این حدیث را مسلم در صحیح مسلم در کتاب

الاشربة في باب اكرام الضيف وعن انس

الاشربة در باب اکرام مهمان و در روایت است از انس

قال اصاب اهل المدينة قحط على عهد

گفت رسید اهل مدینه قحط در زمان

رسول الله صلى الله عليه وسلم فبينا هو يخطب

پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم پس در آنحال که آنحضرت خطبه میخواند

يوم الجمعة اذ قام رجل فقال يا رسول الله

در روز جمعه ناگاه مردی برخاست پس گفت یا رسول الله

هلكت الكراع وهلكت الشاء فادع الله يسقينا

هلاک شدند اسبان و هلاک شدند گوسپندان پس دعا کن از خدا که سیراب کند ما را

فمد يديه ودعا قال انس وان السماء لمثل

پس دراز کرد هر دو دستهای مبارک را و دعا کرد گفت انس و تحقیق آسمان مانند

الزجاجة فهاجت ريح انشأت سحابا ثم اجتمعن

آبگینه بود پس برانگیخته شد باد پدید آورد ابرها پس جمع شدند

ثم ارسلت السماء عزاليها فخرجنا نخوض الماء حتى

فرو هشته کرد آسمان دهانهای زیرین خود را پس بیرون شدیم در حالیکه در آب می رفتیم تا آنکه

اتينا منازلنا فلم تزل تمطر الى الجمعة الاخرى

آمدیم در سراهای خویش پس همیشه بود یم که باران میداد می شدیم تا جمعه دیگر

فقام اليه ذلك الرجل او غيره فقال يا رسول الله

پس بایستاد بسوی آنحضرت آن مرد سابق یا دیگر پس گفت یا رسول الله

تَهَدَّمَتِ الْبُيُوتُ فَادْعُ اللّٰهَ يَحْبِسْهُ فَتَبَسَّمَ ثُمَّ

ویران شدند خانها پس دعا کن از خدا که باز دارد این باران را پس تبسم کرد آنحضرت پس

قَالَ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا فَنَظَرْتُ إِلَى السَّحَابِ تَصَدَّعُ حَوْلَ

گفت آنحضرت بیارا ن گرد اگرد ما و نه بر ما پس نگاه کردیم بسوے ابر پراگنده شد گرد

الْمَدِينَةِ كَأَنَّهَا إِكْلِيلٌ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

مدینه گویا آن تاج است روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود

فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ عَلَامَاتِ النُّبُوَّةِ

در کتاب الانبیاء در باب علامات النبوة

وَعَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

و روایت است از ابی سلمه که گفت بود پیغمبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ الْهَدِيَّةَ وَلَا يَقْبَلُ الصَّدَقَةَ

اللہ علیہ وسلم میخورد ہدیہ را ونمی پذیرفت صدقہ را ۱۲ منہ

فَأَهْدَتْ لَهُ امْرَأَةٌ مِنْ يَهُودِ خَيْبَرَ شَاةً مَصْلِيَّةً

پس ہدیہ فرستاد برای آنحضرت زنے از یہود خیبر گوسپند بریان کردہ شدہ

فَتَنَاوَلَ مِنْهَا وَتَنَاوَلَ مِنْهَا بِشْرُ بْنُ الْبَرَاءِ ثُمَّ رَفَعَ

پس خورد آنحضرت ازان وخورد ازان بشر بن براء پس باز برداشت

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ هٰذِهِ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم دست مبارک خود را پس گفت آنحضرت بتحقیق این

تُخْبِرُنِي أَنَّهَا مَسْمُومَةٌ فَمَاتَ بِشْرُ بْنُ الْبَرَاءِ فَأَرْسَلَ

خبر داد مرا اینکه بریان آن زہر کردہ شدہ است پس مرد بشر بن براء پس فرستاد

۲۱۵

إِلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا حَمَلَكِ عَلَى مَا
گوید آں زن پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم چیز را کہ کردہ ترا بر
صَنَعْتِ فَقَالَتْ إِنْ كُنْتَ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّكَ شَيْءٌ وَ
کار کہ کردی پس گفت اگر ہستی تو پیغمبر زیان نخواہد کرد ترا چیزے و
إِنْ كُنْتَ مَلِكًا أَرَحْتُ النَّاسَ مِنْكَ فَقَالَ فِي
اگر ہستی تو پادشاہ آسائش دہم مردم را ازتو پس گفت آنحضرت در
مَرَضِهِ مَا زِلْتُ مِنَ الْأُكْلَةِ الَّتِي أَكَلْتُ بِخَيْبَرَ
بیماری خود ہمیشہ بودم کہ می یافتم درد از لقمہ کہ
فَهَذَا أَوَانُ انْقِطَاعِ أَبْهَرِي رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ فِي
پس ایں وقت بریدہ شدن رگ دل است روایت کرد ایں حدیث را دارمی در
أَوَائِلِ سُنَنِهِ فِي بَابِ مَا أَكْرَمَ اللهُ النَّبِيَّ صَلَّى مِنْ
شروع سنن خود در باب آنکہ اکرام کردہ خدا پیغمبر صلعم را از
كَلَامِ الْمَوْتَى وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ النَّبِيَّ
کلام مردے و روایت است از جابر بن عبد اللہ کہ تحقیق پیغمبر
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُومُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَى
صلے اللہ علیہ وسلم بود می ایستاد روز جمعہ بسوے
شَجَرَةٍ أَوْ نَخْلَةٍ فَقَالَتِ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ أَوْ رَجُلٌ
درخت یا خرما پس گفت زنے از انصار یا مردے
يَا رَسُولَ اللهِ أَلَا نَجْعَلُ لَكَ مِنْبَرًا قَالَ إِنْ شِئْتُمْ
یا رسول اللہ آیا نہ سازم برائے تو منبر گفت اگر خواہید

فَجَعَلُوا لَهُ مِنْبَرًا فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ دُفِعَ إِلَى

پس ساختند برای آنحضرت منبر پس چون شد روز جمعه دفع کرده شد آنحضرت بسوی

الْمِنْبَرِ فَصَاحَتِ النَّخْلَةُ صِيَاحَ الصَّبِيِّ ثُمَّ نَزَلَ

منبر پس فریاد کرد آن تنه درخت خرما همچو فریاد کودک پستر فرود آمد

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَمَّهَا إِلَيْهِ فَكَانَتْ أَنِينَ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس ضم کرد او را بسوی خود پس گشت آن تنه درخت

الصَّبِيِّ الَّذِي يُسْكَنُ قَالَ كَانَتْ تَبْكِي عَلَى مَا

پیغمبر کودک که ساکن گردانیده میشود گفت آنحضرت گریه میکرد بر آنچه شنید از

كَانَتْ تَسْمَعُ مِنَ الذِّكْرِ عِنْدَهَا وَعَنْهُ قَالَ

ذکر نزد خود و نیز از جابر روایت است که

ثُمَّ كَانَ الْمَسْجِدُ مَسْقُوفًا عَلَى جُذُوعٍ مِنْ نَخْلٍ

پس بود مسجد مسقوف بر تنهای از درخت خرما

فَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَطَبَ يَقُومُ

پس بود پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم چون خطبه میخواند می ایستاد

إِلَى جِذْعٍ مِنْهَا فَلَمَّا صُنِعَ لَهُ الْمِنْبَرُ فَكَانَ عَلَيْهِ

بسوی تنه از آن تنهای درخت خرما پس چون ساخته شد برای آنحضرت منبر پس بود آنحضرت بر منبر

فَسَمِعْنَا لِذٰلِكَ الْجِذْعِ صَوْتًا كَصَوْتِ الْعِشَارِ

پس شنیدیم از آن تنه آوازی همچو آواز ماده شتر ده ماهه

حَتّٰى جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعَ يَدَهُ

تا آنکه آمد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس نهاد آنحضرت دست

عَلَيْهَا فَسَكَتَ رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ

برد پس ساکن شد آن جذع روایت کرد این دو حدیث را البخاری در صحیح بخاری در کتاب

الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ عَلَامَاتِ النُّبُوَّةِ وَعَنْ صَالِحٍ

الانبیاء در باب علامات نبوت و در روایت است از صالح

ابْنِ حَيَّانَ عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَ

بن حیان او روایت کرد از ابن بریده و او روایت کرد از پدر خود گفت بود

النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَطَبَ قَامَ فَاطَّ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم چون خطبہ بخواند می ایستاد پس دراز میکرد

الْقِيَامَ فَكَانَ يَشُقُّ عَلَيْهِ قِيَامُهُ فَأُتِيَ بِجِذْعِ نَخْلَةٍ

قیام را پس سخت میشد بران آنحضرت قیام پس آورده شد نزد او درخت خرما

فَحُفِرَ لَهُ وَأُقِيمَ إِلَى جَنْبِهِ قَائِمًا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

پس زمین کنده شد برای او و استاده کرده شد بسوی پهلوی او قائم برای پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَطَبَ

وسلم پس بود پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم چون خطبہ بخواند

فَطَالَ الْقِيَامُ عَلَيْهِ اسْتَنَدَ إِلَيْهِ فَأَتَاهُ عَلَيْهِ فَبَصَرَ

پس دراز میشد قیام بر آنحضرت پشتیبانی فرمود آنحضرت بسوی آن جذع پس کبیده میکرد بر وی پس گریست

بِهِ رَجُلٌ كَانَ وَرَدَ الْمَدِينَةَ فَرَآهُ قَائِمًا إِلَى

آنرا مردے که وارد شده بود بمدینه پس دید آنحضرت را استاده بسوے

جَنْبِ ذَلِكَ الْجِذْعِ فَقَالَ لِمَنْ يَلِيهِ مِنَ النَّاسِ

پہلوے آن جذع پس گفت آن مرد نزدیک کسے که روی او بود از مردم

لَوْ اَعْلَمُ اَنَّ مُحَمَّدًا يَحْمِدُنِيْ فِيْ شَيْءٍ يَرْفُقُ بِهٖ لَصَنَعْتُ

اگر دانستے اینکہ محمد صلے اللہ علیہ وسلم خواہد ستائید مرا در چیزیکہ سود دارد آنحضرت را ہر آئینہ ساختے

لَهٗ مَجْلِسًا يَقُوْمُ عَلَيْهِ فَاِنْ شَاءَ جَلَسَ مَا شَاءَ

برای آنحضرت جائی نشستن استادہ شود بر و پس اگر خواہد بنشیند تا وقتیکہ خواہد

وَاِنْ شَاءَ قَامَ فَبَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واگر خواہد باستد پس رسید این خبر پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَقَالَ ائْتُوْنِيْ بِهٖ فَاَتَوْهُ بِهٖ فَاَمَرَ اَنْ يَّصْنَعَ

وسلم را پس گفت آنحضرت بیارید آنشخص را پس آوردند او را نزد آنحضرت او را پس فرمود آنحضرت آنکہ

لَهٗ هٰذِهِ الْمَرَاقِيَ الثَّلٰثَ اَوِ الْاَرْبَعَ هِيَ الْاٰنَ فِيْ

برای آنحضرت این زینہای سہ یا چہار را آنکہ ہست وقت در

مِنْبَرِ الْمَدِيْنَةِ فَوَجَدَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

منبر مدینہ است پس یافت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

فِيْ ذٰلِكَ رَاحَةً فَلَمَّا فَارَقَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

درین آسایش پس چون جدا شد پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ الْجِذْعُ وَعَمَدَ اِلٰى هٰذِهِ الَّتِيْ صُنِعَتْ لَهٗ

وسلم از جذع و آہنگ کرد سوی این چیز یکہ ساختہ شد برای آنحضرت

جَزَعَ الْجِذْعُ فَحَنَّ كَمَا تَحِنُّ النَّاقَةُ حِيْنَ فَارَقَهٗ

ناشکیبائی کرد جذع پس نالہ کرد چنانکہ نالہ میکند مادہ شتر وقتیکہ جدا شد از آن جذع

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَزَعَمَ ابْنُ بُرَيْدَةَ اَنَّ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس اعتقاد کرد ابن بریدہ از

ق ۲۱۹

ق در نسخہ ای از مشارق و اصل

ق در اصل ترجمہ ایں عبارت قال اللہ تعالیٰ

ق در نسخہ صحیح ابن عساکر عن عثمان ابن

ق در نسخہ ابن السکن و در نسخہ حسین الحداد

ق در نسخہ عبد الرزاق و در نسخہ ابن

ق بکاء الرسول علیہ الصلوٰۃ والسلام

ق علی منابر الانبیاء علیہم الصلوٰۃ والسلام

ق ہذا الاستثناء منقطع

ق در نسخہ ابن السکن

ق در نسخہ حسین الحداد و در نسخہ

ق در نسخہ ابن السکن

ق در نسخہ ابن السکن

ق در نسخہ ابن السکن

أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ سَمِعَ
پدر خود آنکہ پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم چون شنید
حَنِينَ الْجِذْعِ رَجَعَ إِلَيْهِ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ وَقَالَ
نالۂ حذع را بازگشت سوی او چون پس ساد دست مبارک خود را بر وے گفت
اخْتَرْ أَنْ أُغْرِسَكَ فِي الْمَكَانِ الَّذِي كُنْتَ فِيهِ
بر گزین آنکہ نشانم ترا در جائیکہ بودی تو در اول
فَتَكُونَ كَمَا كُنْتَ وَإِنْ شِئْتَ أَنْ أُغْرِسَكَ فِي الْجَنَّةِ
پس باشی چنانکہ بودی و اگر خواہی آنکہ نشانم ترا در جنت
فَتَشْرَبَ مِنْ أَنْهَارِهَا وَعُيُونِهَا فَيَحْسُنَ نَبْتُكَ وَ
پس نوشی از جویہائے حسب وچشمہای آں پس نکو شود رستن تو و
يَتِمَّ وَيَأْكُلَ أَوْلِيَاءُ اللهِ مِنْ ثَمَرَتِكَ وَنَخْلِكَ فَعَلْتَ
تمام گردی پس خورند دوستان خدا از میوہ تو و نخل تو کنم
فَرَضِيَ أَنَّهُ سَمِعَ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
پس اعتقاد کرد روای حدیث آنکہ او شنید از پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم
وَهُوَ يَقُولُ لَهُ نَعَمْ قَدْ فَعَلْتُ مَرَّتَيْنِ فَسَأَلَ النَّبِيَّ
و حالانکہ او میگفت مر ای را بلے آرے تحقیق کردم دو بار پس پرسید پیغمبر
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اخْتَارَ أَنْ أُغْرِسَهُ
صلے اللہ علیہ وسلم را پس گفت آنحضرت اختیار کرد آنکہ می نشانم اورا
فِي الْجَنَّةِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ
در جنت و در روایت است از ابن عباس کہ پیغمبر صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْطُبُ إِلَى جِذْعٍ قَبْلَ أَنْ يُتَّخَذَ الْمِنْبَرُ

خطبه میخواند بسوی پهلوی تنه درخت خرما پیش از آنکه اتخاذ کرده شود منبر را

فَلَمَّا اتَّخَذَ الْمِنْبَرَ وَتَحَوَّلَ إِلَيْهِ حَنَّ الْجِذْعُ فَأَتَاهُ

پس چون اتخاذ کرده شد منبر را و برگشت بسوی او ناله کرد جذع پس آمد نزد او

فَمَسَحَ وَقَالَ لَوْ لَمْ أَحْضُنْهُ لَحَنَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

پس ساکن شد جذع و گفت آنحضرت اگر در کنار نگرفتمی او را هرآئینه ناله کردی تا روز قیامت

وَفِي رِوَايَةِ الطُّفَيْلِ بْنِ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ عَنْ أَبِيهِ

در روایت طفیل بن ابی بن کعب از پدر اوست

فَلَمَّا جَاءَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرِيدُ

پس چون آمد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم درحالیکہ ارادہ میکرد

الْمِنْبَرَ مَرَّ عَلَيْهِ فَلَمَّا جَاوَزَهُ خَارَ الْجِذْعُ حَتَّى تَصَدَّعَ وَ

منبر را گذشت از تر و آن جذع پس چون درگذشت از آن مانند بانگ گاو بانگ کرد و جذع تا آنکه پراگنده شد جذع

انْشَقَّ فَرَجَعَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

شگافته شد پس بازگشت بسوی آن پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

فَمَسَحَهُ بِيَدِهِ حَتَّى سَكَنَ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الْمِنْبَرِ قَالَ فَكَانَ

پس مسح کرد او را آنحضرت بدست مبارک خود تا آنکہ ساکن شد جذع پس بازگشت آنحضرت بسوی منبر گفت راوی

إِذَا صَلَّى صَلَّى إِلَيْهِ فَلَمَّا هُدِمَ الْمَسْجِدُ أَخَذَ ذَلِكَ

چون میگذارد نماز را میگزارد رو بسوی آن پس چون منہدم شد مسجد گرفت آن

الْجِذْعَ أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ فَلَمْ يَزَلْ عِنْدَهُ حَتَّى بَلِيَ

جذع را ابی بن کعب پس همیشه بود آن جذع نزد وی تا آنکه کهنه شد

فَاَكَلَتْهُ الْاَرَضَةُ وَعَادَ رُفَاتًا وَعَنْ اَبِي الْوَدَّاكِ

پس خورد او را کرمک پوسیده شد و گردید ریزه ریزه الحدیث است از ابی الوداک

عَنْ اَبِي سَعِيْدٍ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و او روایت کرده از ابی سعید رضی اللہ عنہ گفت بود پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ اِلٰى لِزْقِ جِذْعٍ فَاَتَاهُ رَجُلٌ

علیہ وسلم خطبہ میخواند بسوی ہلوی تنہ درخت خرما پس آمد نزد آنحضرت مردے

رُوْمِيٌّ فَقَالَ اَصْنَعُ لَكَ مِنْبَرًا تَخْطُبُ عَلَيْهِ فَصَنَعَ لَهٗ

رومی پس گفت آیا سازم برای تو منبر خطبہ بخوانی بر وے پس ساخت برای آنحضرت

مِنْبَرًا هٰذَا الَّذِيْ تَرَوْنَ قَالَ فَلَمَّا قَامَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ

منبر اینکہ می بینید گفت ابو اسید پس چون استاد بر وے پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ حَنَّ الْجِذْعُ حَنِيْنَ

صلے اللہ علیہ وسلم در حالیکہ خطبہ میخواند ناله کرد جذع

النَّاقَةِ اِلٰى وَلَدِهَا فَنَزَلَ اِلَيْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ماده شتر بسوی بچہ خود پس فرود آمد بسوی آن جذع پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَمَّهُ اِلَيْهِ فَسَكَنَ فَاَمَرَ بِهٖ اَنْ يُّحْفَرَ لَهٗ

علیہ وسلم پس ضم کرد او را بسوی خود پس ساکن شد پس فرمود آنحضرت بآنکہ جذع کہنہ شدہ دفن کردہ شود زیر آں

وَيُدْفَنَ وَفِيْ رِوَايَةِ اِسْحٰقَ بْنِ اَبِيْ طَلْحَةَ عَنْ اَنَسٍ

و دفن کردہ شود و در روایت اسحاق بن ابی طلحہ است از انس

ابْنِ مَالِكٍ فَلَمَّا قَعَدَ نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن مالک پس چون نشست پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

عَلٰى ذٰلِكَ الْمِنْبَرِ خَارَ الْجِذْعُ كَخُوَارِ الثَّوْرِ حَتّٰى ارْتَجَّ

بر آن منبر آنگ کرد جذع مانند بانگ گاؤ تا آنکہ لرزید

الْمَسْجِدُ حُزْنًا عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مسجد بسبب اندوہ بر پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

فَنَزَلَ اِلَيْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ

پس فرود آمد بسوی آن جذع پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم از

الْمِنْبَرِ فَالْتَزَمَهٗ وَهُوَ يَخُوْرُ فَلَمَّا الْتَزَمَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ

منبر پس ضم کرد آنحضرت جذع را در حالیکہ جذع بانگ می کرد مانند بانگ گاؤ پس چون ضم کرد او را پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَكَنَ ثُمَّ قَالَ اَمَا وَالَّذِيْ نَفْسُ

صلے اللہ علیہ وسلم ساکن شد جذع پس گفت آنحضرت آگاہ باش سوگند بذاتیکہ نفس

مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَوْ لَمْ اَلْتَزِمْهُ لَمَا زَالَ هٰكَذَا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ

محمد در دست قدرت اوست اگر ضم نکردے او را ہر آئینہ ہمیشہ بودے ہمین طور تا روز قیامت

حُزْنًا عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَمَرَ بِهٖ

بسبب اندوہ بر پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس فرمود بحق جذع

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدُفِنَ رَوَاهُ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس دفن کردہ شد روایت کرد

الدَّارِمِيُّ الْاَحَادِيْثَ الْاَرْبَعَةَ فِيْ اَوَائِلِ سُنَنِهٖ فِيْ

دارمی ایں حدیثہا ہے چہارگانہ را در شروع سنن دارمی در

بَابِ مَا اَكْرَمَ النَّبِيُّ صلعم بِحَنِيْنِ الْمِنْبَرِ وَقَالَ اللّٰهُ

باب انکہ گرامی کردہ شد پیغمبر صلعم بحنین منبر و گفت خدائے

تعالیٰ فی سورۃ القمر اقتربت الساعۃ وانشق القمر ۝
تعالیٰ در سورۂ قمر نزدیک شد قیامت و شگافته شد ماه
وان یروا ایۃ یعرضوا ویقولوا سحر مستمر ۝ و
واگر ببینند کافران نشانه اعراض کنند و گویند جادویست دائم
کذبوا واتبعوا اھواءھم وکل امر مستقر ۝ عن
تکذیب کردند و پیروی کردند آرزوهای خود را و هر
کار قرار گرفته است در وقت خود و روایت
ابن مسعود قال انشق القمر علی عھد رسول اللہ
ابن مسعود گفت شق شد ماه در زمانه رسول الله
صلی اللہ علیہ وسلم فرقتین فرقۃ فوق الجبل
صلے الله علیه وسلم دو حصه یک پاره بر
وفرقۃ دونہ فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
و دیگر زیر آن کوه پس فرمود پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم
اشھدوا وعن ابی معمر عن عبد اللہ قال انشق
گواه شوید و در روایت است از ابی معمر و او در روایت کرد از عبد الله که گفت بشگافت
القمر ونحن مع النبی صلی اللہ علیہ وسلم فصار
ماه ما با پیغمبر صلے الله علیه وسلم بودیم پس گردید
فرقتین فقال لنا اشھدوا وعن قتادۃ عن
دو پاره پس فرمود ما را گواه شوید و در روایت است از قتاده از
انس قال سال اھل مکۃ ان یریھم ایۃ فاراھم
انس گفت سوال کردند اهل مکه آنکه بنماید ایشان را آیتی پس نمود ایشان را

الْاِنْشِقَاقِ الْقَمَرِ رَوَى الْبُخَارِيُّ الْاَحَادِيْثَ الثَّلٰثَةَ

شگافتہ شدن ماہ روایت کرد بخاری این سہ حدیث را

فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ التَّفْسِيْرِ فِيْ تَفْسِيْرِ سُوْرَةِ

در صحیح بخاری در کتاب التفسیر در تفسیر سورہ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَرَوَاهَا مُسْلِمٌ مَعَ تَغَايُرٍ يَسِيْرٍ

اقتربت الساعۃ و روایت کرد ابن سہ حدیث را مسلم با تغیر اندک

فِيْ بَعْضِ الْاَلْفَاظِ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ التَّوْبَةِ

در بعض الفاظ در صحیح مسلم در کتاب التوبۃ

فِيْ بَابِ انْشِقَاقِ الْقَمَرِ وَفِيْ رِوَايَةِ قَتَادَةَ عَنْ اَنَسٍ

در باب انشقاق قمر و در روایت قتادہ از انس است کہ

عِنْدَ مُسْلِمٍ فَاَرَاهُمْ انْشِقَاقَ الْقَمَرِ مَرَّتَيْنِ

نزد مسلم پس نمود ایشانرا شگافتہ شدن ماہ دو بار

اَلْبَابُ الرَّابِعُ عَشَرَ فِي الْمِعْرَاجِ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى

باب چہاردہم در بیان معراج گفت اللہ تعالیٰ

فِيْ اَوَّلِ سُوْرَةِ بَنِيْ اِسْرَآئِيْلَ سُبْحٰنَ الَّذِيْ

در شروع سورۂ بنی اسرائیل پاکی آن ذات راست

اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى

کہ ببرد بندۂ خود را شبے از مسجد حرام بسوے

الْمَسْجِدِ الْاَقْصَى الَّذِيْ بٰرَكْنَا حَوْلَهٗ لِنُرِيَهٗ

مسجد اقصے آن مسجد کہ برکت نہادیم گرداگرد او تا بنمایم اورا

مِنْ اٰيٰتِنَا اِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ ۝ وَقَالَ اللّٰهُ

بعض نشانهای خود بدرستیکه خداست شنوا بینا و گفت خدای

تَعَالٰى فِي الرُّكُوْعِ السَّادِسِ مِنَ السُّوْرَةِ الْمَذْكُوْرَةِ

تعالی در رکوع ششم از سوره مذکور

وَاِذْ قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِ ۭ وَمَا جَعَلْنَا

و یاد کن چون گفتیم ترا بدرستیکه پروردگار تو در گرفته است مردم را یعنی در قبضه قدرت اوست پس ایمن مباش و نگردان

الرُّءْيَا الَّتِيْٓ اَرَيْنٰكَ اِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ

خواب را که نمودیم تو را مگر آزمایش مردمان را و درخت را نیز

الْمَلْعُوْنَةَ فِي الْقُرْاٰنِ ۭ وَنُخَوِّفُهُمْ ۙ فَمَا يَزِيْدُهُمْ اِلَّا

که لعنت کرده شده است در قرآن و می ترسانیم ایشان را پس نمی افزاید ایشان را مگر

طُغْيَانًا كَبِيْرًا ۝ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِيْ قَوْلِهٖ

سرکشی بزرگ را و روایت است از ابن عباس در تفسیر کلام پاک خدای

تَعَالٰى وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِيْٓ اَرَيْنٰكَ اِلَّا فِتْنَةً

تعالی و نگردانیدیم خواب را که نمودیم تو را مگر

لِّلنَّاسِ قَالَ هِيَ رُؤْيَا عَيْنٍ اُرِيَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ

مردمان را گفت ابن عباس این نمودن چشم است که نموده شد پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ اُسْرِيَ بِهٖٓ اِلٰى بَيْتِ

صلی اللہ علیہ وسلم شبی که برده شد آنحضرت بسوی بیت

الْمَقْدِسِ قَالَ وَالشَّجَرَةُ الْمَلْعُوْنَةُ فِي الْقُرْاٰنِ قَالَ

المقدس گفت و درخت لعنت کرده شده در قرآن گفت

هِيَ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

آن درخت درخت زقوم است روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود

فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ الْمِعْرَاجِ وَرَوَاهُ

در کتاب الانبیاء در باب معراج و روایت کرد

التِّرْمِذِيُّ فِي جَامِعِهِ فِي تَفْسِيرِ سُورَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ

ترمذی در جامع ترمذی در تفسیر سورہ بنی اسرائیل

وَقَالَ هٰذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ وَعَنْ

و گفت ترمذی این حدیث حسن صحیح است و روایت است از

أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ

انس کہ پیغمبر نزد پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم آورد

بِالْبُرَاقِ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ مُلْجَمًا مُسْرَجًا فَاسْتَصْعَبَ

براق در شب اسرا لگام کردہ شدہ زین بستہ پس سرکشی کرد براق

عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ جِبْرَئِيلُ أَبِمُحَمَّدٍ تَفْعَلُ هٰذَا

از آنحضرت پس گفت مر براق را جبرئیل آیا بمحمد می کنی این سرکشی

فَمَا رَكِبَكَ أَحَدٌ أَكْرَمَ عَلَى اللّٰهِ مِنْهُ قَالَ

پس سوار نشدہ است ترا ہیچ یکے بزرگتر نزد خدا از آنحضرت گفت

فَارْفَضَّ عَرَقًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي جَامِعِهِ

پس ریخت براق خوی را روایت کرد این حدیث را ترمذی در جامع ترمذی

فِي تَفْسِيرِ السُّورَةِ الْمَذْكُورَةِ وَقَالَ هٰذَا

در تفسیر سورہ مذکورہ و گفت ترمذی این

حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ وَلَا نَعْرِفُهُ إِلَّا مِنْ

حدیث حسن غریب است و ما نمی شناسیم آنرا مگر از

حَدِيثِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ وَعَنْ قَتَادَةَ عَنْ

حدیث عبد الرزاق و او روایت است از قتادہ و او روایت کرد از

أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ صَعْصَعَةَ

انس بن مالک و او روایت کرد از مالک بن صعصعہ

أَنَّ نَبِيَّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَهُمْ

کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم حدیث بیان کرد ہم صحابہ را

عَنْ لَيْلَةِ أُسْرِيَ بِهِ بَيْنَمَا أَنَا فِي الْحَطِيمِ وَرُبَّمَا

از احوال شبے کہ بوقت شب بردہ شد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم تا آنکہ بودم در حطیم و گفتہ میشود

قَالَ فِي الْحِجْرِ مُضْطَجِعًا إِذْ أَتَانِي آتٍ فَقَدَّ قَالَ وَ

گفت در حجر درحالیکہ خوابیدہ بودم ناگاہ آمد نزد من آمدنی پس بشکافت گفت قتادہ و

سَمِعْتُهُ يَقُولُ فَشَقَّ مَا بَيْنَ هَذِهِ إِلَى هَذِهِ

شنیدم انس را کہ می گفت پس بشکافت چیزے کہ میان این تا

فَقُلْتُ لِلْجَارُودِ وَهُوَ إِلَى جَنْبِي مَا يَعْنِي بِهِ

پس گفتم بہ جارود و آن جارود از بصریان پہلوی من است چہ چیز را اراده میکند انس بدین قول

قَالَ مِنْ ثُغْرَةِ نَحْرِهِ إِلَى شِعْرَتِهِ وَسَمِعْتُهُ

گفت جارود از بالای سینہ آنحضرت تا زیر ناف وی و شنیدم انس را

يَقُولُ مِنْ قَصِّهِ إِلَى شِعْرَتِهِ فَاسْتَخْرَجَ قَلْبِي

کہ میگفت از قص تا شعرۃ پس بیرون آورد دل را

ثُمَّ أُتِيتُ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُمْلُوءَةٍ إِيمَانًا
پس آورده شدم نزدمن طشتی از زر پر کرده شده بایمان

فَغُسِلَ قَلْبِي ثُمَّ حُشِيَ ثُمَّ أُعِيدَ ثُمَّ أُتِيتُ
پس شسته شد دل من پس پر کرده شد ایمان پس باز نهاده شد بجای خود پس آورده شدم

بِدَابَّةٍ دُونَ الْبَغْلِ وَفَوْقَ الْحِمَارِ أَبْيَضَ
نزد مرکبی در قامت پایان استر و بالای خر سفید

فَقَالَ لَهُ الْجَارُودُ هُوَ الْبُرَاقُ يَا أَبَا حَمْزَةَ
پس گفت مر انس را جارود ایا آن مرکب براق بود یا ابا حمزه

قَالَ أَنَسٌ نَعَمْ يَضَعُ خَطْوَهُ عِنْدَ أَقْصَى طَرْفِهِ
گفت انس آرے می نهاد آن براق گام خود را نزد نهایت منتهاے بصر خود

فَحُمِلْتُ عَلَيْهِ فَانْطَلَقَ بِي جِبْرَئِيلُ حَتَّى أَتَى
پس سوار کرده شدم من بروی پس برفت با من جبرئیل تا آنکه آمد

السَّمَاءَ الدُّنْيَا فَاسْتَفْتَحَ فَقِيلَ مَنْ هٰذَا قَالَ
بآسمان فرود نزد پس طلب کرد جبرئیل کشادن در آسمان را پس گفته شد کیست این گفت

جِبْرَئِيلُ قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ قِيلَ
جبرئیل گفته شد و کیست همراه تو گفت محمد است گفته شد ایا

وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ فَنِعْمَ
و تحقیق که فرستاده شده است بسوی او آنحضرت گفت جبرئیل آرے گفته شد مرحبا به پس خوش

الْمَجِيءُ جَاءَ فَفَتَحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ فَإِذَا فِيهَا آدَمُ
آمدنی است آمد پس کشاده شد پس چون رسیدم پس ناگاه درآن آسمان آدم بود

فَقَالَ هٰذَا اَبُوْكَ اٰدَمُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ

پس گفت جبرئیل این پدرت آدم پس سلام کن بروی پس سلام دادم

عَلَيْهِ فَرَدَّ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْاِبْنِ الصَّالِحِ

بر آدم علیہ السلام پس جواب سلام داد پس گفت آدم علیہ السلام مرحبا پسر

وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ ثُمَّ صَعِدَ حَتّٰى اَتَى السَّمَآءَ الثَّانِيَةَ

و پیغمبر صالح پس بالا رفت جبرئیل تا آنکہ آمد آسمان دوم

فَاسْتَفْتَحَ قِيْلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرِيْلُ قِيْلَ وَ

پس طلب کرد جبرئیل کشادن در را گفتہ شد کیست این گفت جبرئیل گفتہ شد و

مَنْ مَّعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ قِيْلَ وَقَدْ اُرْسِلَ اِلَيْهِ

کیست با تو گفت جبرئیل محمد است گفتہ شد او را و تحقیق کہ فرستادہ شد بسوی وے

قَالَ نَعَمْ قِيْلَ مَرْحَبًا بِهٖ فَنِعْمَ الْمَجِيْءُ جَآءَ فَفَتَحَ

گفت آری گفتہ شد مرحبا بہ پس خوش آمدنی است آمدہ پس کشادہ شد

فَلَمَّا خَلَصْتُ اِذَا يَحْيٰى وَعِيْسٰى وَهُمَا ابْنَا الْخَالَةِ

پس چون رسیدم آسمان دوم ناگاہ یحییٰ و عیسیٰ علیہما السلام پسران خالہ بودند

قَالَ هٰذَا يَحْيٰى وَعِيْسٰى فَسَلِّمْ عَلَيْهِمَا فَسَلَّمْتُ

گفت جبرئیل این یحییٰ است و این عیسیٰ پس سلام کن بر ایشان پس سلام دادم

فَرَدَّا ثُمَّ قَالَا مَرْحَبًا بِالْاَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ

پس جواب سلام دادند پس گفتند یحییٰ و عیسیٰ مرحبا برادر صالح و پیغمبر صالح

ثُمَّ صَعِدَ بِيْ اِلَى السَّمَآءِ الثَّالِثَةِ فَاسْتَفْتَحَ قِيْلَ

پس بالا برد مرا بسوی آسمان سوم پس طلب کرد جبرئیل کشادن در آسمان را گفتہ

مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرَئِيْلُ قِيْلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ
گفت این کیست گفت جبرئیل گفته شد و کیست باتو گفت جبرئیل
مُحَمَّدٌ قِيْلَ وَقَدْ اُرْسِلَ اِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيْلَ فَمَرْحَبًا
محمد است گفته شد و آیا بتحقیق کسے فرستاده شد بسوی او گفت جبرئیل آرے گفته شد پس
بِهٖ فَنِعْمَ الْمَجِيْءُ جَاءَ فَفَتَحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ اِذَا اَبُو
خوش آمدنی است آمد پس گشاده شد پس چون رسیدم ناگاه حضرت یوسف بود
قَالَ هٰذَا اَبُوْكَ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ
گفت جبرئیل این پدر تست پس سلام ده بروی پس سلام دادم بروے
فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْاَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ
پس جواب سلام داد پس گفت مرحبا برادر صالح و پیغمبر صالح
ثُمَّ صَعِدَ بِيْ حَتّٰى اَتَى السَّمَآءَ الرَّابِعَةَ فَاسْتَفْتَحَ
پس بالا برد مرا جبرئیل تا آنکه آمد بآسمان چهارم پس طلب کرد گشادن دروازه را
قِيْلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرَئِيْلُ قِيْلَ وَمَنْ مَعَكَ
گفته شد کیست این گفت جبرئیل گفته شد و کیست باتو
قَالَ مُحَمَّدٌ قِيْلَ اَوَقَدْ اُرْسِلَ اِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيْلَ
گفت محمد است گفته شد و آیا بتحقیق کسے فرستاده شد بسوی او گفت جبرئیل آرے گفته شد
مَرْحَبًا بِهٖ فَنِعْمَ الْمَجِيْءُ جَاءَ فَفَتَحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ
مرحبا بر او پس خوش آمدنی است آمد پس گشاده شد پس چون رسیدم
اِلٰى اِدْرِيْسَ قَالَ هٰذَا اِدْرِيْسُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ
بسوی ادریس گفت جبرئیل این ادریس است پس سلام ده بروے

قولہ صلے اللہ علیہ وسلم ثم صعد بی حتی اتی السماء الرابعۃ الخ
اس حدیث سے ثابت ہوا کہ آسمان چار ہیں۔ اور یہی قول ہے ابن عباس رضی اللہ عنہ کا اور ابن مسعود رضی اللہ عنہ سے سات آسمان ثابت ہیں۔ اور یہی قول ہے جمہور کا۔ اور ابن عباس رضی اللہ عنہ کا قول ہے کہ آسمان سات ہیں اور زمین بھی سات ہیں

فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ
پس سلام دادم بروے پس جواب سلام داد پس گفت اورا مرحبا بہ برادر صالح
وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ ثُمَّ صَعِدَ بِي حَتَّى أَتَى السَّمَاءَ
و پیغمبر صالح پستر الا برد مرا جبرئیل تا آنکہ آمد
الْخَامِسَةَ فَاسْتَفْتَحَ قِيلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جَبْرَئِيلُ
آسمان پنجم پس طلب کرد جبرئیل کشادن در آسمان را گفتہ شد کیست این گفت جبرئیل منم جبرئیل
قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ
گفتہ شد و کیست با تو گفت جبرئیل محمد است گفتہ شد آیا او بتحقیق کسے فرستادہ شد
إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ فَنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ
بسوی وی گفت جبرئیل آرے گفتہ شد مرحبا بہ پس خوش آمدنی است آمد
فَلَمَّا خَلَصْتُ فَإِذَا هَارُونُ قَالَ هٰذَا هَارُونُ
پس چون رسیدم پس ناگاہ ہارون گفت جبرئیل این ہارون است
فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا
پس سلام دہ بروے پس سلام دادم بروے پس جواب سلام داد پستر گفت اورا مرحبا
بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ ثُمَّ صَعِدَ بِي حَتَّى
بہ برادر صالح و پیغمبر صالح پستر برد مرا جبرئیل تا آنکہ
أَتَى السَّمَاءَ السَّادِسَةَ فَاسْتَفْتَحَ قِيلَ مَنْ هٰذَا قَالَ
آمد جبرئیل آسمان ششم پس طلب کرد کشادن در را گفتہ شد کیست این گفت
جَبْرَئِيلُ قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ
جبرئیل گفتہ شد و کیست با تو گفت جبرئیل محمد است گفتہ شد و بتحقیق کسے فرستادہ

إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قَالَ مَرْحَبًا بِهِ فَنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ فَلَمَّا

بسوی وی گفت آرے گفت مرحبا بہ پس خوش آمدنی است آمد پس چون

خَلَصْتُ فَإِذَا مُوسَى قَالَ هٰذَا مُوسَى فَسَلِّمْ

رسیدم پس ناگاہ موسیٰ بود گفت این موسیٰ است پس سلام دہ

عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْأَخِ

بروے پس سلام دادم بروے پس جواب سلام داد پس گفت مرحبا بہ برادر

الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ فَلَمَّا تَجَاوَزْتُ بَكَى فَقِيلَ لَهُ

صالح و پیغمبر صالح پس وقتیکہ گذشتم از پیش موسیٰ گریست موسیٰ گفتہ شد مر وے را

مَا يُبْكِيكَ قَالَ أَبْكِي لِأَنَّ غُلَامًا بُعِثَ بَعْدِي

ہر چیز می گریاند ترا گفت موسیٰ علیہ السلام می گریم بسبب اینکہ کودکے فرستادہ شد پس من

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِهِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَدْخُلُهَا

درآید بہشت از امت وے اکثر از کسانیکہ درآیند و جنت

مِنْ أُمَّتِي ثُمَّ صَعِدَ بِي إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ

از امت من پستر بالا برد مرا جبرئیل بسوی آسمان ہفتم

فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ قِيلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرِيلُ

پس طلب کرد کشادن در را جبرئیل گفتہ شد کیست این گفت جبرئیل منم جبرئیل

قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ قِيلَ وَقَدْ بُعِثَ

گفتہ شد و کیست با تو گفت جبرئیل محمد است گفتہ شد او بتحقیق کسے فرستادہ شد

إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قَالَ مَرْحَبًا بِهِ فَنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ فَلَمَّا

بسوی آنحضرت گفت جبرئیل آرے گفت مرحبا بہ پس خوش آمدنی است آمد پس چون

خَلَصْتُ فَإِذَا إِبْرَاهِيمُ قَالَ هٰذَا أَبُوكَ

فَسَلِّمْ عَلَيْهِ قَالَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ السَّلَامَ

قَالَ مَرْحَبًا بِالِابْنِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ ثُمَّ رُفِعْتُ

إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى فَإِذَا نَبْقُهَا مِثْلُ قِلَالِ هَجَرَ وَ

إِذَا وَرَقُهَا مِثْلُ آذَانِ الْفِيَلَةِ قَالَ هٰذِهِ سِدْرَةُ

الْمُنْتَهَى وَإِذَا أَرْبَعَةُ أَنْهَارٍ نَهْرَانِ بَاطِنَانِ وَ

نَهْرَانِ ظَاهِرَانِ فَقُلْتُ مَا هٰذَانِ يَا جِبْرَئِيلُ

قَالَ أَمَّا الْبَاطِنَانِ فَنَهْرَانِ فِي الْجَنَّةِ وَأَمَّا الظَّاهِرَانِ

فَالنِّيلُ وَالْفُرَاتُ ثُمَّ رُفِعَ لِي الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ ثُمَّ

أُتِيتُ بِإِنَاءٍ مِنْ خَمْرٍ وَإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ فَإِنَاءٍ مِنْ عَسَلٍ

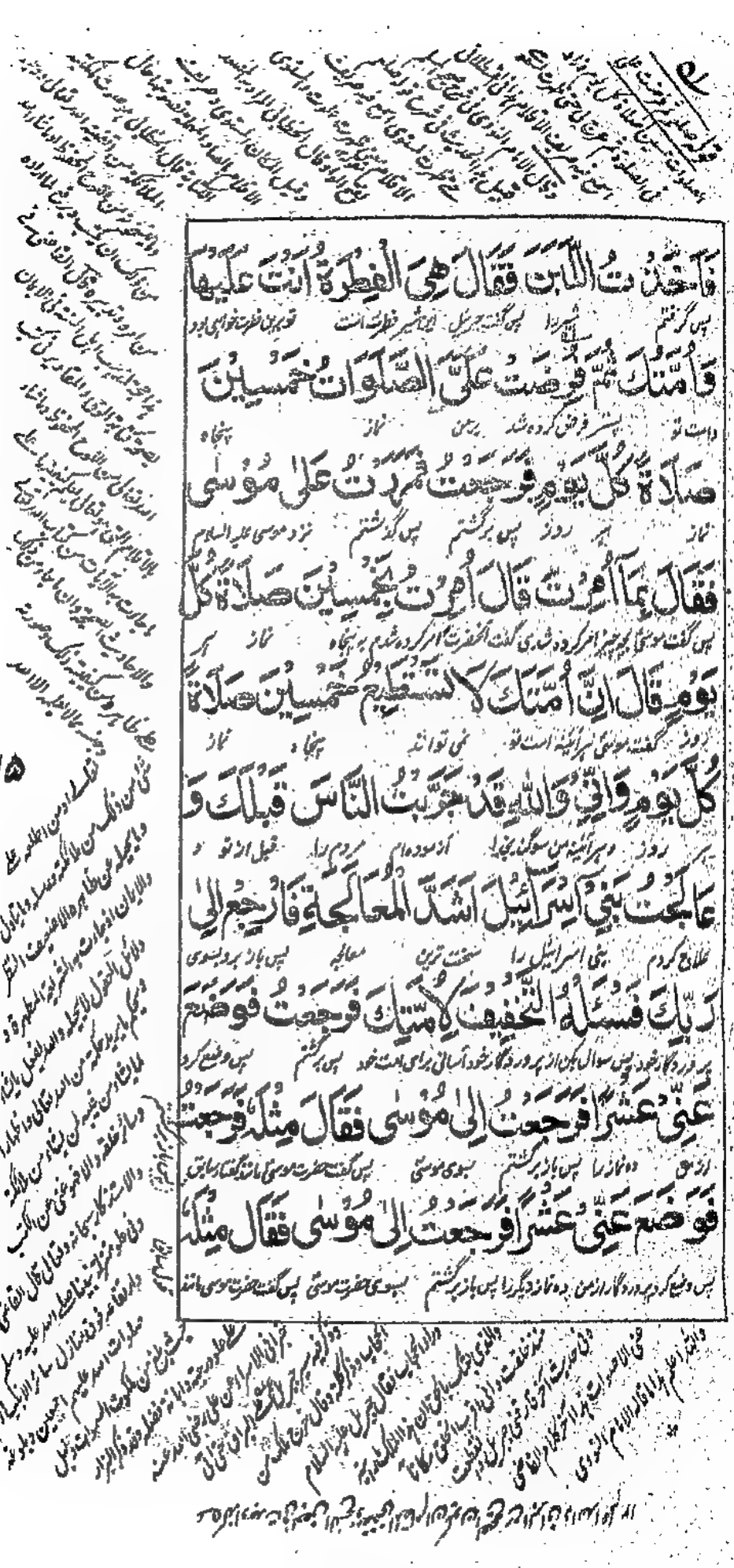

فَاَخَذْتُ اللَّبَنَ فَقَالَ هِيَ الْفِطْرَةُ اَنْتَ عَلَيْهَا
پس گرفتم شیر را پس گفت جبرئیل این شیر فطرت است تو بر این فطرت خواهی بود
وَاُمَّتُكَ ثُمَّ فُرِضَتْ عَلَيَّ الصَّلَوَاتُ خَمْسِيْنَ
و امت تو پس فرض کرده شد بر من نماز پنجاه
صَلَاةً كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ فَمَرَرْتُ عَلَى مُوْسٰى
نماز هر روز پس برگشتم پس گذشتم نزد موسی علیه السلام
فَقَالَ بِمَا اُمِرْتَ قَالَ اُمِرْتُ بِخَمْسِيْنَ صَلَاةً كُلَّ
پس گفت موسیٰ بچه چیز امر کرده شدی گفت آنحضرت امر کرده شدم به پنجاه نماز هر
يَوْمٍ قَالَ اِنَّ اُمَّتَكَ لَا تَسْتَطِيْعُ خَمْسِيْنَ صَلَاةً
روز گفت موسیٰ بدرستیکه امت تو نمی تواند پنجاه نماز
كُلَّ يَوْمٍ وَاِنِّيْ وَاللّٰهِ قَدْ جَرَّبْتُ النَّاسَ قَبْلَكَ وَ
هر روز و بدرستیکه من سوگند بخدا آزموده ام مردم را قبل از تو و
عَالَجْتُ بَنِيْ اِسْرَائِيْلَ اَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ فَارْجِعْ اِلٰى
علاج کردم بنی اسرائیل را سخت ترین معالجه پس باز برو بسوی
رَبِّكَ فَسْئَلْهُ التَّخْفِيْفَ لِاُمَّتِكَ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ
پروردگار خود پس سوال کن از پروردگار خود آسانی برای امت خود پس برگشتم پس وضع کرد
عَنِّيْ عَشْرًا فَرَجَعْتُ اِلٰى مُوْسٰى فَقَالَ مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ
از من ده نماز را پس باز برگشتم بسوی موسیٰ پس گفت حضرت موسیٰ مانند گفتار سابق
فَوَضَعَ عَنِّيْ عَشْرًا فَرَجَعْتُ اِلٰى مُوْسٰى فَقَالَ مِثْلَهُ
پس وضع کرد پروردگار از من ده نماز دیگر را پس باز برگشتم بسوی حضرت موسیٰ پس گفت حضرت موسیٰ مانند

فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى

پس بازگشتم پس گم کرد از من ده نماز دیگر را پس بازگشتم نزد حضرت موسیٰ

فَقَالَ مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ فَأُمِرْتُ بِعَشْرِ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ

پس گفت حضرت موسیٰ مانند قول سابق پس بازگشتم پس امر کرده شدم به نماز هر روز

فَرَجَعْتُ فَقَالَ مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ فَأُمِرْتُ بِخَمْسِ

پس بازگشتم پس گفت حضرت موسیٰ مانند قول سابق پس بازگشتم پس امر کرده شدم به پنج

صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ بِمَا

نماز هر روز پس بازگشتم نزد حضرت موسیٰ پس گفت حضرت موسیٰ

أُمِرْتَ قُلْتُ أُمِرْتُ بِخَمْسِ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ قَالَ إِنَّ

امر کرده شدی گفتم امر کرده شدم به پنج نماز هر روز گفت به درستی

أُمَّتَكَ لَا تَسْتَطِيعُ خَمْسَ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ وَإِنِّي

امت تو نمی تواند پنج نماز را هر روز و به درستی

قَدْ جَرَّبْتُ النَّاسَ قَبْلَكَ وَعَالَجْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ

آزموده ام مردم را پیش از تو و معالجه کردم بنی اسرائیل را

أَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَسَلْهُ التَّخْفِيفَ

سخت ترین معالجه پس بازگرد به پروردگارت پس درخواست کن از پروردگارت تخفیف را

لِأُمَّتِكَ قَالَ سَأَلْتُ رَبِّي حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ وَ

برای امت خود گفت آنحضرت سوال کردم از پروردگارم خود تا آنکه شرمسار شدم و

لَكِنِّي أَرْضَى وَأُسَلِّمُ قَالَ فَلَمَّا جَاوَزْتُ نَادَى مُنَادٍ

لیکن من راضی میباشم و تسلیم می کنم فرمان خدا را گفت آنحضرت پس وقتیکه بگذشتم آواز دهنده آواز داد

۲۳۶

أَمْضَيْتُ فَرِيضَتِي وَخَفَّفْتُ عَنْ عِبَادِي رَوَاهُ

گذرانیدم فریضهٔ خود را و سبک گردانیدم از بندگان خود روایت کرد این حدیث را

الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ

بخاری در صحیح بخاری در کتاب الانبیاء در باب

الْمِعْرَاجِ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ مَعَ اخْتِصَارٍ وَتَغَيُّرٍ فِي

المعراج و روایت کرد این حدیث را مسلم با اختصار و تغیر در

بَعْضِ الْأَلْفَاظِ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْإِيمَانِ

بعض الفاظ در صحیح مسلم در کتاب الایمان

فِي بَابِ الْإِسْرَاءِ وَعَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ

در باب الاسراء و روایت است از ابی سلمه بن عبدالرحمن

سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللّٰهِ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ

شنیدم جابر بن عبد الله را که می‌گفت شنیدم از پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَمَّا كَذَّبَنِي قُرَيْشٌ قُمْتُ

صلی الله علیه وسلم که می‌گفت وقتیکه نسبت بدروغ کردند مرا کافران قریش قمت

فِي الْحِجْرِ فَجَلَّى اللّٰهُ لِي بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَطَفِقْتُ أُخْبِرُهُمْ

در حجر پس روشن کرد الله خدا برای من بیت المقدس را پس در ایستادم که خبر می‌دادم ایشان را

عَنْ آيَاتِهِ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

از نشانهای بیت المقدس و حال آنکه من نگاه می‌کردم بسوی آن بیت المقدس روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود

فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَابِ الْإِسْرَاءِ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ

در کتاب الانبیاء در باب الاسراء و روایت کرد این حدیث را

فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الْإِيمَانِ فِي بَابِ الْإِسْرَاءِ

الْبَابُ الْخَامِسَ عَشَرَ فِي شَفَاعَةِ النَّبِيِّ صَلَّى

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَوْنِهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى فِي الرُّكُوعِ التَّاسِعِ

مِنْ سُورَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ

نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا

مَحْمُودًا وَعَنْ آدَمَ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ

يَقُولُ إِنَّ النَّاسَ يَصِيرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جُثًى كُلُّ

أُمَّةٍ تَتْبَعُ نَبِيَّهَا يَقُولُونَ يَا فُلَانُ اشْفَعْ يَا فُلَانُ

اشْفَعْ حَتَّى تَنْتَهِيَ الشَّفَاعَةُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ فَذٰلِكَ يَوْمَ يَبْعَثُهُ اللّٰهُ الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ رَوَاهُ

وسلم پس آن روز است که ایشاده خواهد کرد آنحضرت را خدا در مقام پسندیده روایت کرد

الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ التَّفْسِيرِ فِي تَفْسِيرِ سُورَةِ

بخاری در صحیح بخاری در کتاب التفسیر در تفسیر سورهٔ

بَنِي إِسْرَائِيلَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ

بنی اسرائیل و روایت است از ابی هریره که گفت گفت پیغمبر

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ

خدا صلی الله علیه وسلم در بیان این قول خدا عز ان یبعثک

رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا وَسُئِلَ عَنْهَا قَالَ هِيَ الشَّفَاعَةُ

ربک مقاما محمودا و پرسیده شد آنحضرت از آن گفت آنحضرت آن شفاعت است

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي جَامِعِهِ فِي تَفْسِيرِ السُّورَةِ

روایت کرد این حدیث را ترمذی در جامع ترمذی در تفسیر

الْمَذْكُورَةِ وَقَالَ هٰذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ وَ

سورهٔ مذکوره و گفت ترمذی این حدیث حسن است و

عَنْ أَبِي حَيَّانَ التَّيْمِيِّ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ بْنِ عَمْرِو

روایت است از ابی حیان تیمی و او روایت کرد از ابی زرعه بن عمرو

بْنِ جَرِيرٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ أُتِيَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

بن جریر و او روایت کرد از ابی هریره که گفت آورده شد نزد پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَحْمٍ فَرُفِعَ إِلَيْهِ الذِّرَاعُ وَكَانَتْ

الله علیه وسلم گوسفند پس برداشته شد بسوی آنحضرت استخوان دست را و گرفت

---

٩ نسخه

تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

يُحْبَهُ فَيَخْشَ مِنْهَا هَشَّةً ثُمَّ قَالَ أَنَا سَيِّدُ

وَمَنْ شَاءَ أَنْ يَرَى مَحْشَرَ الْخَلَائِقِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا الْيَوْمِ

النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهَلْ تَدْرُونَ مِمَّ ذَلِكَ يَجْمَعُ

النَّاسُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ

يُسْمِعُهُمُ الدَّاعِي وَيَنْفُذُهُمُ الْبَصَرُ وَتَدْنُو الشَّمْسُ

فَيَبْلُغُ النَّاسَ مِنَ الْغَمِّ وَالْكَرْبِ مَا لَا يُطِيقُونَ

وَلَا يَحْتَمِلُونَ فَيَقُولُ النَّاسُ أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ

أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ فَيَقُولُ

بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ عَلَيْكُمْ بِآدَمَ فَيَأْتُونَ

آدَمَ فَيَقُولُونَ لَهُ أَنْتَ أَبُو الْبَشَرِ خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ

وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ

اشفع لنا الی ربک الا ترٰی الی ما نحن فیہ الا ترٰی

شفاعت کن برای ما بسوی پروردگار خود ایا نگاہ نمی کنی بسوی چیزیکہ ما در انیم ایا نگاہ نمی کنی

الی ما قد بلغنا فیقول ادم ان ربی قد غضب

بسوی چیزیکہ ما در رسیدہ ایم پس گوید آدم علیہ السلام ہر آئینہ پروردگار من بتحقیق خشم گرفت

الیوم غضبا لم یغضب قبلہ مثلہ ولن یغضب

امروز خشم گرفتنی کہ خشم نگرفت قبل امروز مانند آن و ہرگز خشم نخواہد گرفت

بعدہ مثلہ وانہ قد نہانی عن الشجرۃ فعصیتہ

بعد امروز مانند آن و ہر آئینہ خدا منع کرد مرا از خوردن بار درخت پس نافرمانی کردم خدا را

نفسی نفسی نفسی اذہبوا الی غیری اذہبوا

نفس من سزاوار ہر ان این است کہ شفاعت کردہ شود برای او بروید بسوی غیر من بروید

الی نوح فیاتون نوحا فیقولون یا نوح انک

بسوی حضرت نوح علیہ السلام پس آیند نزد حضرت نوح پس گویند ای نوح ہر آئینہ تو

انت اول الرسل الی اہل الارض وقد سماک

اول پیغمبران ہستی بسوی اہل زمین و بتحقیق نام نہاد ترا

اللہ عبدا شکورا اشفع لنا الی ربک الا ترٰی الی

اللہ بندہ سپاس دارندہ شفاعت کن برای ما بسوی پروردگار خود ایا نگاہ نمی کنی بسوی

ما نحن فیہ فیقول ان ربی قد غضب الیوم

چیزیکہ ما در انیم پس گوید حضرت نوح ہر آئینہ پروردگار من بتحقیق خشم گرفت امروز

غضبا لم یغضب قبلہ مثلہ ولن یغضب بعدہ

خشم گرفتنی کہ خشم نگرفت قبل امروز مانند آن و ہرگز خشم نخواہد گرفت بعد امروز

مِثْلَهُ وَإِنَّهُ قَدْ كَانَتْ لِي دَعْوَةٌ دَعَوْتُهَا عَلَى قَوْمِي

مانند آن و هر آئینه شان است که تحقیق بود برای من دعای مقبول دعا کردم آنرا بر قوم خود

نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي اِذْهَبُوا اِلَى غَيْرِي اِذْهَبُوا

نفسی نفسی نفسی بروید بسوی غیر من بروید

اِلَى اِبْرَاهِيمَ فَيَأْتُونَ اِبْرَاهِيمَ فَيَقُولُونَ يَا اِبْرَاهِيمُ

بسوی حضرت ابراہیم پس آیند نزد حضرت ابراہیم علیہ السلام پس گویند ای ابراہیم

اَنْتَ نَبِيُّ اللّٰهِ وَخَلِيلُهُ مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ اشْفَعْ لَنَا

تو پیغمبر خدا ہستی و دوست خدا از اہل زمین شفاعت کن برای ما

اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى اِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَيَقُولُ لَهُمْ اِنَّ

بسوی پروردگار خود آیا نظر نمی کنی بسوی چیزیکہ ما در آنیم پس گوید بصدر ایشان ابراہیم

رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ مَغْضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ

پروردگار من تحقیق خشم گرفت امروز خشم گرفتنی کہ خشم نگرفت قبل امروز

مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَاِنِّي قَدْ كُنْتُ

مانند آن و ہرگز خشم نخواہد گرفت بعد امروز مانند آن و منم کہ من

كَذَبْتُ ثَلٰثَ كَذَبَاتٍ فَذَكَرَهُنَّ اَبُو حَيَّانَ

کردم دروغ بظاہر گفتم سہ دروغ را پس ذکر کردان آن دروغہا را ابو حیان

فِي الْحَدِيثِ نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي اِذْهَبُوا اِلَى غَيْرِي

در حدیث نفسی نفسی نفسی بروید بسوی غیر من

اِذْهَبُوا اِلَى مُوسٰى فَيَأْتُونَ مُوسٰى فَيَقُولُونَ

بروید بسوی حضرت موسیٰ پس آیند نزد حضرت موسیٰ پس گویند

يَا مُوسَى أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ فَضَّلَكَ اللَّهُ بِرِسَالَتِهِ

ای موسیٰ تو پیغمبر خدا ہستی بزرگی دادترا خدا بر پیغمبری خود

وَبِكَلَامِهِ عَلَى النَّاسِ اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَمَا تَرَى

وبکلام خود بر مردم شفاعت کن برای ما بسوی پروردگار خود ایا نمی بینی

إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَيَقُولُ إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ

بسوی حالیکه ما در انیم پس گوید حضرت موسی ہر آئینہ پروردگار من بتحقیق خشم گرفت امروز

غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ

خشم گرفتنی که خشم نگرفت قبل امروز مانند آن و ہرگز خشم نخواہد گرفت

بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَإِنِّي قَدْ قَتَلْتُ نَفْسًا لَمْ أُومَرْ بِقَتْلِهَا

بعد امروز مانند آن و ہر آئینہ من کشتم نفسے را که امر کرده نشدم برای قتل آن

نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي اذْهَبُوا إِلَى

نفسی نفسی نفسی بروید بسوی غیر من بروید بسوی

عِيسَى فَيَأْتُونَ عِيسَى فَيَقُولُونَ يَا عِيسَى أَنْتَ

حضرت عیسیٰ پس آیند نزد حضرت عیسیٰ پس گویند ای عیسے تو

رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ

پیغمبر خدا ہستی و کلمۂ خدا برسانیدان کلمه را بسوی مریم و روحے از جانب خدا

وَكَلَّمْتَ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى

و سخن گفتی با مردم در گہوارہ در حالت کودکے شفاعت کن برای ما بسوی پروردگار خود ایا

إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَيَقُولُ عِيسَى إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ

بسوی حالیکه ما در انیم پس گوید حضرت عیسے ہر آئینہ پروردگار من بتحقیق خشم گرفت

الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ قَطُّ وَلَنْ يَغْضَبَ
امروز خشم گرفتنی کہ خشم نگرفت قبل امروز مانندآن ہرگز و ہرگز خشم نخواہد گرفت
بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ ذَنْبًا نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي اذْهَبُوا
بعد امروز مانندآن و ذکر نکرد گناہے را نفسی نفسی نفسی بروید
إِلَى غَيْرِي اذْهَبُوا إِلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَأْتُونَ
بسوی غیر من بروید بسوی حضرت محمد صلے اللہ علیہ وسلم پس آیند نزد
مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُونَ يَا مُحَمَّدُ أَنْتَ رَسُولُ
محمد صلے اللہ علیہ وسلم پس گویند ای محمد تو پیغمبر
اللّٰهِ وَخَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ وَقَدْ غَفَرَ اللّٰهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ
خدا ہستی و خاتم پیغمبران و بتحقیق آمرزید خدا برای تو آنچہ کہ سابق گذشت
مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى
از گناہ تو و آنچہ کہ پس ماند شفاعت کن برای ما بسوی پروردگار خود آیا نمی بینی
إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَانْطَلِقُ فَآتِي تَحْتَ الْعَرْشِ فَأَقَعُ
بسوی حالیکہ ما در آنیم پس روم پس آیم زیر عرش پس افتم بر زمین
سَاجِدًا لِرَبِّي ثُمَّ يَفْتَحُ اللّٰهُ عَلَيَّ مِنْ مَحَامِدِهِ وَحُسْنِ
سجدہ کنندہ مر پروردگار خود را پس بگشاید خدا بر من از حمدہای خود و ثناہای خوب
الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ عَلَى أَحَدٍ قَبْلِي ثُمَّ يُقَالُ
بر ذات خود چیزے را کہ نگشادہ آنرا بر ہیچ یکے پیش من پس گفتہ شود
يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ سَلْ تُعْطَهْ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ
ای محمد بردار سر خود را و بطلب ہر چہ خواہی داده شوی آنرا و شفاعت کن قبول کردہ شود شفاعت

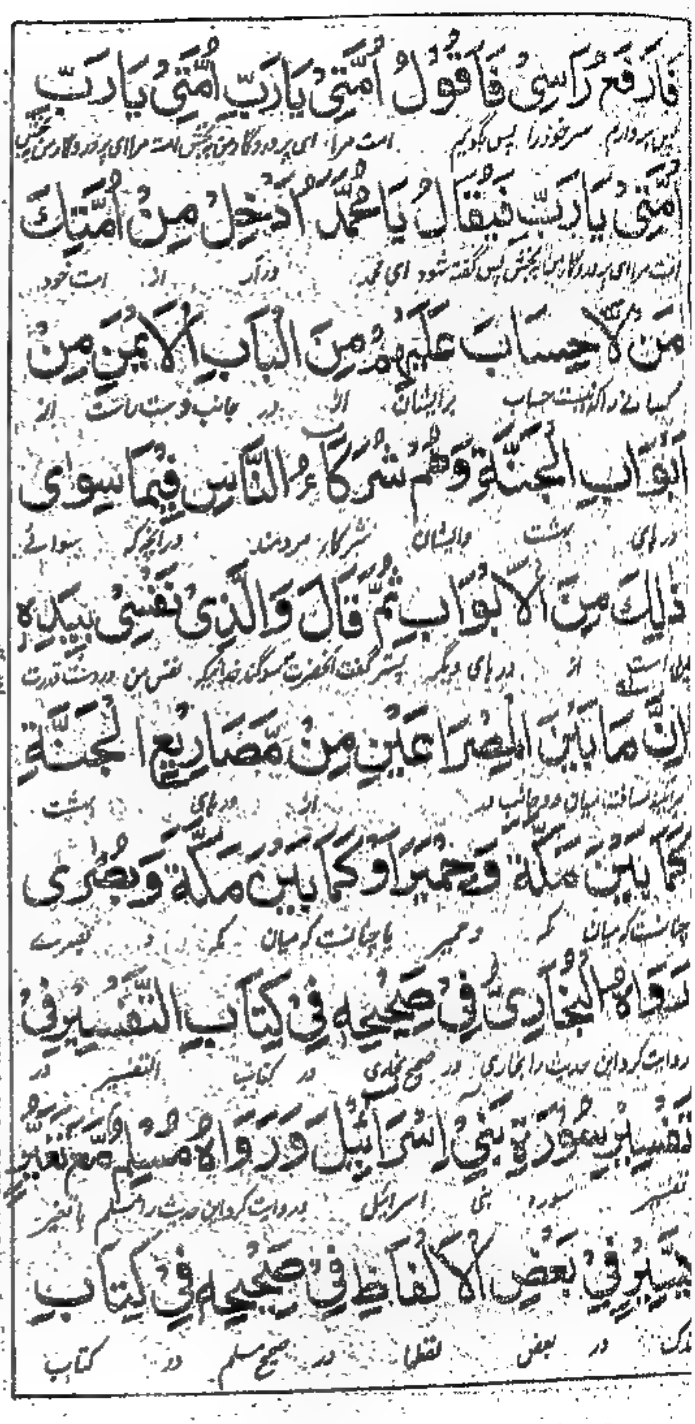

فَأَرْفَعُ رَأْسِي فَأَقُولُ أُمَّتِي يَا رَبِّ أُمَّتِي يَا رَبِّ
پس برمی دارم سر خود را پس می گویم امت مرا امت مرا ای پروردگار من بخش امت مرا ای پروردگار من
أُمَّتِي يَا رَبِّ فَيُقَالُ يَا مُحَمَّدُ أَدْخِلْ مِنْ أُمَّتِكَ
امت مرا ای پروردگار من پس گفته شود ای محمد درآر از امت خود
مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْبَابِ الْأَيْمَنِ مِنْ
کسانی را که نیست حساب برایشان از در جانب دست راست از
أَبْوَابِ الْجَنَّةِ وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فِيمَا سِوَى
درهای بهشت و ایشان شریک مردمند در آنچه سوای
ذَلِكَ مِنَ الْأَبْوَابِ ثُمَّ قَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ
این است از درهای دیگر پس گفت آنحضرت سوگند خدایرا که نفس من در دست قدرت
إِنَّ مَا بَيْنَ الْمِصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ
بدرستیکه مسافت میان دو طاقچه از درهای بهشت
كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَحِمْيَرَ أَوْ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرَى
چنانست که میان مکه و حمیر یا چنانست که میان مکه و بصری
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ التَّفْسِيرِ فِي
روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود در کتاب التفسیر در
تَفْسِيرِ سُورَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ وَمَعْنَاهُ
تفسیر سوره بنی اسرائیل و روایت کرد این حدیث را مسلم با تغییر
يَسِيرٌ فِي بَعْضِ الْأَلْفَاظِ فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ
اندک در بعض لفظها در صحیح مسلم در کتاب

الْإِيمَانِ فِي بَابِ إِثْبَاتِ الشَّفَاعَةِ وَفِي حَدِيثِهِ

الایمان در باب اثبات الشفاعہ و در حدیث معاذ رضی اللہ عنہ

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَأْتُونِي

کہ روایت است از انس رضی اللہ عنہ او روایت کرد از پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم پس بیایند نزد من

فَأَنْطَلِقُ حَتَّى أَسْتَأْذِنَ عَلَى رَبِّي فَيُؤْذَنُ لِي فَإِذَا

پس بروم تا آنکہ طلب دہوں کنم از پروردگار خود پس دہ داده شوم پس چون

رَأَيْتُ رَبِّي وَقَعْتُ سَاجِدًا فَيَدَعُنِي مَا شَاءَ اللهُ

بینم پروردگار خود را می افتم سجدہ کنندہ پس بگذارد مرا مدتے کہ خواہد خدا

فَيُقَالُ ارْفَعْ رَأْسَكَ وَسَلْ تُعْطَهْ وَقُلْ تُسْمَعْ

گفتہ شود بردار سر خود را و بطلب ہر چہ خواہی داده شوی بر او و بگو شنیدہ شود

وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ فَأَرْفَعُ رَأْسِي فَأَحْمَدُهُ بِتَحْمِيدٍ

و شفاعت کن قبول کردہ شود شفاعت او پس بلند کنم سر خود را پس حمد کنم پروردگار خود را

يُعَلِّمُنِيهِ ثُمَّ أَشْفَعُ فَيَحُدُّ لِي حَدًّا فَأُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ

کہ آموزد پروردگار مرا آنرا پس شفاعت کنم پس حد کند مرا برای من حدے پس در آرم ایشان را در بہشت

ثُمَّ أَعُودُ إِلَيْهِ فَإِذَا رَأَيْتُ رَبِّي مِثْلَهُ ثُمَّ أَشْفَعُ

پس برگردم نزد او چون بینم پروردگار خود را مثل آن پس شفاعت کنم

فَيَحُدُّ لِي حَدًّا فَأُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ ثُمَّ أَعُودُ الرَّابِعَةَ

پس حد کند برای من حدے پس در آرم ایشان را در بہشت پس بازگردم بار چہارم

فَأَقُولُ مَا بَقِيَ فِي النَّارِ إِلَّا مَنْ حَبَسَهُ الْقُرْآنُ

پس گویم باقی نماند در آتش مگر کسے کہ حبس کردہ است او را قرآن

قولہ لا یحل احدا ... [illegible]

مرسلہ [illegible]

وَوَجَبَ عَلَيْهِ الْخُلُودُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ

وواجب گردید بر وے ہمیشہ بودن در دوزخ روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود

فِي أَوَّلِ كِتَابِ التَّفْسِيرِ وَقَالَ إِلَّا مَنْ حَبَسَهُ

در شروع کتاب التفسیر وگفت بخاری الا من حبسہ

الْقُرْآنُ يَعْنِي قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ خَالِدِينَ فِيهَا

القرآن یعنے قول خدای برتر وبزرگ خالدین فیہا

وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ مَعَ تَغَيُّرٍ يَسِيرٍ فِي بَابِ إِثْبَاتِ

وروایت کرد این حدیث را مسلم با تغیر اندکی در باب اثبات

الشَّفَاعَةِ الْمَذْكُورِ وَعَنْ حَمَّادٍ عَنْ عَمْرٍو وَعَنْ جَابِرٍ

الشفاعۃ آن باب کہ ذکر کردہ شد وروایت است از حماد از عمرو وحماد روایت کرد از عمرو وجابر روایت کرد از

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَخْرُجُ مِنَ

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم گفت بیرون آیند از

النَّارِ بِالشَّفَاعَةِ كَأَنَّهُمُ الثَّعَارِيرُ قُلْتُ وَمَا الثَّعَارِيرُ

دوزخ بشفاعت گویا ایشان ثعاریر اند گفتم چیست ثعاریر

قَالَ الضَّغَابِيسُ وَكَانَ قَدْ سَقَطَ فَمُهُ فَقُلْتُ لِعَمْرٍو

گفت ضغابیس یعنے خیار خرد وتر بعضے گفتہ است سفید بود عمرو کہ افتادہ بود دندان او پس گفتم مر عمرو

مِنْ دِينَارٍ أَبَا مُحَمَّدٍ سَمِعْتَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ

را از دینار ای ابا محمد آیا شنیدی از جابر بن عبد اللہ کہ می گفت

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَخْرُجُ

شنیدم از پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت بیرون آیند

وقال صلعم الضغابیس
مثال سے الذی یوس
الضغابیس صغار القثاء
مع تشدید الیاء والذی کرہ الشیخ
بتخفیفہا وہو الصواب کما یعلمون
وفی المثل وقال الضغابیس
ذوی صغار القثاء
واحدہا ضغبوس وقیل
ہو نبت یشبہ
الصول الواحد منہ
الیلیون یسلق باکل
والزیت ویؤکل اہ منہ

بِالشَّفَاعَةِ مِنَ النَّارِ قَالَ نَعَمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

فِي صَحِيحِهِ فِي كِتَابِ الرِّقَاقِ فِي بَابِ صِفَةِ

الْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ مِنْ قَوْلِهِ قُلْتُ

لِعَمْرِو بْنِ دِينَارٍ إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ مَعَ تَغَيُّرٍ يَسِيرٍ

فِي بَعْضِ الْأَلْفَاظِ فِي بَابِ إِثْبَاتِ الشَّفَاعَةِ

الْمَذْكُورِ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ وَ

لَا فَخْرَ وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ الْأَرْضُ عَنْهُ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ وَأَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ

وَلَا فَخْرَ وَلِوَاءُ الْحَمْدِ بِيَدِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ فِي سُنَنِهِ فِي بَابِ ذِكْرِ
روایت کرد این حدیث را ابن ماجہ در سنن خود در باب ذکر
الشَّفَاعَةِ وَمِنْ اَبْوَابِ الزُّهْدِ وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ
شفاعت و از ابواب زہد و در روایت است از ابی ہریرہ
اَنَّهُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَنْ اَسْعَدُ النَّاسِ
کہ گفت گفتم ای پیغمبر خدا کیست اسعد مردم
بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَقَالَ لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا اَبَا هُرَيْرَةَ
بشفاعت تو روز قیامت پس گفت آنحضرت ہر آئینہ بتحقیق دانستم ای ابا ہریرہ
اَلَّا يَسْئَلُنِي اَحَدٌ عَنْ هٰذَا الْحَدِيْثِ اَوَّلُ مِنْكَ
اینکہ نمی پرسد مرا کسے از حدیث کہ آں اول باشد از تو
لِمَا رَاَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيْثِ اَسْعَدُ النَّاسِ
چرا کہ دیدم از حرص تو بر حدیث کہ بخت ترین مردم
بِشَفَاعَتِيْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَنْ قَالَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَالِصًا
بشفاعت من روز قیامت کسے است کہ گفت لا الہ الا اللہ خالص
مِنْ قِبَلِ نَفْسِهٖ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيْحِهٖ فِي كِتَابِ
از جہت نفس خود روایت کرد این حدیث را بخاری در صحیح خود در کتاب
الرِّقَاقِ فِي بَابِ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ
الرقاق در باب صفت جنت و در روایت است از جابر بن
عَبْدِ اللّٰهِ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
عبد اللہ کہ رسول آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ مَنْ قَالَ حِيْنَ يَسْمَعُ النِّدَآءَ اَللّٰهُمَّ رَبَّ

فرمود کسیکہ بگوید وقت شنیدن اذان این دعا را ای پروردگار رب

هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّآمَّةِ وَالصَّلٰوةِ الْقَآئِمَةِ اٰتِ

این دعوت تامہ و صلوٰۃ دائمہ بدہ

مُحَمَّدَا الْوَسِيْلَةَ وَالْفَضِيْلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا

جناب محمد صلی اللہ علیہ وسلم را وسیلت و فضیلت و برانگیز آنحضرت را در مقام

مَّحْمُوْدَا نِ الَّذِيْ وَعَدْتَّهٗ حَلَّتْ لَهٗ شَفَاعَتِيْ يَوْمَ

محمود آن مقام محمود کہ وعدہ کردہ آنحضرت را حاصل شود او را شفاعت من بروز

الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ صَحِيْحِهٖ فِيْ كِتَابِ التَّفْسِيْرِ

قیامت روایت کردہ این حدیث را امام بخاری در صحیح خود در کتاب التفسیر

فِيْ تَفْسِيْرِ سُوْرَةِ بَنِيْ اِسْرَآئِيْلَ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى

در تفسیر سورہ بنی اسرائیل و فرمود خدای تعالے

فِي الرُّكُوْعِ السَّابِعِ مِنْ سُوْرَةِ الْاَنْبِيَآءِ وَمَآ اَرْسَلْنٰكَ

در رکوع ہفتم از سورہ الانبیاء و نفرستادیم ترا ای محمد

اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ عَنْ اَبِيْ صَالِحٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ

مگر رحمت برای عالمیان روایت است از ابی صالح گفت بود پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنَادِيْهِمْ يَا اَيُّهَا النَّاسُ

صلی اللہ علیہ وسلم ندا می کرد مردم را ای

اِنَّمَآ اَنَا رَحْمَةٌ مُّهْدَاةٌ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ فِيْ اَوَّلِ

نیستم من مگر رحمت ہدیہ فرستادہ شدہ روایت کردہ این حدیث را دارمی در شروع

سُنَنِهٖ هٰذَا اٰخِرُ مَا اَرَدْنَاهُ فِیْ هٰذَا التَّالِیْفِ وَ

سنن دارمی این آخر آنست کہ خواستم آنرا درین تالیف و

کَانَ الْفَرَاغُ مِنْهُ بِتَوْفِیْقِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ فِیْ شَهْرِ اللّٰهِ

شد فراغت ازین تالیف بتوفیق خدای برتر و بزرگ در ماہ خدا

مُحَرَّمِ الْحَرَامِ مِنْ شُهُوْرِ السَّنَةِ السَّابِعَةِ مِنَ الْمِائَةِ

محرم الحرام از جملہ ماہہای سال ہفتم از صدی

الرَّابِعَةِ بَعْدَ اَلْفٍ مِنْ هِجْرَةِ سَیِّدِ الْعٰلَمِیْنَ

چہار بعد یکہزار سال از ہجرت سردار جہان

صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَیْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَاُمَّتِهٖ

درود بفرست خدای تعالے بآنحضرت و بر آل و اصحاب و امت آنحضرت

اَجْمَعِیْنَ وَعَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ وَالْاَنْبِیَآءِ وَالْمُرْسَلِیْنَ

جملگان و بر فرشتگان و انبیاء و مرسلان

بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرّٰحِمِیْنَ ۝

برحمت خود ای ارحم الراحمین ۝

خاتمة الكتاب

من جانب مطبع

بسم الله الرحمن الرحیم

اللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ وَالثَّنَاءُ وَلَكَ الْعَظَمَةُ وَالْكِبْرِیَاءُ فَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى رَسُوْلِكَ مُحَمَّدِ الْمُرْتَضٰى

وعلی الہ الاصفیاء صحبہ الاتقیاء بعد تمہ خدمہ لغت پر ضمائر صوفی صفاء اہل بڑہ اتقا
مخفی و محجب مباد کہ درین قرب زمان و حین تو مان کہ مردمان اہل ایمان از طاعت
و اتباع خدا و نبی مجتبے متہاون و از اظہار و تبیان فضیلت و بیان حقوق مصطفی
متکاسد۔ جدا کہ باین حالت پر ملالت کتابے کہ نور علی نور و موصل الی الہدے و ہدیۃ
الاولیاء و الاصفیاء المسمی بتحفۃ الاتقیاء فی فضائل سید الانبیاء معرب و مترجم
مع حواشی مفیدہ مولفہ مصنفہ عالم علیم فاضل لوذعی محب اماجد ابو الطیبات
جناب حافظ مولوی محمد عبد الواحد صاحب نولوی غازی پوری سلمہ الباری
تلمیذ ارشد شیخ اجل فخر ہندوستان غفران مآب مسلم ہر شیخ و شاب جناب مولانا
مولوی ابو الحسنات محمد عبد الحی صاحب طاب اللہ ثراہ و جعل الجنۃ مثواہ لکھنوی
فرنگی محلی بحسن اہتمام و صحت مالا کلام مولانا مولوی محمد شبلی صاحب در مطبع اسلامی واقع لکھنؤ
احاطۂ نعمانان بتاریخ ۱۵ ذیقعدہ سنہ ۱۳۰۱ ھ از علیہ طبع آراستہ در صحن عالم زیب

اللہم جملہ مبدأ و للازکیاء و الصلاۃ ۔

صورۃ ماحررہ عمدۃ الکاملین زبدۃ الماہرین العالم
بالعلوم العقلیۃ الجامع للملکات الملکیۃ مولانا
المولوی محمد شبلی سلمہ اللہ العلی القوی مقرظا
علی تحفۃ الاتقیاء فی فضائل سید الانبیاء

الحمد للہ الذی عجز عن عقول العقلاء و مدارک الحکماء ہو الذی یبعث فی الامیین

رسولا منهم كالماء في الظماء والخريت في الهيجاء والشفاء قد اتانا بسهل الشريعة
السهلة السمحاء وسن سنة بيضاء كالبيضاء ما احلى شمائله وما اكثر فضائله
صلوات الله عليه وعلى آله واصحابه الذين بذلوا نفوسهم دون اشاعة الدين
المتين وعلى من تبعهم الى يوم الدين وبعد فان الكمال في كل حال مقبول
عند العقلاء بل محمود عند ذوي الجلال والكبرياء فشطره الغالب ونصيبه
الوافر للرسل والانبياء ثم للذين صحبوا النبي صلى الله عليه وسلم
ثم للذين صحبوا اله واصحابه الذين نالوا الدرجة القصوى بالبر والتقوى
ثم للذين يأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر بالكتاب والسنة ثم
للذين يسلكون مناهج الصدق والصفا ثم للذين يؤلفون الكتب
في فضائل النبي والمجتبى ومناقب اصحابه واله الطاهرين والاولياء
والاتقياء فسبحان الذي اراني بعد الشفا في تعريف حقوق المصطفى
للقاضي عياض رحمه الله تعالى هذه الرسالة العجيبة والمقالة الشريفة
التي مبانيها قليلة ومعانيها كثيرة وفي الظاهر مختصرة صغرى وفي الباطن
مطولة كبرى قصرت عن ادراك اوصافها اذهان الواصفين و
تحيرت في فهم فضائلها افهام المادحين كيف لا وقد الف هذا الكتاب
الامير الكبير والهمام الخطير حارس الشريعة المحمدية حامي الملة الحنفية
المولى المعظم والحبر الاعظم فخر المعاصر والاماجد مولانا الحافظ

ابوالطیبات محمد عبد الواحد التلمیذ الارشد من تلامذة
الشیخ الاجل فخر الفضلاء وجیه العلماء مولانا الحاج الحافظ ابی الحسنات
محمد عبد الحی اللکنوی اسکنه الله الفردوس بفضله الجلی والخفی
فسماه بتحفة الاتقیاء فی فضائل سید الانبیاء قد اورد فیه الاحادیث
الصحیحة والآثار الشریفة مبانیه کانها الیاقوت والمرجان ومعانیه
لم یدرکه قبله انس ولا جان حقائقه یعلمها الاصفیاء ولطائفه
یدرکها الاتقیاء ربنا تقبله بقبول حسن والی حسنه فی قلوب
کملاء الزمن واجعله متداولا بین العلماء والفضلاء بحرمة النبی
سید الانبیاء وانا الراجی رحمة ربه القوی محمد شبلی ابن مولانا
الحاج المولوی ولی الله صاحب ادام الله تعالی
الموی الاعظم گڈھی

قطعہ سال دلآویز بہر تالیف کتاب مولوی محمد عبد الواحد صاحب

از نتائج طبع عالی جناب مولوی محمد عبد الاحد صاحب شمشاد لکھنوی
منیجر مدرسہ چشمۂ رحمت اسکول غازی پور

کرد تالیف سیرت نبوی		مولوی عبد واجد از فضلا
گوست امروز بیہقی ثانی		در تصانیف لغت وحمد وثنا
وہ چہ زیبا کتاب جمع نمود		بہر تفریح قلب اہل صفا

حرف حرفست معدن انوار — لفظ لفظست کان ضو و ضیا
نقطه اش خال حور و سطرش زلف — کاغذش صاف از رخ حور ا
از دلآویزی بیانش پرسش — نور ایمان ز طرز آن پیدا

گفت شمشاد سال تالیفش
تحفة الفقیا و راه نما
۱۳۰۰ھ

از نتایج طبع گرامی جناب حافظ مولوی محمد علی صاحب وکیل قاری حنفی صدیقی رئیس موضع سروالی ضلع غازی پور

قطعه سال انجام تحفة الفقیا از بندهٔ بیچاره محمد علی
۱۳۰۰ھ

حبیب ما که ز نولی ست عبد واجد نام — سپهر فکرت عالی جهان فضل و علو
خدایش باد نگهبان که در زمانهٔ ما — درین دیار نباشد کسے بعلم چو او
نمود جمع به ترتیب نیک و حسن بیان — شمائل نبوی از کتاب و سنت او
کنون بتاریخ سالش گفتا — بجوسته ایست ز گلهای خلد با خوشبو
بالفقیا برسانید فرخ جان بخش — که تحفهٔ ز حق آمد برای شان بر رو
فتاد در دل قاری خیال تاریخش — به ختم آمده چون آن رسالهٔ نیکو

بخواند مصرع پاکیزه ملهم غیبی
فضائل نبوی را بیان بود دلجو
۱۳۰۰ھ

از نتائج فکر عالیجناب مولوی صدرالدین احمد صاحب کیفی رئیس غازیپور
خلف الصدق جناب شیخ حافظ محمد عبداللہ صاحب حنفی صدیقی
قطعہ سال نزول تحفۃ الاتقیا از صدرالدین کیفی

سنہ ۱۳۰۸ھ

جان خرد جنان علم روح شرف رسان فنم — پیش علوی ز تنش خود بود اعتلا خجل
شہرت نام نایش گشتہ بعید آجہ ہست — آمدہ لولیش مقام بہر قیام آب و گل
فضل رسول اور ازیم مصحف و صحاح — چید و بساک در کشید دست بیانش نگسل
تحفۃ الاتقیاش نام کرد و ز بہر نفع عام — ترجمہ اش چو نور ساخت بامہ و مہر متصل
تحفۃ الاتقیا دلاہست چنان خزینہ — کامدہ پیش قیمتش نقد تمام مضمحل
فارسی خوش بیان زمن قطعہ سال جوئیا — گفتا بن سروش غیب دیدہ اجد مستنل

کیفی خوش نوا بگو مصرعہ سال ختم آن
تحفۃ الاتقیا بود حامی جان و قلب و دل

سنہ ۱۳۰۸ھ

از نتائج فکر گہربار جناب حکیم سید محمد ایوب صاحب صابر
رئیس قصبہ موہان ضلع اُناؤ ملک اودھ مقیم شہر غازی پور
ہدیہ قطعہ سال اتمام تحفۃ الاتقیا مولفہ مولوی عبدالواجد از محمد ایوب

سنہ ۱۳۰۸ھ

مولوی عبدالواجد اللہ بفضل — اندرین صنع شد بلند لوا